KOSMISEN KOOSTUMUS

Tuonpuoleisen ruhtinas Ursus Arctos

Marita Råman

Kosmisen koostumus

Tuonpuoleisen ruhtinas Ursus Arctos

Kansikuva Vladimir Fomin: Constellation
tekijän luvalla

Taitto, kuvamuokkaukset ja tuottaja:

Studio
Meemimiksaus

Espoo   Huhtikuu 2020

ISBN 978-952-69245-2-6 (pdf)

SAATESANAT

Ergodinen semiotiikka tekstuaalisuutena.
Miten merkitys rakentuu ja jäsentyy
rakenteena, rakenteesta, rakenteeksi?

Upeaa tekstiä, ei tule olemaan lukijalle helppo!

Ilkka Råmanin arvio, kun hän oli kahlannut tekstiä 40 sivua.

Omistan työni Vladimir Fominille,
Intiaaninimeltä: Mies, joka maalaa karhulle taivaansiniset silmät.

Sivut

SISÄLTÖ 1

I Onnervoinen, esipuheet, presigns

II Tähtitaivaan tarinoita, tarinatuokio, actsigns

III Suunta ytimeen, jälkipuheet, postsign

I Onnervoinen

ESIPUHEET

presigns

ESIPUHE JOHDANTONA

1. Tämä työn tavoitteena on koostaa vuodesta 2002 aloittamani tutkielmasarja mahdollisista muista mytologian maailmoista ja ***tulkintatavoista.*** Työ alkoi suomalaisten mytologian uskomuksellisen ja myyttisen aineiston kartoituksesta ja mahdollisesta Kalevala-keskeisyydestä pois pyrkimisenä suomalaisen mytologian ainoana lähteenä. Johtuen kansallisista ambitioista jo Kalevalan aineksia kerättäessä paljon jäi ja jätettiin sivuun ja huomiotta. Nyt niitä on enää mahdotonta todentaa, tietoa on kadonnut tieteen nimissä, kun keruuaika ei ole tunnistanut kohteen arvoa, tai jos aines on ollut yleisen näkemyksen tai vallitsevan auktoriteetin näkemyksen kyseenalaiseksi saattavaa. Joissain tapauksissa jopa niin, että kansanrunoainesta ei ole hyväksytty kokoelmiin, kun laitoksen johtajalla on ollut henkilökohtaisia erimielisyyksiä kerääjän kanssa.

HYVÄKSYNTÄ

2. Harrastajat, niin kutsutut ***diletantit*** ovat saaneet ajan saatossa osakseen hyvinkin erilaista kohtelua. Osaa vaihtoehtotulkinnoista on kommentoitu viralliselta taholta, osasta on vaiettu ja pidättäydytty arvioimasta työtä millään tavoin. Omat työni kuuluvat viime mainittuun sarjaan, vaikka olenkin opintoni suorittanut folkloristiikasta ja kalevalaisesta kansanrunoudesta. Valmistumiseni jälkeen olen suorittanut sekä ympäristöasiantuntijan jatko-opinnot Palmeniassa, joka johti sitten laatupäällikön uralle. Lisäksi jatko-opiskelin itseni tuotekehittäjäksi Rastor-Instituutissa. Tulevaisuustutkimukseen perehdyin Delfoi-työpajoissa 2018–2019, tuona aikana valmistuivat tekstit 1) Myytti ja metodi – korpusmaisuus, kosmos ja keho huhtikuussa 2019 ja 2) Futurolokiset ennakkoluulot – tutumeemien kvalia marraskuussa 2019.

ARVOSTUS

3. Tämä työ on ***korpusmaisuustrilogian kolmas osa***, jossa on tarkoitus koostaa sekä erätrilogian eli hirvirunojen, kalamyteemien ja Kalevala-funktioiden ja lintujen mytologista antia. Kehityskaaren alussa funktiointi kohdistui satukaavan yleistykseen, myöhemmin muutin nimen sekaannusten estämiseksi elonkaavaksi. Lisä- ja

KEHITTELY

välikehitteinä prosessin aikana syntyi muun muassa viitokemenetelmä sekä runomatriisi, joita tarvittaessa tässäkin työssä tullaan käyttämään. Lähdeaineiston suhteen menettelen totuttuun tapaan konkreettisen logiikan, bricolaguen periaatteella. Bricolage on semioottinen termi, joka on määritelty havainnollisen ja käsillä saatavan sekä konkreettisen perusteella muodostuvaa ajattelua ja käsitteistöä. Lähdeaineistojen runsaus on nykymaailmassa todella suuri, joten joka tapauksessa tutkija joutuu rajaamaan käyttämäänsä aineistoa.

4. Yleensä tieteen ***konsensus*** rajaa tiettyjä epäsuosiossa olevia tai vääriksi leimattuja näkökulmia tai teoksia tarkastelusta pois. Ennakkoluulotonta tarkastelua harvoin tapaa, yleensä skeemana käytetään sitä, mikä oletetaan tieteessä vallitsevan paradigman mukaiseksi, menettelyllä haetaan hyväksyttävyyttä ja viittauksia, jopa omaperäisyyden ja luovuuden kustannuksella. Täten tieteen kielestä tulee loputtoman toiston gloriaa ja magiaa, jonka varaan ajattelu jumiutuu.

STAGNAATIO

5. Kantavana ideana kehittelyissäni on ollut ***väinämöisefekti*** – katselevi, kääntelevi, mitä tuostakin tulisi, toisin sanoen montaasi, kombinatoriikka, avantgarde, trizologia – milloin mitenkin. Vladimir Fominin kuva Konstellaatio on sekin pienistä mietelmäosasista koottu harmoninen kokonaisuus, joka on enemmän kuin osiensa summa ja edustaa emergenssiä. Kuva on harmoninen kaunis kokonaisuus, jossa korpusmaisuuden keskeisidea on hyvin kuvattuna kosmos muodostaa ja on muodostanut materian, korpukset maan päälle, ja vastaavasti luodut heijastavat ja heijastuvat kohti kosmosta myyteissä, ajassa ja iäisyydessä kansojen kosmologiana, kosmogoniana ja kosmografiana. Ihminen on heijastanut kuvitelmiaan eläinrataan, tähdistöihin ja tähtiin. Suomalaisugrilaisessa mytologiassa on Pohjantähti ylitse muiden. Stella Polariksella majailee pääsääntöisesti karhu Ursus Arctos, vaihtoehtoisesti joskus myös hirvi Alces Alces.

VILLI AJATTELU

6. Myytti ja metodi sai lopputulemakseen perusaihiot prepanamerikkalaiseen kaavaan, joka perustuu M.A. Castrénin ja Claude Lévi-Straussin panamerikkalaisten ja ugrilaisten kansojen mytologiaan. Tuolloin valmistui myös aihio tulevaisuustutkimuksen meemeiksi, tutu-meemeiksi, joita tarkastelin lähemmin työssä futurolokiset ennakkoluulot näkökulman kannalta. Tästä työ on edennyt nyt nykyiseen vaiheeseensa, jossa on tavoitteena muodostaa prepanamerikkalainen kaava ugrameksi

STRUKTUURI

(ugrame, ugrilais-amerikkalainen kaava) ja täydentää meemiktalogia myyttisin ja kosmisin esimerkein siten että hararimainen historianäkökulma ennen-nyt-tulevassa on edustettuna kronotooppina systeemissä, aktorikvaliteetit ilmenevät kvalioina ja prinsiippienä. ***Universaalit*** muodostuvat tarvehierarkioista ja myyttisistä elementeistä.

7. Tällä kertaa kantavan ideana on hyödyntää ***veediset prinsiipit*** ja jatkaa Ison härän tappo -runon rakenteen sanomaa tarkemmin, sillä Ison härän tappo on suomalaisissa kansanrunoissa jopa sampoakin suurempi arvoitus, jonka viimeiset kaiut kuuluvat jättiläistarinoiden valituksena: - Iso härkä mölää. – kun jättiläiset valittavat niin kirkonkellojen soittoa paetessaan ääntä harmissaan. Tarinoissa heitellään vihattavaa ääntä kohden isoilla kivillä ja siirtolohkareilla, moni palvoskivi on saanut osakseen jättiläistarinan, tai sadun noidan kostosta. Nämä tietohiput ovat toisistaan irrallisia perinnereliktejä, hataraa tietoa. Silti ne antavat aineksia kosmologisellekin tulkinnalle, sillä suomalaisessa mytologiassa kalliot ja kivet yhdistävät ihmisen kosmokseen, yhteys maan ja taivaan välillä on saavutettu kivien ja kallioiden kuvilla ja riiteillä.

VISUALISOINTI

8. ***Muukin kivet*** ovat esimerkki jättiläisten ja kallioiden välisestä yhteydestä. Itäsuomalaisissa muukitarinoissa on ikää, koska kehitys on ehtinyt 1900-luvun alussa jo lastenperinteeksi joululeikkinä muukinkivien heittona. Myös Lapissa on tunnettu muukinkivet, ne tehtiin hauen niskanikamista.

KALLIOMAALAUS

9. Ison härän tappo saattaa kuvata henkistä kehityspolkua aasialaiseen kymmenen härkää tyyliin, mutta se voi myös rinnastua kosmologiaan, jos iso härkä ja Pentin tuvassa tapahtuva hirvilahti ovat jollain tavoin sukua, tai jos Hiiden hirven hiihdäntä ja Hiidestä kosinta ovat jollain tavoin samaa juurta. Astraalimytologiselta kannalta ***Pentin tupa*** ja Ison härän tappo voivat olla paralleeli. Puiden, paasien, kivien ja kallioiden rituaalinen palvonta on yleisinhimillinen palvontamuoto. Suomalaisessa mytologiassa puiden pyhyys ilmenee mm. runosäkeissä pyhistä pihlajista, toisin sanoen tietyt yksittäiset puut on korotettu pyhiksi aljopuiksi, jotka toivat kodin onnen tai onnettomuuden, jos riittejä ei suoritettu, uutisia ei tuotu. Uskonpuhdistuksen myötä palvospuut jäivät pois käytöstä tai kaadettiin ja unohdettiin.

KOSMOS

10. ***Kalliot*** ovat puita kestävämpiä, joten kalliomaalauksia on säilynyt, varsinkin kun niitä on vuosisatojen saatossa konservoitu uusilla maalikerroksilla ja kuvioilla. Aikanaan kalliotkin rapautuvat ja lohkeilevat irtolohkareiksi ja siitä pienemmiksi kiviksi. Sedimentit maassa ja vuosirenkaat puissa kertovat ajan kulusta. Kronikka kertoo historian tapahtumista, mutta tuskin on sattumaa että Lapissa on kivikkoista rakkaa kutsuttu kronikaksi. Murenevat kivet

kertovat omaa kieltään eroosiosta ja ajan hampaan toimista sekä geologiassa että historiassa. Kiviaines on puiden ohella yhdistänyt suomalaisugrilaisten maailman maasta taivaaseen ja kosmologisiin kuvitelmiin, jossa Iso tammi on ehkä edustanut tähtitaivasta, joka on peitonnut maailman tuikkeensa katveeseen.

ETNOASTRONOMIA

11. ***Elämä*** on syntynyt vedestä, jonka alkuperän kansanrunous liittää kallioon. Runosäe veden synty kalliosta ei välttämättä liity vain tietoon vesisuonista, vaikkakin vesisuonten etsiminen ja niistä tietäminen kuului tietäjän vahvuuksiin. Siinä missä kalliot tuottavat vettä, puut juurineen imevät sitä maaperästä ja haihduttavat ilmaan. Pajunvarvulla kaivon katsominen saattaa juontaa juurensa tähän ominaisuuteen, oletetaan että samankaltainen vetää samankaltaista puoleensa. Pajunvitsa tietää missä vettä on.

VESI-TULI

12. **Puut** juurineen edustavat kolmea maailmaa, juuret alista, runko keskistä ja oksat latvoineen ylistä. Elintapojen mukaan tietyt eläimet on sijoitettu näille tasoille. Käärmeet juurakoissa oleskelevina ovat alisen maailman eläimiä, orava puunrukoa pitkin kipittävänä eläimenä on viestien viejä ja välittäjä keskisen ja ylisen välillä. Ylimmän lehvästön ja latvan kansoittavat linnut, sen sijaan lepakko yöeläimenä ja alas suisen nukkuma-asentonsa vuoksi luokitellaan aliseen maailmaan kuuluvaksi.

KOSMOGRAFIA

13. Yhdistävänä tekijänä puilla, kallioilla, kosmoksella on ***hiisi*** ja erityisesti hiiden ääni, josta ei tosin ole suullista perinnettä säilynyt, vain lukuisa venekuvia kallioissa. Hiisi ääntää, kun sopivan syvällä uiva laiva kapeasta salmesta hitaasti soutaen nostaa aallot onkaloon. Ääni on matala, huokaileva ja jossain määrin koriseva. Hiisi on merkitykseltään sekä metsän että kallion asukas, mikä tuskin on sattumaa. Lisäksi saamelaisten mytologiassa on muistelma hiiden veneet -perinteestä, jossa palvomistarkoituksessa nostetaan pieniä puisia veneitä oksistoon.

ZOEMA

14. Tunnetuista mytologia-arvoituksen lähteistä on jäljellä ***kalliomaalaukset,*** joiden oletetaan kuvaavan tähtitaivasta ja hirvijahtia kosmisena tai maallisena tapahtumana.
Kalliokuvien tulkintaa saattaa auttaa peijaisriitit, jotka Suomessa tunnetaan karhunpeijaisina ja hirvipeijaisina. Edellinen on vanhempi ja tutkitumpi olemukseltaan, mutta varmuutta ei ole hirvipeijaisten vanhuudesta, koska Mantsin saaren oinasuhreissa runoillaan sarvipääjäniksistä ja hirven toisintonimiin kuuluu myös oinas.

HIISI

15. Rohkeita yrityksiä tutkimuksen kentällä silloin tällöin tehdään, lähinnä harrastelijoiden toimesta, esimerkiksi Pekka Kivikkään kalliomaalausteokset. Tulkinnoista ei systemaattisuuttakaan puutu. Tulkinnoista sinänsä ei voi sanoa totuusarvoa, onko tulkinta osuva vai ei, mutta innostuneen harrastajan ja ammatillisesti harjaantuneen tutkimusotteen välinen ero on ***koherenssi***, kyky erottaa se mikä ei kuulu joukkoon tai sarjaan. Jos kyseessä on vaikkapa astiasto ja katalogi ilmoittaa siihen kuuluvan 6 kuppoia, kannun, 6 lautasta, 6 asettia, kermakon, sokerikon ja talikon, niin valpas lukija epäilee ensisijaisesti talikkoa ja toiseksi kannun kuuluvuutta kokonaisuuteen, vaikkakaan selvittämättä ei ole syytä pitää sanottua valheena. Kyseessä voi olla epähuomiossa tehty erehdys, luku- tai kirjoitusvirhe tai sitten esinekombinaatio todella on mainosmielessä tehty kaksimieliseksi ja talikko on annettu nimeksi sokerilusikalle leikitellen ajatuksella sokerin haitallisuudesta, joka ravintoarvoltaan on pelkkää s---aa. Ellei tiedä, oletus voi viedä villeihin arvauksiin ja hakoteille, mutta jos tietoa ei voi saavuttaa, on pakko tyytyä arvailuihin tai jättää asia sikseen.

SISÄLTÖMOTIIVIT

16. Aukkopaikkojen tulkinnassa voi meemisistä ajatusrakennelmista olla hyötyä, samoin taiteesta, koska taiteilija viime kädessä ammentaa itsestään ja käsityksistään, visioistaan. Käsi on suomalaisen kalliomaalaustaiteen tyyppikuvio. Jokin ***merkki*** tekijyydestä. Suomalaisessa kansanperinteessä on säilynyt suhteellisen vähän tietoja tähtitaivaasta, sen sijaan läheisempi ilmiö, säätiedot, millainen ilma on luvassa on kiinnostanut agraariyhteisöä. Säitä ennustettiin almanakalla, johon oli merkitty keskeisen planeettojen sijainti ja kuun vaiheet.

SIGNUM

17. Kuten parissa edellisessä julkaisussani, olen nytkin valinnut lähtökohdaksi kotikirjastoni antimia ja nimennyt löydöksen E potenssiin kolme eli Kari Enqvistin Monimutkaisuus, Nils Edelmanin Viisaita ja veijareita – Geologian maailma ja Pekka Ervastin Kalevala-avain, tosin viime mainitun poimin nettiversiona luettavaksi, kirjaa en omista. Perusidea on edustuksellinen, Enqvist toimii kosmoksen edustajana, Edelman tekee selkoa maasta ja sen maaperästä, Ervasti keskittyy ihmismielen hengellisiin kehitysmahdollisuuksiin. Tässä systeemisessä alkuasetelmassa ottavat paikkansa ***ylinen***, alinen ja näkyväinen ja näkymätön maailma.

TUONPUOLEINEN

18. Alkuasetelmassa on mukana myös isäni käyttämä termi, lokoisat oltavat. Sanonta on monimerkityksellinen, se tarkoittaa jotain miellyttävää olotilaa, mutta nuo ”hyvät” oltavat sisältää myös yltäkylläisyyden, ylellisyyden, vaurauden, mukavuuden, kauneuden, harmonian, mitä vain hyvää mieli saattoi ja mahtoi kuvitella. Ennen kaikkea mukavuus oli kokemuksellista tässä ja nyt.

Epäilen sanonnan tulevan jostain lokalisaation ja logoksen rajamailta. Lokoisaa on, kun ihminen tuntee olonsa kotoisaksi ja mukavaksi jossakin tilassa tai paikassa. Kosmoksen kannalta ***Tellus*** on homo sapiensin koti, paras paikka maailmankaikkeud essa, mutta uskonnollisessa tekstissä silti puhutaan taivaan kodista ja ***taivasikävä***stä.

LOKAATIO

19. Vaikka olo olisi kotoisa, se ei silti aina ole lokoisa, vasta harmonia ja tasapaino tuottavat lokoisat oltavat, paikan, jossa on hyvä olla. Tavoitteena on kartoittaa meemistöä karhu- ja hirvimannekiinien avulla. Monet hirven ja karhun toisinto- ja ***kiertonimet*** edustavat suhdetta ¾ eli valssin tahtia. Kulttuuriset käsitteet tanssivasta karhusta ja sanonnasta – svengaa kuin hirvi – kertovat nekin viittauksen tapaan näiden eläinten suhteesta sfäärien sointuihin. Joskin karhun tanssi on lähinnä tepastelua, hirvi kykenee tekemään nopeita pyörähdyksiä.

EUFEMISMIT

20. Hirven ja karhun ***nimet*** on esitetty myteemijaon rinnastuksina Hirvirunot-kirjan liitteenä. Tässä tarkastelussa nimien kertoma on meemi, joka tulkkiutuu kallion seinämistä, toisintonimistä ja peijaisrunoista kronotooppeina, aikansa ajatteluna. Toisena meemistötulkkina toimii prinsiipit, jotka tulevat mytologisesta myteemijaosta. Aktorikvaliteetit koostavat synteesin alkuaihioista loppupäätelmiin. Kolmantena tarkastelutapana meemeissä on käytetty motiivirealiteettien tasoa, joiden tieteeseen johdattajina toimivat R. Mundochin ja C. Lévi-Straussin esittämät universaalit tarpeet ja aihiot.

KVALITEETTI

21. Tärkeä käsite on myös ***abjekti,*** jota edustaa kasvien osuus mytologiassa. Pääsääntöisesti mytologiat koostuvat eeppisistä sankaritarinoista, vähemmän on tiedossa ja säilynyt botanistista otetta. Myyttisimpiin mittoihin ovat kasvien osalta yltäneet noidat ja noitavainot. Maailma, jossa pavunvarret yltävät taivaaseen ja peukaloiset toimivat hevoskuiskaajina on tieteelle ja tutkimukselle kova pala järkeistettäväksi, ehkei kannata yrittääkään, maku menee tarinoista. Myytit ja mieleen painuvat kuvat luovat maailmoita mieleen mielellään.

RAJAUS

Tietohippu 1. Telos I

Edellisen korpusmaisuuden osan II Futurolokiset ennakkoluulot yhteydessä evästettiin jatkossa selittämään hieman sisältöä ja käsitteitä. Tässä työssä on otettu normaalin väliotsikoinnin lisäksi kappalenumerointi käyttöön. Yksi kappale vastaa runosäkeistöä, sen lauseet säkeitä.

Yhtenä kantavan teeman on tehdä työstä eksploratiivinen tuktimus, jonka käsitteistössä on kolmikko blast-fuzzy-purple, eli jotain mikä on yllätyksellistä, hieman hämärää ja vaikeaselkoista sekä monimutkaista kerrontaa. Termit voisi suomentaa käsitettävämmäksi.

BLAST = Leimahdus (älynväläys, neronleimaus)
FUZZY = Sumeus (asteittainen, hämärä, epäselvä)
PURPLE = Konstikkuus (monimutkainen, korukuvioinen)

Johdannossa on 21 pientä kappaletta, jotka johdattavat sisältöön tai sen aikeeseen. Pääosioita on kolme, josita I-osa kertoo onnervoisesesta, II-osa taivastarinoista ja III-osa matkasta merkitysten ytimeen.

Esipuheessa on vain joitan blastisia väläyksiä sisällön teemoihin, jotka ovat laukanneet villin ratsun tavoin. Pieni vilkaisu johdannon asiasanoihin auttaa hahmottamaan millaisista aiheista on kyse.

1 tulkintatavoista -> arvottamisen vaarat
2 diletantit -> asianharrastajan arvo ja arvokkuus
3 korpusmaisuustrilogia -> Kosmisen koostumus, III osa
4 konsensus -> yhteisnäkemys, yksimielisyys
5 väinämöisefekti -> luovuus, bricoleur
6 ugrame*, *universaalit -> yleismaailmalliset rakenteet
7 veediset prinsiipit -> intialaiset kuva-aiheopit
8 Muukin kivet -> joululeikki ja siirtolohkareet
9 Pentin tupa -> tähtiin vievä kansanrunomotiivi
10 kalliot -> suomalainen peruskallio ja pystykalliot
11 elämä -> myyttinen vastapooli kuolemalle
12 puut -> palvonnan kohteina
13 hiisi -> lehtometsä, myyttinen olento ja paikka
14 kalliomaalaukset -> hirviaiheet kosmossymboleina
15 koherenssi -> yhtenäisyys, johdonmukaisuus
16 merkki -> viestinnän väline
17 ylinen -> taivasmaailma kansanuskossa, tallin vintti
18 Tellus, taivasikävä -> maa, taivas, koti
19 kiertonimet -> sumeaa kieltä
20 nimet -> tilannevaihtelu, identifiointi (yksilöinti ja kuvaus)
21 abjekti -> huomiotta jäänyt kohde

Lisätehtävä. Jos jako kiinnostaa, siitä voi saada lisäarvoa pohtimalla, josko aines menee tasan jaolla 3x7 ja modalisoi sen. Kun löytää yhden vastauksen, voi löytää enemmänkin. Helpointa on alkaa erisnimistä. Vaihe edustaa teloksena alkua, tavoitetta, aikomusta päämäärää. Toinen telos on se, mitä loppujen lopuksi saavutetaan.

1. TELOSPROSESSIN ALKUVAIHE

Tärkeintä on tietoisuus, sillä juuri se tekee ihmisestä kykenevän arvioimaan tulevaisuutta. – Pentti Malaska

Teleologia tulee kreikan sanasta telos, ”lopputulos”; logos, ”oppi”), eli tarkoitusperäisyys tai päämäärähakuisuus. Sanalla tarkoitetaan myös filosofista oppia, jossa pohditaan tarkasteltavan kohteen (esimerkiksi jonkin toiminnan) tavoitetta ja myös oppia esimerkiksi kaikkeuden eli kosmoksenrakenteen ja järjestyksen tarkoitusperäisyydestä. Päämäärähakuisuudessa tärkeää on intentio, pyrkimys ja tavoite, johon pyritään. Päämäärän saavuttamiseen tarvitaan tarkoituksenmukaiset eli mielekkäät keinot. Vaikkakaan lopputulos ei ole etukäteen varmuudella ennakoitavissa tai ennustettavissa, niin teleologinen toiminta on prediktiivistä, ennustavaa. Tulevaisuuden tutkimusmetodina tunnettu Delfoi-menetelmä pyrkii kartoittamaan skenaarioilla, näkemyksillä vaihtoehtoisia kehityslinjoja, polkuja yleensä kolme kappaletta, joista yksi on pessimistinen, toinen optimistinen ja kolmas on mediaani näkemyksistä.

Kaikki pyrkimykset, päämäärät tai keinot päämäärän saavuttamiseksi eivät ole mielekkäitä saatikka sitten hyväksyttäviä. Yhteisö säätelee, ettei yksilö voi pyrkiä tavoitteisiinsa keinolla millä hyvänsä. Tyhjentävää näkemystä on mahdoton saavuttaa sellaisesta aiheesta kuin Kosmisen koostumus. Siksi olenkin fokusoinut tekstin suomalaisen kansanperinteen pohjalta tuonpuoleisen käsittelyksi. Tuonpuoleisella suomalaisperinne ymmärtää ja tarkoittaa toiseutta, outoutta, vierautta taivaalla, pinnan alla, metsissä.

Tavoite ei riitä päämäärän saavuttamisessa, tavoite on presign, aikomus, josta lähdetään liikkeelle kohti tavoitetta, josta tulee heti postsign, kun se on saavutettu. Toiminta on actsign Metodi vastaa humanismissa tekniikan olemusta, Malaska puhuu ihmisen vastuusta planetaarisena olentona, Juri Lotman mielen universumista. Olen tässä tekstissä pyrkinyt selvittämään suomalaisen kansanperinteen kosmosta ja planetaarista roolia elinpiirissään, jossa metsät karhuineen ja hirvineen ovat kansoittaneet mielikuvitusmaailman. Jaan Venkula on todennut nykyisen teknologisen maailman mallin tarvitsen vastavoimaksi käytännön elämän ymmärtämistä edistävän malliin, praksiksen, millä kuvata ja analysoida tekemisen merkitystä ihmiselle ja hänen maailmalleen. (Venkula 2008:10)

Maailmanmalleja täydentämään ja vastavoimaksi tarvitaan käytäntöjen kuvaamisen lisäksi toimintojen merkityksen kokonaisvaltaista ymmärtämistä. Toimiminen on tapahtuma/TOIMINTA: teko, taito, tapa -> TEKO: tulos, taito; Teko = Ergon -> ergodinen semiotiikka. Sisältää keinot keinot, joilla itse kukin voi hyödyntää omasta kokemuksestaan johdettavissa olevaa tietoa, mutta tässä tullaan tulkintaongelmiin yksiselitteisyyden vaikeuteen. Esimerkiksi vaikkapa lause: - Saunoissa, uimahalleissa ja rantojen vesiposteissa jäävät täydellä juoksemaan hanat, koska on jo totuttu niiden yleensä sulkeutuvan automaattisesti. Hienoissa saleissa luennoiva joutuu puhumaan "lapanen suussa", kun juomakelpoista vettä saa vain yleensä kaukana olevista ravintolatiloista muiden vesipisteiden veden ollessa käsienpesulämpöistä." -> asiasanat, hashtag*: Vedenkulutus, "vesi juoksee", virtausnopeus, automatiikka, annostelu, vesiposti, sauna, uimahalli, hana, kulutuskäyttäytyminen, juomavesi, käyttövesi, vedenlämpö.* Ulospäin samalta näyttävät teot voivat yhdelle olla tuloksiin suuntautuvia, toiselle taitoja vahvistavia. Toimimisen, itsessään arvokkaan tekemisen sisältämä liike on energeiaa, ´elinvoiman liikkumista´, joka luo itse itseään, on voimaa täynnä ja vahvistaa ihmistä. Siten tekeminen aikaan saa olemisen tunteen.

TAPAHTUMA: Toiminta + teko => ergodinen semiotiikka

Kosmisen koostumus ei pyri tunkeutumaan astrofysiikan maailmaan, fokuksena on etnoastronomia ja planetaarinen tietoisuus kananperinteessä omatekoisen metodiikan avulla. Tapahtuman on korpustrilogian loppuun saatto päätökseen. Toiminta on muodostunut kirjoittamisesta (teko), ajattelusta (tutkimus) ja menetelmistä (tapa), ja tämä on vaatinut asiaan perehtymistä ja keskittymistä, jossa ergon edustaa työskentelytapaa meemistön, listausten ja syrjähtelyjen avulla. Teksti ei etene kuin pikajuna raiteillaan, se liitää planetaarista rataansa oudosti pomppien. Loppuun liitetty sanasto kertoo, millaisista asiasanoista teksti koostuu, mutta varsinainen sisältö on enemmän kuin osiensa summa, se on emergenssi kokonaisuus, josta on karsittu korpuksen lähdeaineistoa paljon pois aiotusta. Tekstiä voisi kutsua ergodiseksi kybertekstiksi kiinalaisittain, sellaisena se muistuttaa kiinalaista ergodista mekaanista laitetta, jolla voitiin generoida omia runoja.

1.1 Tarkoituksenmukaisuus eli mielekkyys

Ihmisen jalat ovat kävelemistä varten,
lintujen siivet ovat lentämistä varten.
Ihmisen jalat ovat tarkoituksenmukaiset kävelemiseen,
lintujen siivet lentämiseen.

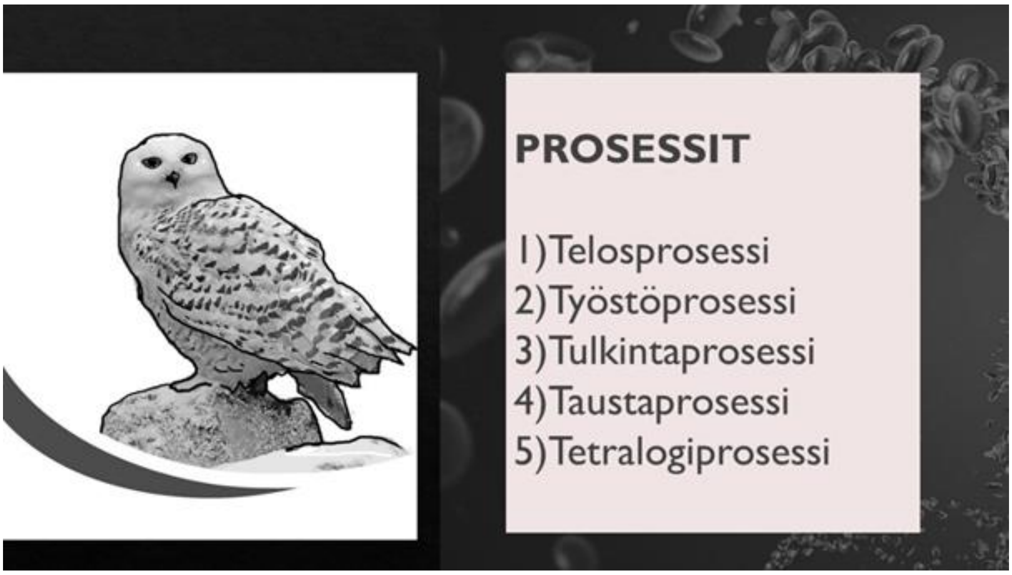
Miksi veri kiertää?
Mitä varten veri kiertää?

Mitä enemmän jonkin ilmiön välttämättömiä ehtoja tunnetaan,
sitä enemmän lähestymme ilmiön esiintymisen kausaalista
selitystä ja sen ennustettavuutta.

Tarkoituksenmukaisuusselitykset eivät tässä mielessä ole ristiriidassa
kausaaliselitysten kanssa vaan juuri niihin pyrkimistä.
(Kari Lagerspetz)

Veri kiertää, koska sydän pumppaa verta ja pitää sen liikkeellä. Tarkoitus on tuottaa happea ja ravinteita elimistölle, sekä poistaa kuona-aineita, jotta ihminen pysyy hengissä. Aristoteles erotti "miksi"- ja "mitä varten"-kysymykset ja niihin annettavat vastaukset selvästi toisistaan. Vastauksena "miksi" -kysymykseen oli ilmiön syy (causa efficiens) ja vastauksena "mitä varten" -kysymykseen oli ilmiön tarkoitus (causa finalis). Syy on suunnilleen samaa kuin motiivi. Ellei ole mitään syytä ryhtyä toimeen, niin siihen ei myöskään tartuta, tai työ tehdään väkinäisesti. Motiivi tarkoittaa myös aihetta, jossa siinäkin saatetaan päätyä suunnilleen samaan johtopäätökseen. Ei ole aihetta enempään = Ei ole syytä puuttua asiaan. Mutta jos jollain on jokin intohimoinen ajatus, esimerkiksi murha mielessä perinnön toivossa, niin syy on samalla tarkoitus eli causa finalis. Murhan tarkoituksena on saada perintö ja päästä eroon pahansisuisesta yksilöstä, samalla se on motiivi. Aina ei kuitenkaan toimita, vaikka syytäkin olisi. Murha voi jäädä tekemättä moraalisista syistä, tehtävä tekemättä epähuomiossa. Optimointi on sen arvioimista, mikä on välttämättä tai vähintään tarpeen, riittävän hyvä suoritus. Sen sijaan tarkoituksenmukaiseksi voi tulla joko korvikekäyttäytyminen tai kompensaatio. Semantiikka helposti pyörähyttää kaiken logiikan, ystävä hyvä.

Määrittelyssä telos on tulkittu lopputulokseksi, tässä tarkastelussa teloksella on myös päätöksen merkitys ja tavoitteen merkitys. Sananparren mukaan hyvin suunniteltu on puoliksi tehty, strategisessa ajattelussa on tavanomaista muodostaa visio, näkemys tavoitteesta ja halutusta lopputuloksesta, johon toiminnalla tähdätään. Tällä työllä on tarkoitus koota yhteen vuosien 2002-2020 välisenä aikana luotu suomalaisen mytologian vaihtoehtokatselmus. Prosessi alkoi vuonna 2002, jolloin jäin tutkijavapaalle kahdeksi vuodeksi ja loin perustan myöhemmälle toiminnalle. Vuoden 2004 jälkeen siirryin työelämään ja sen vaatimusten mukaiseen jatkokoulutukseen, tutkimus jäi sivurooliin ja vähälle huomiolle.

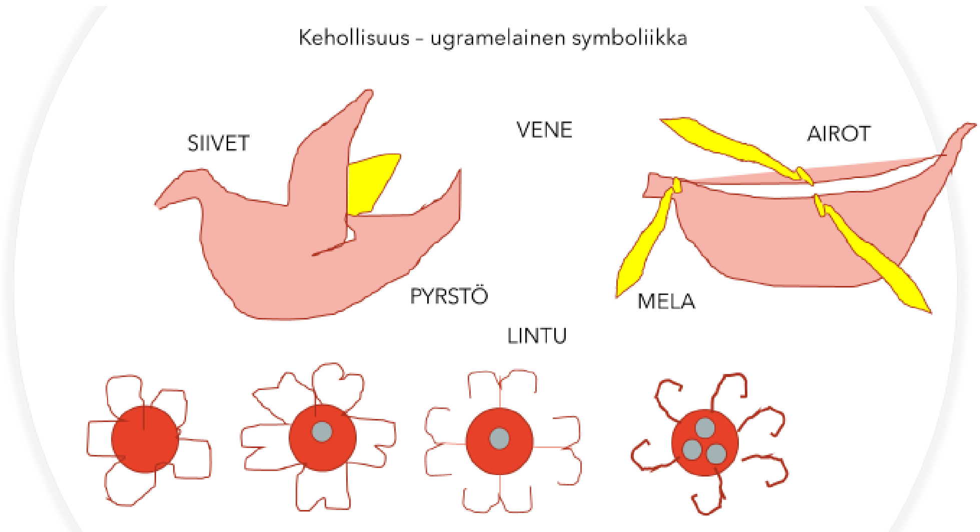

Kuvio. Teleologiset prosessit

Telosprosesssi on rinnakkainen taustaprosesseille, kun tavoitteena oli luoda vaihtoehtoinen tapa tarkastella suomalaista mytologiaa, joka aivan liiaksi perustuu Elias Lönnrotin Kalevala-tulkinnalle ja vain osittain kansanrunouteen. Poikkeuksena mm. Kaarle Krohnin tulkintateos Suomalaisten kansanrunojen uskonto, jossa hän pyrkii tekemään selkoa mytologiasta rinnastuksena pyhimyslegndoihin. Telosprosessi ja taustaprosessi toimivat metatasona tutkimus- ja tulkintaprosessille päämääränä luoda tetralogi, joka ensi alkuun piti oleman erätrilogia, mutta joka yllättäen jatkui myöhemmin korpusmaisuusprojektina, ja jonka viimeisin osa on tämä Kosmisen koostumus. Loppupuolella prosessia löytyi sekalaisista muistiinpanoistani Korpusmaisuus-hankkeen alkuajoilta muistiinpano, jossa nimimerkinnän mukaan oli luonnosteltu jostain Mihaly Hoppálin esittämästä artikkelista, jossa hän oli arvioinut koristekuvioiden symboliikkaa. Tulkinta piti symboleita lintuina, joiden semioottinen sanoma tulkkiutui analogiana veneen kanssa. Hiiden veneet voivat tarkoittaa samaa kuin sielun siivet. Konstellaatioissa tunnetaan kuvio, jonka myyttinen tarina kertoo Jasonia ja Argon-laivasta ja argonauteista. Voitaneen sanoa, että jokainen elävä ihminen on oman elämänvirtansa argonautti aavalla merellä. Paeta voi vain mielikuvituksen voimin tai kunnes kuolema, manhonväki korjaa. Intiaanimyyteissä puhutaan kanooteista.

Kahdeksantoista vuoden työputkea ei kannata tarkkaan kuvata, mutta pyrin tekstin myötä jollain tavoin kertomaan, miten täällä Pohjantähden alla on aatokseni edennyt. Itse asiassa aloin prosessin jo seminaarityöllä, jossa jäsensin Petri Laaksosen laulun sanoihin työni. Tavoitteenani on testata nyt syntyvää tekstiä tuohon tekstiin, joka testannee hyvin, miten visioni ja intuitioni on osunut oikeaan tulevaa ajatellen. Prosessi on ollut ainutlaatuinen minulle, mutta noudattanee silti isossa kuvassa yleisiä rakenteita ja periaatteita. Prosessin aikana tuotettiin myös myteemilajien kala- ja lintusymbolit.

Prosessipöllöistä tunturipöllö ei kuulu Kielastajassa esitettyyn lintusarjaan, vaikka se on prosessisymbolina pöllöjen pöllö kaikessa arktisessa arvokkuudessaan. Systeemisesti ensin syntyivät sarjassa funktiojako ja myteemijako, sitten merkityslajit eri sovelluksineen. Loppuvaiheessa prosesseja kuvaan astui mukaan runomatriisi ja viitoke, viimeisenä veediset prinsiipit. Välissä oli trizologia-kokeilu ynnä muuta. Kaikista näistä vaiheista en tarkkaa selkoa tee, keskityn sen sijaan kehittelyjeni ja muistiinpanojeni avaamiseen mukaan lukien koodattu mytologinen aines.

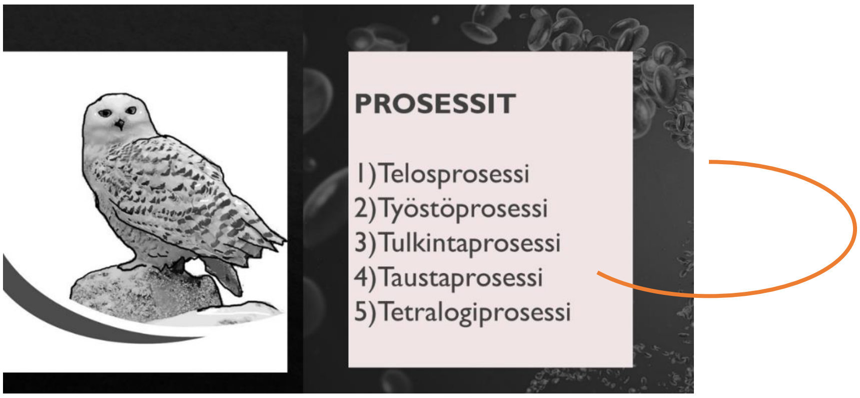
Kuva. Muistiinpano Mihály Hoppálin näkemys keho(struktuuri)symboliikasta.

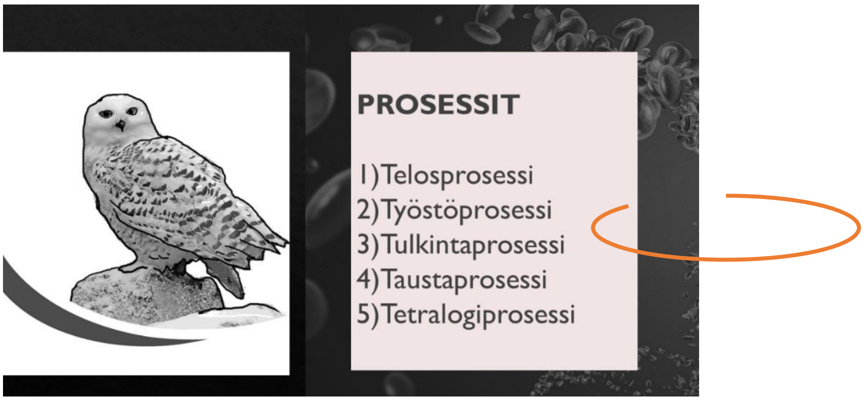
Kyseessä on analoginen isomorfisuus, samanrakenteisuus tai samanmuotoisuus. Muotoseikat voivat saada perustavaa laatua olevan merkityksen niin semantiikassa kuin lakiteksteissäkin. Esitetyistä symboloinneista syntyy mielikuva kukasta tai auringon kehrästä. Symbolisoinnin voi tulkita triadiksi, jossa aurinko on ylinnä ja sen perustassa on siivet ja airot, jotka edustavat keinoa, kuinka tai minkä avulla liikutaan. Kuljettimet kertovat kulkemisen keinon. Vesiteitse kuljettaessa tarvitaan airot ja mela, ilmateitse siivet ja pyrstö. Aurinko on, planeetat kiertävät rotaationa. Rohkea arvaus onkin, että suomalaisessa kansanperinteessä Linnunrata edustaa ilmareittiä, muuttolintujen, noiden Ilmarisen alaisten matkalaisten suunnistusrataa, mistä se on saanut nimensäkin ja eläinrataa edustaa hirviveneet taivaan vesireitillä. Meemijaon tästä saa helposti elementtien avulla. Linnut edustavat ilmaa, veneily vettä, aurinko tulta, joka pyörittää elämää telluksella, jonka sisus sykkii tulena sekin, sulana magmana. Vesi ja vesilinnut ovat suomalaisugrilaisen mytologian ydinelementtejä, vesilinnut erityisesti. Tuskin syyttä suotta. Aurinkolaiva tai -vaunut on symbolinen kulkuväline. Vesireittien peruskulkijoita ovat tietenkin kalat. Eläinradan vastine maan päällä on eläinkunta, fauna, joka jumaluuksina ulottuu flooraan.

Tietohippu

Esimerkkinä työn telosprosessista on esipuheeseen aihioitu näkemys, mistä aiheista tulen kirjoittamaan. Loppupuolella prosessia aihiot tarkentuivat siten, että tutkittavaksi keskeiseksi korpukseksi muodostui etnoastronomiset myytit Claude Lévi-Straussin tulkitsemina. Myös alkuun aihioimani 1. tietohipussa esitetyt asiasanat saivat teloksen toisessa eli päättövaiheessa tarkennuksekseen etiketit, joiden mukaan sisältöä on mahdollista kerta vilkaisulla kartoittaa. Lisäksi päädyin normaalien kappaleiden nimeämisen lisäksi ja osin sijasta käyttää lukukappaleiden numerointia. Joissain tapauksissa kappaleella tarkoitetaan useita yhteen kuuluvia osia. Kappalenumerointi tekstikappale kerrallaan helpotti myös viimeistelyvaihetta, koska esimerkiksi piirrokset tulivat kuvaan vasta loppuvaiheessa, kuten seuraavan kappaleen muistiinpanojen piirrosselvennös. Parhaiten telosprosessin januskasvuista luonnetta selventää anti etikettien mukaisesta näkemyksestä loppukoosteen tietohipussa, joka on merkitty kultaisella nappulalla.

Prosessit iteroituvat, tarkentuvat prosessin edetessä.

Ensimmäisessä vaiheessa vuosina 2002–2009 valmistuivat painettuina julkaisuina Hirvirunot-Hirvipeijaisten maailma, joka kertoi suomalaisista hirvikronikoista ja hirvipeijaisista funktioina ja merkityslajeina sekä lisäksi sovelluksena satukaavaan. Erätrilogian ensimmäinen osa Mulurautunen – Ruutanalliset säkeet julkaistiin vuonna 2006. Kirja tutki suomalaisen kalakannan myyttistä rakennetta nimistön ja tarinoiden perusteella. Kolmas osa Kielastaja – Supisuomalainen mytologia keskittyi suomalaisen lintukannan myyttiseen erittelyyn, kohteena 85 lintuatlaksen mukaan yleisesti Suomessa tunnetun linnun perusteella. Samassa työssä saivat osansa lastenpelottelut, möröt kuin myös jumalat, sankarit, haltijat, noidat kuin kasvitkin. Toteemisia kaikuja oli havaittavissa. Taustaprosessissa suoritin tuotekehitystutkinnon näytteenä kehitelmän kolmijakoisesta semioottisesta jaosta, jossa lähtövirikkeenä toimi Bahtinin ja Lotmanin käsitteet aikapaikallisuudesta (kronotooppi, spatiotemporaalisuus).

Näkökulma	Nominaalinen	Verbiaalinen
Kronotooppi	AIKA	ajoittaa
Aktorikvaliteetti	EMERGENSSI	koostaa ja luo
Motiivirealiteetti	TIEDE	tutkii.

Telosprosessin alkuun sijoittuu edellisten teosten myötä syntynyt tapa ottaa lähtökohdaksi jotain helposti käsillä olevaa so. kotikirjastosta jotain sopivaa luettavaa. Loppujen lopuksi kaksi kirjailijaa, Hannu Piekkola ja Pekka Ervast lähempään tarkasteluun. Piekkolan ja Ervastin kirjat pyrkivät laajentamaan ihmisten tietoisuuden piiriä, Kalevalan avain vertaa henkistä kehityspolkua Kalevalan runoantiin, Piekkola tulkitsee Kalevalaista kansanrunoutta etnoastronomisena myyttisenä tietona. Tutkimustietoa on molemmissa käytetty tarkoitushakuisesti vahvistamaan omaa intuitiivista käsitystä.

Loppupuolelle työstämisprosessia kuuluu myös meemijaon syntyminen ja veedisten prinsiipit rinnastuksena alun mytologiseen myteemijakoon. Korpuskokonaisuus näyttää kosmisen koostumuksena tältä. Lista on ohjaava työsuunnitelma tälle työlle. Alustavassa vaiheessa olen hahmottanut mytologiaa myös kokeilemalla jakaa myteemiryhmittäin myyttihahmoja, mutta koherenssia ei sillä tavoin syntynyt. Koe kuitenkin toimi hyvänä harjoituksena abstraktioiden luokittelussa ja hahmojen syvämerkityksen tiedostamisessa.

Mielikuvitus ja tulkinta eivät voi nojautua pelkästään tosiasioihin, rohkeutta kuvitella ja laittaa tarvittaessa mutkat oikoseksi tarvitaan myös.

Merkityslaji	**Meemilaji**	**Myteemilaji**	**Veedinen prinsiippi**	**Myyttiaihio**
MLI	verkko	magia	KOSMOS	TIETÄJÄ
ML II	ennakointi	fantasia	VÄRI	KULTANEITO
ML III	regiimi	mystiikka	AVARUUS	SAMPO
ML IV	meemipleksi	primitivia	SYMMETRIA	JOUKAHAINEN
ML V	näkökulma	folklore	SOVELIAISUUS	HALTIJA
ML VI	evoluutio	luonto	VIIVA	LOITSU
ML VII	kognitio	demoni	MITTAKAAVA	PIRU
ML VIII	credo	sakraali	VALO	UKKO
ML IX	kieli	balladi	RAKENNE/PINTA	SURMA
ML X	replika	legenda	VIIMEISTELY	MARJATTA/JÄTIT
ML XI	kilpa	sankaru	ASEMA/TOPOS	KALEVA
ML XII	gender	traaginen	YKSEYS	SANKARI
ML XIII	väestö	pastoraali	MITTASUHTEET	SAMPSA
ML XIV	altruismi	ylevyys	TASAPAINO	SAUNA
ML XV	innovaatio	eksotia	MUOTO	LOHIKÄÄRME/KÄÄRME
fokus I	imitaatio	satu	KOKO	RAHKO
fokus II	humpuukki	eleellisys	LIIKE	POPPA

Kuvio. Merkitysjako suhteessa meemeihin, myteemeihin, prinsiippeihin ja suomalaiseen mytologiaan.

Taustaprosessiin kuuluu joukko suomalaisen mytologian runottaria ja runolaisia, jotka on poimittu tunnetuista lähteistä ja verrattu yleisesti siteerattuun ja tunnettuun alan mytografiaan esiintyvyyden tiheytenä. Frekvenssi on tehty Excel-taulukkona. Julkaisemattomiin taustaprosesseihin on jäänyt myös J.L. Runebergin Hirvenhiihtäjät ja Hiiden hirven hiihdäntä, joskin motiiviverrokit on mainittu Hirvirunot -kirjan liitteenä. Koska jotain tutkimuksellista jäljitysarvoa saattaa olla työstämilläni alustavilla jaoilla, laitan ne näkyviin jo pelkästään koosteen työläyden takia. Ehkä aihiosta on jotain apua jatkotutkimukselle.

Toinen työstämistapa oli koota sanakirja-arkiston ja hakuteosten sanojen myyttisiä aihioita, esimerkiksi ohessa olevan T-kirjainta koskevan mukaan. Aineisto on koottu vuosina 2003-2004 kirjoitusvapaan aikana. Taustatyönä tehty omalta osaltaan kertokoon sen, ettei ehkä ollut ihan oikeudenmukainen tokaisu aikanaan akateemikko Anna-Leena Siikalalta että tuulesta tempaan käsitykseni, omasta mielestäni pikemminkin arkistoista ja luetun ymmärtämisestä on tietoni kotoisin.

TAALO
TAI TAVIOKUURNA
TAIKA yhd
TAITURI
TAIVAANÄÄRELÄISET
TÁLTOS tekal Dömötör
TAMMI
TAMMIKUUN UHO
TANIKAN LINNA
TANIKANLINNA
TANKO
TAPIAINEN 70104
TAPIO yhd
TARAPITA yhd
TARAVYYHTI vai tora
TARHA yhd
TAVIOKUURNA yhd
TELLERVO yhd
TEPPOKEITTO
TERHENETÄR yhd
TERNI yhd
TERVAHITTO yhd
TERÄS
TIAINEN TIAKKO
TIERA yhd
TIETÄJÄT yhd
TIHULAINEN 281003
TIITINEN 150104
TOISAIKAINEN yhd
TONTTU
TROMBI
TRULLI yhd
TSUUDIT
TULENSYNTY yhd
TUOMETAR yhd
TUONI TUONETAR yhd
TUPAKAN SYNTY Henttonen KT
TURILAS yhd
TURJA yhd
TURKAANEN
TURRI
TURSAS yhd
TUULIKANNEL
TUULIKKI yhd
TUULITARKKA
TUURI
TYHJYSET HITTUSET
TYRJÄNKOSKI
TÄHETÄR
TÄHTIKYSELY 225 jatko

Jos se helppoa olisi ollut, niin luulisi tiedon tulleen kootuksi jo ajat sitten. Paradoksi syntyy, kun liikaa luotetaan auktoriteettien ja tieteen vahvistamaan, ajan saatossa saattaa syntyä emergenssiä, jotain uutta ellei sitä mustasukkaisesti estetä tulemasta julki. Hakusanoissa on merkitystä sillä, onko tapana kirjata nimi yhteen vai erikseen, kuten Tanikan linnassa. Joskus jokin nimi, joka ei päällisin puolin lainkaan kuulu sarjaan, voi antaa hyvän vihjeen johonkin arvokkaaseen tietoon. Tanko mielletään nykyään tangoksi vaakasuunnassa, mutta alun perin tanko on ollut salko eli tanko pystysuunnassa. Joten sana kuuluu myyttiseen sanastoon. Kun myyttiset nimet on jaettu jumalhaltijoina nen-päätteisiin ja tar-päätteisiin, niin tarvitaan yleistietoa erottamaan esimerkiksi tapiaisen, tihulaisen, tiaisen ja tiitisen kuuluminen samaan sarjaan. Tar-, tär-päätteiseet on helpommin luokiteltavissa suoralta kädeltä myyttiseksi nimeksi. Tuometar sitä on, Tuonetar sitä on, Tähetär sitä on. Jälkeen päin olen harmitellut etten salauksen vuoksi merkinnyt muistiin lähteitä tarkasti. T-listauksessa on yksi poikkeus päässyt tärkeydessään jopa tiedostonimeen, virheineen. Kyseessä on Tekla Dömötörin kuvaus unkarilaisesta tietäjästä. Virhe on siinä että virolainen on lovehtivan shamaanin nimitys, tuulitarkka merkkien selitykseen ja säiden ennustamiseen erikoistunut, nykyään heitä sanottaiosiin säätieteteilijöiksi.

> - *Taltoksen taito tai taipumus siihen periytyy suvuittain kuten noitienkin. Taltoksen syntymäominaisuuksiin kuului hammas suussa syntyminen tai kaksoisluinen sormi tai varvas. Unkarin táltos vastaa kuta kuinkin suomalaista perustietäjää ja virolaista tuulitarkkaa. –*

1600-luvulla kerrotussa tarinassa piispa Terseruksen tarkastusmatkoilta Pohjanmaalta on syntytarina Kemissä sijaitsevasta Hiidenojasta.

> *"Tämän joen varrella noin 9 peninkulman päässä joen suulta Walajaskosken luona on suuri sileä paasi nimeltä Piispan pöytä ja alempana joessa, Muurolan kylässä saari nimeltä Messusaari, josta kerrotaan, että muudan piispa kuuluu matkustaneen jokea ylöspäin, pitäneen jumalanpalveluksen mainitulla saarella ja saaneen ruokaa mainitulla saarella; matkalla hän kuuluu tulleen suuren vuoren luokse karkottaakseen kummituksen, joka oli siellä näyttäytynyt ja aiheuttanut asukkaissa suurta levottomuutta. Kun piispa sitten kuuluu saaneen kummituksen karkotetuksi vuoresta, joka on nimeltään Kopsan Waara, oli kummitus vaeltanut joen yli länteen ja mennessään raastanut maahan syvän ojan, joka vieläkin on nimeltään Hijdenoja:" (Kielastaja: ->Sarajas 1956:110)*

Vanhaa perintötietoa samalta vuosisadalta on myös Olaus Rudbecki ja Atlantica sekä Johannes Murik Kokkolasta, joiden teoksissa on maininta Pälli-nimisestä jättiläisestä, jonka Oulujoen matka olisi ollut muistumaa argonauttien vaelluksesta. Elias Palmskiöldin vainolais- ja jättiläistarinat Uppsalan yliopiston kirjastossa kerrotaan sankarista Kempe, joka on matkustanut vesitse pitkin Oulujokea sen monia koskia lasketelleen ja väkevimmän putouksen kohdalla - Pyhäkosken kiivaan virran vuoksi – minkä johdosta paikkaa kutsutaan nimellä pelli. Kuuluu olleen pakko mennä polvilleen ja siten hankkiutua eteenpäin. (Kielastaja-> Sarajas 1956: 102-103) Jättiläisten lisäksi kertoiltiin lisäksi käärme- ja sormi-ihmeistä.

Antikviteettikollegio kannusti 1600-luku pappeja keräämään historiallisia tarinoita seurakunnista. Bång, Lund, Cajanus tarttuivat kehotukseen, joista viime mainittu Juhana Cajanus (1626-1703) on kirjannut ylös jättiläistä koskevat tiedot. Sama tarina toistuu myös sata vuotta myöhemmin Gananderin sanakirjassa. Cajanuksenkin versiossa jättiläisellä nimeltä Cajawa oli kaksitoista poikaa, joista yksi oli Soini. Toisella oli harmaakivilinna Pyhäkosken luona, kun taas kolmas, Hiisi oli kymmenen peninkulman päähän Kajaanista rakentanut kauhistuttavan näköisen teelmän kivistä ja maasta keskelle suo- ja rämemastoa. Portaillakin tuossa linnassa oli väliä sylinmitta. Kauhistava oli paikka, ja portteja siinä oli kaksin. Paikkaa alettiin nimittää omistajansa mukaan Hiiden linnaksi, ja kun kainuulaiset suuttuivat toisilleen kuka mistäkin milloinkin, niin saattoi kuulla sadattelun, mene hiitehen tai ”Drag till Blåkulla”. Kerrottiin myös, että Soini vieraili Hiisi-veljensä luona. Turhan usein ei vierailuja tehty, sillä vain kerran tapahtui tämä vierailu, vaikka matka oli niinkin joutuisaa jättiläiselle, että veneellä koskea pitkin 13 peninkulmaa taittui yhdessä päivässä. Pälli-nimisellä voimakkaimmalla koskella hän kuitenkin jouti nöyrtymään vahvempansa edessä sen verran, että sauvoi polvillaan ollen kuohujen läpi. Calewa-veljesten Soinin ja Hiiden ammattina on mainittu kaskiviljely.

Metsää kaatui rivakoin ottein, sillä yhtenä päivänä puita kaatui heidän toimestaan yhtä paljon kuin mihin kymmenen vankkaa miestä nykyään pystyy. Voimistaan vielä sen verran, että jätti suoriutui yhdessä päivässä veneen soudusta paikoissa, joissa viisi vahvintakaan miestä ei pystynyt soutamaan samaa matkaa. Voimaa riitti, eikä siis ihmekään, että näiden Calawain poikien kanssa Suomen kuningas kukisti koko Venäjän, mistä syystä kylläkin laulettiin runolauluja. Soini ja Hiisi olivat paikoillaan pysyttelevämpiä. Kihavanskoinen oli liikuvampi. Vielä 1600-luvulla oli tunnettua, että Calawan Pojan Paatena tunnettu siirtolohkare Ruotsin saaristossa oli ikään kuin veneen hylky, sikseen vesiteloille jätetty kivinen kulkuneuvo.

Agricolan ohella suomen kielen ensimmäisiin vaalijoihin kuului myös Pietari Brahe, joka tuli Suomeen vuonna 1637, ja teki kiertomatkan hallintoalueelleen pari vuotta myöhemmin 1939. Retken tuloksista hän raportoi kuningatar Kristiinalle. Brahen väittämän mukaan suomea puhuttiin Virossa, Liivin- ja Inkerinmaalla, pohjoisessa läpi suurimman osan Lappia Nordkappiin ja Vienan mereen asti. Kielellisten ainesten keruu tuotti myös runsaimmin kansanperinteeseen kuuluvaa dokumenttiaineistoa sananlaskukokoelmien ja sanakirjahankkeiden muodossa. Suomen ensimmäisen sanakirja ilmestyi 1637 Erik Schroderuksen toimesta ja muinaisuskoa ja – tarinastoa koskevia sanoja siitä löytyi muun muassa: Liekiö, Calewan poika, Menningäiset, Tyrä (monstrum, Troll, Wunderding), Wedenhaldia, Köpeli, Linducodonmies, Ardohauta, Vaaka lindu. Näistä vain kolme ensimmäisiä sanaa oli kirjallisuudessa ennestään tunnettu Agricolan jumalluettelosta. Vanhimpia myyttiseksi tunnistettuja hahmoja ja nimiä ovat Agricolan jumalluettelon lisäksi

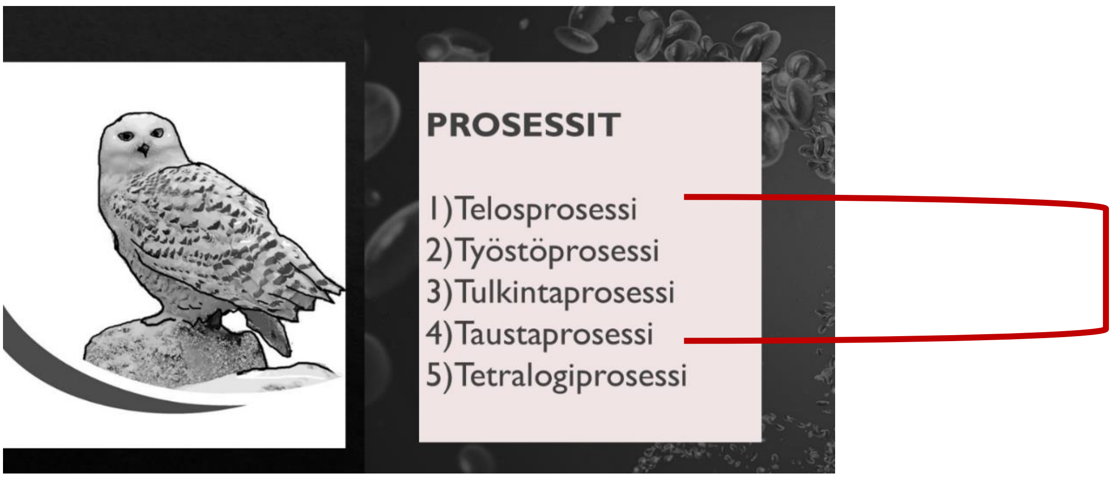
- Tyrä = peikko, hirviö
- Vedenhaltia
- Kööpeli
- Lintukodonmies
- Artohauta
- Vaakalintu.

Mainituista olennoista tyrä on vähiten tunnettu nimi ja tunnetaan 2000-luvun yleiskielessä lääketieteellisenä vaivana sekä tyrimisenä, mikä tarkoittaa lähinnä ”mokaamista” eli epäonnistumista jossain toiminnassa.

Parinsadan vuoden kuluttua 1800-luvun loppupuolellea Elias Lönnrot laati suomalais-ruotsalaista sanakirjaa ja sisällytti siihen myös myyttistä sanastoa. Alustaessani suomalaisen mytologian mahdollisesti unohtuneita osia, sanakirja osoittautui hyväksi lähteeksi, osaksi ehkä vanhahtavan goottilaisen kirjasintyypin takia, joka koetaan vaikealukuiseksi. Lisäksi Lönnrotin sanakirjan selitteet ovat ruotsiksi, joten sekin on saattanut karkottaa innokkaita tutkijoita sana-aarteen luota. Työstin löytämäni Kielastajaa kirjoittaessani erilliseksi myyttisanastoksi, ja sen rinnalle myös lappalaisten mytologiasta tiedetyn sanaston. Osin hahmot ovat samat, monelta osin omalaimaiset. Svetisismi on ilmeiesti vaikuttanut myös nimimuotojen tunnettuuteen Pällistä puhutaan myös Pellinä, molemmista muodoista on säilynyt sukunimet.

1.2 Telos tähtää tulevaan

Telos on kantasana teleologiana tunnetulla ja Aristoteleeseen viitattuna filosofiana. Aristotelesta kiehtoi muutos ja sen syyt ja mahdollistajat. Syyt jakautuivat neljään luokkaan 1) materaalisiin, mistä olio koostuu, 2) formaalisiin eli esikuvallisiin, 3) katalyyttisiin, käynnistäviin sekä 4) tavoitteellisiin, finaalisiin syihin.
Viime mainittu tunnetaan teloksena, tarkoituksena, johon tähdätään tai mihin toiminta päätyy tai päättyy. Teleologinen selittäminen muistuttaa funktionaalista selitystä. Monet pitävät asioiden teleologisia selittämistä näennäistieteenä, osittain koska niihin usein liittyy ilmiöitä luovan henkilön subjektiivisiakin näkemyksiä, osittain koska teleologisesti on helppo selittää mitä vain. Väärä teleologia syntyy, kun joku väittää ilman hyviä perusteluja, että X aiheuttaa Y:n, koska Y:n täytyy tapahtua. Kausaliteetti usein horjuu teleologisessa todistelussa. Edellä on teleologisena todisteaineistona esitetty telosprosessi mytologisisita tulkinnoista malliesimerkkinä imitaattiomeemistä, joka on syntynyt niukoista ja osin harhaanjohtavista tiedosista sekä auktoriteetteihin liikaa luottamisesta.

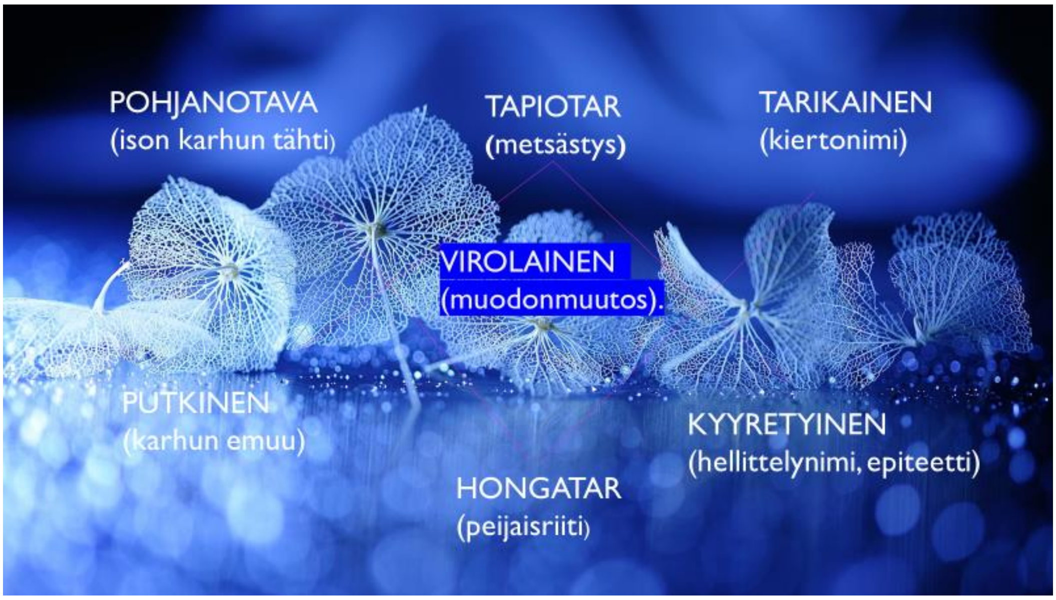
Ilpo Halonen on luentosarjassaan jakanut teleologiset selitystavat funktionaaliseen ja intentionaaliseen selitystapaan. Funktionaalisuus syntyy tarkoituksenmukaisuudesta, soveltuvuudesta sekä yhteenkuuluvuudesta. Intentionaalinen selitys koskee toimintojen ja tunnusomaisten piirteiden tavoitteellisuutta ja suuntautuneistuutta ja tekee eron pskologisten fyysisten ilmiöiden välillä. Käyttämäni metodologinen individualismi kuuluu intentionaalisiin selitystapoihin. Tässä työssä teleologisuus on tavoitteellisuutta, päämääränä on ollut luoda toisintosarja erätrilogialle. Sisällöllinen tavoite, tutkimustuloksen loppupäätelmät sen sijaan ovat olleet koko ajan avoimet. Kosmisen koostumuksen yhtenä tavoitteena on muodostaa prepanamerikkalaisesta kaavasta yleispätevä ugrame-kaava merkityskoordinaatit keikauttamalla.

Tulkintaprosessissa kohti ugramea on syntynyt vaihtoehtoisia tapoja, esimerkiksi uusryhmittely tai jako aisapareiksi. Saatu kiteytys karhun toisintonimistä ahioidun mukaisesti muodostaa nimistä seuraavat aisaparit. Vaihe voidaan ohittaa ja muodostaa suoraankin seitesnjaosta kaksi kolmen nimen ryhmää, ja yksi jää ylimääräiseksi eli fokukseksi. Tällä tavoin ajatellen teloksena alun perin oli muodostaa erätrilogia osana supisuomalaisen mytologian kartoitusta ja vaihtoehtoista näkemystä. Prosessi pohjana toimi opinnäytteeseen kerätyt hirvikronikat eli hirvipeijaisrunot. Peijaiset syynä on hirvenmetsästys. Metsästämisen meemi syntyy metsän ja metsästyksen kombinaationa. Kiertonimeä käytetään kun puhuttavaa pidetään jollain tavoin ”pyhänä” eli erityisenä, kunnioitettavana tai palvottavana olentona. Uusryhmittleyssä fokustekijäksi jää jo unohtunut merkitys virosta, virolaisesta

muodonmuutokseen kykenevästä noidasta, joka pystyy kulkemaan milloin sutena, milloin porona, tai karhuna tai kalana. Tämä muodonmuutoskyky kerrotaan myös kalevalaisessa epiikassa mm. kertomuksissa Väinämöisen ja Louhen muodonmuutoksina sekä Ilmarisen kiistana Pohjan neidon kanssa.

Sankari – näyttävyys – TAPIOTAR (metsästys)
Eleellisyys – keväthuuma HONGATAR (peijaisriiti)
Fantasia – nimeäminen – KYYRETYINEN (hellittelynimi, epiteetti)
Traaginen – rosvous – PUTKINEN (karhun emuu)
Pastoraali – kylvöaika – POHJANOTAVA (ison karhun tähti, pohjantähti)
Ylevä – liikehdintä – TARIKAINEN (kiertonimi)

Folklore – riettalintu – VIROLAINEN (muodonmuutos).

Kuvio. Prepanamerikkalainen kaava murroksessa kohti ugramea.

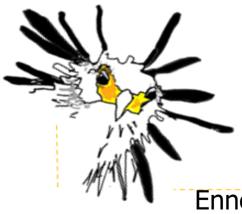
1.3 Intuition hyöty ja hyödyttömyys

Alussa esitetty esityöstölistaukset ovat olleet apuvälineitä myteemimeemistön etsinnässä. Paljon työtä on tarvittu ja tarvitaan edelleen jäntevään tulkintaan. Perusteet kunkin myteemilajin myyttisiksi hahmoiksi on haettu intuitiivisesti turhia sumeilematta. Eikä varsinkaan ole ajateltu, että nimien tulisi liittyä jotenkin kosmologiseen ulottuvuuteen. Lönnrotin suomalais-ruotsalaisen sanakirjan anti on sekin sekalainen informaatioarvoltaan. Esitulkintaa varten olen poiminut parannus- tai metsästysloitsuihin liittyvää sanastoa. Loviatar oli maagisen taidon omaava, mutta Lönnrot on luonnehtinut hahmoa ihmisvihaajanaiseksi. Selitteet ohjaavat tulkintaa, ja ellei selitys ole relevantti, niin virhekäsitys voi auktoriteetin sanelemana elää pitkäänkin kenenkään kyseenalaistamatta asiaa. Toinen auktoriteetti sen sijaan toteaa Laviattaren Syöjättären synonyymiksi. Karhutulkinnoissa tällä on merkitystä,

koska karhun syntyyn vaikuttaa runojen mukaan muukin kuin Otavainen, syntytekijöissä kerrotaan Syöjättären sylkemä. Koska karhun nimien mukaisessa ugramessa korostui fokuksena noita, niin keskeistekijäksi tässä tarkastelussa tulee noita, shamaani, tietäjä ihmisten kosmisen maailman rakenteen tietäjänä ja välittäjänä. Joten vielä lopputyöstössäkään ei alun perin hakuammuntana tehty ole täysin paikkansa pitämätön. Kun karsitaan epäoleellinen muistioaines sanotusta pois ja tiivistetään listauksen anti, saadaan jo jonkinlainen käsitys suomalaisen mytologian ytimestä.

TENHETÄR **= Tenhätär**. Ganander on määritellyt lumoojattareksi, noidaksi, joka tenhoaa tenhollaan, vaikutusvoimallaan, vaikuttavalla voimalaan, noitavoimallaan tai noitumisella ja aiheuttaa pahaa. Tenhonpävällinen on noiduttu, loitsittu, turmiollinen; esimerkiksi teräs tenhonpäivällinen. tenhopiiri tunnetaan nykyään noitapiirinä, tenhovainen on lumooja, loitsija, manaaja.
RUNOTAR. Selitteenä on runon jumalatar, laulun jumalatar, runoneito, taruimpi, runoilijatar, tarinankertojatar. Muistettakoon runon tarkoittavan sekä mahoa hirvilehmää että runonlaulajaa, joten nimi voi alun perin liittyä loitsurunouteen naispuolisen laulaman, runoja on voinut olla kumpi vain, mies tai nainen. Metsän miniät Mikitär ja Miiritär voivat olla karhun lapsia, koska karhu on synonyyminä ja peitenimenä käytetään metsää.
WIPUNEN. Vipusen on epäilty tarkoittavan ansanoitaa, ansamiestä, mutta vihje haarapääskyn pyrstöstä johdattelee jo lähemmäksi kosmosta yläilmoissa, koska vaihtoehtoinen maailmansyntyrunous pitää pääskyläistä päivälintua osallisena tapahtumiin.
RUPIAINEN. Edellistäkin eksoottisempi magian taitaja, loitsija ja manaaja, jonka repertuaariin kuuluivat mm. rupeaman sanat. Rupeamalla on yhteys myös aikaan, ajan hetkeen ja kestoon.

Rupeaman sanoilla saatiin pilaus eli sitta kuriin. Jäljempänä zoeman yhteydessä ilmenee miten paskominen liittyy avaruuden ilmiöihin, Suomessa enemmän taivaan asukkien, lintujen paskomiseen ja vuodentulon pilaamiseen laiskuutena. Intiaaneilla paskomisuskomukset liittyvät laiskiaiseen ja meteoreihin. Loitsimiseen ja/tai palvontaan kuuluvat myös rupikivi ja ruhkakivi, joka paremmin tunnetaan rapakivenä. Tähtitaivaan pöytävuori saattaa hyvinkin kummuta atavistisesta Kipuvuoren käsityksestä maailmanvuorena.
PANENTAINEN on Toisen asettama panennainen. Esim. Tämä kivi on panennainen. Tosiasiallisesti magian kuvasta ei kovinkaan kaunista synny, maaginen maailma ei ole ollut pelkkää kanteleen helskytystä, laulut ovat olleet toiset, teloksena jotain aivan muuta kuin viihdyttäminen. Maaginen myyttimeemistö ei kerro kosmoksesta sinänsä, mutta tietäjänoita on ollut oman yhteisönsä kosmogoni.

1.4 Luokittelu varioi korpuksen mukaan

Ennen kuin päästään magiamyteemin ja verkkomeemin kanssa alkuun ja eteenpäin, on välttämätöntä muuttaa esitöissä muodostettu myteemijako käsiteltävään korpukseen sopivaksi. On todennäköistä, etteivät läheskään kaikki 17 myteemilajia ole mielekkäitä kokonaisuuksia kosmisen koostumusta ajatellen, joka lajille ei löydy tähtikuvioita tai eläinradasta myyttistä vastinetta.

Olen työn kuluessa yhä uudelleen ja uudelleen todennut joukkoon pujahtavan merkittävän lapsuksen ja tässä tapauksessa tuo lapsus on pujahtanut lepinkäisen hahmoon, joka lepinkäisenä on pujahtanut primitiivimyteemiksi, mutta lapinharakkana folkloristiseen myteemiin, joka nyt on sijoitettu magiamyteemiksi ja verkkomeemiksi. Erhe toimii tahattomana esimerkkinä siitä, mihin toisiaan muistuttavat nimet tai lajit johtavat, monenlaisia sekaannuksiin, tarkoitettuihin ja tahattomiin. Lintumaailman pyövelit tunnetaan isona ja pienenä versiona, lepinkäisen (launius collurio), on pienempi versio isolepinkäisestä (launius excubitor). Mutta koska alun perin oli tavoitteena löytää mahdollisimman suomalaisia lintuja, joiden levinneisyys kattaa koko Suomen tai suurimman osan, niin ikkulepinkäistä esiintyy vain Etelä-Lappiin saakka. Todetana näin ollen Mustan Pekan jääneen käteen, ja rosvonaamarilintu on syytä vaihtaa joko onnekkaaseen kuukkeliin tai sen vastapooliin närheen (Garrulus glandarius). Tai sitten primitivamyteemiin käy molemmat onnen ja epäonnen kuvajaisina. Primitiivisissä uskomuksissa on keskeistä voimakkaat uskomukset kohtalon kolhuja kohtaan, ja vihollisuuksien pelko.

Kielastajassa esitetty alustava myteemijako menee näin ollen uusittavaksi, koska isolepinkäinen on lapinharakka, joten primitivia-aihioon jää aukko. Tekstin kehimisen myötä asia ratkennee, mikä lintu siihen lennähtää luontevaksi symboliksi aukkoa ja pönttöä virhettä täyttämään. Liikaa ei voi koskaan tarkistaa. Olen tosin erätrilogian tekstejäni luonnehtinut muistiinpanoiksi, joten korpuksessa ei alun perin edes pyritty tarkkuuteen, vaan ideoiden luomiseen. Toisena juonilankana on ollut jo hiotumpi myteemiverkoston peilaaminen Claude Lévi-Straussin myyttiaineksella ja Mundoch-universaaleilla. Luonnos tarkasteltavasta koskee eskatologiaa, kalendaaririittejä, aitiologiaa eli syntyjä ja ilmojen vaihteluita. Almanakalla ja sääennusteilla on yhteinen menneisyys, ja siellä missä on luotu myyttejä maailman alusta, on syntynyt myös veikkauksia maailmanlopusta. Tuomiopäivän julistajia ja odottajia on riittänyt joka aikakaudelle.

Kombinatoriikassa on hankaluutena sen kurinalaisuus suhteessa muuttuviin kuvioihin. Jos systeemissä muuttuu jokin kohta, samalla on muutettava ja tarkistettava kaikki 17 kohtaa, tai entropia alkaa tehdä hajottavaa työtään. Tähtitaivaan myyttiset alkuelementit ovat härkä ja

karhu, linnuista tässä on valikoitunut korppi kosmiseksi primitivialinnuksi, jota pidetään viisaana tietäjän nimikkolintuna. Mitä maallinen räähkälintu edustaa taivaan tähtien ja

Maaginen	M662 salmon rites	M36 animals	M768 species and robin	M11 moons phases	M594 tides	peribinaarisuus

myytistön tasolla, selvinnee jahka teksti etenee. Esitetty lintusikermä vastaa melko hyvin universaaliteemoja. Korppi on tähtikuvio, josta on myyttejä olemassa. Käki ja harakka tunnetaan kansanperinteessä, lepinkäinen on niskat nurin -tekniikassaan myyttisiin mittoihin yltävä tappajalintu. Käenpoikanenkin tapaa kasvinkumppaninsa heittämällä ne yli laidan pesästä. Varis ja korppi tunnetaan viisaina, jopa kieltä oppivana lintuna, ja harakka ilolintuna on syntytarun lintu.

Korpin lisäksi pohjoisella tähtitaivaalla kunnioitetaan erityisesti karhua. Karhumytologiaan perehtynyt emeritus uskontotieteen professori Juha Pentikäinen lukee kosmologiaan kuuluvaksi kosmografian ja kosmogonia lisäksi eskatologian, mutta siitä tarkemmin myöhemmin. Ensin rinnastuksiin on syytä lisätä muurahaiskarhu-systeemin magiamyteemin meemiluokittelu motiivin muodossa. Alustava meemikartoitus myyttikorpuksesta tuottaa mielenkiintoisesti saman dilemman primitiviamyteemin ja magiamyteemin välille. Sattumanvarainen rinnastus osoittaa riittävästi osuvuutta, jotta tulkintaa voi aihioidulla jaolla jatkaa.

Primitiivi	M326a Night	M28 Stars	M392 moon	M242 names of constellations	M57 comets et meteorits	tähtitaivas

Kuvio. Claude Lévi-Straussin Mytolokiikoita: myyttien motiivien myteemijakaumaesimerkki.

Melko hyvin aihiointijako on osunut kohdalleen. Kosmisen koostumus muodostaa verkkomeemistön, jolla on syvä synnyt kielessä ja käsitteistössä. Massiivisesta myyttikorpuksesta olen valinnut kutakin osiota edustamaan yhden myytin, jako on tehty meemikaavan periaatteella, siten että kustakin ryhmästä on mahdollista etsiä syvempiä merkityksiä meemikaavan avulla, kaksi lisämeemiä muodostuu myteemijaosta ja kokoavasta asiasanasta. Primitiivisen ihmisen strategiana oli tähtitaivas jumalineen, lepyttelyineen, palvoksineen. Kuten Mikael Agricola sen aikanaan todisti, muinaissuomalaiset palvoivat monia eri jumaluuksia, mutta myös kiviä, kantoja, tähtiä ja kuuta, unohtamatta päivääkään. Tästä on siten hyvä alkaa merkityslaji I:n muotoileminen. – Ugramen 1. perussääntö: YLIMALKAISUUS. Veedisistä prinsiipeistä kategoriarinnastuksena on rytmi, pulssi, syke.

Lisäksi on käyttökelpoista nimeämisen käytänne, jossa on rinnastettu myteemi sijamuotoon nominatiivi, eli nimisanoihin.

1. AIKA - folklore – elämä (CLS)
   oppi maailmanlopusta (Mundoch)
   kalenterit
   sään säätely
   etiologia /synnyt

2. MYTOSET MYTEEMEINÄ

Koska jo telosvaiheessa olin kokeillut ryhmittää myyttisiä nimiä myteemilajien mukaan, tällä historiatietoon kuuluvalla kokeilulla saattaa olla annettavaa tähän viime vaiheeseenkin, jossa peilataan mahdollisia meemiryppäitä ja niiden yleispätevyyttä. Alkuvaiheessa koherenssia ei juuri ollut havaittavissa. Sanotaan, että nerous on 90 %:sti kovaa työtä. Varsin lujaa uskoa päämäärään tarvitaan, jotta ryhtyy alla olevaan hakuammuntaan merkitysten löytämiseksi, kun on aivan tyhjän päällä, ilman mitään suuntaviivaa mitä hakee ja mistä suunnasta ja mitä pitäisi etsiä. Tavoitteena oli kartoittaa, mitä 800-luvun lopussa tehty Elias Lönnrotin vanhoilla päivillään laatima ruotsalaissuomalainen sanakirja voisi paljastaa. Mikäli lukeminen puuduttaa, on se työstä käynyt kootessakin, ja lukija voi aivan hyvin hypätä listaukset yli, koska niillä on vain menettelytapakuvausarvo. Tässä olen listannut vain nen-päätteiset ja niihin rinnastettavat sanat ja sanaselitykset, pois aineistosta on jätetty tar, tär -päätteiset myyttiset löydökset.

Mytonen 1_ LUONTO

PAAKANEN = Pakkanen.
PAKKANEN = Pakko, (myth.) Köldens beherrskare. Kylmän haltija.
Vertaa:
1) Pakkasenpurema, pakkasenpolttama.
Pakkanen, pakka; tjockar af köttet; reisipakka, linnunpakka, kalanpakka.
POHJANEN, (Pohja) Botten, grund; sladd; nord.
- Pohja, perusta, paula; pohjoinen.
Vertaa:
1) Pohjanen palaa eli kumpuaa (so. revontulet), norrskener flammar;
2) Pohjasen irro = pohjanperhonen, yöperhoslaji, jonka kuljeskelun uskottiin enteilevän pohjatuulta, en art af nattfjäril, hvars kringflytande tros förebåda nordligvind.
HYYHÄMÖINEN = Hyytämöinen, (myth.) Rimfrostens vårdade. Jääriitten hoitaja.

Vertaa. Hyytämö (hyytää) se joka jäädyttää, jäätäjä; den stelnade.
HYYTÄMÖINEN, (myth.) Vinterns fader.: mylly hyytää, (jäätyy kiinni)
- Talvipoika Hyytämöisen (Hyyhämöinen, Hyyheröinen).
Vertaa: Hyytäjäpäivä, dag då vatten tar is, päivä, jona vesi jäätyy, (hyypäivä).
VÄINEMÖINEN = Veinemoinen
ISÄNEN, Gammal man. Åska. Vanha mies. Ukkonen.
PITKÄINEN, Lång, något lång; ljungeld, åska.
- Pitkä, jokseenkin pitkä, salamointi, ukkosilma.
Vertaa:
1) Pitkäinen pauhaa, åskan går;
2) Ylin tukki seinässä lähinnä kattoa, öfversta stocken i en vägg närmast taket.
3) Pitkäkoipi, pitkäkorva = jänisepiteeetti (hare)
4) Pitkähäntäinen = susiepiteetti (varg)
5) Pitkähäntäri, Syöjätär epiteetti.
UKKONEN, (Ukko) Liten gubben, kär eller älskad gubbe; liten åska, thordön, åskdunder.
Vertaa:
1) Pieni ukko, rakas tai rakastettava ukko; pieni ukonilma, ukkoskuuro, rajuilma.
2) Ukkosen ilma (pitkäisen, isäisen) ukkoset säät, ukkosen sade, (regnet under åskan, åskan)
3) Ukkosen vaaja eli nalkki åskvigg;
4) Isäsen ilma, pitkäisen tuli
5) Ukkosipu
6) Ukonkaari = sateenkaari
REUSKOPITKÄINEN, (myth.) Åskans gud. Ukonilman jumala.
TUULIAINEN, (loits.) Vädergudinna. Ilmojen jumalatar.
Vertaa: Tuulihattu, yrhätta.

MYTONEN 2_SANKARI

LEPPOINEN = Lepponen = Leppyinen = Leppinen, Bevaxt med alar, alrik.
- Kasvaa leppiä, lepikkoinen.
Vertaa: Lyyryinen: leppönen = lepytin, försorningen l. bildkuningsmedel.
ÄINEMÖINEN = Wäinämöinen.
TUIRETUINEN, Oansenlig, obetydig. Vähäinen, mitätön.
ILMAMOINEN = Ilmalainen, Luftens invånare.
- Ilman asukas.
Vertaa:
*1) T*ehdä kaunista ilmaa (fig./kuv.) äta allt från bordet:
2) Ilmanraana l. Rana, meteor, meteorsten (meteorikivi)
1) Ilmakivi, meteorsten, väderleksten (meteorikivi, ukonvaaja), märkvärdig sten i Padasjoki (merkittävä kivi Padasjoella)
2) Ilmatauti, vädersjuk;
3) Ilmansiinnen, taivaanranta, horisont.

JOUKAMOINEN = Jouk(k)ahainen
Vertaa: = Jouk(k)avainen = Joukas:
1) Jouhkanen, Jouhko= jouhten, joutsen, svan;
2) jouhkojen sulka: joukkonen = pikkuparvi
3) joukkoinen, Jouk(k)o = perhe, ei parvi/familj icke hop;
JOUKKARAINEN, (jouhko) (loits.) liten hög l. hop.
Vertaa:
1) jouhti = joutsi (sulka => nuoli, kynä):
2) joukkoinen, (joukko):
3) joutsen s.; olla joutsenilla leka svanlek (olla joutsisilla):
joutsenselkä, båge i kaaripyssy
SAMMALOINEN, Epitet för Tapio. Tapion epiteetti.
VÄINÄMÖINEN, Luftdottern Kave Luonnotars (enl. Andra Kalevas) son; Ilmaris broder, af fornfinnarne vördad med gudomligt dyrkan för sin vishet, rättskaffenhet, sångkunnighet, rådighet och själsnärvaro samt många andra dels öfvermenskiliga dels annars ovanliga förmågor, hvarföre han i fornsångerna kallas wakaa, pyhä uros, jalo jumala, laulaja iänikuinen mm.
- Ilmantytär Kave Luonnottaren (Uuden Kalevalan mukaan) poika; Ilmarisen veli, muinaissuomalasiten arvostama jumaluus, jota palvottii hänen viisautensa, oiekduenmukaisuuten, laulutaitonta, neuvokkuutensa ja mielenmalttinsa vuoksi samoin kuin muiden, osittain yli-inhimillisten toisin osin

epätavallisten lahjojen vuoksi, minkä vuoksi häntä muinaisrunoissa kutsutaan sanoilla vakaa, pyhä uros, jalo jumala, laulaja iänikuinen yms.
Vertaa:
1) Väinämöisen valkama;
2) Väinämöisen tie eli Väinämöisen kulku
3) Väinen, Renvallin mukaan Väinämöisen poika tai palvelija; Väinämöinens son eller tjenare.
4) Väini, Väinin = Väinö.
5) Väinästää, ponnistella, rasittaa;
1) Väinämöisen virsu tai virsut.
2) Väinämöisen kantele;
3) Wäinämöisen emä
1) Wäinämöisen veneen jäljet; rauhalliset laineet, jotka syntyvät järvelle myrskyn jälkeen; lugna fåror som bilda sig på sjön efter storm;
9) Väinästys, rasitus, vaiva, poninstus; ansträngning, (Väinitys, väinastus)
1) Väinö, a) (värjy, värkki, nurjus) Slyngel, trashank; väsyin väinön vuotehelle!
Väinä, leveä, syvä ja tyynesti virtaava joki; bred, djup och stilla flytande flod.
VÄINÄMÖINEN, Luftdottern Kave Luonnotars (enl. Andra Kalevas) son; Ilmaris broder, af fornfinnarne vördad med gudomligt dyrkan för sin vishet, rättskaffenhet, sångkunnighet, rådighet och själsnärvaro samt många andra dels öfvermenskiliga dels annars ovanliga förmågor, hvarföre han i fornsångerna kallas wakaa, pyhä uros, jalo jumala, laulaja iänikuinen mm.

- Ilmantytär Kave Luonnottaren (Uuden Kalevalan mukaan) poika; Ilmarisen veli, muinaissuomalasiten arvostama jumaluus, jota palvottii hänen viisautensa, oiekduenmukaisuuten, laulutaitonta, neuvokkuutensa ja mielenmalttinsa vuoksi samoin kuin muiden, osittain yli-inhimillisten toisin osin epätavallisten lahjojen vuoksi, minkä vuoksi häntä muinaisrunoissa kutsutaan sanoilla vakaa, pyhä uros, jalo jumala, laulaja iänikuinen yms.
Vertaa:
2) Väinämöisen valkama;
2) Väinämöisen tie eli Väinämöisen kulku
3) Väinen, Renvallin mukaan Väinämöisen poika tai palvelija; Väinämöinens son eller tjenare.
4) Väini, Väinin = Väinö.
5) Väinästää, ponnistella, rasittaa;
4) Väinämöisen virsu tai virsut.
5) Väinämöisen kantele;
6) Wäinämöisen emä
2) Wäinämöisen veneen jäljet; rauhalliset laineet, jotka syntyvät järvelle myrskyn jälkeen; lugna fåror som bilda sig på sjön efter storm;
9) Väinästys, rasitus, vaiva, poninstus; ansträngning, (Väinitys, väinastus)
2) Väinö, a) (värjy, värkki, nurjus) Slyngel, trashank; väsyin väinön vuotehelle!
Väinä, leveä, syvä ja tyynesti virtaava joki; bred, djup och stilla flytande flod.
JOUKKAVAINEN = Joukkahainen, Joukkava: joukka = hoikka
JOUKKARAINEN, (jouhko) (loits.) liten hög l. hop.
Vertaa:
4) jouhti = joutsi (sulka => nuoli, kynä):
5) joukkoinen, (joukko):
6) joutsen s.; olla joutsenilla leka svanlek (olla joutsisilla):
joutsenselkä, båge i kaaripyssy
LEMMINKÄINEN, (myth.), Lemminkäisen poika dets. Kallas äfven Kalevan poika.
- Lemminkäisen poika, kutsutaan myös Kalevan pojaksi.
Vertaa:
1) Lieminkäinen = liemiäinen, ; finluden?
2) Lieminkäisvilla, liemenet, första ullen,
3) Lenninkäinen guldhöna, nyckelpipa (coccinella);
1) vistande i jorden, (vanligen af god egenskap); pikkuisia henkiolentoja, jotka esitetään maassa oleilevana, tavallisesti hyväntahtoisi.,
2) Alfeja, henkiolentoja. Alfer
(kimmahiset, kirkonväki); keiju

MYTONEN 3 _ MAGIA

ARPUNEN, Flicka? Arpuset ajattelevat.
(Vertaa: flicka=lappa, arpunen viitannee lappalaisiin ja arpomiseen!)
VIPUNEN, (myth.) Antero Wipunen

Vertaa:
1) Pääskyn wipu, svalans stjortpenna
2) Vipuruuhi, domkraft (väkivipu)
3) Vippua- vipua; hastig, rotering, hastigt kringlöpande eller kringrullande rörelse;
4) Virpous, (Vipotar)
5) Vippouta eli vippoutua, (vipota); börja hastigt drifvas eller gå omkring, börja snabbt rotera.
Vipunen: Ansanoita? Ansamies?
RUOTUSVÄINEN, (myth.) En underjordisk plågoande.
- Maanalainen kiusaajahenki.
TUONILMAINEN???
TUIMAMOINEN? --
ÄMMERÖINEN = Yhmeröinen = Ähmeröinen = Ämyräinen.
Vertaa: Ähmerö
KUUHAINEN, Skuggbild, silhouett, varjokuva (kuvajaiskuva).
Vertaa: Kuuhiset, kuukautiset; menstruaatio.
ÄIMERÖINEN, Orörlig; dåsig. Liikkumaton Unelias.
Vertaa:
1) Äimä; neula, vihainen, tyhmä, lyöty;
3) Äimötellä, pistellä näverrellä (vihoitella, piikitellä)
3) Äkämä, paise; spets, pik tagga, törn (piikki, äes)
RUPIAINEN, (ruveta) Besvärjare. Loitsija, manaaja.
Vertaa:
1) Rupeaman sanat, trollformel emot sitta.
2) Ruhkakivi = rapakivi
3) Rupikivi, oklar kisel.
PANENTAINEN, Af andra ingifven, påsatt.
- Toisen asettama panennainen. Esim. Tämä kivi on panennainen.

MYTONEN 4 _ SATU

KÄHÖNEN, (loits.) En som hväser, epitet för ödla.
- Kähisijä, sähisijä, pöllön epiteetti.
Vertaa: Kähö; Kähisevä, sihahteleva, kuiskiva olento; hes, hväsande, hviskande varelse.
HYYPELÖINEN, (loits.) = Hyypynyinen
- *Merkitys epäselvä?*
Vertaa: Hyypiö, (loits.) Issörjans m.m. beherrskarinne. Jääsohjon yms. haltijatar.
KEIJUKAINEN, (keiju) Sväfvande varelse (i skepnad af små barndockor, eldstrimmor mm. företrädesvik på begrafningsplatser) alf, elfva:
- Leijaileva olento (pikkunukkien, tulijuovien yms. muodossa, näyttäytyvät kalmistoissa).
Vertaa:
3) Ks. Keijo, keijulainen = Keijonen, keijunen
4) Keijunen Keijuset (myth.) små andevarelser som föreställdes vistande i jorden, (vanligen af god egenskap); pikkuisia henkiolentoja, jotka esitetään maassa oleilevana, tavallisesti hyväntahtoisi.,
5) Alfeja, henkiolentoja. Alfer
(kimmahiset, kirkonväki); keijusten tanssit (elfdans) -> keijukainen = keijukainen
MAAHINEN, Hudutslag, frisel, elfbläst.
- Ihottuma, vihurirokko, karannainen.
Vertaa:
1) Vesi-, tuli-, maa- tuuli-, lentomaahinen; utslag troddes härröra från vatten, elden, jorden, luften;
2) Maahiset, kollektiiviolentoina, pieniä olentoja, joiden uskottiin oleskelevan maassa (menninkäiset). små väsenden som trodde ha sin vistelse i jorden (menninkäiset);
3) Määrittelemätön keltainen kukka, en (obestämd) gul blomma?

KORPIKONTIKAINEN = Korpikontu, Skogsbjörn, ökenbjörn. Metsäkarhu, korpikarhu.
Hevonen?
KARVARYÖKÄINEN, (loits.) Med lurfvigt, nedsöladt hår (röyhökarvainen).
- Pörröinen, tuhruinen karva.
Vertaa:
1) Karvaemo. Menniska.(emokave)
2) Karri, (om björnen). Muistan murrin syntyneeksi, pahan karrin kasvaneeksi.
1) Kariainen = Karriainen; Karri, någonting med sträf utstående yta: (jokin karkeamuotoinen)
Karripää, med knottrig hår (kähärätukka)
NÄKKINEN, En springlek liknande hök och dufva

- Piirileikki, muistuttaa leikkiä Kotka ja kyyhkynen.
Vertaa:
3) Olla näkkisillä,
4) Näkki = nätti / näservä = puituri
3) Näkkilö = lumme, näkinlehti
4) Näkänkenkä, näkinkenkä (ympyriäinen kuin larin neula).
5) Näkiä = siare, spåmen, andeskådare; ögonvittra; näyttää kättä näkiälle;
6) Unennäkiä, drömmare
MÄNNINKÄINEN, Männinkäiset = Menninkäiset; Ytterst små, flygande insekter, af hvilkas bett en bulnad uppstår i huden.
- Erittäin pieniä, lentäviä hyönteisiä, joiden purema nostatti äkämiä ihoon.
TEPPONEN ???

MYTONEN 5 _ BALLADI

VANTONEN, (loits.) Litet band. Vanne.
NIELOKAINEN, (loits.) Störare, frossare, slukare.
Häirikkö, hekumoitsija, syömäri.
VUOLAMOINEN, (myth.) Uti kärr vislande mythologisk personlighet; myrmalmens alstrare eller upptäckare, i myror vistande, epitet för jernet.
Soilla oleileva mytologinen persoonallisuus; suomalmin synnyttäjä tai löytäjä, soilla oleileva, raudan epiteetti.
Vertaa: wuolankoinen = wuolainen = vuolahainen
OSMOLAINEN = Osmonen, (myth) (osmo) Osmos son eller ätling.
- Osmon poika tai jälkeläinen
Vertaa:
1) Osmonen orosta viruksi, Osmos son talade ifrån dälden.
2) Osmo = Aaro
KAUKOLAINEN, Den fjerran boende, långväga ifrån kommen, långväga;
- Kaukana asuva, pitkän matkan takaa tullut, pitkämatkalainen.
Vertaa: To on kaunis kaukolainen (Kaukomieli, viisas (= Lemmikki))
MEHTOLAINEN ????
KARILAINEN,(kari) (myth.) Klipprå, en af karis folk (dess son, tjenare).
- Kallionhenki, Karin kansaa (poika, palvelija).
Vertaa:
1) Karilainen kaita poika; karilaisen kallio.
2) Karilankaukalo, köttet emellan bringan och låret. Liha reiden ja rinnan välillä.
3) Kalliolla tai kallioilla oleileva. Den på klippor vistande; som bor i klippa l. klippor;
1) Karilas, utgammal menniska utlefvad gubbe: Ikivanha rähjä äijä.
2) karinen = kivinen, (stenig) vrt. ajaa karille:
3) kareet = krunvägar, "aallokko"
4) kare = merenkäynti; ei hirviä mennä merelle, kun on niin paljun karetta, hyökyaalto;
5) karee = fläkt, vindfläkt; liten hvirfvel i vatten, sjögång;
6) karu = töykeä, nurjamielinen
7) Karimaa, stenbunden mark, stenig l. sandig jord. Louhikkoinen maasto, kivinen tai hiekkainen maa.
Karihiiri = karjahiiri, näbbmus (päästäinen).
MERELLINEN,Vid hafvet belägen; kustbo, syddlig, siren.
- Meren rantaan asettunut, eteläinen.
Vertaa:
1) Hylkeen rasva, raani; skälspäck
2) Merirauki, hafvrak
1) Merellisen makuinen, tranig; merellisen tapainen tranaktig:
ILMANEN = Ilmarinen, Ilman impi?
1) Ilmanhenki, luft (såsom kropp):
2) Ilmanmerkki, tecken hvaraf man förutspås väderlek;
3) Meteor, lufttecken (ilmanmerkki);
Ilmanperääjä, väderleksspåman (ilmantekijä)
MERILÄINEN = Mereläinen, (meri) Kunstbo, öbo.
- Rannikkolainen, saarelainen.
Vertaa:
1) Meriläiset, rantalaiset, saaristolaiset; vid sjö boende, skärfall, kustbyggare;

2) Meriteiri,sjöorre (fuligula nigra); svärta;
Merimajisteri, epäonnistunut ylioppilas, josta on tullut merimies. (Student som sjöman)

MYTONEN 6 LEGENDA

JÄPPINEN, Jätte, jättelik. Jättiläinen, jättiläismäinne.
Vertaa:
1) Jäppäläinen = jäppiläinen
2) Jäppänä = jäppi;
1) Jappana, nuhakuume, luns, flunssa;
2) Jappana jakulla (gåt) Jakku = rahi, palli (jakkara); mikä jaarikka jakulla (gåt)
JÄTTILÄINEN, Jätte, rese, titan.
Vertaa:
1) Suuri voima, kookas. Jättiaskeleet; jättestyrka, jättestepnad eller gestalt;
1) Jätttikokoinen tai muotoinen, jättelik;
2) Jättihauta, jättegraf; jättikumpu,
3) Hautakumpuhuone, asuinsija; jättehög; jättiluola jättehåla eller kula;
5) Jättiläisharkko, jättesten
6) Jättinen = jätti
KALEVAINEN ??
KALJOLAINEN, (loits.) Skogsnymf, som vårdade sig om alens växtlighet.
- *Metsänneito, joka hoiti leppien kasvamista.*
KOLJUNEN = koljumainen
KORKONEN = Kurkonen,
Vertaa: Kurkosen kova lykky, onni; O hårda öde!
ÄHKYRIÄINEN, (loits.) . Stönare, stånkare. Ähkyilijä.
MUNUAINEN = Munuaiset, Ögonen.
Vertaa: Silmämunuaiset (munonen= munnunen = munnunen).
NANNERVOINEN = Nunnervoinen, (loits.) Liknande nunno.
1) Sama kuin nunno.
Vertaa:
1) Nunnus, yksi ilman tyttäristä,en af luftens döttrar (Munnus).
2) Nunno = nunnu; kukka, blomma
3) Nunnonen, pinei kaunis kukka, sydänkäpy (hellittelynimi);liten vacker blomma, hjertunge (smäkord).
4) Nunnuset = naisten, lehmän nännit
5) Nunnuttaa, potilasta nunnittaa, särkee, koskee, vaivaa; plåga, pina, oroa
PÄLLÄMÖINEN = pellervoinen, (myth.)
Vertaa:
1) Pällerö, pahka, hund klots (sten eller annat)
1) Pällöttää, bullra, rasa, förvirra;
Viina pällöttää päässä, susar i hufvudet;

MYTONEN 7 sakraali

TYYNYKÄINEN, (loits.) Stilla, säflig, stillsam, framsint, saktmodig, beskedlig.
- Tyyni, lauhkea, siivo
RUIVENTOLAINEN = Ruiventoinen (loit.) = Ruivanne eli Ruivannes,
Vrak. Odugling (rävänne). Heittiö. Kunniaton.
PIITOLAINEN= Piitulainen = Hiitolainen
JUUTTAHAINEN, (juutas) Namn på en ond mytologisk person.
- Mytologisen pahan henkilön nimi.
Vertaa: Julma Juuttahainen pahin poikia pahoja, ilkeiisin aloja (Kant III 31).
MAAHIAINEN, = Maahide
Vertaa: maakkonen, kanta-asukas; urinvånare
KYYKELÖINEN, (loits.) = Kyykeröinen, Hoptryckt, nedbjöd varelse.
- Lysähtänyt, koukistunut olento.
Vertaa:
1) Kyiset sanat = myrkylliset, sapekkaat sanat
1) Diminutiivimuoto Kyykerö-
PAHOLAINEN = Pahalainen, (paha) Stygg, elak varelse, ondt väsende, ond ande, hin onde.
2) Pahahenki.
Vertaa:
1) Pahakurki, pahakurkinen, hin onde:
5) Se tuli pahankurkiseksi;

6) Paholainen, ondskefull, ilsk;
7) Pahoihin henkiin yhteydessä oleva, Den i hin onde (Pahalainen);
8) Pahus; fanken, hin onde; slyngel;
9) Paholainen vie! döden besitta!
10) Paanakko, kirosana (lindrigare), voi Paanakka!
9) Pahannenä. Pahannenälle tulit! opassligt tillfälle, dåligt tillstånd;
10) Paharaisko usel ELLER Dålig stackare.
11) Pahatsu, orm (käärme).
12) Pahamies, djefvul.
1) Paara = pari ; lintupaara
2) Paatero (paasi), flat sten, liten häll; täynnä paateroitta; tunkea joku palavihin paateroihin;
3) Istua palaville paateroilla; ei koski kova olisi ilman kuumitta kivittä, palavoitta paateroitta. (ordspråk/sananparsi synnytyksestä);
4) 14) paatermuori, saunavaimo; barnmorska
5) Paateroita = synnyttää.
6) Pahanpieksiä = kaatumatauti, epilepsia
7) Pahannuoli, nopesti tullut sairaus, noiduttu; hastigt påkommen sjukdom, trollskott slag.
19) Pahtari, suupaltti; storpratare.
20) Tonttu,paholainen; tontta, den onde, hin onde, spöke, tomte;
21) Tujakka, ilkeä haju elak lukt.
MAANALUINEN = MAANALAINEN, Underjordisk.
HONKONEN, (honka) (myth.) Hongatars man, björnens fader.
- *Hongattaren puoliso, karhun isä.*
Vertaa:
1) Honkela, (honki) Hoikka Honkelan emäntä, Tellervo tytär Tapion.
1) Honkelo, (honki) obäklig, oskicklig, ihålig; hontelo, kelvoton, risainen.
2) Honkelo = hinkalo; Vangin mustassa majassa, haisevassa honkelossa.

MYTONEN 8 DEMONI

Ampiainen:
Pirulainen: KAMULAINEN, (myth.) Fasväckande bergstroll, spöke, elak eller stygg ande, hin onde.
- Peloittava vuoripeikko, kumitus, ilkeä tai häijy henki, pirulainen.
PIRULAINEN = piruinen, pirunen, piru.
Vertaa:
1) Pirullisuus, djeflighet.
2) Pirusillaan hän sen teki, af pur ondska
3) Pirula, pirun asunto, hin ondes boning
4) Olla pirun kanssa kontrahdissa sanotaan kun jollain on eripariset kengät tai sukat yllään tai toinen housunlahje käärittynä lös toisen ollessa alhaalla; säges, då en person har opar skor eller strumpor på sig eller ena byxbenet uppvikt, den andra nere.
5) Pirunpuu, rönn (pihlaja).
1) Piru, paha henki, kiusaaja, pahalainen, saatana; ond ande, plågoande, den onde, djefvul,fan;
2) Piru täällä riivaa; fan drifver här sitt spel;
3) Pirun konstit, djefvulskonsster, djefvulssstyg; pirusti djefligt, för bannadt
9) Pirulainen, pirus son, djefvulens tjenare, liten djäfvul, satunge
10) Pirulaiset, dämoner
11) Pirunemäntä, ängsvädd (succisa)
12) Pirunhevonen , stora trollsländan, slände
13) Pirunhuuli, blåsticka med nsatt näfvertunga (et slags munharpa)
14) Pirunkenkä, pieni vene joka on kiikkerä käytössä, en liten båt som är tvär i aktern
1) Pirunpeukalo, jonkinlainen arsenikkipitoinen mineraali, sarvi tai luuaine, jota rahvas nauttii lääkkeenä;ett slags arsenikhaltigt mineral, liknande horn eller ben, hvilket af allmoge nyttjas såsom läkemedel;
2) Pirunpihka = pirunpaska
Peru = piru, vrt. alkuperu = peruna.
PISTÄJÄINEN, Geting. Ampiainen.
KIUSAAJAINEN, (kiusaaja) (loits.) Plågande sjukdom.
Kiusallinen pitkäaikainen sairaus.
MÄKEHINEN = Mäkihitto = Mäkimies, Hin håle.
- Paha henki, piru.
Vertaa:
1) Nostohaltija -> nuijakivi = mukulakivi
2) Mäeltää: hoilata, ääristää, huutaa; ropa skrika, gaala, skråla,

3) Mäkeinen(mäkihiisi, mäkimies), vuorenhaltija, bergsrå .
5) Mäkikettu: Suokettu kavala kettu, mäkikettu viekas kettu (sp), aina samanlainen.
LEMPOLAINEN, Lempos folk, ond varelse; den förbannade.
- Lemmon kansalainen, paha olento, kirottu.
Vertaa:
1) Lemmonkivi, frätsten;
2) Lempari, kehveli, piru, hittolainen; knäfvel, djekel, hin.
3) Lempo, paha henki, hin onde, ond ande; emälempo; lemmonkarva, pahannäköinen, hin ondes utseende;
KÄÄKERÖINEN, (loits.) = Kaakeroinen, Kiekeroinen.
HITTAWAINEN, (myth.) En af Hittos folk (hittolainen).
- *Hiiden kansalainen, sama kuin hittolainen.*
Vertaa:
1) Hitu Hiiden tyttäriä.
2) Hitsin äkkiä!
TURKANEN = turkainen, Det är då knäfveln;
- Oi turkanen sentään!
Vertaa:
1) Turkasen tulinen kiire, ofantlig brådska;
2) turki = liian paljon , turki pouta!
3) Tuira = valkoinen hiomakivi.
4) Turkonen = turkanen, turkosen veitikka!
PIMIKKÖINEN, Dunkel, mystisk; mystiker.
Tumma, mystinen, salamyhkäiset.

MYTONEN 9 _ FANTASIA

KYYRETYINEN = Käyretyinen; Epitet för björn.
- Metsän käyjä käyretyinen, karhun epiteetti.
KARNEHINEN, (myth.) Ett andeväsenden, som kringflög i skepnad af en korp. (kaarnehinen).
Henkiolento, joka lenteli ympäriinsä korpin muodossa
KÄNGERVÖINEN, (loits.) En som rör eller svänges sig i krokiga träd.
- Koukistuneen puun luona liikkuva tai kiepsahteleva henkilö.
LIPUNEN, (loits.) Tillbehör till lut; aska;
- Lipeän ainekset, tuhka, poro.
Vertaa: Liputtaa niin kummallisesti ihoa (kutittaa).
RAJAINEN. Närmaste. Lähin, lähimmäinen, lähinnä oleva.
RIPANEN = Ripiäinen, a. = rivakas; pakkanen pajulla syntyi, risulla vähäripanen, den kraflösa 2) s. dim. (ripa)
: ripatti = vatsatuti, ripuli (vatsari, ripakka)
VUOLIAINEN = nuoliainen ?
Vertaa: Kivennuoliainen (kala).
HYÖKYRÄINEN, (loits.) värk, gikt.
- *Kolottaja, wihlaisija.*
Vertaa: Hyökyilevä meri -> hyökyaalto (svallvåg).
PAINAJAINEN = Mara.
UNIKAKKINEN, Spökbild, syn i yrseln
- Unennäkö. (Unenkakkia, kaikkiainen)
Vertaa:
1) Unikaukari, sömnmo, begrafningsnymf
2) Unikeko sjusofvare
3) Unikukka = unikko
4) Unilintu = ettt slags nattfjärill
5) Uniluu = ohimo
1) Unimatti = nukumatti
2) Hoosauni, hossauni; levoton, kevyt uni, torkahdus, uinahdus, maata hoosaunta.
3) yrsel, dvala, orolig sömn;
Hoornahtaa, hoornata, manke (kuorsata).

MYTONEN 10_ MYSTISYYS

ÄPPYRIÄINEN = Äpäräinen, (loits.). Oäkta. Avioton.
Vertaa: äiti, äpärälapsen synnyttänyt;hora, nanna.

RIIKAMOINEN = Riukamoinen ?
VIPSUNEN, Liten tofs, utstyrd med små tofsar.
- Tupsu, vipsu, hapsu, töyhtö, ripsu, koristeltu vipsusilla.
RIHVANEN = riutukainen, Egentligen sjukdomens epitet.
- Oikeastaan taudin epiteetti.
Vertaa: Riisi poika riutukaisen, riutukaisen pojan poika; Förorsakande aftyning, förträdande (epit.).
VEMMELOINEN = Venneroinen, (loits.)
- Vemmeltäjä.
Vertaa:
1) Vemmeltää, böja, kröka; kröka sig, linka, gå ostadigt.
2) Vemmel, luokki; båje, lokal
3) Jouhikanteleen pesä, stråke (till fiol)
LALLAMOINEN = lullamoinen = lullonen eli Lulleroinen, (loits.) Något mjukt, eftergifvande, rundaltig o fylligt (lullo).
- Jokin pehmeä, joustava, pyöreä ja täyteläinen
HINKIÄINEN, (loits.) Sandig. Hiekkainen.
Vertaa: Hiekkainen, hiekkarantainen meri, sjö/havet med sandliga stränder.
HYNKKYNEN, (loits.) Liten klump.
- *Pieni möykky.*
Vertaa: hynkäle, block, klump, klots (hynkiä, jänkäle, järkäle).
VAINEN = Kyinen.
Vertaa: Kussa on minun kyiset kintahani ja mun vaiset vanttuhuni, joilla mä kynnin kyisen pellon, käänsin pellon käärmehisen

MYTONEN 11_ EKSOTIA

HANSKYYRIÄINEN, (barnspråk) dverg.
- *Linnunkotolainen.*
KOIRANKUONOLAISET = Koirankuotonen, (myth.) Som till mun och ansikte liknas hundenos; kalmuk hundturk (öknamn):
- Muistuttaa kasvoiltaan ja suultaan koirankuonoa
Vertaa:
1) Kalmukki, karvaturri (öknamn) köllejä eli pilkkanimiä.
2) Koirankuotonen, koirankuotolainen, synonyymejä
1) Koirankärvitsä = seulajainen (tähtisikermä), sjustjernan.
Koirannännä = näärännännä
LIEKKIÖINEN, Liekkiöiset. Lyktgubbar:
LAPPALAINEN, Karelare.
Vertaa:
1) Lappakivi, aluskivi, jolla nahka työstetään, klappsten, hvarpå läder bultar l. klappas (skom.).
2) Lapintuoli, hauen pääluun nmitys, vrt. länki; namn på ett ben i gäddans hufvud, jfr länki.
3) Lappavyö = lapavyö
RÄIVENTÖINEN = räivänne, (loits.)
Vertaa:
1) Räivä, (räähkä); Allt ondt, orent ovh atskyvärd, otyg; brott, last, synd;
2) Pilata kallokas suurella suuaukolla, smitta lappsko med stor mynning;
3) Ruma, ruokoton; ful, oanständig;
Varis on räivälintu, räivä juttu.
KIHONEN, (loits.) Parallel till Kähönen.
- Vastaava kuin Kähönen, vertaa/jfr. Kiho, kähö
TEKONEN = kepponen
TOISPUOLEINEN, Hustru. Hin onde.
Vaimo. Paholainen
Vertaa: Kuuluu toisenlaiseen ilmastoon tai ilmanalaan tai toiseen maailmaan; sivulta kallellaan. Hörande till ett annat väderstrack eller annan verld (tuonilmainen); åt en sida belägen.
VIERURANTAINEN, Som har nedrasande stränder.
- Ranta, jossa on äkkijyrkät reunat. Vierurantainen joki, koski.
Vertaa:
1) Vierupääsky, strandsvakt (hirundo riparia).
2) Vieruinen = vieru, vieri, kalteva
KYYNÄLÄINEN = Kyymeläinen, (myth.) (loits.) Ormtjusare; kopparorm.
- Käärmeenlumooja; vaskikäärme.
Vertaa:

1) kyynäl = kyynel: kyynysilmä, puoliavoin,
2) kyynsilmä, kalalaj, fiskart.

MYTONEN 12 _ PRIMITIVI

REPPELÖINEN = rapeleinen, (loits.)
Vertaa:
1) Repoollinen = levollinen uni, olo (lugn, sömnig)
2) Reposa = leikkisä
1) Repolainen, slarfvig, trasig
Repaleinen, trashund
HYYHERÖINEN = Hyyhäröinen.
AHOLAINEN, (myth.) Den som bor l. vistas på en aho; skyddsande derstädes
- *Aholla asuva tai oleileva olento, seudun suojelijahenki.*
- Aholainen = ahtolainen
- Vertaa:
1) Aholintu, sånglärka (alauda arvensis). Laululintu so. leivonen eli kiuru
2) Onnen aho, fig. Lyckans fält. ; *kuv. Onnen pelto.*
3) Ahojänis, backhare, stor hare (varietet/vaihtelee).
4) Ahokivi, aholla oleva kivi (En sten på aho).
5) Ahokoivu, aholla kasvava koivu, frodig björk; jfr. Kangas-, korpi-, lehto-, noro-, solki-, suokoivu.
KESKINEN (keskoinen), Midja.
- Vyötäiset, keskisen kautta sidottiin nuoraan: vrt uuma
KAAKURAINEN = Kaakuriainen, Parallel till kiekurainen, kiekuriainen;
- (gåt om skäran) sirppi;
kiekuriainen kaakuriainen käypi yli kaiken pellon
KÄÄMÖLÄINEN, (loits.) = Kyynäläinen (Käämeläinen).
PYÖKYRÄINEN, (loits.) Pösig, stolt, ståtlig
- Töykeä, pöyhkeä, komea, pöyhkeähkö.
Kontiainen:KONTIONTAPAINEN, Björn. Kontio.
Vertaa:
1) Kontiainen, joka könyää, hoipertee; som stutar, raglar
1) Konto, tavara, tuote, vara, produkt;
2) Metsän konto = kontio
3) Sumu, dimma, mist.
6) Kesälintu, muttolintu = konto, perhonen, fjärill.
7)
AHDIKKAINEN = AHIKAINEN, (myth.) Ahikainen, s. (myth.) = Ahtolainen
- *KS*. Ahkolainen = Ahtolainen = Ahtonen = dim. Ahikkainen, (myth.) = Ahikainen (löl)
- Vertaa:
1) Ahdinpuut; stänger i ria och lada för torkning af säd och hö. Riihessä olevat laudat, joille ladataan heinät ja vilja kuivumaan.
2) Ahko = ahku, ahu, ahkera
3) Aherikko = maa
4) Ahkerainen = muurahainen (löl) ahera = kova maa; ahertaa -> työskentelee ahkerasti

MYTONEN 13 FOLKLORE

KÄYNTILOUKKONEN, Vistelsehåla. Puussa ontto säilytyspaikka.
PYÖPERÖINEN = Pyöpyriäinen, (loits.) Fubblare, fulare (pyöpelöitsiä);
- Hutilus, töhrys (pyöpelöitsiä);
Vertaa:
1) Pöppö, pöpö, mörkö; bus, barnskrämma, skräckbild
2) Pöpöräinen; perhonen, fjärril
Pöpöröinen, pörrinkäinen = pörhöpää.
ELJELLINEN, Begåfvad. Lahjakas.
Vertaa:
1) Eljetön, elki; halpamainen, häijy, ei hyvä, gemen, stygg, icke god.
1) Elki, eljäs; luonteenlaatu, luonne, tapa, tottumus; ominainen, oikku, luonto, luonnottomuus, ilve; sinnesart, lynne, sed, vana; egensinne, nyck, kynne, okynne, upptåg;
2) Onnen eljet, lyckans nycker;
Äitin eljet tyttärellä, (tulee äitiinsä, on äidin luonteinen);dottern har moderns lynne.
MAMMELAINEN = Mammolainen = Mammeloinen, (myth.) Underjordiskt qvinliga väsende; ormföderska; förvarade äfven underjordiska skatter.

- Maanalainen naisolento, käärmeensynnyttäjä; säilytti myös maanalaisia aarteita.
Vertaa: Mammonen, matoseni, = mammelainen, om ormen.
OROINEN = Orkonen (oro, aro), orokoivu. Björk.
4) Orkonen; puussa on orkosia ja naarmoja; spricker och skråmor;
Vertaa:
1) Orko, Ödemark. Korpi; Oro = Orko
2) Ora, hingst, liten hingst; 2) hane; galt; 3) liten borr;
3) Ori, oras, uros.
4) Orakoivu = arokoivu;
Orko = Aaro.
VIROLAINEN, (Viro) Est, estländare, estnisk.
Vertaa:
1) Poppa, joka on ottanut karhun tai poron muodon; trollkarl, som antagit skepnad af björn, ren ; Vrt/Jfr. Ihmissusi/Varulf.
2) Vironsusi, valkoinen susi, (suurin Suomessa), hvit varg (den storste i Finland).
RAIKAMOINEN, Ruikamoinen, (loits.) Spenslig, smal. Hintelä, laiha.
RIUVEROINEN = Riuvonkainen, = riutukainen,(loits.)
Katso Rihvanen.
PÄISTÄRINEN = päistär, Skäfvig, trasig.
- Ryysyläinen, turjake.
Vertaa:
1) Päistiä, (loits.) = päistää,
2) Päistärkarhu, gråaktig björn
1) Päistärpussi = päistärakka
Päistärsäkki = niittyvilla, ängull .

MYTONEN 14 pastoraali

RITINEN, (loits.) Hastig, snäll, qvick, nätt, tack, snygg.
Ripeä, nopea, vikkelä, soma, kiitollinen, sievä.
VÄRJÄLÄINEN, (loits.) Någon mythologisk personlighet, furans alstare.
Jokin mytologinen persoonallisuus, männyn synnyttäjä.
VÄRTÄHÄINEN, (loits.) Putsmakare, spelvink, skälm, klippare, (fig.) dansmästare.
- Peluri, kelmi, velikulta, (kuv.) tanssimestari.
Vertaa: Värtäjä, vartaja - On se aika värtäjä!
WAINEMOINEN = Väinämöinen
Vertaa:
1) Waine, kuolleiden olinpaikka tai olotila; de aflidnas uppehållsort eller tillstånd,
2) Kuoleman asunto, kuoleman valtakunta; dödas boning, dödsrike;
3) Vaipua vaineeseen, kuolla, aflida
4) Vainen = vaivainen
5) Vainua, sjunka ned (vaipua, vajua, aleta)
MULLEROINEN, Gåta om badstumuren. Saunankiuas.
Vertaa: Musta härkä mulleroinen, koko korvon vettä juopi, sylen puita syöpi
ORTAJAINEN, (loits.) Den som vistas på åsen eller trädgrenen.
- Oleilee harjuilla tai oksistoissa.
SYSMÄLÄINEN, Som bor på oodlade, aflägsna trakter, som bor in i landet (motsats till tarolainen).
- Syrjäisellä, viljelemättömällä seudulla, syvällä sisämaassa asuva.
Vertaa: Sysmä, mennä sysmään, förvillas = eksyä
TEINULAINEN, Vandrare, kringflackare. Kulkija, kulkuri, matkalainen.
Vertaa: Mistä tiesit teinulainen, äkkioutonen osasit..
POHJANPERÄINEN, Hyperboreisk. Ääripohjoinen.
Vertaa:
1) Pohjanlintu, (peipponen) bofink;
2) Pohjanotava, Ison Karhun tähti? Stora Björnens stjern? Karlavagnen (Suomen Otava)
3) Pohjakalttainen, luoteinen; nordvest,
4) Pohjanpalo, (revontulet), norrsken.

MYTONEN 14 pastoraali

RITINEN, (loits.) Hastig, snäll, qvick, nätt, tack, snygg.
Ripeä, nopea, vikkelä, soma, kiitollinen, sievä.
VÄRJÄLÄINEN, (loits.) Någon mythologisk personlighet, furans alstare.
Jokin mytologinen persoonallisuus, männyn synnyttäjä.

VÄRTÄHÄINEN, (loits.) Putsmakare, spelvink, skälm, klippare, (fig.) dansmästare.
- Peluri, kelmi, velikulta, (kuv.) tanssimestari.
Vertaa: Värtäjä, vartaja - On se aika värtäjä!
WAINEMOINEN = Väinämöinen
Vertaa:
4) Waine, kuolleiden olinpaikka tai olotila; de aflidnas uppehållsort eller tillstånd,
5) Kuoleman asunto, kuoleman valtakunta; dödas boning, dödsrike;
6) Vaipua vaineeseen, kuolla, aflida
4) Vainen = vaivainen
5) Vainua, sjunka ned (vaipua, vajua, aleta)
MULLEROINEN, Gåta om badstumuren. Saunankiuas.
Vertaa: Musta härkä mulleroinen, koko korvon vettä juopi, sylen puita syöpi
ORTAJAINEN, (loits.) Den som vistas på åsen eller trädgrenen.
- Oleilee harjuilla tai oksistoissa.
SYSMÄLÄINEN, Som bor på oodlade, aflägsna trakter, som bor in i landet (motsats till tarolainen).
- Syrjäisellä, viljelemättömällä seudulla, syvällä sisämaassa asuva.
Vertaa: Sysmä, mennä sysmään, förvillas = eksyä
TEINULAINEN, Vandrare, kringflackare. Kulkija, kulkuri, matkalainen.
Vertaa: Mistä tiesit teinulainen, äkkioutonen osasit..
POHJANPERÄINEN, Hyperboreisk. Ääripohjoinen.
Vertaa:
1) Pohjanlintu, (peipponen) bofink;
2) Pohjanotava, Ison Karhun tähti? Stora Björnens stjern? Karlavagnen (Suomen Otava)
3) Pohjakalttainen, luoteinen; nordvest,
4) Pohjanpalo, (revontulet), norrsken.

MYTONEN 15 _ ELEELLISYYS

HURIKAINEN, (myth.) Hurikaiset lapparnes gudabildet.
- *Hurikaiset lappalaisten jumalakuva.*
UHRIMETTINEN, Turturdufva, bestämd till offer.
1) Turturikyyhkynen, uhrattava lintu.
Vertaa:
4) Uhrimässäys;
5) Uhritanssi tai –leikki pakanallisissa uhrijuhlissa; offerdans, dans eller lek vid hednisk offerfest,
3) Uhrijuutas. Henkiolento, jolle uhrattiin pässinpää, asetettiin uhrikoivun juurelle; ett andeväsen, åt hvilket offret, bestående af ett gumshufvud, frambas till roten af en offerbjörk. = Uhripeijakas.
4) Uhrituli, offereld, offerlåga.
Uhripaikka = lyylipaikka, offferställe
KONUMAINEN?
UKURIAINEN, Hörande till urhålkning eller grufva, rik på gropar eller hålor mm.
- Onteloon tai kuoppaan asetettu, kuoppainen tai reikäinen ym.;
Vertaa:
1) Ukuriainen = Ukurallinen = Ukuramainen; vuori, kallio, jossa on paljon luolia, ontelo, halkeama?, berg rikt på grottor; ihålig, urhålkad?;
2) Ukuraiset silmät, syvällä olevat silmät, in sjunkna, djupet liggande ögon;
Pikkukuoppa tai vajoama, den liten grop eller frdjuöpning.
ÄIJYKKÄINEN, (äijy) Liten gubbe, åske, thordön.
- Pieni ukko, ukkonen, salama.
Vertaa: äijä = paholainen, hin onde, Vanha Eerikki
NÄKÄRINEN, Geting. Ampiainen.
OSMONEN, (myth.) = Osmolainen
OSMOLAINEN = Osmonen, (myth) (osmo) Osmos son eller ätling.
- Osmon poika tai jälkeläinen
Vertaa:
1) Osmonen orosta viruksi, Osmos son talade ifrån dälden.
3) Osmo = Aaro
UHRINAINEN = Uhrinen.
Vertaa:
1) Uhrijoki, offerflod, lylyjoki.
6) Uhrineiti, uhrineitinen, henkilö tai muu vastaava, joka suorittaa uhrit ja antaa lahjat; offerprestinna, offerjungfru, offermö, person eller annat, som erhåller offer eller gåfvor;
7) Uhrikirkko, uhrilähde; Offerkyrka, offerkälla.

5) Uhririnta, Häälytys eli ylönnysrinta = haf offer (nostouhri)
: ylömys = saukon, oravan ylennys(vippsnaara l. Gilleer för utter, ekorre
6) Uhrittaa, låta offra; helga genom offer; uhrittaa puuta.
PEIJAINEN, PEIJAISET. Graföl.
Vertaa:
1) Peijakas ovanligt god eller dålig, peijakas juoksija. (snabb springare)
2) Peijakkainen; ond ande, hin onde, fanken, knäfvel; odjur, ohyra;
3) Peijas, peijaat, graföl; pitää peijaita; keitetään nahat peijahiksi.
4) Peijaispito, peijaiset; begrafningsgästabud, graföl.
5) Peijainen, de dödas gud, kakodämon, hin onde;
6) Sonnin peijaiset = kekri, vuodenalkajaiset
7) Peijahainen = peijainen.
8) Peikare = peikko, paha olento, paha henki, mörkö, aave, kummitus, ilkeä ihminen, villi eläin; ondt väsende, ond ande, buse, gast, spöke, elak menniska, vild djur.
PALVAHINEN = Palvohinen = Palvanen, (loits.) Som begär, brukhufvud, huggkubb. Veitikka, jurja, pölkkypää.
Vertaa:
1) Palve, pyyntö, rukous; bön, åkallan;
2) Lyyli, gåfva för att beveka ngn till med görlighet (suostutuslahja); gåfva (lahja);
Mitä annat palveheksi?
3) Palvinen = patvinen
4) Palvohinen = palvahinen; som begär, könfaller, tillbeder (rukolija; anelija)
5) Palvonen, se jota jumaloidaan uhrein ja pyynnöin; den som dyrkas med böner.
6) Patvi (tuore honka), hård fura.

MYTONEN 16 YLEVÄ

KAMMOJAINEN = Kammon poika
Vertaa: Kammoinen = pelottava.
KAMULAINEN, (myth.) Fasväckande bergstroll, spöke, elak eller stygg ande, hin onde.
- Peloittava vuoripeikko, kumitus, ilkeä tai häijy henki, pirulainen.
Vertaa:
1) Pirua pusertamaan, kamulaista kaatamaan. Ks. Kammo;
2) Kamu, utu, sumu; dunst, dimma
Auringon kamu, lämpimän kamu; solrök, foft buller; Vrt. Kama, kamista.
ONNERVOINEN, (loits.) Som vistas eller lefver i däldes eller ihåligheter.
- Joka oleilee tai elää louhoksissa tai onkaloissa
TARIKAINEN, Gamle man, oldfar, epitet för björnen.
- Vanha mies, isoisä, vaari, karhun epiteetti.
MAAEMONEN, (myth.) Jordens qvinliga skyddsande.
- Maan naisellinen suojelushenki.
Vertaa:
1) Maaemä = maailma, jordgrund; fasta jorden
2) Maahaltia = tonttu, tomte
:3) Maaemo, rantaa lähinnä oleva virta; ström närmast landet; anna veneen mennä maaenoa myöten (so. rantaa pitkin eli myötäillen).
ÄÄREHINEN = Ääreinen, (ääri) Vid gränsen eller anden varande eller belägen , angränsande, nästbelägen. Rajlla oleva tai asettunut, viereinen, laitimainen.
Vertaa:
1) Tuon äärehinen = tuokalainen; ääres, pois, borta
Äärö = Eero, Ernst.
TAARAKAINEN = tarasti = tarosta
Vertaa:
1) Taarosta, kylänvanhin; betydade, byålderman,
2) Tare, iloinen ja eläväinen; glad och livlig;
3) Taara, viipontaara = viipontori ?
TAROLAINEN, Som bor på odlade trakter motsatsen till sysmäläinen; som bor vid kusten (motsatsen till sydänmaalainen).
Asuu viljellyillä seuduilla, vastakohta sysmäläinen; asuu rannikolla (vastakohta sydänmaalainen)
Vertaa:
1) Taromaa, viljelty tai asuttu seutu; (vastakohta sydänmaa, salomaa, salo, sysmä); odlad och bebodd trakt (motsatsen till sydän- eller salomaa, sysmä, salo);
2) Taroa = tarpoa
3) Tarha, vaja, katos, ullakko, tuuli, vintti, saraja, yliset;lidet, vind, skulle ;

tanhua on tarhan alla
4) Tanhua; pohjolan kujan perille, pohjan tarhan tanhuville.
5) Tanhuttila = kodanhaltija, (hemrå)
SYDÄNMAALAINEN, Det inre landet; som bor in i landet (sysmäläinen motsats till tarolainen).
Sisämaa, sisämaassa asuva (sysmäläinen vastakohtana tarolaiselle).
TÄHTIKÄINEN, Riddare. Tähtimies.
Vertaa:
1) Tähtiampuminen, målskjutning.
2) Tähtikunta, tähtisalo = tähtitarha = tähdistö.

MYTONEN 17 – TRAGIIKKA

NÖYRÄPÄINEN, Galing, fåne, dåre, dumhufvud, svagsint.
- Hullu, hupsu, löyhkä.
PITKÄPIIMÄINEN. ????PISTÄJÄINEN, Geting. Ampiainen
PYYHYLÄINEN, (loits.) Yfvig, lurfvig, svella; stolt, anspråksfull
- Tuuhea, karvainen, pöyheä, pöyhönen; ylpeä, vaativainen
OIKONEN, Den onde.
- Paha, piru; ison oikonen ottaa.
ÄYTIÄINEN = Äykiäinen, (loits.) Vresig, snärig, fräsande eller fnysande af vrede, sträf (till smaken).
Vertaa:
1) Äykeä äykiäinen;
2) Äyöttää, visa fram, hota, vara vresig; : etpä käärme lienekkänä, jos et piikkiä pitäne, äkämätä äyöttäne.
Sukkamielinen`??
RAUKKANEN, Älskling, älskade. Rakas, rakastettu.
RUTTOLUONTONEN, Het, lefrad, häftig, hastig.
Kiivas, eläväinen, tulinen, kiireinen. (kiva, piukka)
Vertaa:
1) Ruttotuumainen, hastigt beslutande resolut;
2) Ruttolähtöinen, liikkuvainen, väsymätön aina liikkeessä oleva neitonen; rörlig, gemant mö att sätta sig i rörelse.
3) Ruttonen, ruttoseen = mycket hastigt.
PUTKINEN, (loits.) Björnens framfödare. Karhun esi-isä.
Verta: putkittaa, plaska, sparka; koira uida putkittaa
TOMMEROINEN = Tohmeroinen (loits.) Något muddrig; försvårande, förhindranden; tafatt, handfallenTUIMAMOINEN? Tuimetuinen = osaltad, rå
: tuimavainen äcklande (yököttävä)
: tuimeleita, v. (loits.) blifva våldsam, häftig, het; blifva kraftlös, vanmäktig, orklös
: tuima vesi = kova vesi = urosvesi
TOIVEROINEN = Tohverikko = Tommeroinen = Tohemronen, Dumhufvud.
5) Pölkkypää
Vertaa:
1) Tuhmuriainen = tuhmanlainen;
Suhmura = tuhmura = nuora.

Sekava rypäs raakadataa uhkeasta sanakirjasta kuoriutui esiin, mutta löydöksestä on vielä sujuvaan tulkintaan matkaa. Epämääräinen sanaryhmittely toimii esimerkkinä siitä, miten hankalaa erilaisia tiedonsiruja on luokitella yhteen ryhmään kuuluvaksi, varsinkin kun joukossa voi olla koko joukko väärinkäsityksiä kieiellisistä eroista johtuen. Jos onkin Sarajaksen kosotama 1600-luvun myyttinen aines niukkaa, niin epämääräiseksi jää myös 1800-luvun sanastajan saalis. Selkeimmin unohtunut myyttinen hahmo on jäppinen, joka tunnetaan sanastossa molemmissa muodoissa. Jäppinen elää nykyajassa sekä sukunimenä että paikan nimistössä, mutta jättiläisten merkitys sanasta on kokonaan unohtunut.

Näin kompleksinen systeemi saattaa parantua, jos sen voi selkeyttää uusjaolla ja toisin ryhmitellen. Putkinen on unohtunut alkumerkitykseltään karhun esi-isänä, mutta sana elää sekä sukunimenä että paikan nimenä. Jäppiset ja Putkiset ovat mystisempää sukua kuin tietävätkään. Onnervoinen hakusanana kansanrunokorpuksesta löytää 10 mainintaa, kohteena on orava ”oravainen, onnervoinen”. Erikoinen sanaselitys ei selvennä oikeastaan mitään, joten voi olettaa onnervoisen merkinneen jotain muutakin kuin oravaa.

2.1 Oravikuusen onnela

Listaus ensin. Matti Kuusi on aikanaan löytänyt kansanrunoista oravan toisintonimiä satukaavan verran eli 31 nimimuotoa. Nimet ovat **onnervoinen, onervoinen, onnervainen, onervainen, ongervoinen, onneroinen, olervainen ollervoinen, oikeainen, oiveroinen, orgivainen, käiveröinen, näiveröinen, käiväräinen, käyväräinen käppäräinen, käppähäinen kärkkäläinen, kärppyläinen, känneröinen, kännervöinen, kängervöinen, teräväinen, värtähäinen, värtähinen, värtäväinen, värtäkäinen väärtäjäinen, viertäjäinen, ortajainen.** Hypätään turhat yritelmät yli ja mennään kantatasolle, jolloin ryppäästä muodostuu kuusi ryhmää.

I Onervainen-ryhmä	Tohmajärven tapaan
II Ollervoinen-ryhmä	Ilomantsin tapaan
III Oiveroinen-ryhmä	Impilahden tapaan
IV Käiveröinen-ryhmä	Kesälahden tapaan
V Teräväinen-ryhmä	Suojärven tapaan
VI Värtäjäinen-ryhmä	Vienan tapaan.

Kun SKVR-korpuksesta rajataan näillä paikkakunnilla erärunous ja oravaan liittyvä runous, voidaan luodata syntyjä syviä vasten kansallisrunoilijan tuntoja samasta aiheesta. Aleksis Kivikin kävi mielellään metsällä luonnon helmassa. Kuusi varovasti ounastelee ja esittää kysymyksen, voisiko oravan epiteeteissä piillä jotakin hämärtynyttä merkittävää? Sitä samaa olen minäkin jahdannut pari vuosikymmentä. Voi olla!   Orava liittyy Osmottareen, Lemminkäisen virteen, Pohjolan pitoihin, oluen panoon. Vrt. oluen panon kaava. Teräväinen ei löydy korpuksesta hakusanana, mutta ”terävä lintu” kyllä, nimitystä käytetään muistakin oluenpanoprosessin eläimistä kuten portimosta.

Oravainen, värtäjäinen,
Onnen oksilla ojennu,
Lemmen lehvillä leviä,
Tyveen puun, latvaan oksan…
SKVR 1087

Oravainen, värtäjäinen,
Kävyn syöjä, kämpyräinen,
Puunpurija, puhtahainen!
SKVR 1289

Oravan metsästyksessä otetaan kolme kuusen latvan kerkkää taskuun, ja kun koira löytää oravan ja ampuja menee sen luo ja näkee sen oravan, niin silloin panee ne kuusen kerkät hampaiden väliin ja luetaan että:

Oravainen, värtäjäinen,
Metsän valkie vasanen,
Puun puria puhtahainen,
Korven kirjo lähtemäinen,
Ojennaite oksaselle,
Levitäite lehväselle…

niin orava ei liiku, vaan istuu vasten ampujaa, sillä ei ole tietä ylemmäs, kuin on latvapuusta ampujalla hampaissa. SKVR 1293

Oravainen, värtäjäinen,
Puunpurija puhtahainen,
Metsän valkea vasanen,
Korven kirja lähtemäinen,…

Saalis saukosta tulisi,
Erän korko kontiosta.
Ohtoseni, ainoseni,
Mesikämmen, kähköseni,
- Kähkönen SKVR 1424 -

Käiveröinen esiintyy kansanrunoissa sekä käärmeen että oravan epiteettinä. Orava on kävynsyöjä käiveröinen, käärme on nuora, raippa käiveröinen, joka luuli puuta purrehensa, kun puri ihmiseen. Molemmat ovat loitsuissa puunpurijoita. Lieksasta on löydetty oravan metsästyssanoihin nimitys onneroinen.

Oravainen, onneroinen,
Kävyn syöjä känneröinen,
Pure puuta, syö käpyä,
Kunne jousen joudutelen,
Vasamani valmistelen! SKVR 3485

Kun kansanrunoissa puhutaan "putosi puhas lumelle", niin kyse on silloin talviturkkisesta oravasta, ja samasta syystä talvioravaa voidaan kutsua myös valkeaksi. Europaeus kerännyt Uhtualta Vienasta myös ortajainen.

Oravainen, ortajainen,
Puunpurija, puhtahainen,
Kuusenkulta, kukkurainen,
Ojentaikse oksaselle,
Levittäydy lehväselle, SKVR 1290

Orvainen, väärtäjäinen,
Puunpurija, puhtahainen,
Kävyn syöjä, käppähäinen,
… SKVR 1290

Läksin **miehestä** metsälle,	
Urohosta ampumaan.	Karhu
Auta, Jumala, ampuessa,	
Pyssyn kanssa pyytäessä!	
Metsän tyttö, mielo neiti,	
Salokaaren vaimo kaunis,	Mielikki
Panes kulta kulkemahan,	
Hopia vaeltamahan	Susi tai muu turkiseläin
Minun metsipäivinäni,	
Erän etsi aikonani!	
Saata sille saarekselle,	
Sille kummulle kuljeta,	
Kussa on kuuset kultalatvat,	
Hopiaiset hongan oksat,	
Portimoina puiden juuret!	
Oravainen, väärtäjäinen,	Orava
Puunpurija puhtahinen,	Puhdas on talviturkkinen eläin
Ojentaikse oksasella,	
Levittäös lehväselle. …. SKVR 1101	

Oravaviittukset kansanrunoissa liittyvät Osmottareen, Lemminkäisen virteen, Pohjolan pitoihin, oluen panoon. Vrt. oluen panon kaava. Teräväinen ei löydy korpuksesta hakusanana, mutta "terävä lintu" kyllä, nimitystä käytetään muistakin oluenpanoprosessin eläimistä kuten portimosta.

Puunpurijuus tulee epäsuorasti esiin näreessä, josta kansanrunot tietävät jouluisesta kuusesta sanoa, että se on näre poika näiveröinen. Puhutaan oravikuusista, kuten Aleksis Kivi sen metsämiehenä ja muutkin laulajat tietävät, kuusen latvassa oksien alla on pesä pienoinen oravalla.

Puu puhdas Jumalan luoma,
leppä Lennyksen tekemä,
koivu kolmen Luonnottaren,
haapa hiiden huoripoika,
näre poika näiveröinen,
honka puu romentolainen. SKVR 263

Lemmen lehväin alla Raision kivessä on orava, ei susi. Karhu etsii mielellään pesäpaikkansa kaatuneen näreen juurakosta, tai näreen alle tehdystä muurahaispesän pohjasta. Sekä käärmeen että karhun lempinimenä on sykkö ilmeisestikin niiden talvehtimisessa sykkyrässä. Oravannahat kiihtelyksinä ovat antaneet varat elämän antimiin, karhu on niitä verottanut, ja käärme pelottanut ihmisiä kuin joulupukki herkkiä lapsia. Mitä Osmottaren oluisiin tulee, niin sekä karhu että orava olivat osallisia prosessiin, eri tuloksin vain.

Auktoriteettiusko saattaa joskus vaikeuttaa tulkintaa, koska asiantuntijatkaan tai tiedemiehet (tieteentekijät) eivät ole erehtymättömiä. Aika ajoin on syytä tarkentaa ns. tietty aines ja tulkinnan perusteet. Teologian tohtori Pentti lempiäinen on suosittu symboliikan ja nimien tulkki, johon nimien alkuperää selvitettäessä turvaudutaan kuin Kustaa Vilkunan nimikirjaan ennen vanhaan. Näin on päässyt liikkeelle Lempiäisen tulkitsemana Onervan nimi Odelma-lähtöisenä. Naisen nimenä jälkisato ei vaikuta uskottavalta, enemmänkin pilkalliselta tyyliin pahnanpohjimmainen. Joten intuitioni sanoo ettei selite ole oikein. Kansanrunoaineksen onnervainen, onervainen viittaa karhuun (kiinalaisille käy käärmekin, koska se on viisauden ja kauneuden symboli). Koska karhutar, putkitar on ollut myyttinen hahmo, on sen hellittely- ja kiertonimi voinut kiteytyä Onervaksi ja suomalaiseksi nimivastineeksi Ursulalle. Listasta voi nyt katsoa, onko siellä karhusta mitään.

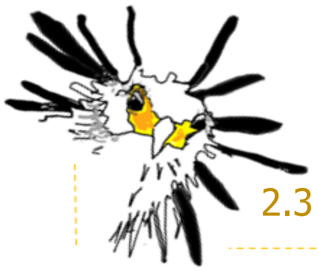
2.2 Viitteiden kato

Vuosien mittaan kertyneet aihiot ja kehittelyt jätin kirjoitusprosessin alussa tarkoituksellisesti ilman viitteitä, jotta mahdollinen tietovarkaus ei voisi ilman vaivannäköä hyödyntää tekstejäni. Vuosien vieriessä menettely osoittautui hankalaksi itsellenikin, koska ulkomuistiin ei voi täysin luottaa viitetietona. Vuonna 2002 aloittamani myyttisten sanojen listaus jatkui ja tarkentui muita lähteitä käyttäen. Kaikkea esityöskentelyä ei kannata laittaa näkyviin, mutta tässä tapauksessa uskon esiprosessin aikana tekemäni työn kuvaus olevan paikallaan, koska samalla keräelmät ovat lähdeaineistoni olleet ja oleva. Pari vuotta ilman viitteitä työskenneltyäni opin jo alustavasti koodaamaan, mihin mikin viittaa kunnes koodistostakin tuli niin monimutkainen, ettei se onnistunut ilman koodiavainta. Tavoitteena oli kartoittaa mahdollisimman laajasti, minkä laista sanastoa myyttisessä kielessä on käytetty ja sen mukaan yrittää jäljittää kansanmielen koukeroita menneinä aikoina.

Kuten aihiojaosta näkyy, ennen sanalistojen työstämistä olin perehtynyt muutamiin yleisesti tiedossa oleviin lähteisiin ja luonut Eero Tarastin Myytti ja musiikki tutkimuksen pohjalta myteemijaon, johon kertyi 17 myteemilajia. Eleellisyyttä en tosin lainkaan tajunnut, mutta uskoin vakaasti sen vielä jonain päivänä tajuavani, kuten en ensin modaliteeteistakaan tajunnut tuon taivaallista, mutta vuosien saatossa se ja generoituvat merkitykset alkoivat pikku hiljaa avautua. Myteemilajit on pysynyt prosessissa mukana alusta loppuun, käyttökelpoinen jako, kuten listausesimerkistä näkyy. Semiotiikkaa koskevan kirjastoni heitin roskiin, ettei se ollut turhaa häiritsemässä omaehtoista ajattelua. Pitää osata semiotisoida ilman tukeutumista auktoriteetteihin, sitten vasta on semiootikko – niin päätin. Sama periaate päti myös folkloristiikkaan. Kolusin arkistoja, hakuteoksia, etymologisia sanakirjoja, poimin

eräkirjallisuudesta kaiken kiinnostavan sana-aineksen jne. Jututin vanhoja ihmisiä leikkipuistossa enkä kirjannut tietojani systemaattisesti minnekään. Tiesinpähän vain.

Joten kun olin antanut periksi normimenettelylle ja täydentänyt tietojani, lista sai selityksiin ulottuvuuksia. Työstin tyttäreni avustuksella listoista Kielastajaan liitteeksi myyttisten nimien listan, jonka olen muutamaan otteeseen julkaissutkin erillisenä listana, samaan syssyyn tutkaisin kirjaani varten myös saamelais-lappilaisten mytologian kirjallisuutta ja tutustuin uskomusperinteen saloihin. Kuten arvata saattoi, lappalaisten mytologiasta on vielä niukemmin säilynyt tietoja kuin suomalaisesta mytologiasta, lisäksi yhteispohjoismaisena nomadisena kulttuurina, monta kieltä ja mieltä olevana mytologiana yhtenäistä linjaa uskomuksissa ja myyteissä oli vieraan kulttuurin edustajan vaikea hahmottaa. Ymmärsin kuitenkin saamelais-lappilaisen kulttuurin keskeisen hahmon olevan poro, hirvieläin ja sen myötä myös jotain merkityksiä syvemminkin hahmotin. Mytologiset rajat suomalaisen, karjalaisen ja lappalaisen (saamelaisen) kulttuurin välillä olivat sumeat, lainautumista oli jonkin verran, joskin toisaalta yllättävän vähän ja osin uskomukset jakautuivat selvärajaisiin alueisiin. Halusin kuitenkin valita luokitteluperusteeksi arvoneutraalin jaon, ja siksi myteemit esteettiseltä pohjalta sopi hyvin, sillä estetiikkaa en ollut opiskellut enkä siitä mitään tajunnut, joten lähtökohta oli ennakkoluuloton, tuore ja raikas. Sen opin prosessissa, että lappalainen on kantakansalaisten mielestä haukkumanimi besserwisserille tai omituiselle, noidaksi katsotulle henkilölle. Velho taas positiivinen ilmaus taitavalle henkilölle tai aidolle tietäjälle. Kliseenä puhutaan velhon oppipojasta, tyttöjä ei oppiin hyväksytty, ajateltiin etteivät hermot kestä, ja voihan niin ollakin. Omanikin olivat välillä ihan riekaleina, ei tosin tietomäärän takia.

2.3 Listaukset hakemistona, muistiona, innoittajana

Kun tähän mennessä on esitetty jo kaksi kuolettavan ikävystyttävää aspergermaista listausta, niin on syytä raottaa salaisuuden verhoa ja kertoa motiivista, miksi ryhtyä tällaiseen uuvuttavaan työhön. Menettely on poikkeava, mutta pakollinen, mikäli tahtoo olla toistelematta mitä joku auktoriteetti on sanonut. Mytologian tutkimuksessa tosin lähteet ovat rajalliset, joten tiedon sirpaleista on kyettävä kombinoimaan uudet tulkinnat, mikä ei ole aivan helppo tehtävä, meemistön muuttaminen on työlästä monin tavoin. Kielastajan liitteeksi loin karhun ja hirven toisintonimistä alustavan listan myteemijakoa hyödyntäen, ja jahka meemijakoon asti päästään, testautuu oliko ryhmittelystä hyötyä vai ei. Vapaan tutkijan vuoteni 2002-2004 käytin muodostamalla kalojen nimistä myteemijaollisen tarkastelun sekä hahmottamalla lintujen nimistön samalla jaolla. Tavoitteena luoda yhtenäinen tapa tarkastella

hyvin erilaisia korpuksia keskenään. Myteemijako toimii rakenteena ja muu aines funktioina, lihana luiden päällä. Siinä missä sana itsessään on synty ja rakenne, niin funktio on sanan merkitys.

Tarkistuslistauksessa hakusanalla karhu osumia on 67 kpl, mutta niiden uudelleen listaaminen olisi mieletöntä toistoa, joten tiivistän hakutulosta suorasanaiseksi selostukseksi. Nimiryppääseen valikoin muutamia tärkeimpiä nimityksiä. Ensin a) epiteetiksi sanotut Tarikainen ja Kyyretyinen, b) hellittelyt Onnervoinen, Sinisirkku, Osmo (Osmotar/Osmonen ; c) naisemuut Tuonetar, Röyhkötär, Putkitar, Hongatar; miesemuut Honkonen, Putkinen, d) myyttiperäiset Virolainen (Viro), Korpikontikainen, Pohjanotava, Tapiotar e) peijaisnimet Tuometar, Tapiatar.

HONGATAR, karhun esiäiti; metsän neito, karhun suojelijatar; karhun äiti ja synnyttäjä
HONKONEN, Hongattaren puoliso, karhun isä.
KORPIKONTIKAINEN = Korpikontu, metsäkarhu, korpikarhu. Hevonen?
KYYRETYINEN = Käyretyinen; Metsän käyjä käyretyinen, karhun epiteetti.
ONNERVOINEN, Joka oleilee tai elää onkaloissa tai louhikossa.
OSMOTAR, OSMONEN vrt. OSMO, oma ”sulho” ”karhu”
POHJANOTAVA, Ison Karhun tähti
PUTKINEN, Karhun esi-isä.
PUTKITAR, Karhun esiäiti, karhun synty
PÄISTÄR (päistärkarhu) – harmaantunut karhu
RÖYHKÖTÄR, Karhun nimityksestä röyhelöinen, karhun emä, karvapeite
SINISIRKKU, metsän emon mairitteleva kunnianimi
TAPIATAR, karhunpeijaisrunollinen nimitys, Tapiatar , Rautalammilla löytynyt vanhin karhunpeijaistunokuvaus
TAPIOTAR, Metsänjumalan tytär tai piika.
TUOMETAR; Karhupeijaiset: tuomettaren juomingit, pihlajattaren pidot.
TUONETAR karhun emä
VIROLAINEN, Poppa, joka on ottanut karhun tai poron muodon

Sattumalta listaan koostui 17 nimeä, mutta koska lista on sattumanvarainen sitä ei kannata edes yrittää mahduttaa myteemijaon perustaksi. Siihen tarvitaan enemmän massaa, ja karhun noin 400 toisintonimestä olen muodostanut 170 sanan myteemijaon ja täydentänyt sen hirven toisintonimillä. Tällä menettelyllä olen tavoitellut karhunpeijaisten ja hirvipeijaisten mahdollista riittiyhteyden selvittämistä mikäli se on mahdollista. Viite merkitysyhteyteen esiintyy tässä listassa korpikontikaisen kohdalla, koska sanan on tulkittu karhun kiertonimeksi ellei sitten hirven(kin). Hevonen on hirven toisintonimi, ja villihevosia ei Suomessa ole ollut nimeksikään. Sen sijaan muodostunut ryhmittely nimistä epiteetteinä, hellittelynä, emuina, myytteinä (ja uskomuksina) sekä peijaisnimityksinä voi olla käyttökelpoinen näkökulma. Kielastajassa jo totesin vanhimpien nimien todennäköisesti löytyvän niistä nimistä, jotka muodostava miehisen ja naisellisen nimiparin sekä parhaimmassa tapauksessa vielä kantanimen tyyliin Panu =

panulaiset so. Panutar ja Panulainen väkineen. Näitä nimiä löytyi koko joukko. Eli tämän pikaotoksen mukaan nimipariprobleemassa on kyse emuista, karhukannan vanhimmista, synnyistä syvistä.

Myyttiperäiset nimet vuorostaan viittaavat toiseuteen, tähtitaivaalle Pohjantähtenä eli Pohjanotavana, metsän pimentoon Korpikontikaisena, sekä tajunnantiloihin Virona, lovehtivana noitana. Voisi sanoa että tässä toteutuu kolmiulotteisuus, Viro edustaa syvätajuntaa, Pohjanotava ylitajuntaa ja Korpikontikainen alitajuntaa. Peitenimet Tuometar ja Tapiatar on liitetty peijaisiiin. Hirvipeijaisten yhteydessä totesin nimisukkession, jossa nimitys muuttuu saalistuksen vaiheiden mukaan kolmiportaisesti, elävästä peijattavaksi saaliseläimen elinkaaren eri vaiheissa on eri nimet. Nimenvaihtoriitillä kunnioitetaan ihmistenkin kesken eri elämänvaiheita, yleisesti vielä nykyäänkin avioituessa vaimon nimi vaihtuu miehen nimeksi merkkinä aviosäätyyn astumisesta. Rakkaalla lapsella on monta nimeä, arvostettua saalista hellitellään ja hyvitellään, kun hengenlähtö oli tapahtunut. Onervoinen ja Sinisirkku ovat ylätyylisiä ilmaisuja, joilla peijattava ylevöitetään syntysijoilleen taivaan tähtiin. Epiteetit ovat lähellä liikanimityksiä kuten Kirves-Sirkka tai Nätti-Jussi, eepoksissa nimi on vakiintunut osa nimeä esim. lieto Lemminkäinen.

Hakusanoilla löytyy vihje, mutta muodossa Torikainen ja Kyyretyinen on Seppo Ky3yretyinen ja Kyyretyn emäntä, karhua runoissa on Kullervon tarusta tuttu Kalevanpojan kosto. Torikaisen rinnakkaismuotoja ovat tarikainen, sirakainen sekä Tårikainen (SKVR 352). Tällä on juminkaltainen syvämerkitys, koska runossa 4812 sanotaan: Sirakka siteeks, kärpänen voiteeks, kyseessä on hyönteiset. Kyyretyinen vuorostaan rinnastetaan runoissa seppä Kyyretyiseen, mutta myös karhuun kuten runosaa 6843, jossa kyyretyisestä puhutaan metsän kuninkaana – Kulkia metän kuningas, metän käyjä kyyretyinen. Jumeihin kuuluu koputtavaa ääntä, kansanuskomuksissa tämä on tulkittu kuoleman enteeksi, ja naputuksen aikaan saavaa jumia kuolemankelloksi. Tämä osaltaa kertoo karhun myyttisestä olomuodosta manan herrana. Selvemmin tämä rinnastus karhun ja kuoleman yhteyksistä ilmenee koukossa. Koukolla tarkoitettiin itse kuolevan noutajaa, kuolemaa enteilevää jumia sekä karhua. Kun täitä oli tavallista runsaammin, aprikoitiin josko kouko hakemaan Manan majoille. Musta kouko metsässä on karhu, jonka ääntelyn kuulijaa odotti surma tai tapaturma. Mustana koukona karhu samastetaan piruunkin, 1600-luvun virsi varoittaa suruttomasta suhtautumisesta koukon murhatöille.

Merkitysrakenne alkaa hahmottua. Emuut kertovat synnyistä, myytit ulottuvuuksista, tuntemattomasta, peijaiset tasapainon palauttamisesta seremoniallisella riitillä, johon kuuluu peijattavan hyvittely hellittelynimin. Myyttiset eläimet saavat hohtoa ja karakteeria epiteeteistä. Synnyt, myytit ja epiteetit kuuluvat myyttiseen mielenmaisemaan, peijaiset hellittelyineen rituaaliseen, jossa myytti kertautuu ja uudistuu kerta kerralta.

Käytetyt myteemijaot Kielastaja-vaiheessa eli lintumyyttisessä jaossa. Tätä jakoa hyödynnetää41n jatkossa. Sama aines, eri näkökulma voi joko romuttaa tulkinnan kokonaan tai parhaimmillaan eri tavoin nähtynä tulkinta saa syvyyttä ja uusia ulottuvuuksia.

Eleellisyys – keväthuuma HONGATAR (peijaisriiti)
Ylevä – liikehdintä – TARIKAINEN (kiertonimi)
Sankari – näyttävyys – TAPIOTAR (metsästys)
Folklore – riettalintu – VIROLAINEN (muodonmuutos)
Pastoraali – kylvöaika – POHJANOTAVA (ison karhun tähti, pohjantähti)
Traaginen – rosvous – PUTKINEN (karhun emuu)
Fantasia – nimeäminen – KYYRETYINEN (hellittelynimi, epiteetti)

Pikakatsaus luokittelussa kertoo tabukäytänteestä kiertoniminä. Kalloriitistä, shamanistisesta uskomusperinteessä, astraalimytologiasta, syntytaruista ja luonnon kunnioituksesta. Käsittääkseni listausten voimaa ei kannata vähätellä, eikä karhunkaan.

2.4 Kombinatoriikan voima

Kun edellä on esitestattu jaon toimivuus ja käyttökelpoisuus, niin liha luuston päälle saadaan yhdistämällä myteemijaot, jotta niistä voisi muodostaa myyttisten meemistöjen koosteen merkityksineen. Lopputuloksen testaaminen onnistunee parhaiten viitokkeen ja/tai runomatriisin avulla. Tosin on muistettava että jakoperusteet ja korpus on aikojen saatossa vaihdellut, joten jaot eivät ole samoin kriteerein valitut. Nimilistaa on työstetty sekä normaalina aakkoslistana että jaoteltuna myteemilajeiksi. Yksi ja sama nimi voidaan useimmissa tapauksissa funktionsa, tarkoitteensa ja näkökulman mukaan luokittaa eri luokkiin. Joskus aivan yksittäinen maininta toimii koodina tulkinnalle, toisinaan monet ja toistuvat tulkinnat ja yksimielisyys merkityksestä osoittautuu perustaltaan harhaksi, kuten Ursulan nimessä onnervoista ei ole lainkaan noteerattu.

65. Alustavasti toisintonimet on jaettu sekä myteemijaon että siitä johdettujen aisaparien mukaan. Tämän kirjan kannalta keskeistä on I ryhmä, jonka metamääritteenä on tähtitaivas, kosmisen koostumuksesta puhuttaessa monelle tullee mieleen tähdet, tässä työssä kohteena on astraalimytologiset näkemykset. Kun edellä on telos lopputuleman muodossa, alla olevat listaukset ovat teloksen alkuvaihetta.

2.5 Hirvi- ja karhumyteemiluonnos

Metaluokat:

1. TÄHTITAIVAS (sakraali-ylevä) - > astraalimytologia
2. METSÄLUONTO (pastoraali-sankari)
3. HIISIHALTIJA (balladi-legenda)
4. MYYTTIOLENTO (eksotia-fantasia)
5. ELÄINLAJI (luonto-tragedia)
6. LELLITTELY (satu-folklore)
7. KALMAHALTIJA (demoni-primitivia)
8. VOIMAELÄIN (magia-eleellisyys)
9. MIEHUUS (mystisyys)

Metateksti – Subteksti:

TÄHTI, MYYTTI, HIISI, METSÄ, KALMA, VOIMA, LALLI, ELÄIN, VIISIÖINTI

Seuraavassa listassa on myteemeittäin mainittu karhulle ominaisia nimityksiä ja sen jälkeen riistafunktioiden perusteella ryhmitellyt vastaavat hirven toisintonimet. Myyttisyysperuste on siten eri karhulla ja hirvellä, eksotiassa karhun eksoottiset nimet kertovat karhun arvoituksellisuudesta.

Eksoottisuusmyteemi 11:
karhu = körri, luomatar, putkinen, putkitar, röyhkötär, ryöhkötär, ummi, mulleroinen, villatar, vilman petra.
hirvi = kulko, kulo, kulokka, mätäspää, kulokas / MOTTO: JUOKSU -KIIMA

Legendamyteemi 6:
karhu = lalli, lallamoinen, lallanen, lalleroinen, lillanen, lilleröinen, lullo, lullokki, lylleröinen, lälleröinen.
hirvi = virri, kypsis, romi, iso härkä, virpus / MOTTO: PUOLUSTUS -HYÖKKÄYS

Luontomyteemi 1:
karhu = metsonen, metsähinen, metsämies, metzihinen, metsolainen, metsän musta, metsänriista, metsänvilja, mehtoinen, mehtäläinen.
hirvi = hevonen, jänis, poropeura, jalohirvi, peura / MOTTO: METSÄ -TAPIO

Eleellisyysmyteemi 15:
karhu = mettän myrö, metsän rikka, vieri, murri, köndö, könnijäinen, kontio, tasakärsä, koverokynsi, metsänkäyvä.
hirvi = ruuvihäntä, netkaselkä, leveä otsa, lapiakämmen, laajapää / MOTTO: JÄLKI – VAINU

Demonisuusmyteemi 8:
karhu = pahakaari, pahennus, koranus, taalo, kooki, saatanan sinisaparo, nokiatar, maankatala, kurko, koukii
hirvi = hiitten hirvi, kulopainainen, lapin huaran hantija, tevana, huoranhaltija / MOTTO: PAHA -VOIMA

Sankaruusmyteemi 2:
karhu = luusaparo, lyhykagla, lysmäpolvi, villapää, villasuu, villuri, villussi, yrkä, napakatti, lynkämöinen.
hirvi = honganpiiskari, karipoika, sukkajalaka, ryttyniska, valkosukka / MOTTO: KOMEUS -KOITOS

Traagisuusmyteemi 17:
karhu = Musta muuri, Muuri, Mönnö, Hepotiera, Havuhattu, Hippuhattu, Karri, Korpien kuningas, Käärönen, Kääretyinen.
hirvi = Hyväselkä, Kynsi, Mäkilihava, Mäkiliha, Mäkilihanen / MOTTO: TALVIUNI-KARHUNKAATO

Maagisuusmyteemi 3:
karhu = sykkä, vanhamies, metsänpeto, metsän vihko, mönnikäinen, pöykäri, pöykäre, kälmys, karu, kelmi.
hirvi = hiiden poika, huoranhaltija, juonitar, kuha, lapin huaran hantija / MOTTO: NOSTOKARHU -KOSTO

Ylevyysmyteemi 16:
karhu = Sammaloinen, Suuremmainen, Ysömpi, Osto, Elandeja, Heinätär, Kauniskarva, Pyylypoika, Teyrityinen, Lieho.
hirvi = Jalopeura, Hellohirvi, Jaloin petra , Koru, Jumalan vilja / MOTTO: PESÄ -RUOKA

Fantastisuusmyteemi 9:
karhu = Ota, Maan kumma, Havuhippa, Häkkö(nen), Kulleroinen, Kummutar, Källönen, Käyretyinen, Käyrän poika.
Mummukkoinen.
hirvi = Jäsmäjuoksu, Taahkiojalka, Maanmittari, Ritola, Kaviojalka / MOTTO: SYNTY -PENNUT

Pastoraalisuusmyteemi 14:
karhu = Mömmerö, Halpakarva, Harsokarva, Harvakarva, Vihurilas, Viljaneukko, Viljakontti,
hirvi = Hirvihärkä, Poroba petra, hirvilehmä, Villa, hirvivasikka MOTTO: KARJA -PAIMEN

Mystisyysmyteemi 10:
karhu = kainupoika, isopoika, mettän vanhus, metänpekko, vanha antti, metsänisoisä, eno, ohtopoika, leveä mies, metän mies.
hirvi = iso, iso itikka, iso jänis, iso vilja, isomus. / MOTTO: VANHA ISÄ – NUORI POIKA

Satumyteemi 4:
karhu = Palleroinen, Nallervoinen, Möttö, Mesikki, Pöpö, Mesikynsi, Mesiä, Maitosuu, Rieskasuu, Mörö. hirvi = Lumikki, Hepenäkaula, Metsävilla, Petra, Kaharasarvi / MOTTO: MESI -SAPPI

Balladimyteemi 5:
karhu = Salosaaren kaunis vaimo, Sinisara, Sinervä, Rahakarva, Maankarva, Isokullanen, Villalintu, Ampulintu, Halliparta, Kuulu.
hirvi = Halliparta, Metsänelävä, Liinaharja, Virunen juoksija, Metsänkarvainen / MOTTO: VIHELTÄJÄ -LEPPONEN

Sakraalisuusmyteemi 7:
karhu = honkonen, hongatar, honkotar, jummi, junni, junnu, soini, hiisi, hiidenhonka, hiien honka.
hirvi = köndös, porkkasilmä, tarvoinporkka, kanttura, herasilmä / MOTTO: PEIJAINEN -SAALIS

Primitiivisyysmyteemi 12:
karhu = kontija, kontto, talleroinen, kiskosilmä, kouku, kulkia, medenimijä, pienempi, lanttupää, hilliukko.
hirvi = paskapaita, ulpukkasilmä, koppaturpa, karkeaturkki, jauhokuono / MOTTO: REVIIRI -REITTI

Folkloristisuusmyteemi 13:
karhu = isäntä, karvakainen, jalokarva, karvaryökäinen, karvarössi, röyhytyinen, röyhökarva, röyhetyinen, röyhyläinen, räyhykäinen
hirvi = peltohirvi, juoni(go), kolarihirvi, kameeli, juole / MOTTO: TALJA -PETO.

Meemilistauksessa on kahdessa edellisessä teoksessa yhdistetty merkityslajit ja myteemilajit, tässä tarkastelussa kosmisen koostumusta peilataan lähinnä menneiden kosmologisten, kosmografisten ja kosmogonisten kuvien kautta. Noista kuvista ja käsityksistä on olemassa paljon julkaistua tietoa, joten mitään erityisen uutta tuskin tässäkään ilmenee.
Yhtenä tavoitteena on ollut työstämisprosessissa universaalien testaaminen. Aineistona olen käyttänyt mm. Lévi-Straussin Mytologiikoita teoksen myyttikorpusta, Mundochin määrittelemiä universaaleja sekä Maslown ja Malinowskin määrittelemiä tarvehierarkioita. Prosessin kuluessa on tutkittu myös merkitysten palimpsestisuutta, koska pelkkä looginen ajattelu tai kronologisen lainautumisen tarkastelu ei tuo tulkinnalle sen tarvitsemia aineksia riittävässä määrin.

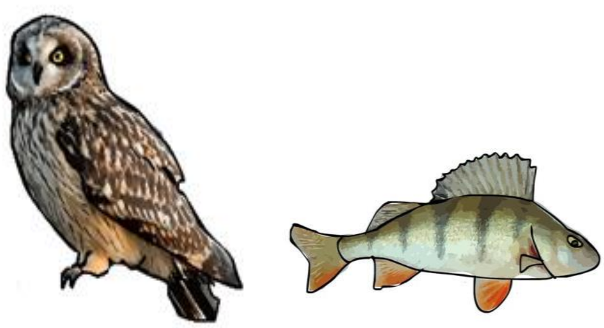
2.6 Meemijako tulkintaperustana symboleineen

Kosmisen koostumus on kirjan nimen mukaisesti keskeinen telos, joten on luontevaa lähteä liikkeelle ensimmäisestä merkityslajista, joka sisältää rinnastuksen magiaan, verkkomeemeihin, veedisenä prinsiippinä on rytmi. Lähtökohta on kompleksinen, monimutkainen ja sisältää monia erilaisia ja eriaikaisia tasoja ja näkökulmia synnyteltyyn meemistöön. Tarkoituksena on edetä meemi kerrallaan, mutta on todennäköistä, että on tyydyttävä karhun toisintonimien seitsemään perusmeemistöön, loppujen jäädessä ajan kanssa työstettäväksi.

ML I Yleisyys **verkkomeemit** **magiamyteemi** **ennen: noidat** nyt: kirurgia tuleva: biotekniikka Mulkeroinen - tahtominen mielivaltaisuus **MOTTO: PEIJAINEN -SAALIS** Primitiivisyysmyteemi 12: **karhu** = kontija, kontto, talleroinen, kiskosilmä, kouku, kulkia, medenimijä, pienempi, lanttupää, hilliukko. **hirvi** = paskapaita, ulpukkasilmä, koppaturpa, karkeaturkki, jauhokuono **Funktiot F1 + F10** **yksilö + yhteisö**	hyvä – hunaja f1 ruumis/kirja muistina f1 (perimätieto lääkinnästä) paha – tupakka f10 ruumis/kirja palapelinä f10 – kipeä kohta (selkäsärky, vatsatauti) menipeia: ajankohtaisuus ja orgaaninen ykseys- > uutiset, ajatusten valtiaat, alluusio, tendenssi järjestys -> kosmos - prinsiippi rytmi (pulssi, syke), magia **viljaeukko** / **nominatiivi (kekrihahmo/sijamuoto)** Mundoch + cls universaalit 1. taikausko - maaginen – peribinaarisuus ennustaminen magia unien tulkinta yliluonnollisten olentojen lepyttäminen Magiamyteemi – tietäjä – sus - viittaa alkuperäiseen demonis-mytologiseen maailmaan - magiassa myyttinen tieto astuu toiminnan palvelukseen - elementaarinen, edeltää luonnonmyyttistä ja sankarimyyttistä - toistava, vahvistuva, hypnoottinen elementti - maagiset hahmot, vaeltaja, astrologi, shamaani

Kuvio. Malli erilaisista työvaiheista. Maro grammaticus -periaatteella nonimatiivinen meemilaji, nimetään asioita. Maaginen toiminta voi olla joko yhteisön hyväksymää tai pelkäämää.

Suomalaisten lintu- ja kalakannan olen aiemmin töissäni ryhmittänyt, ja nyt selvennöksen, testauksen ja tarkastelun kohteena oleva maagisen ja kosmisen ajattelun osio saa seurakseen nimikkokalan ja nimikkolinnun. Maagisena symbolina on esiaihiossa suopöllö eikä esimerkiksi korppi, joka yleensä liitetään maagiseen mielikuvastoon Aihiossani korppi on ryhmitelty kalevalaisiin lintuihin ja folkloremyteemiksi. Alun perin 85 lintulajista on valittu yksi lintu viidestä edustamaan myteemiään, kaloissa suhde oli 1:3, eli yksi kala kolmesta edustaa myteemiä. Symbolikuvituksen suurtyön on tehnyt kuvataiteilija Samuli Råman. Ellei muuta niin näissä meemeissä on kuvien taikaa. Kuten matkan varrella on todettu alkuperäisestä hirvi-karhunimimyteemiluokkasijoituksesta piti vaihtaa magiamyteemin nimet peijaispainotteiseksi, koska monet peijaisiin liittyvät rituaalit ovat maagisia luonteeltaan ”henkiin herättämisineen”.

Kuvio. Magiayteemijaon symbolieläimet suopöllö ja ahven (*Asio flammeus*; Perca fluviatilis)

Jäädään hetkiseksi lanttupään luo. Miten lähestyä karhuun ja hirveen liittyvää magiaa yleisellä tasolla? Merkityslajin perusmääreenä on yleisen näkeminen yksittäisestä, ja yleisestä osatekijöiden huomaaminen. Nimeämiskäytänne peijattaessa ja metsästettäessä karhua sopii sekä unien tulkintaan että yliluonnosten olentojen lepyttämiseen. Yhteisö on tällöin peijaisia juhliva kylä tai heimo. Taulukosta voisi pomia pari kolme kiinnostavaa elementtiä: noidat, alluusio, elementaariolennot, joista mainitaan Panu puiden henkenä ja tulen haltijana. Karhunkalloriitissä kosminen järjestys palautetaan, kun karhun kallo ripustetaan honkaan. Alluusio on puheessa esiintyvä epäsuora viittaus muuhun tunnettuun kontekstiin tai merkitykseen. Peitenimet valikoituvat satunnaisesti, tahtomisen modaliteetti toteutuu koston ehkäisytoimenpiteenä, mikä vaatii nimitabujärjestelmää. Karhun ja hirven nimien rinnakkaisuus ilmenee myös kalevalaisten pääsankarien uroteoista. Kullervo edustaa runoissa virolaisuutta, eli hän muutti karjan karhuiksi ja kosti ilkeän emännän tempun sillä tavoin. Väinämöisen uroteot eivät kohdistu karhuun eivätkä hirveen, mutta Kalevalassa Väinämöisen karhunkaadosta kerrotaan varsin perusteellisen riistakannan verotuksena.

Kalevalaisten sankarien runoteot oat seuraavat:
Ilmarinen, urotyöt: 1. Kyisen pellon kyntö 2. Voitto manan pedoista (susi, karhu) 3. Manan hauen pyynti. 56
Lemminkäisen urotyöt: 1. Hiiden hirven hiihto 2. Hiiden ruunan pyynti 3. Tuonen joutsenen ampuminen.
Väinämöisen urotyöt: 1. Jouhen halkaiseminen 2. Tuohen kiskonta kivestä 3. Veneen veisto.

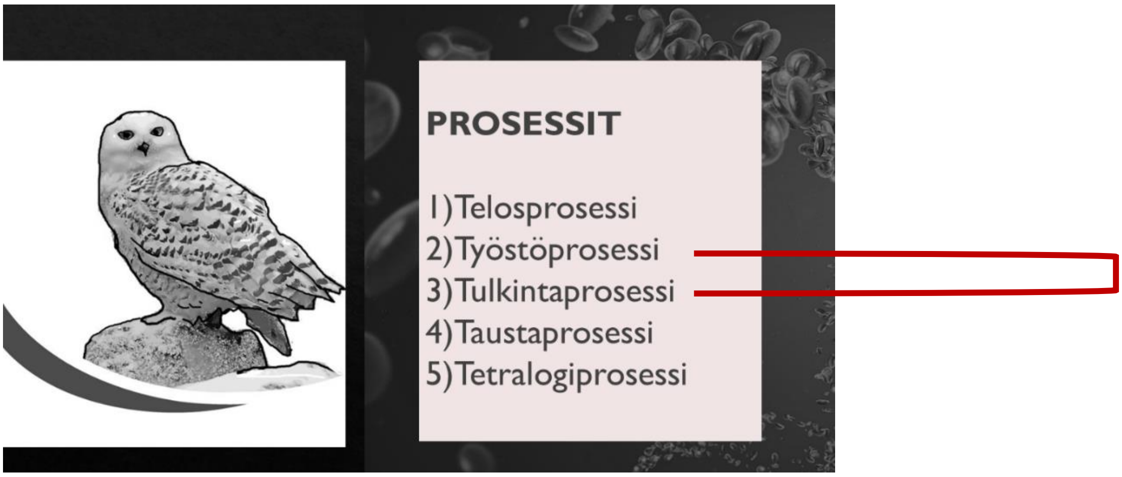
Avainsanat, joiden avulla tätä urotyösikermää voi tarkastella, ovat Ilmarisen osalta kyy, mana ja hauki. Lemminkäiseen on liitetty käsitteet hiisi, joutsen, hirvi ja Väinämöiseen jouhi, tuohi ja vene. Vastaavat saavutukset olivat voitto Vipusesta, voitto Tuonesta ja Sammon valmistus.

Saadaan seuraava semantisointikuvio:

Väinämöinen:	**Ilmarinen:**	**Lemminkäinen:**
A) Kamppailun kohde:		
VIPUNEN	SAMPO	TUONELA
B) Uroteon tavoite:		
- sanat	- morsian	- elämä
C) Sankarin saavutus:		
- jouhi, tuohi, vene	- kyy, mana, hauki	- hiisi, joutsen, hirvi
uroteko.		

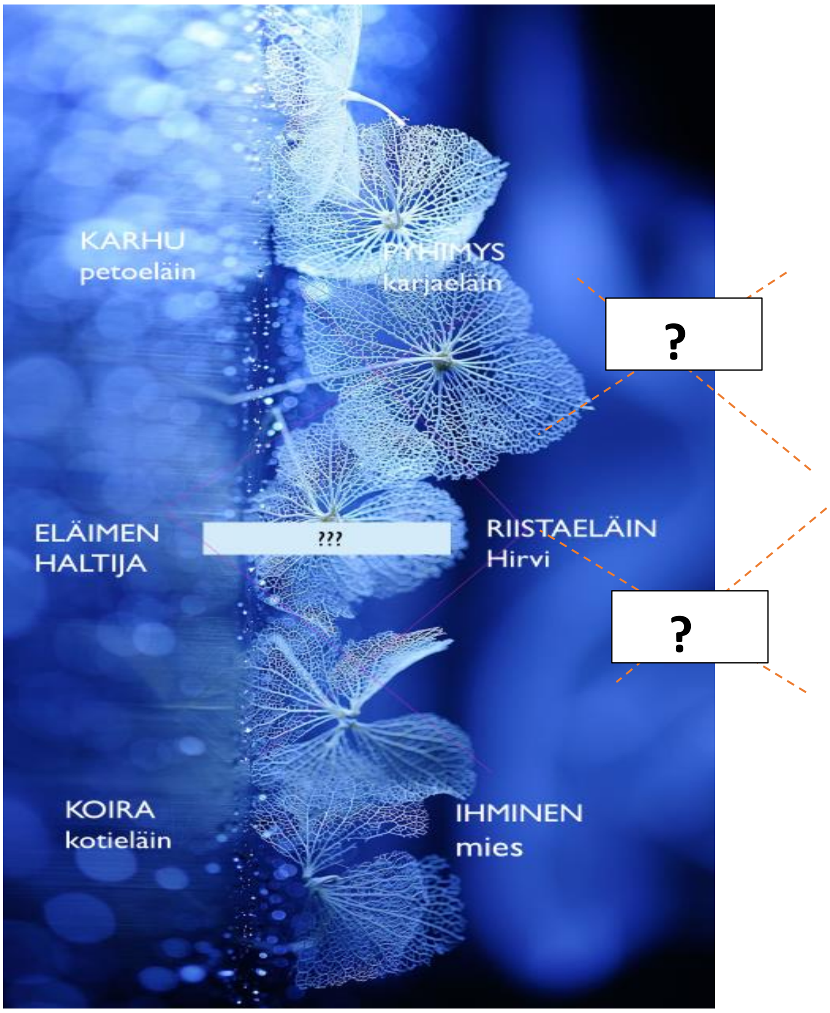
3. KOSMISEN KOOSTUMUS

Prosesseille tyypillistä on limittäisyys ja päällekkäisyys, vaiheet eivät ole selvärajaisia, kuten edellä kerrotussakin ilmenee. Jos tavoitteena on jotain määrittelemätöntä uutta, tehtävä vaikeutuu ja teloksen tarkka määrittely myös, pyrkimys voi tuottaa yllättäviä loppupäätelmiä tuloksia periaatteella tulokset eivät jää tulematta, vaikka päämäärä jääkin saavuttamatta. Tutkimuksessa telos määrittää suurelta osin lähdeaineiston laadun ja määrän, väitös tarvitsee työstettäväksi enemmän ja painavampaa tietoa kuin artikkeli. Pelkät lähteet eivät riitä lopputuloksen tuottamiseen, taustatyötä on tehtävä mahdollisesti vielä työstöprosessinkin aikana.

Varsinainen korpuksen perusteella muodostuva tulkinta vaatii työstämistä, siten osien 2 ja 3 suhde on subprosessia, josta sitten syntyy lopputulos, kun taas telos ja taustoitus tarvitaan työn alkuun saattamiseen ja tutkittavan ilmiön päälinjojen ymmärtämiseen. Keskusprosessissa tetralogian muodostamisessa on ollut pohjana ensin erätrilogia ja sitten korpumasiuustrilogia, jonka keskeisenä tuloksena on meemistön kartoitus myteemilajien mukaisesti ja ugramekaavan testaaminen. Esiaste ugramelle oli prepanamerikkalainen kaava, joka muodostuu kahdesta kolmikulmiosta vakkasuunnassa, lineaarinen esitys on jollain tavoin luontaisempaa silloin kun pysytellään totutussa ja kaavamaisessa ajattelussa. Syvemmät tai täydet merkitykset syntyvät asioiden risteämissä, törmäyksissä, mistä syntyy uutta.

Idea piilee syvyysvaikutelmassa suhteessa meemikaavan perusmuodostelmaan kuten jatkossa ilmenee. Tetralogin teloksena on luoda myteemien avulla suomalaisen mytologian meemistön tulkinnan perusteet. Tässä työssä ei voi aiheen laajuuden vuoksi kuin hahmotella suuntaviivoja ja periaatteita, mutta jatkon alustuksesta sekin käy.

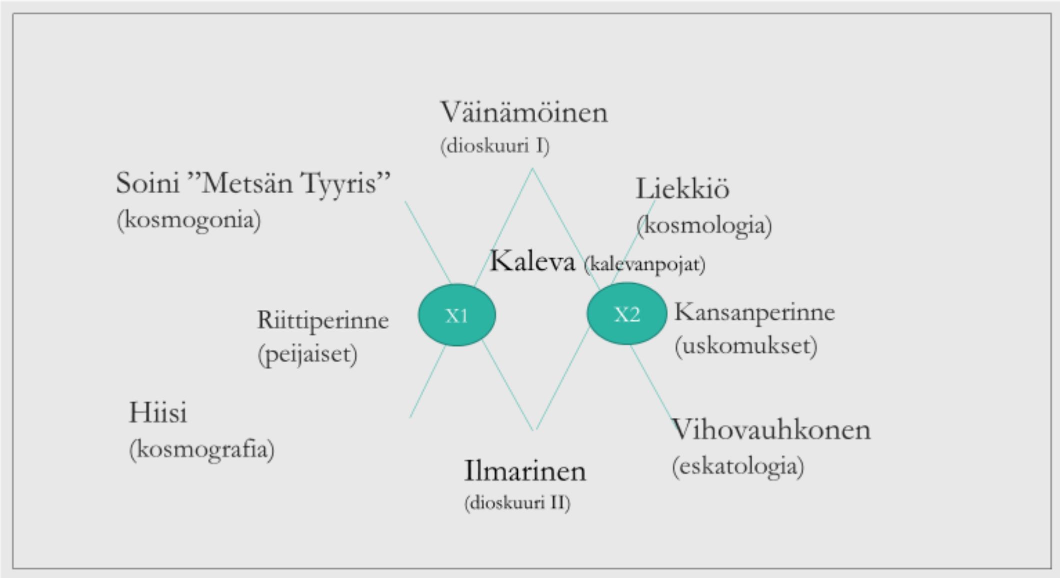
Kuvio. Ugrame-kaava

3.1 Kosmisen koostumus Kalevan poikien mukaan

Suomalaisen kosmoksen koostumuksesta on erittäin hankalaa saada kattavaa kuvaa, tiedon ja arvostusten vajeiden vuoksi moni seikka on jäänyt selventämättä, keräämättä ja ymmärtämättä. Jokaisessa selitysyrityksessä on siksi pakko käyttää mielikuvituksen tuomaa sideainetta hahmottelun apuna. Pitäydyn vanhaan, joskin melko epämääräiesti esitettyyn jakoon kuudesta kalevanpojasta, joiden nimimuodoksi vakioin seuraavat nimet: Soini, Hiisi,

Väinämöinen, Ilmarinen, Liekkiö ja Vihovauhkonen. Viime mnainitun tunnen omasta kotikielestäni, koska se oli äitini sanavarastoa, jolla tarkoitettiin suunnillteen samaa kuin nykyisin ADHD:llä. Liekkiöstä kuulin vasta kansanrunouden opintojen alettua. Kokonaisnäkemys on ylimalkainen näkemys kokonaisuudesta, aineksesta, josta paljon sumentunut ja sumun peitossa, kuin tähtiavaruudessa, jossa tilaa vievät kaasumuodostelmat. Ehkäpä muinaissuomalaiset ovat ajatelleet kahdentoista muodostuvan vastapooleista, joten on riittänyt kun on tietänyt päätekijän, josta on voit johtaa sidossuhde.

Kuvio. Kalevanpojat ugrameasetelmana.

3.2 Epäonnistumisen seuraukset

Viite: Futurolokiset ennakkoluulot/Hälläsarven nutistajat
YL VI = o = Tapon epäonnistuminen YL VI F16 + F13
Ennuste # 1: Geneettiinen ja biologinen lääketiede kehittyy.

Pitkissä prosesseissa matkan varrella syntyy joskus turhaa toistoa, mutta lukijan taakkaa helpottamaan seuraavassa kertaus tekstistä, joka osin on jo aiemmin julkaistu Kielastaja-nettisivulla lokakuussa 2016 ja sitten hieman toisella painotuksella työstettynä teoksessa Futurologiset ennakkoluut – tutumeemien kvalia. Kyseessä on tulkintojen merkitysmuuntumien eksperimentti ja harjoitelma. Mikko Europaeuksen luokittelun mukaan Ison härän runonmotiivina on o) o) aktori(en) epäonnistuminen ja uhkaus, jossa korpuksen

mukaan jumalat perääntyvät ensin ja uhkaavat yrittää härän kimppuun uudelleen; SKVR I 2: 891, 892, 894, 898, 900?, 901, 902? I 4 2175? 2176?)

Olen rinnastanut runomotiivin tulevaisuusteemaan, jonka mukaan geneettinen ja biologinen lääketiede luovat miljarditeollisuuden ja uusi tekniikka mahdollistaa DNA:n muutokset, sairaiden ja vanhojen elinten elvyttämisen, tai kehon kohentamisen tai älyn parantamisen. Kansanrunojen metamorfooseissa mainittu DNA-muutos on ollut tietäjän arkipäivää. Kun oma ymmärrys ei yltänyt, tietuoinnilla noudettiin lisätietoa tuonpuoleisten voimien avulla, nykyään tuonpuoleista ja apueläimiä vastaa tekoäly ja robotit. Edes kansanrunojen kuvitelmissa muodonmuutos ei ollut vaaraton, koska saattoi joutua ojasata allikkoon, tilanne saattoi osoittautua umpikujaksi, suo siellä vetelä täällä.

Osiossa tapon epäonnistuminen (lue: ongelmana elättäminen) Ison Härän runoissa etsitään mahdottoman suurelle oliolle tappajaa, nutistajaa. Lopulta alkoi tapahtua, etsinnän jälkeen.

Läksi ukko tappamahan,
Palvanen pitelemähän.
Härkä päätä heilahutti,
Mustat silmänsä muljautti,
Ukko kuusehen kuhaliti,
Virokannas kannon päähän,
Palvanen pajuhun nousi.
Läksi toini tappamahan.

Tulevaisuusennusteen 1 mukaan tulevaisuudessa ihmisestä sukeutuu entistä ehompi olio, vaarana on, että jotain menee vikaan aikeissa kuten härän tapossa jumalatkin epäonnistuivat liian suureksi päässeen ongelman edessä, mutta yritettiin uudestaan ja lopuksi saatiin saavikaupalla lihoja.

Kansanrunouden kannalta ei sinänsä ole mielenkiintoista mikä biolääketieteen kohtalo tulee olemaan, enkä suinkaan väitä että kyseessä olisi paralleeli. Sen sijaan minua ihmetyttää, ettei runossa ole nähty olennaista, eli sitä syntytarujen ripettä, mikä selvästi näkyy Ison Härän runossa. Muistettakoon, mikä kasvoi myöskin liian suureksi ja haitalliseksi Kalevalan mailla, ja jolle myös etsittiin kaatajaa. Se oli iso tammi, joten jonkinlainen paralleeli voi olla löydettävissä Ison tammen kaadossa ja Ison härän tapossa. Molemmissa etsitään kaatajaa, häräntapossa jumalat tulevat apuun, tammenkaadossa mainitaan pienen miehen onnistuneen pyrkimyksessään.

Monet toisinnot kertovat samaa, jumalten nimet ja pakopuut vaihtelevat jonkin verran. Pääsankareina toimivat pääsääntöisesti Ukko, joka on mainittu myös piruna, Virokannas ja

Palvanen. Yllä olevassa esimerkkirunossa on erityisongelma onko ”toini” tulkittava erisnimeksi vai muuksi tekijäksi. Toini on siinä missä Miinakin androgyyni nimi, joka on sekä miehen että naisen nimenä käytetty. Toini ja tointaa saattavat jollain tavoin olla samaa perua, koska itämurteissa voidaan aprikoida tointaako jotain tehdä eli kannattaako jotain tehdä, kun onnistuminen on epävarmaa. Ennusteessa puhutaan mm. elinten elvyttämisestä, mikä tarkoittaa vaikkapa tekonivelten tuotantoa 3D-printeillä tai kudosten kasvatusta biotekniikalla. Scifin kaavailemat kuvat keinoihmisestä ovat täten aivan toteutumisensa kynnyksellä. Yhditä printti ja luo sille äly tietosirulla ja tarvittaessa elimistö, niin näköisihminen on valmis, tarvittaessa geenisi on kloonattu ja elät ikuisesti, jos vain kuka viitsii keinoelämääsi yllä pitää ja ei käy niin kuin kopiossa yleensä, ajan mittaan kopion kopion kopiosta tulee kehno.

Tappajien äkkilähtö karkuun puihin on jollain tavoin keskeinen tosiasia ja osa puumytologiaa. On mahdollista olettaa, että Ukko on alkuperäinen kuusen haltija, Virokannos ”kannon” eli hongan haltija, ja Palvanen pajun. Loitsuissa syntyjen tietäminen oli oleellista tietäjän ammattitaidossa. Suoraan ei ehkä löydy riittävää tietoa kuusen, pajun ja hongan synnystä, mutta kiertoteitä käyttäen tämä saattaa olla mahdollista. Vaikka pajun syntyä ei löytyisikään, niin paju on tunnettu lääkekasvi ja pajun ja käärmeen merkitykset kietoutuvat toisiinsa. Pajusta voimme päätellä käärmeen synnyn sanoista. Kuusen syntyäkään ei sellaisenaan kannata ainakaan kansanrunoista etsiä, mutta tietoa siitä saa muun muassa uskomusperinteestä haltijapuun tai aljopuun ominaisuuksista eli kotikuusen palvoskäytänteistä. Virokannos (Virukannus), joka lensi kantoon. Kantoon ei voi lentää, mutta jokin voi kyllä mennä päin mäntyä, ja männyksi tämä kanto on luettava.

Kaikki kolme puuta liittyvät palvontaan tai loitsintaan tavalla tai toisella, mutta otetaan lähempään tarkasteluun honka-mänty-petäjä. Mikä hongassa on niin erikoista, että se on valittu karhunkalloriitin puuksi? Virokannos on hongan haltijana ja emuuna suhteessa Honkaiseen ja Hongattareen. Karhun kallo ripustettiin korkeaan honkaan, samoin karsikot usein tehtiin honkapuuhun. Tämä antaa viitteen Virokannoksesta samaanina, tuonpuoleisen toiseuden, kuolemanriittien ja karhunpeijaisten esikuvana. Toisinaan Virokannoksen kerrotaan lentäneen vaahteraan, mutta tämä lienee viitteellinen runollisuuden vuoksi valittu puu, todennäköisempää on että kyseessä on todellisuudessa pyhien lehmustojen puu, lehmus. Runoissa näin ollen vilahtelee kaksi lehtipuuta ja kaksi havupuuta, silläkin voi olla merkitystä, joskin selitys voi olla keinotekoinen kuin pitkitetty ihmiselämä. Hongan ja karhunpalvonnan välinen yhteys on tunnettu, vähemmän tiedostettua on kuusen ja hirven välinen yhteys, mutta Kalevalassakin kerrotaan, mistä hiidet eli pikkupirut laativat Lemminkäisen kiusaksi hirven kuvatuksen. Se syntyi sekalaisista metsän aineksista, kuusen karahkaakin käytettiin.

Mitä tulee uhkaukseen revanssista, niin se lopulta onnistuikin, kun tuli ukko ja toi sata saavia lihoja, kuuta eli rasvaa kuusi tynnyriä. Mikä tahansa rasvainen saalis, voi saada

toisintonimekseen posso. Tämä saattaa olla syy siihen, miksi ison sian ja ison härän runot on sotkettu toisiinsa. Metsäsuomalaisten keskuudesta on Väinö Salminen on taltioinut runon.

Porsaillen luk, pyhkäis selkään.
Kasvo kaltti kaŋkaasta,
Joll ol' kärsä viittä kyynäröö,
selkä seihentä vakolengnoo.
Tull visakanta viittasemaan,
Ryönikkä repäsemää,
lotkautti korviaan,
räväytti silmiään;hyppäis ryönikkä
raitaan,
muut perkeleet muihin
puihn. SKVR VII5/342

Lemminkäisen virressä kerrotaan myös ”posson” eli lihavan hirven selän silittelystä, josta silitelty pillastui. Östmarkilaisen käsityksen mukaan Ryönikkä menee raitaan ja Visakanta vaahteraan, ja muihin puihin jumalat ja perkeleet. Kääntäen sanonta: Ei mitään niin hyvää ettei jotain pahaakin. Arhippa Perttusen mukaan Virokannas meni vitsasille, mikä arvatenkin on paju, jos voi päätellä sanonnasta ”hoikka kuin pajunvitsa” ja piru pihlajan nenähän. Arhippa antaa muutakin oivaa informaatiota metsälle lähtösanoissa, joissa ei voi tietää, onko kerääjä höperehtinyt vai onko höynäytetty vai metsästäjän salakieltäkö on, vai murteellinen kiertoilmaus, mutta kyseessä on silti hirvi, josta ilmeisesti on käytetty murremuotoa ”Hiiri” sanasta ”Hiisi”, mutta tarkoitteena hirvi. Tätä vahvistaa sekin, että samaan viittava sanotaan kalevalaisissa runoissa usein 2-3 säkeellä ei toisintoina. Tässä erämies haikailee jäniksen jälille, jänis on Karjalassa hirven peiteilmaisu.

Satoi ukko uutta lunta,
Palvanen vitiä viskoi
Syksyisen uuhen verran,
Verran talvisen jäniksen.
Mieleni minun tekisi,
Itseni ajatteleisi
Ukon uuelle lumelle,
Jäniksen jälettömälle,
Hiiren hiihtämättomalle.
…
Mistä suuttui suuri luoja,
Villan antaja vihastu?

Soikkolalaiset ovat muuntaneet ison härän runoa tasa-arvoisempaan suuntaan, koska siinä Ukko ja Akka ovat yksissä tuumin nujertamassa härkää yhdessä muiden jumalien kanssa. (SKVR 346) Tässäkin Ukko pakenee kuuseen, Akka menee aidan seipääseen. Epäilemättä jokin tulkintajuoni tässä johtaa kohti Aidan Akka-leikkiä ja Ajatarta. Se mikä jää puuttumaan vanhentuneista kansanrunoista muista jumalista ja heidän puistaan, voi löytyä venepuun etsinnästä, joissa ensin tulee vastaan haapa, kelvoton venepuuksi, sopiva suurten aaltojen tekoon? Sitten on koivu, joka ilmoittaa olevansa sopiva rataspuuksi, mutta ei veneeksi. Hongikon ja kuusikon kulkija ohittaa, kunnes tulee tammi eteen ja ilmoittaa ylpeänä sopivansa venepuuksi. Sitten tuli veneen tekijälle ongelma, piti saada tukikaari laivaan. Ne saatiin

karhun kylkiluista ja naulat suden selkäluista. Veneelle tarvittiin sitten vielä perämies, ahavaisen arvaaja, tuulentuntija ja sellainen löytyi rannalla asuvasta aikapojasta nimeltä Anteroinen:

Merenilman mieliäksi.
Tukasta hän tuulen tunsi,
Pahan ilman paidasta,
Meren ilman mielestä.
… lopuksi päädyttiin Pentin linnaan, ja joukon johtaja Untamo Ylerminpoika halusi aterioida:

Kysytteli kannoitteli:
Pentti sie oot pieni linnan vanhin,
Onko linnassa lihoa
Väelle väsynehelle
Ilman härjän tappamatta?"
Penti vasten vastaeli:
Ei ole linnassa lihoa
Ilman häljän tappamata,
Kaarasarven kaatamatta.

Kuun kauven orava juoksi
Härjän selän piitä myötä;
Kesän päivän pääskö lensi
Hällän sarvia välin.
Ken sen hällän tappajaksi,
Mullikin murentajaksi,
Sinisormen sortajaksi,
Kaarasarven kaatajaksi? SKVR 532

Hälläsarven nutistaja on Kalevalan mukaan Lemminkäinen, mutta tuo sankari teki muutakin kuin kaatoi naisia. Kun Lemminkäiselle omien sanojensa mukaan Pohjolan isännän tapossa "tuli työ, satu tapahtu", niin hän riensi pyytämään äidiltään neuvoa, minne lähteä piiloon tekonsa seurauksia. Äiti kehottaa muuntautumaan männyksi mäelle. Ehdotus ei sopinut Lemminkäiselle, koska siinä olisi riski joutua pärepuiksi. Sitten ehdotettiin koivua, mutta siinä oli vaara joutua pirttipuiksi. Hyvin varhaisessa kansanuskon tietäjäkäsityksessä, shamaani, tietäjä pystyi muodonmuutoksiin eläimestä ihmiseksi ja päinvastoin. Sen lisäksi että noita osasi muutta112. a omaa muotoaan, niin hän kykeni myös muuttamaan kansantarinoissa muita esimerkiksi ihmissudeksi. On todennäköistä että puumetamorfoosit, josta Lemminkäinen puhuu on vanhempaa perua kuin eläinuskomukset, koska muistitietoa tai tarinoita puiksi muuttumisesta ei juurikaan ole. Sen sijaan monet tarinat varsinkin Lapissa tietävät kertoa noidan kyenneen muuttamaan ihmisiä kiviksi. Palvonnan kohteista päätellen niin puut kuin kivetkin on katsottu soveliaiksi niissä asuvan jumalhaltijan vuoksi, mikä ehkä selittää karhunkalloriitin, kallon ripustamisen honkaan.

Kansanrunoissa tieto on sirpaleista menneiden aikojen elämänkäsityksistä saatua tietoa, ja siksi pienet yksittäiset maininnat saattavat olla se ainoa tiedonmuoto, mistä lähteä selvittämään sanat salasta julki. Venepuun etsinnässä maininta karhun kylkiluista veneen tukikaarena ja suden selkänikamat naulamateriaalina yhdistää puun ja luun symbioosiksi, millä voi olla jokin paralleelinen yhteys kanteleen kahdesta materiaalista, ensin oli luinen kannel ja sitten puinen. Kallioiden runsas hirvipäinen venekuvasto on todennäköisesti monimielinen ja vertauskuvallinen ilmaus, josta viime kädessä on jäljellä rippeitä vain sananparsistossa, kuten mystisessä itä- ja pohjoissuomalaisessa sanonnassa: Taas Eerik kannelta soittaa! Juha Pentikäinen on ilmaissut omana käsityksenään puheenparren

tarkoittavan paholaisen soittavan taivaankannelta, eli ukkosta, kun taas lingvisti Tuomo Jämsä esitti selityksenä kvasimyytin, jonka itsekin olen kuullut äidiltäni. Tuon selityksen mukaan kyse sanonnassa on Juhana herttuan vankeudessa ilmaisema ikävä kannelta soittaen. Tiesin jo lapsena ettei selitys voi olla totta, sitä vain en ymmärtänyt, miksi moinen sepite jollekin, mikä saattoi olla ihan itsestään selvää ja luonnollista. Sananmukaisesti edeten kadonneesta tarkoitteesta ja merkityksestä ei saa otetta, selitystä on etsittävä kiertoteitse. Sanontaa – Taas Eerik kannelta soittaa – äitini käytti ilmaisemaan nousevaa kiukkua, pahantuulenpuuskaa tai kiukuttelua. Ukkonen nousee kuin paha sisu. Kyseessä on metamorfoosi, jossa tabuna koettu luonnonilmiö on saanut emotiivisen merkityksen. Mutta koska runojen selityksen mukaan soitto on suruista tehty, niin kilpailevat selitykset ovat ristiriidassa keskenään. Oletan Pentikäisen selitysarvauksen olevan lähempänä totuutta.

Hirvivene on runolaulun vertaus siinä missä maallisempi kulkuveuvo runorekikin. Soikkolasta saatu runo kertoo venepuun etsinnästä. Runot ovat säilyneet elossa pitkään, koska niitä on muokattu ajan mittaan. Tässä vaiheessa vaikuttaa siltä, että Hämeen hälläpyörä on saanut nimensä hällästä eli hirvihärästä. Mutta onko kyseessä ollenkaan koski? Ja kuinka moni tietää sitäkään, että sepelikaula on koskessa olevan vaahtoavan veden ympäröivän kiven nimitys. Ja että sillä on yhteys mitä vanhimpaan jumalkerrostumaan, eli Kalevanpoikiin, heistä Vihovauhkoseen eli Kihovanskoiseen.

Missionani on yrittää selvittää, miten eepospohjainen mytologia on epäonnistunut selvitysyrityksissä hakiessaan selityksiä liian akateemisesti tai kaukaa hakien etymologiaa hyödyntäen, vaikka yhteys ei aina ole ollenkaan selvä, kun sana on monimerkityksellinen. Hämmennystä lisää tulkintojen ja intentioiden kirjo pitävien todisteiden puuttuessa, ja kun jo entisetkin tulkinnat ja väärinkäsitykset lisäävät aineksia uusiin virheellisiin tulkintoihin. Todisteet ovat kadonneet, se on tosiasia, jotka on hyväksyttävä, haastateltavia tai havainnoitavia ei enää ole. Sen sijaan hyvällä onnella ja sitkeällä työllä aihetodisteita voi olla. Satunnaiset sanayhtäläisyydet eivät riitä todisteeksi, vaikka lopputulos joskus voikin olla hyvin kiehtova kuten Wettenhovi-Aspan tunnettu finnoegyptiläinen teoria.

Sanoista yksistään ei saa otetta, kääntelipä ja vääntelipä niitä miten päin tahansa. Kansanrunouden tutkimuksessa on huomioitava ja tiedettävä myös kansanuskon käsitykset, jotka valitettavan usein ovat jääneet vähälle huomiolle, orvoksi piruksi tarinastoon. Tästä erittäin hyvänä esimerkkinä on Kihovanskoinen alias Vihovauhkonen. Nämä kaksi rinnakkaista muotoa ovat olleet elävää kansantietoutta vielä 1900-luvun alussa, mutta sitten hiipuneet arkistotiedoksi pelkästään. Lapssuuden kotikielessäni oli tuttua tuo maininta vihovauhkoseen. Ennen kuin jatkoa seuraa, on hyvä selvittää kiho- ja viho-sanojen merkityseroja. Kiho liittyy kohoamiseen, vanskoisen olettaisin nimenä elävän Vänskänä. Kiho tarkoittaa myös päällikköä tai johtajaa, iso kiho on iso pamppu eli vaikuttajayksilö joko rahan tai vallan kahvassa.

Kielloissa käytetään sanontaa vihoviimeisen kerran, sietokyvyn raja on tullut vastaan, minkä jälkeen alkaa tapahtua esim. Ilomantsin leimaus tai muu vihastumisen toimi. Kihovauhkoseen liittyy kaksi ominaisuutta ylitse muiden, hänen kerrotaan olleen vilkasliikkeinen paikata toiseen kulkija ja ennen kaikkea hän oli tietäjä, varsinainen veljo ja selvänäkkijä, joka sauvallaan kopautteli puita ja maita ennustaen lähinnä kirkonpaikkoja ja maailmanloppua. Tällä ominaisuudella Kalevanpoika Kihovanskoinen alias Vihovauhkonen saa eskatologin roolin ugramessa.

Ugrame on käyttökelpoinen ratkaisukaava juuri sen vuoksi, että mystisesti kansa on taltioinut ainoastaan kuusi kalevanpoikaa ikään kuin tietoisesti olisi jätetty vastapoolit tietäjien salatun tiedon varaan, ja sanottu vain totta toinen puoli. Selkeä rakenne saattaa kokeneelle alkaa hahmottua jo puolesta sanasta.

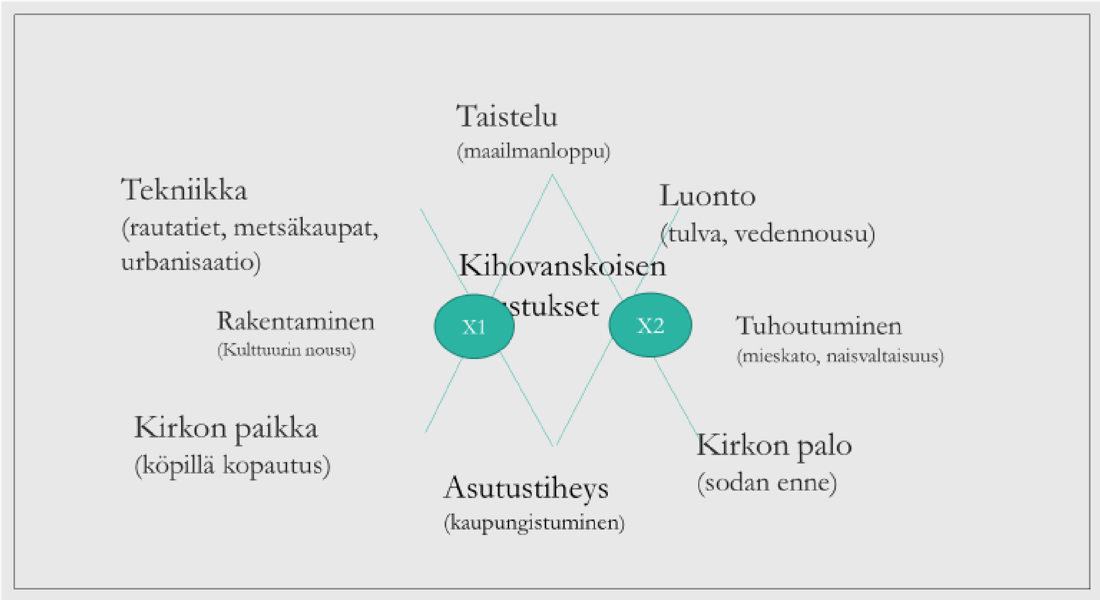
Nyt vuosikymmeniä myöhemmin, pari vuosikymmentä asiaa pohdittuani ja arkistoaineistoja ja murresanastoa ja uskomustarinoita penkoneena, voin esittää käsitykseni Kalevanpoikien sisimmästä tarkoitteesta ja keskinäisestä vuorovaikutussuhteesta. Kalevanpojat sinänsä on tulkittu milloin miksikin, jumaliksi, haltijoiksi, jättiläisiksi, sankareiksi, historiallisiksi hahmoiksi. Ehkä kaikkikin käsitykset ovat totta, koska hyvin monet kalevalaisten sankarien nimet elävät edelleen sukunisissä, Kihovanskoinenkin Vauhkosen sukuna. Polveutumisen tietäminen ei ole ollut ydinkysymys vain Raamatussa, myös suomalainen tietäjälaitos on korostanut jo Schefferuksen todisteen mukaan 1600-luvulta lähtien loitsujen tehokeinona esivanhempien tietämistä, mistä kertoo myös lukuisten eri lajien syntyloitsut formulanaan ”tiedän sykkö syntymäsi”. Sanonnan hyvään selitykseen tarvitaan tarkka tieto siitä, mitä sykkö tarkoittaa, onhan sekin sukunimi, joten todennäköisesti vakavasti otettava myyttinen sana. Sykkö tullee sanasta sykkyrä, olla sykkyrällä on olla keräksi kiertyneenä/kierrettynä. Sanaa käytetään sekä karhusta että käärmeestä yleisesti. Karhu kiertyy sykkyrään, sikiöasentoon talvipesässä ja vaipuu horteeseen, käärme etsii jostain kannonkolosta talvipesänsä. Tämä ”kuolemanuni” yhdistää kummankin lajin manalan valtakuntaan, maanaliseen elämään kuuluvaksi, johon myös kalat ja sammakot kuuluvat. Sammakko voi väliin nousta maallekin, joten sen symboliikka elää noitarummun sammakkona, eli merkkien avulla tietuointina.

Tästä hieman surkuhupaisa väärinkäsitys on sammakkoprofessorina tunnetun sääennustajan nimen irvaileminen, jossa on tapahtunut tyypillinen kulttuurisukkessio, kun ei enää nähdä tai ymmärretä syytä nimitykseen. Noita tai tietäjä sai tietonsa alisesta arvan eli sammakon avulla ja tulkitsemalla saadut merkit. Eli hän katsoi tulevat asiat sammakosta, jota pidettiin ihmissuvun kantaemuuna, ja siksi syntyjen syvien ilmoittajana alisen ja keskisen välillä, siinä missä esim. Edda ilmaisee oravan toimineen viestijänä maan ja taivaan välillä Yggdrasil-puuta pitkin.

Kiertoilmaukset ja sanonnat muuttuvat kielen ja kulttuurin mukaan. Menneitä kiertoilmauksia ei ehkä enää lainkaan ymmärretä, ja helposti erikoiset, mutta mitättömäksi katsotut yksityiskohdat sivuutetaan ihmettelemättä tai oikomalla mutkat suoraksi. Yksi tällainen on Kihovanskoisen ennustuksiin liittyvä sepelikaulan haukunta, joissain tapauksissa sanotaan sepelikoiran haukkuvan. Edellä jo esitin sepelikaulan viittaavan kosken kiveen, mutta se viittaa myös koiraan ja karhuun. Toimittaja-tietokirjailija Pentti Mäensyrjä on maininnut pohjoisen väestön karhukäsityksiä tulkitessaan tiedon vyötikaulasta. – Yksi pennuista oli uutisen mukaan vyötikaula. Tämä onkin normaalia, sillä Kuusamon alueen karhuilla on nuorina usein valkea vyöti kaulassa. (Mäensyrjä 1971:103. Pohjoisessa vyö tarkoittaa myös yötä, puhutaan myös tähtivyöstä, millä saatetaan viitata sekä tähtikirkkaaseen yöhön että Linnunrataan. Todennäköistä kuitenkin on sepelikaulan ja vyötikaulan olevan yksi ja sama karvoituksen muoto. Karhusta kansa on käyttänyt nimeä metsänkoira, joten mm. Kihovanskoinen-tarinoissa esiintyvä sepelikoira voi olla tuollainen pentukarhu tai karhukoira. Tunnuspiirteenä on vaalean kehän sijainti kaulan ympärillä kuin kaulapanta, mikä voi hyvinkin viitata vanhojen vesileimojen symboliikkaan, jossa karhun pantaan on kuvattu tähdet. Kihovanskoinen ei sepeliikaula-maininnan lisäksi millään leimallisella tai oleellisella tavalla liity karhukulttiin, ei edes jättiläisvoimiin, ellei verrattain ripeää matkaamisen taitoa huomioida. Sen sijaa Kihovanskoisen varusteina mainittu sauva viittaa tietäjän sauvaan, köpiin. Kopautukset ovat niin tyypillinen piirre tarinoissa ennustusten yhteydessä, että motiivi on säilynyt monissa tarinoissa.

Kihovanskoisen ennusteet kohdistuivat 1) viimeiseen taisteluun, 2) kirkon paikkaan, 3) kirkon paloon ja 4) tekniseen kehitykseen, joista enimmäkseen rautatien tuloon, metsäkauppojen alkamiseen. Toinen motiivirypäs kertoo tiheän asutuksen koittamisesta, ja merkittävänä yksityiskohtana Kihovanskoinen kertoi oravan pystyvän hyppimään katolta katolle rakennetussa ympäristössä. Ilmeiestikin hän kuvasi urbanisaatiota lopun aikojen kehitystuotteena, jonka yhtenä seurauksena tulee sota ja miespula. Merkittävää näinä ilmastonmuutoksen aikoina on Kihovanskoisen selvänäköinen vertaus vedenpinnan noususta ja luonnonmullistuksista, mikä on verhottu vertaukseen nimen joutumisesta veden peittoon. Kihovanskoinen ei ole ainut kuuluis tietäjä-ennustaja-profeetta suomalaisessa kansanperinteessä, samaan kategoriaan yltää noita Rättäkitin toimet. Molemmat noidat ovat aikojen saatossa saaneet lisäväriä muista kansanuskomushahmoista kuten Räpylä-Niirasesta, jonka uskottiin pystyvän elämään veden alla. Kihovanskois-taruissa joissain viitataan kyllä tietäjän jättikykyihin. Kaiken kaikkiaan Kihovanskoisesta saa vaikutelman ennustelevasta, selvänäköisestä tietäjä-noidasta, päälliköstä ja maankiertolaisesta.

Ugrameksi käännettynä Kihavanskoisen alias Vihovauhkosen eskatologia noudattaa samaa kaavaa kuin karhunnimistä saatu ja Kalevanpojista muodostettu kuvio. Rakenteella on siten tulkinnallista kantavauutta.

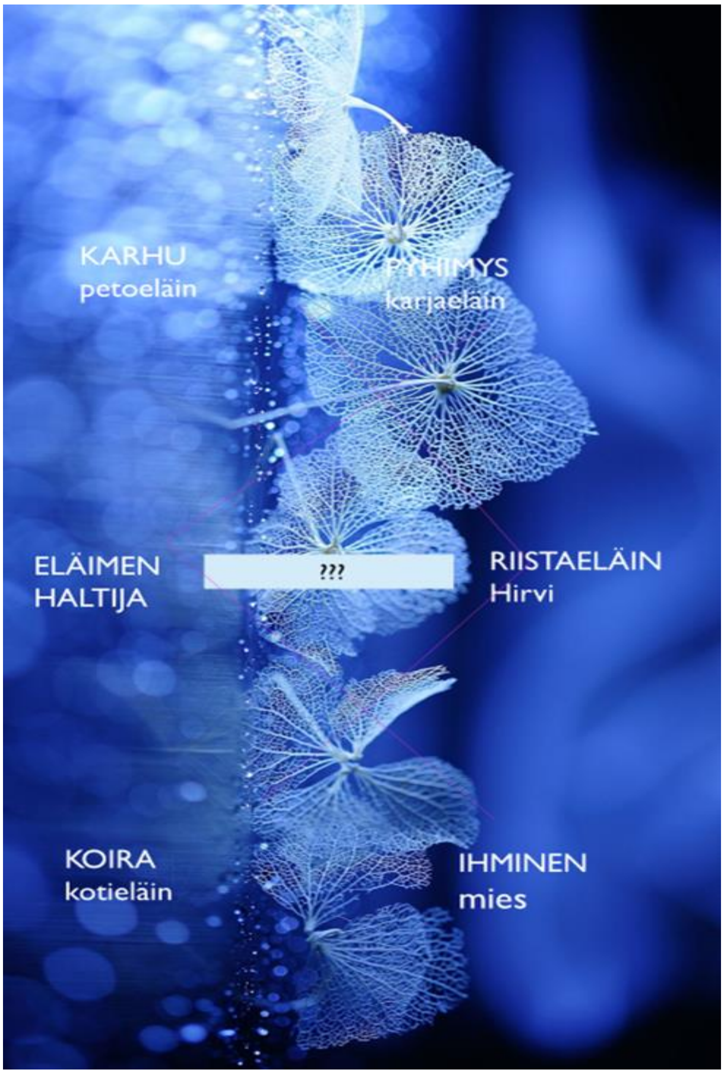
Kuvio. Kihovauhkosen ennustuksen rakenne

4. Ursus Arctos, tuonpuoleisen ruhtinas

Kuten edellä on esitetty, on karhu pohjoisen havumetsävyöhykkeen myyttisin eläin, jonka rinnalla hirvi on jäänyt toissijaiseksi olioksi. Siksi ryhdyin aikanaan vaivalloiseen työhön keräämällä eräkirjallisuudesta, arkistoista, kansanrunoista, tutkimuskirjallisuudesta ja sanakirjoista löytämäni kaikki mahdolliset toisinnot, jotka vain pystyin löytämään. Joukkoon luonnollisesti joutui myös saman sanan toisintomuotoja, joten nimien määrä on suhteellinen ja tulkinnanvarainen. Tulkintaa vaikeuttaa metsän ja karhun synonyyminen käyttö. Sanonnassa metsä liikkuu, voidaan tarkoittaa metson soidinta tai karhun liikkumista. Listani ei ole täydellinen, se onkin tarkoitettu ikään kuin peiliksi, joka kuvastaa menneiden aikojen sanastamisen taitoa, ja josta voi katsoa miltä asiat omien löydösten ja näkökulmien kannalta näyttävät.

Kuvio. Ilomäen kuvaama kaava kääntyy ugrameksi seuraavasti:

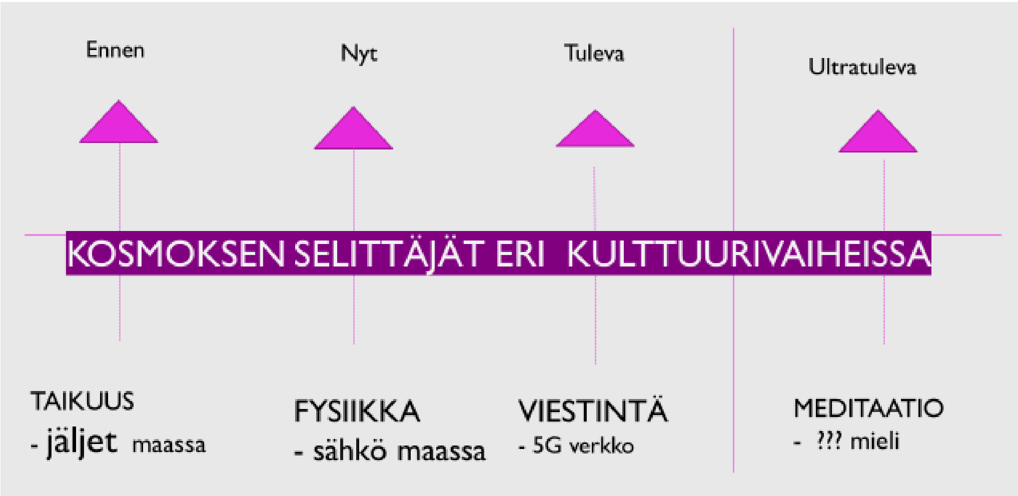

Suojeluloitsut

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkija Henni Ilomäki on lisensiaattityössään tarkastellut karhun, suden ja ketun nimeämisen käytänteitä ja luontosuhdetta. Hän on lähiluvulla löytänyt yksittäisen ilomantsilaisen runomaininnan **Timmatar ja Lyörätär** (ovat kertosäkeenä tosiinsa nähden) sekä Kuolatar. Kaksi edellsitä löytyy luvusta karhua vastaan, toinen on aiheeltaan käärmeen syntysanoja. Teitäjän konsteina oli koiransa so. karhun tai käärmeen nostaminen vihamiehen vaivoiksi. Susi ja koira ovat tavanomainen rinnastus. Eräkulttuurin mukaisesti koira oli metsästäjän apulainen, siksi noita kutsui apulaisiaan koiraksi. Henni Ilomäki on semiotisoinut tutkimustuloskensa kaavaksi eläinten haltija:riista :: pyhimys:pedot :: ihminen, koira. Välivaiheena on syytä muistaa perimmäinen taso kansanrunojen loitsuissa, joka muodostuu kahdesta vastapuolesta, jossa loitsija toimii ihmisen vastusten tuottajana tai torjujana. Vastustettava hänelle tuottaa Paholainen, hevonen (so. metsän hevonen, metsän härkä) hiitenä sekä käärme. Paha heijastetaan myös karhuun. Yhteistä näille eläimille on msuitanpuhuva turkki tai nahka.

Hirven tai karhun toisinto- ja kiertonimistä ei suoraan saa mitään relevanttia esiin jakamalla nimet eri myteemeiksi, mutta ellei voi edetä suoraan, niin kannattaa kokeilla kiertotietä ylitse pääsemättömän esteen edessä. Loitsut ja taikuus kuuluvat alkukantaiseen elämänmuotoon, saatua alustavaa karhunimistöä sanaston perusteella kannattaa hyödyntää. Alustavan tulkinnan mukaan rypäs jakaantuu näin:

Eleellisyysmyteemi – Hongatar (peijaiset, riitit)
Ylevyysmyteemi – Tarikainen (kiertonimet, tabut)
Sankaruusmyteemi – Tapiotar (metsästys ja metsästäjä)
Folkloremyteemi – Virolainen (muodonmuutos, noituus)
Pastoraalimyteemi – Pohjanotava (ison karhun tähti, astraalimytologia)
Traagisuusmyteemi – Putkinen (karhun emuu, synnyt)
Fantasiamyteemi – Kyyretyinen (hellittely- ja toisintonimet)

Kuvio. Kosmosta selittäviä käytänteitä historian kulussa.

Alkuun serendipiteetin avulla muodostettu meemipleksi seitsemästä karhun nimityypistä auttaa ratkaisemaan kosmisen koostumusta kansanperinteen kannalta. Yhdistelemällä eri systeemien antia voi kuviosta syntyä emergenssiä, josta alkaa hahmottua muinainen ajataskuvio, joka onnsituessaan voi olla vertailukelpoinen nykytilanteeseen ja jopa tulevaan kulttuuriin. Asetelmasta voi muodostaa meemikaavan, jonka sanomaa voi selventää asiasanoittamalla kukin ryhmä. Kosmsota edustaa Pohjanotava tähtenä, perustason muodostaa nykyaikaan asti tunnetut nimet Tapiotar ja Hongotar, Putkinen on jo unohtunut nimitys, mutta kertoo jollain kadonneella tavalla synnyistä eli on myteemi. Noidan metamorfoosit eläimeksi ovat Viro-teemaa. Jäljelle jäävät Tarikainen ja Kyyretyinen, josita Tarikainen edustaa strategeemia ja Kyyretyinen futureemia. Saatu meemikaava auttaa

muodostamaan ugrame-merkityksen ja samalla testaa toimivuutta. Jatkoa kuviolle voi saada tekemällä aihiosta viitoke.

Pohjanotava, tähit, kosmos, taivas:;
PASTORAALIMYTEEMI

Tapiotar, metsä, asuinsija, kammi;
SANKARIMYTEEMI

Hongatar, honka, peijainen, kalloriitti;
ELEELLISYYSMYTEEMI

Virolainen, noita, lovehdinta, apueläin;
FOLKLOREMYTEEMI

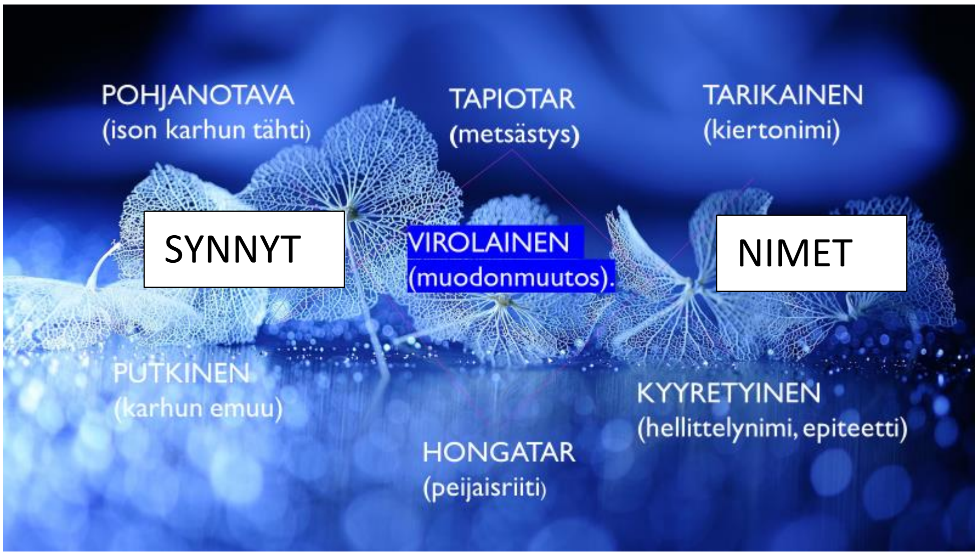
Putkinen, emuu, aitiologia, synnyt;
TRAAGINEN MYTEEMI

Tarikainen, lepyttely, hellittely;
strategeemi;
YLEVÄ MYTEEMI

Kyyretyinen, sumea kieli, kiertoilmaus;
futureemi;
FANTASIAMYTEEMI

Kuvio. Meemikaava karhun toisintonimistä isomorfiana myteemi- ja meemijakoon.

Ugramena tulkittuna näkymästä saadaan risteyskohdat, joka voidaan muodostaa myös kahden neliön fokuksena ja tulokseksi saadaan nimet ja synnyt, mikä vaikuttaa sopivan tulkintakuvioon perinteisessäkin mielessä ajateltuna.

Kuvio. Karhurunoissa on tyypillistä ruumiinosien ja sukulaisuuden alkuperä ja nimeäminen. Otos antaa luotettavan kuvan perimäisistä kysymyksistä.

4.1 Kalkas - Karhun kanssa eläminen

Eläin meissä ja elämässämme ilmenee monin tavoin ja selkeästi mieltymyksissämme, vaikka ei olisikaan aktiivieläinharrastaja, hevostyttö, koiraihminen, kissaihminen, kala- tai hirvimies. Puhumme metsästyksen kohteesta epäjohdonmukaisesti, hirvimies on samalla hirven kaataja, mutta karhunkaatajaa ei sanota karhumieheksi. Vahvaa miestä voidaan kyllä verrata karhuun voimiltaan. Mies on karhu, hän on kuin karhu. Vastaavasti karhun kiertoniminä käytetään miestä tai metsän miestä, metsämies sen sijaan on paremmin tunnettu riistan metsästäjän ominaisuudessa. Kun kaadettu karhu peijattiin, siitä tuli koristeltuna juhlakaluna kalkas. Suomalaisen sanonnan mukaan mies on monena eläessään, mikä on tahallisen monitulkintainen sanonta, koska sanonnalla voidaan viitata sekä karhun elämän ja kuoleman vaiheiden moniin nimityksiin tai miespuolisen ihmisen moniin rooleihin ja vaiheisiin elämän aikana. Kansanomainen tavanomainen tervehdystapa kahden miehen kohdatessa on : Mitä mies!

Kansanomainen kaipaa hieman määrittelyä. Kansaa on monenlaista, kansanomaisen leimaaminen pelkästään rahvaanomaiseksi, vulgääriksi on asioista syvemmin tietämättömän puhetta. Jotta voisimme yli päätään puhua karhueeposmaisista aineksista suomalaisessa kansanrunoudessa, on ensi alkuun määriteltävä mitä se on tämä kansan ja kansanomainen maailmankuva, ja millaisista aineksista se muodostuu. Ensinnäkin kansanomainen kertoo meille jonkin yhteisöllisen elämäntavan uskomuksineen ja tapoineen, lauluineen, runoineen, puheenparsineen, johon voi antaa perinnetieteiden ohella myös lingvistiikka ja filologia sekä semiotiikka. Kansanrunous on selvimmin edustettuna rahvaankulttuurissa, joka on perinneaineiston keruuaikojen leimaamana totuttu pitämään talonpoikaskulttuurin tuotteena vastakohtanaan korkeakulttuuri ja sivistyneistön elämänpiiri. On myös esitetty, että perinteentutkijmukselle kansaa ovat kaikki ihmiset, jotka pienryhmänä, yksilönä tai verkostona ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja luovat omaleimaista epävirallista kulttuuriaan. Kolmas kriteeri edellä mainittujen yhteisöllisyyden ja intressien lisäksi on kieli, joka yhdistää. Metsästäjillä on perinteisesti ollut oma sisäpiirikielensä, johon kuuluvat moninaiset kiertoilmaukset ja kaskuston salatut merkitykset, jotka eivät metsästyksen merkitystä taitamattomalle enää avaudu ja ovat kokonaan katoamassa ajan sumuun.

Tämä karhuteksti ryhmittyy edellisten kirjaluonnosteni tekstien pohjalle ja on samalla synteesi matkan varrella kertyneistä huomioista. Tämä karhuteksti muodostaa kansanrunoutemme tetralogian sen metsästykseen ja luontoon liittyvien keskeisaiheiden ja nimeämisen käytänteen kannalta. Mulurautunen käsitteli kalojen kiertoilmausten ja lisänimien

semioottisen luokittelun mahdollisuuksia, Hirvirunot kokosi yhteen hirven ja karhun kansankieliset toisintonimet ja kiertoilmaisut. Kielastaja keskittyi Kalevalan runojen, myyttisten nimitysten ja kasvien toisintonimien kenttään. Kalkas keskittyy olemaan pyramidi-muodostelman pohja ja huippu. Karhu on kiehtonut tutkimusaiheena, eikä aiheeseen ole todistettavasti paljoa lisäämistä. Metsän kuningas liittyy merkitykseltään sekä astraalimytologiaan että aitologiaan (etiologiaan) eli syntytaruihin. Ison ja Pienen karhun tähdistössä vilkkuu meille viesti menneestä. Pohjantähti, taivaannapa karhun syntymäkartanon aluetta. Lapin leveysasteilla peijattavaa karhua kutsuttiin nimellä Kalkas.

4.2 Taivaslasten ikävä kotiin

Tarina perustuu Anisnaabe-traditioon ja yhdistyy perhehistoriaan, lapsuuden muistoihin sekä tapaamisiin toisten intiaaniheimoisten kanssa Kanadassa ja Venäjällä. Myytti kertoo karhun elämäntavoista ja kuinka karhu on integroitunut uskomuksiin ja muihin kulttuurisiin arvoin, ja miten se ilmentää ajatusketjuja soturin velvollisuuksista Anshnaabe perinteissä ja taistelussa intiaanien oikeuksien puolesta. (Kailo: 2008 -> Referoitu kertomus, WACOQUAAKMIK Wo(men) and Bears ss. 221-232; refereoinut Marita Råman)

Alussa kaikkea ennen, ennen ajan alkua ihmiset elivät taivaalla. Siellä heillä ei ollut käyttöä monillekaan tavaroille, joita me tarvitsemme arkielämässämme maan päällä nykyään. Ilma oli aina lämmin ja kaunis, joten vaatteidenkaan tarvetta ei ollut. Kaikki tarvittava ruoka saatiin kasveista helposti. Kaikki puhuivat samaa kieltä kuin eläimetkin, eikä mitään saalistusta ollut. Elämä taivasmaailmassa oli taivaallista.

Taivaalla asui kaksi pientä lasta, tyttö ja poika, jotka eräänä päivänä näkivät suuren puun, joka oli kasvattanut juurensa ympäri maata. Lapset päättivät katsoa, minne asti juuret ulottuisivat. He kaivoivat, kunnes kuopasta tuli todella syvä. Viimein kajastui valoa, ja lapset kukistivat reiästä, josta valo näytti tulevan. He menettivät tasapainonsa ja putosivat reiästä alas, putosivat, putosivat käsi kädessä, kunnes tulivat maanpinnalle.

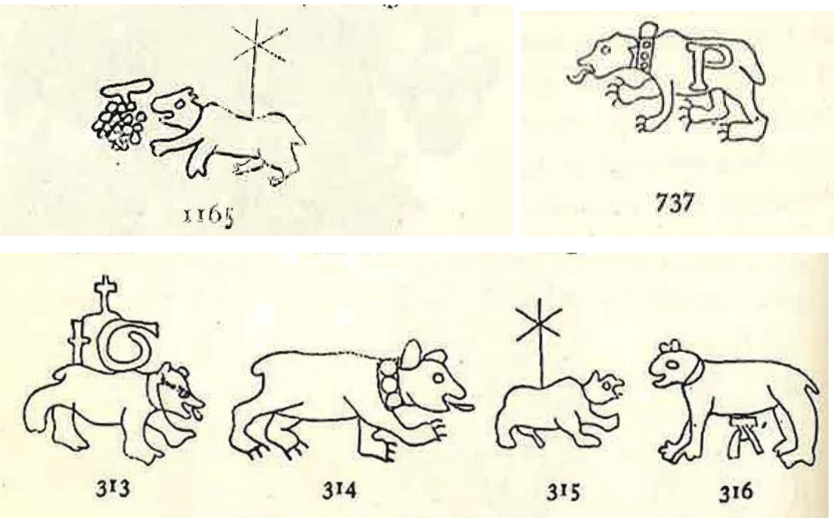
Maassa oli kylmää ja märkää ja Taivaslapset olivat peloissaan, katselivat ympärilleen tietääkseen missä olivat. Kun he kulkivat edelleen, he pelästyivät aina vain enemmän, koska kaikkialta kuului outoja eläinten ääniä ja pensaikosta murinaa ja vihellyksiä, kieltä jota he eivät voineet ymmärtää. Heitä paleli ja heille tuli nälkä. Lopulta he hakeutuivat luolaan suojaan sateelta.

Luoja katsoi alas ja kuuli taivaslasten itkun ja sääli heidän kurjuuttaan. Niinpä hän lähetti emuukarhun maan päälle huolehtimaan heistä ja opettamaan maan päällä tarvittavat taidot. Saavuttuaan lasten majapaikkaan luolan suulle*

> *emuukarhu kutsui heitä taivaskielellä. Lapset olivat ikionnellisia, kun kuulivat jonkun puhuvan heidän kieltään ja ryntäsivät emuukarhun luo, joka otti heidät käsivarsilleen, lämmitti turkillaan, syötti heidät maidollaan ja lauloi unilaulun. Kun lapset olivat levänneet, emuukarhu pyysi heitä seuraamaan häntä.*
>
> *Niin kului monta vuotta, jona aikana karhu opetti heille, kuinka metsästää, ja kuinka varustautua vaaran varalle. Emuukarhu opetti heille vaatteiden teon taidon ja kaiken tarvittavan maan päällä elämiseen. Silti lapset kaipasivat takaisin Taivaskotiin ja puhuivat usein kotiinpaluusta ja ikävöivät kotiaan. Viimein Luoja sääli heitä ja lapset löysivät taivaaseen asti ulottuvan puun, runkoa pitkin kiipeämällä he pääsisivät takaisin kotiin, mutta lapset eivät osanneet kiivetä. Kun emuukarhu kuuli sen, hän ilmoitti karhujen olevan hyviä kiipeämään ja hän saattaisi lapset kotiin.*
>
> *Seuraavana aamuna he söivät tukevasti, pakkasivat matkatavarat selkäreppuun, ensin vain vähän, sitten lisämokkasiinit, sitten vaihtomekko, jos vaikka matkalla tapaisi hyvän näköisen uroskarhun. Keittiötarvikkeetkin tulivat lopulta matkaan. Reppu kasvoi aina vain isommaksi, mukaan tuli neulaa ja lankaa, paistinpannu jne. Lopulta lähes kaikki taloustavarat repussa lähdettiin kohti taivaspuuta. Sen juurella emuukarhu pyysi lapsia odottamaan, kun hän kiipeää ensin ylös ja pudottaa sitten köyden alas.*
>
> *Sitten emokarhu alkoi kiivetä iso honkaa kohti taivasta. Pakkaus selässä muuttui sitä painavammaksi mitä korkeammalle hän pääsi. Matka oli joutunut kolmannekselle, kun tuuli nousi. Sinnikkäästi emokarhu jatkoi kiipeämistään ylöspäin, tuuli yltyi yltymistään ja lopulta puu katkesi. Niin emokarhu pakkauksineen joutui maan pinnalle takaisin, eikä sen jälkeen taivaslapset enää koskaan kyenneet palaamaan kotiin.*

Kertojan traditiossa on klaaniajattelu voimissaan. Kertoja kuuluu karhuklaaniin syntyjään ja adoption kautta kurkiklaaniin. Jollain tavoin tarina puun, taivaan, karhun ja lasten tulon välillä kuvaa jotain syntyä syvää Pohjantähden alla elävien kansojen kuvitelmissa. Jokin juonne alku-uskomuksessa, jossa haikara tuo lapset. Symbolisella tasolla tarinassa esiintyy myyttinen elämänpuu keskeisessä roolissa. Itäsuomalaisessa mytologiajäänteessä lasten sielujen kerrotaan syntyvän puiden latvoissa, ja karhunkin saaneen syntynsä siellä. Suomalaisten kansanrunojen karhun synty sijoittuu tähdistöön, joten karhu kansan käsityksissä on korkeata syntyperää. Karhunkalloriitti voi olla riittimuistuma yllä referoidusta kertomuksesta. Paluu kotiin käy samoja teitä kuin mistä maanpäällinen elämä alkaa. Kiinnostavaa tässä on Harold Bayleyn aikanaan tekemä suuri havainto paperintekijöiden vesileimoihin kätkeytyvästä symboliikasta. Paperinvalmistajien vesileimoihin kätketty perinne on jotain, mitä pitäisi jokaisen mytologin tarkemmin tutkia, koska niissä on samaa elämän universaaliin alkuperään viittaavaa kuin saduissa ja myyteissä.

Saduissa metaforina säilynyt on keskiaikaisissa vesileimossa symboleina. Karhu on symbolieläimenä universaali ilmiö, minkä myös Kaarina Kailon toteuttama karhumyyttiantologia selvästi osoittaa. Sekä myytit että symboliikka ovat vaikeita tulkittavia. Mysteeri ei ole tässä, vaan oravan ja karhun dilemmassa elämänpuussa.

Kuvakollaasi. Tekstissä puhutaan ”Pyhästä karhusta”, tähtikuvio edustaa syntyperää, hedelmät hedelmällisyyttä. Tähtiä edustaa pääsääntöisesti, joko ristikuvio tai kaulapannan koristeet.

* Grandmother bear = Olen korostaakseni myyttisuskomuksellisuutta kääntänyt käsitteen emuukarhuksi. Aihkikarhu, isoäitikarhu tai mummokarhu eivät oikein kuulosta tarkoitteeseen sopivalta, vaan pikemminkin lastensadulta.

4.3 Eläinten nimet ja luontosuhde

Kansanperinteen tutkijan Henni Ilomäen mukaan karhun nimet ovat raaja-aiheisia, suden suuaiheisia, mutta tämä väite ei pidä paikkaansa. Eräkirjailija Veikko Rissasen ohella karhun toisintonimistöön on vuonna 1986 tutustunut Henni Ilomäki tutkiessaan eläinten nimittämistä ja luontosuhdetta suden, karhun ja ketun nimistössä. Lähteenä hän käytti kalevalamittaisten runojen loitsu- ja häärunoja sekä lastenperinnettä. Yleensä puhekielessä käytettiin karhua tai kontiota, mutta loitsuaineistossa nimikirjo oli suurempi. Aineisto kattoi pohjois- ja rajakarjalaiset runot. Vertailun vuoksi ja esitetyn raajaväitteen vuoksi on hyvä tarkastella Ilomäen laatimaa listaa karhun toisintonimistä. Keskeinen toisintonimityyppi on kiertoilmaus

karhusta metsänhaltijan koirana. Vastaavasti hirvi mainitaan metsänhaltijan hevosena.

Henni Ilomäen lisensiaattityössä on tarkasteltu petojen toisintonimiä pohjoiskarjalaisessa aineistossa epiikan, lyriikan ja häärunojen esiintyminä. Karhun merkityksestä suomalaisen mytologian alkuvoimaisen ja kantavana voiman vakuuttunut Juha Pentikäinen vuorostaan on Arpeanumiin tekemässään karhunäyttelyssä päätynyt esittämään karhun toisintonimiä löytyvän noin 200. Nimivarianttien lukumäärä on suhteellista ja pitkälti tulkintakysymys, kun rajanvedot ovat häilyviä ja joskus mahdottomia jäljittää, mitä milloinkin on tarkoitettu ja millaiseen kirjoitusasuun tarkoite on päätynyt. Siksi sanojen merkityssisällöllä on suurempi merkitys kuin erillisillä sanamuodoilla. Esimerkiksi yksittäisenä sanan Väinö Salmisen ohimennen ilmoittama haastattelutoteamus metsäsuomalaisista kertoo karhua kutsutun soiniksi. Maininta on merkittävämpi kuin kuvitella saattaa, koska se johtaa vanhimpiin jumalmainintoihin mitä tiedossa on suomalaisessa mytologiassa, toisin sanoen Schefferuksen toteamukseen Torrosta eli Tyyristä ja varhaisten mytograafien nimeämästä Soini Kalevanpojasta, myytin rippeet saattavat soida vielä Kullervon tarinassa karhumetamorfoosina.

Koostamassani neljänsadan karhun toisintonimen listassa on runsaasti toistoa, vaikka räikeimpiä kirjoitusasujen merkityssamuuksia onkin karsittu. Silti uskon listan sellaisenaan palvelevan jatkotutkimusta, koska koottuun pohjaan on helpohkoa kirjata lisäykset, korjaukset ja vähennykset todellisuudessa käytössä olleeseen karhunimistöön. Prosessi on aloitettu eräkirjailija Rissasen nimirepertuaarilla, Rissasen erätuotannsota on poimittu anti on merkitty kirjainlyhenteellä VR kaiken muun ollessa arksito-, kansanrunous- tai sanakirja-antia. Jatkossa osoittautuu, miksi pidän soinia erityisen merkittävänä ja alkuvoimaisena karhun nimenä kosmisen koostumusta ajatellen. Ennen lopullista ratkaisua on syytä käydä klassikko Ruben Oskar Nirvin tutkimus sanankielloista riista- ja kotieläinten nimistä lähinnä tabun kannalta. Mielikuvamatkan kaari myyttisestä koukosta nalleksi on pitkä ja polveileva, tunnepitoinen.

Selkeyden vuoksi olen nimiyhdisteet muodostanut yhdyssanaksi, koska yleensä kirjoituasu horjuu runoaineiston yhdyssanoissa. Sanat voidaan kirjoittaa erikseen joko rytmiikan tai väärinkäsityksen vuoksi, vaikka käytännössä kyse olisi yhdyssanasta, joten esim. tuonen karhu on listassa muodossa tuonenkarhu. Olen myös jättänyt tulkinnanvaraisena pois härkään ja hevoseen viittaukset, koska ne yleensä viittaavat hirveen. Kun vakiintunut metafora karhulle on koira, niin todennäköisesti karhusta ei käytetä kissa-nimitystä, vaan viiasta vihanen kissa on ilves. Metsän shiidu on merkityksenä lähes jäljettömiin kadonnut jo 1900-luvulla, ja erityisselvitettäviin luuluu myös metsän lieko/liekö/lieho/lenko/lieto, joista ei helpolla täyttä vahvistusta saa, mihin nimitykset tosiasiassa viittaavat, esim. lieko on leski; liekö on olettava kysymyssana. Metshän shiidu on löydettävissä sanahaulla ”vinguttaja”, siis

vaimon itkettäjä, mutta jotenkin suomalaisemmalta muodolta vaikuttaa shiitolainen, jolla saattaa olla yhteys sukunimeen Siitonen, Siitoin.

Nimitys runoissa	Epiikka	Lyriikaa	Häärunot
karhu(seni)	x	x	x
tuonenkarhu	x	x	x
kontio, kondie, kontijo	x	x	x
poppö	x		
mössi	x		
lynkkäpolvi			x
harvahammas		x	x
vaari(seni)	x		
jumalanvilja			x

Kuvio. Henni Ilomäen lisensiaattityön karhun eufemismimaininnat.

Lisäksi Ilomäen aineistossa on loitsurunoissa esiintyneet löydökset luokiteltuna metsästysloitsujen, karhanhoitoloitsujen ja parannusloitsujen tai varaussanojen mukaan. Toisinimeksi luokiteltavat, esim. "käpälät, kynnet" ei kuulu samaan sarjaan karhun toisintonimenä, vaan ilmeisesti kohdalla halutaan viitata näihin fyysisen olemuksen yksityiskohtiin runoesiintymisissä. Loitsujen ja runojen välinen nimilista osoittaa suosiossa tai yleisnimen omaisesti käytössä olleet nimet kontiomuunnelmineen. Yhteensä toisintonimiä kertyy täten 38 nimitystä eli noin 10% siitä neljänsadan nimen ryppäästä, joka eräkirjallisuudessa ja muissa kansanrunoissa tunnetaan. Tiedot ovat olleet hajallaan ja hajautettuina kansantietoudessa. Ilomäen lisensiaattiyön alkuväite nimistä raajakeskeisinä ei pidä kokonaisuutena ottaen paikkaansa, tulkinta on yksinkertaistus sananparsistosta, jossa joudutaan suden suuhun ja karhun repimäksi, ja jossa otetaan kourat kontiolta, havukalta haarottimet.

Nimitys loitsuissa	metsästys	karjanhoito	parannus
karhu	x	x	x
kontio	x	x	
ohto/otso/otto	x	x	
mesikämmen	x	x	
karvajalka, kärmerjalka suurijalka, jalkakyntylä	x	x	x
peto			x
karvahousu		x	x
pitkävillainen	x		
jumalanvilja			x

karvahousu		x	
pitkävillainen	x		
ryökämöinen			x
rusko			x
murri			x
sykkö	x	x	
putkitar		x	
maurihinen			x
viholainen			x
lullamoinen		x	
mustarinta		x	
mustamulkku		x	
aikamies	x		
vierrynpoika	x	x	x
ukko	x	x	
veli(seni)	x		
kultahammas		x	
harvahammas	x		
halliparta	x		
kiirasilmä	x		
metsänmälvi			
lehmänsyöjä		x	
metsänkyttä		x	

Kuvio. Ilomäen työn loitsupohjaiset eufemismit.

4.4 Nimeämisen tapoja

Vanhempi lehtori J. Karhu on karhun syntyjä tutkiessaan päätynyt varsin tarkkaan toisintonimien lukumäärään, ja ilmoitti reippaasti 1940-luvun lopulla karhunnimiä säilyneen 359 kappaletta (Karhu 1947: s. 239), mutta tutkimusaiheeseen nähden tarkastelu olisi vienyt syrjään aiheesta, joten nimilistaa ei esitetty. Puoli vuosisataa myöhemmin professori Juha Pentikäinen esitti omana näkemyksenään nimiä olevan noin 200. Totuus lienee todella lähempänä Pentikäisen esittämää lukua, koska monet nimimuodot on lähemmin tarkastellen

joko luokiteltava saman nimen muunnelmiksi tai väärinkäsityksiksi. Karhu esittää loppulauselmassaan silti karhun nimistä kiinnostavan näkemyksen, hän luokittelee karhun nimien vaihtelevan samaan tapaan kuin ihmistenkin elämänkaaressa nimille käy primitiivisessä yhteisössä. Eri elämänvaiheissa saadaan jaksolle tyypilliset nimet. Karhun mukaan tietäjän on pitänyt osata karhusta a) syntymänimi, b) kastenimi ja c) peitenimi (kiertoilmaukset), ja tästä viime mainitusta ryhmästä hän olettaa runsaan nimikirjon olevan kotoisin. Sen sijaan melko hataraksi jäävät perustelut, miksi hiien honka olisi ensisijainen syntymänimi, ohto tai lullamoinen kastenimi, muiden nimien jäädessä tabuksi ja kiertoilmausten joukkoon.

Huomiotta nimikirjossa on jäänyt sekä soini, virolainen ja repolainen, jotka voivat viitata kosmiseen maailmaan manalana tai tuonelana, taivaan, maan ja revontulten muodossa. Revontulten nimitys tulee kyllä ovelasta repolaisesta (kettu), mutta monimielisyys viittaa repolaisessa myös tietäjä-noitaan. Kuten satujen kettu ja karhu edustavat samaa sarjaa oveloijina ja petoina, voiman ja tulen symboleina, niin niiden vastinparit maanpäällisessä elämässä lienevät olleet repolainen ja virolainen (soini) eli pakkasilmojen ja suvipäivien taivasilmiöt aurinkona ja revontulina. Vaikka tietäjä pääsääntöisesti noutikin tietonsa tuonpuoleisesta lähinnä manalan väen voimalla, niin alkuperäinen syntytietous on kohonnut taivaan tähtien tasalle rajattomine mahdollisuuksineen.

Perusjako on uskottavan tuntuinen, mutta kolmannen kategorian nimikirjossa on selvästi havaittavissa kolminkertaista nimikerrosta, joka muodostuu 1) mätästyksessä käytetyistä nimimuodoista, 2) peijaisriittinimistä, sekä 3) kalloriittiin kuuluvista nimistä. Martti Haavio (1985: 130) on loitsunäytteenä julkaissut karhun purenta -loitsun, jonka Kainulainen lauloi Lönnrotille tämän vieraillessa Hummovaarassa: ”Juumin Ukko, Juumin Akka, Juumin entiset eläjät! Rusko mullasta ruvennut; muistan Murrin syntyneksi, pahan karren kasvanneksi pohjan pitkässä perässä, Suomen suuressa salossa, Lapin maassa laukiassa. (SKS 1010), joten jumikin voi olla karhun esi-isiä. Pietari Kaikkonen tiesi jumin todella kertovan karhusta. Suomussalmelta taltioitu puhuttelee:

> Jumi ukko, jumi akka, Jumin entiset eläjät!
> Muista(n) muurin syntyneeksi, Pahan kaaren kasvaneeksi,
> Pohjan pitkässä perässä, Suomen suuressa salossa,
> Lapin maassa laukeassa.
> Villa suusi, villa pääsi, Villa viisi hammastasi,
> Villa villava itsekin.
> Kun sa kuulet karjan kellon, Kellon helkkävän hevosen,
> Tuki turpasi kulohon,Paina pääsi sammaleeseen! - SKVR 6854

Jumi luokitellaan myös Syöjättären tautipojaksi, perisokeaksi, joka ampuu nuoliaan minne sattuu ja aiheuttaa tauteja. Hajamaininta Pohjantähdestä karhun asuntatähtenä viittaa sekin paikallaan olevan kosmiseen asuinsijaan, ja houkuttaa sijoittamaan karhun tuohon paikoillaan pysyvään, jumiin eli kiinni jääneeseen kiintotähteen. Mitä tulee kastenimeen Ohtoon tai Ohtoseen, niin viime mainittu on sukunimi. Toimittaja Kimmo Ohtonen on jopa tuntenut J. Karhun tavoin verenvetoa karhuteemaan ja julkaissut hänkin teoksen karhusta. Ainakin

mainituille Ursus Arctos -nimisille havumetsien miehille nimi on toiminut enteenä tai ainakin motiivivieheenä.

Jummi kuuluu skandinaavisen mytologian olentoihin, ja sen verran yhteistä jättitarinoihin karhutarinoista ja uskomuksista löytyy, että karhun kerrotaan vihaavan kellojen ääntä ja täyttävän tappamiensa lehmien kellot sammalella ja hautaavan ne visusti maahan. Myös jättien kerrotaan kuulleen karsaasti kirkonkellojen ääntä ärsyyntymiseen saakka, jolloin kivilohkareita on singottu kohti moukua. Toinen kaukainen, ja irrallinen uskomuspiirre saattaa ulottaa juurensa jo prepanamerikkalaiselle kaudelle, koska jotkut tarinat kertovat karhun vihasta tupakkaa kohtaan. Tupakaksi ei karhumetsällä kannata laittaa, karhu joko kaikkoaa tai huitaisee kämmenellä tupakan pois. Nimikirjokäytänteessä voi hyvinkin olla hahmotettavissa kehityskaari synty-kaste-kuolema, joka peijaisriitissä kerrotaan sekä palautetaan peijattava sykliseen kiertoonsa taivaan tähtien tasalle, jotta se voisi sieltä käsin lisääntyä ja tulla uudistuneena ja uusin voimin takaisin. Paradoksisesti syntymässä karhu ikään kuin vihitään kuolemaan, kuolemassa siunataan elämään. Mutta vaikka juumin ukko ja akka jotenkin merkityksenä ratkeaisikin, niin arvoituksellisempi ilmaisu on tuo villa, villatar, joka karhusta usein mainitaan, vaikka karvainen ei tosiaankaan hampaiden määreeksi, vaikka partasuu-uroista puhutaankin. Eikä helppone tehtävä Muurin ja Pahankaaren kohdallakaan.

Karhun nimiin perustuva kuvio sai fokuksekseen virolainen, mikä nykyaikana tunnetaan eestiläisten nimityksenä, joskaan Eestin kansalaiset eivät nimityksestä pidä sen enempää kuin saamelaiset lappalaiseksi nimittämisestä, koska sekä virolainen että lappalainen ovat olleet tietäjä-noidan nimityksiä. Voisi ihmetellä mitä tekemistä tällä on karhun kanssa, mutta on paljonkin. Karhu edustaa toiseutta, tuonpuoleista tajunnantilaa ja manalaa kuten tietäjä shamanointimatkoillaan. 1900-luvun alun kirjailija-kriitikko Erik Therman on kuvannut keskustelujaan kahden lappalaisnoidan kanssa. Hänelle tiedettiin kertoa ihmisen olemuspuolista, sielu sijaitsee päässä, henki vatsassa ja muu elämän energia kehossa. Vain puolet tästä energiasta voi transsissa antaa vaeltaa, muutoin menehtyy, ja jos henki lähtee kokonaan niin se tietää kuolemaa.

Metsäsuomalaisten Maija Juvakselle antaman tiedon mukaan tietäjän nimi myrrysmies oli laajalti tunnettu, koska sillä oli monia eri nimimuotoja. Mutta edes Elias Lönnrot niin sanastaja ja kansanrunouden tuntija kuin olikin, ei tiennyt myrrysmiehen merkityksen syntyä. Nimellä on yhteyttä karhunpyyntiin. Lovessa makaava, maassa viruva tietäjä, virolainen, lappalainen makaa maassa samoin kuin kuollut karhu. Pentti Mäensyrjä kertoo haastattelemastaan Lopen viimeisen karhun kaatajan Kaarlo Skogbergistä karhunkaatajan kertomaa: - Juu, kun minä tulin, niin eikös se piru ollut juuri Ylitalon lehmän selässä
– imi verta lapojen välistä. Se taisi jotakin aavistaa, kun vilkaisi niin sinne mäkeen päin. Mutta minä tähtäsin tohon lapoihin, mutta se perkele liikahti vähän juuri silloin ja kuula meni

rintaan. Karhu loikkasi noin sivuttain sen lehmän päältä ja meni viidenkymmenen syllän verran ja jäi siihen myrrylleen: noin pää etukäpälien välissä ja takajalat taaksepäin. Skogbergin kuvaus karhusta myrrysmiehenä musitutta elävästi Schefferuksen kirjan kuvitusta loveen langenneesta tietäjästä. (Mäensyrjä 1971:19) Elias Lönnrotin suomalais-ruortalaisessa sanakirjassa 1880-luvulla mainitaan sekä myrrysmies että myrrysmuori, synonyyminä myrnysmies.

Karhun ja tietäjän yhteisestä behavioristisesta käsitteestä olla myrryllään ei puhuta mitään. Kalevalaisessa epiikassa ei kuitenkaan Kihovauhkosella ole tiettävästi mitään tekemsitä karhunkaadon kanssa, sen sijaan kalevanpoista Väinämöinen toimi Lopen tapaisen ”nostokarhun” tappajana Kalevalassa. Karhulla ja tietäjäntoimella on funktionaalinen yhteys yhteydessä maanalaisiin voimiin, joita jo maintius Erik Thermanin mukaan voitiin saada vaikkapa ruumiin mullasta tai kalmosormesta (kuolleelta otettu sormi). Koska karhua talvihorroksensa vuoksi pidettiin manalanvoimien haltijana ja sieltä tarvittaessa voimansa ja viisautensa hankkivana ihmisenkaltaisena elävänä, niin karhun väki uskottiin olevan myös monissa sen ruumiista saaduissa osissa, kynsissä, hampaissa, sapessa. Tietäjät käyttivä mainittuja kehonosia voimavälineinä taikapussukoissaan. Toisaalta tämä koski vain karhun maanpäällistä voimaa, lisäksi oli kosminen voima, joka oli taivaallista syntyperää ja siksi arvaamaton ja karhunkalloriitein lepyteltävä. Karhun luut piti haudattaman kokonaisena maahan puuttomassa maastossa, honkia kasvavalla maalla, kallo vietiin Hongattaren hoivaan kuuskilaisten pariin, ja niin oli elämänkaaren päättäminen rituaalisesti hyvitetty ja tasapaino palautettu.

Kuva. Virolainen tyyppiasennossa, pötköllään makuulla. Kollaasi Marita Råman

4.5 Idolianalyyttinen yliote

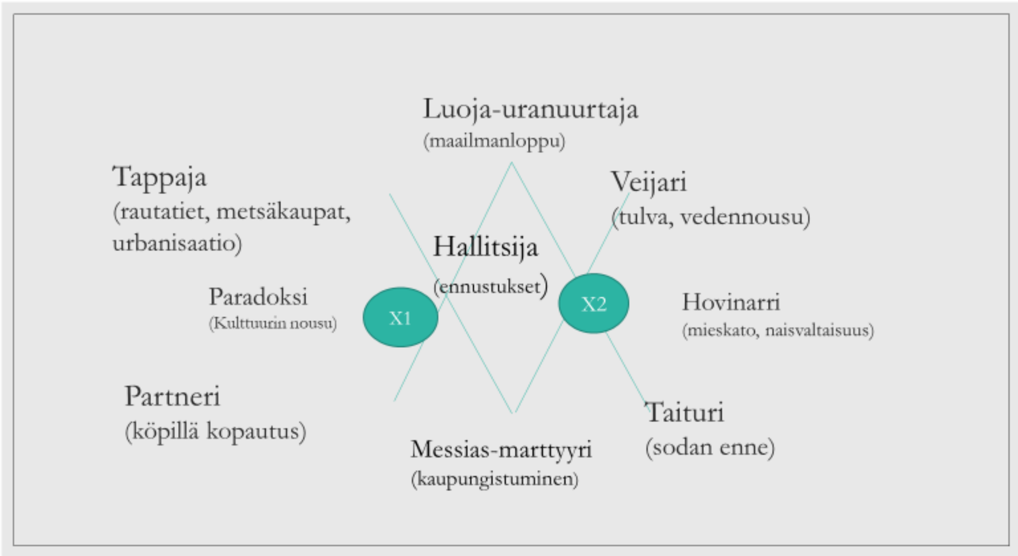
Etsin selitysmalleja, jotka lävistävät kivikauden kalliomaalaukset ja nykykiinalaiset julisteet, viimeöisen uneni ja Kahdeksan surmanluotia, Lutherin Vähän Katkismuksen ja Katupoikien laulun, Grimmin sadut ja Kurjensaaren essseet…Parasta idolianalyysissä on sen tämänhetkinen keskeneräisyys.
– Matti Kuusi –

Vuosia ässänä hihassa on monisteissani ja kirjahyllyssäni säilynyt folkloristi Matti Kuusen kirjoitus idolianalyysistä. Kirjassaan roolit ja särmät tekijä kertoo syntysanojen muodostuneen jo vuonna 1957 esitelmässä Enteelliset idolit. Kehityskaaressa edettiin vuoteen 1973, jolloin Kuusi sai eteensä opiskelijahaasteen lunastaa täyttymättä jääneet lupaukset. Haasteeseen vastattiin poplore-luentosarjassa, joka Kuusen maininnoin veti mukaan naapuritieteiden eksperttejä ja villejä tuntosarvi-ihmisiä. Idolit avasivat luennoitsijalle kiehtovan oikotien näennäisyyksien tuolle puolen. Johdatus idolianalyysiin painettiin sekä Parnassoon 1973 ja antologiaan Aika on aikaa 1974. Enteellistä, että akateemikon oma poika lukeutunee noihin villeihin tuntosarvi-ihmisiin.

Idolianalyysin syntyhistoriassa Kuusi kertoo parhaimman vastaväittäjän olleen Olli Alhon, joka kritisoi narrin olevan 20. vuosisadan anti-idolitulokas perustelunaan, että mm. intiaanien trickster-hahmot, veijarit ovat samalla sekä voitettuja ettö voittajia, rohkeita ja pelkurimaisia, ovelia ja tyhmiä ja niissä yhdistyy sekä alhainen että yljhäinen. Niin Kuusi tuntuu antaneen myönnytyksen, jossa yhdistää narri-veijarin idolianalyysin johdannossa. (Kuusi 1986: 356) Alkuperäisessä tekstissä nämä hahmot on kuitenkin esitetty erillisenä. Koska Kuusi nimenomaan toivoo idolianalyysikeskustelun päätyvän laajemmille keskusteluareenoille, niin siksikin on syytä pureutua tähän tekstiin erinomaisen tarkkaan, ja tolkun saaminen kysymykseen onko narri ja veijari samanlaatuista ainesta vai ei, ja jos, niin missä määrin, on tässä työssä turvauduttu ugrame-metodin apuun, koska sen struktuuri käsittää niin ugrilaisen kuin intiaanimentaliteetin rakenteena. Ennen kaikkea Kuusi on ollut kiinnostunut samasta problematiikasta kuin minäkin, eli niistä ajatusmaailmoista ja maisemista, jossa idolit syntyvät ja elävät rakenteina ja myyttisinä mielikuvina ajasta toiseen vain hieman nimiä ja aiheita muunnelleen.

Tarkasti lähiluettuani Matti Kuusen johdatuksen idolianalyysiin, sain selvennettyä ehdotuksen perusrakennelma. Testin ja vertailtavuuden vuoksi on kaavioon jätetty suomalaisen kansanperinteen superennustajan Kihovanskoisen alias Vihovauhkosen ennustusrepertuaari.

Mikäli kaikki hypoteettiset osiot jollain tavoin osuisivat kohdalleen, olisi Vihovauhkonen kaikissa eri ulottuvuuksissaan idolien idoli ja sellaisena ohi Väinämöisenkin toimintansa ja puheidensa monipuolisuudessa. Tarusto tosin korostaakin Vihovauhkosen erityistä mieltymystä matkaamiseen ja kulkemiseen paikasta toiseen ilman vakituista asuinpaikkaa. Ainaisessa liikehdinnässään se soveltuu hyvin kosmoksen toimijaksi ja kulkijaksi.

Kuva. Matti Kuusen idolianalyysiaihioiden osatekijät ugramena suhteessa Vihovauhkosen (Kihovauhkonen) elämään ja ennustuksiin.

Lyhyt arviointi osoittaa Kihovauhkosen olevan oman alansa ennustamisen tai selvänäkemisen mestari, ja alansa johtava hallitsija, siksi usein tarinoissa on toteamus toteen käyneistä ennusteista. On kuitenkin melko selvästi nähtävissä, ettei monia verhottuja ennusteita aikanaan lainkaan ymmärretty, koska osa on alkanut toteutua vasta tällä vuosituhannella 2000-luvulla. Luojajumalaan liitetään myyteissä maailman luominen ja myös sen tuhoaminen. Maailmanloput ovat osa kosmogonista ajatusmaailmaa, jonka vastapoolina Vihovauhkonen esitti liiallisen väestön kasvun ja pakkautumisen kaupungeiksi niin, että orava yltää hyppiä katolta katolle, Urbanisaatio luo slummit ja määre pätee siihenkin. Eläinpopulaatioissa liiallinen tiheys aiheuttaa joukkotuhoa, kirkon palaminen on ennustajalle enteillyt tuhoisaa sotatilaa väestölle. Ennustajan roolissa Vihovauhkonen on ollut valtaväestölle jotain pelättävän tietäjän ja kylähullun välimailta, narri ilman hovielämää. Suorastaan hupaisaksi yksityiskohdaksi on mainittu vedenpinnan nousu ja niemekkeen katoaminen veden alle.

Mitä metsän merkitykseen tulee, Vihovauhkosen oletetaan viittaavan metsäkauppoihin ja metsäteollisuuteen ennusteellaan puiden arvon kasvusta ja rahaa tuottavasta ominaisuudesta. Mutta verhotussa sanomassa voi olla jäljellä vielä muutakin, puiden vähetessä hiilinieluna niiden arvo ja merkitys kasvaa, kuten jo on ajassamme käynytkin. Rautatiet toimivat vielä,

mutta ei ehkä enää sadan vuoden kuluttua. Tietäjä Kihovauhkosella oli vakiovarusteena keppi, tietäjän sauva, köpi, jonka kopautusten myötä tieto saatiin ilmoille. Ennuste-ugramissa on väliluonnehdinnaksi saatu kulttuuri nousu (x1) vastakohtana kulttuurin rappeutumiselle (x2).

Idolianalyysissä Kuusi puhuu konsessiivisesta tehostamisesta, jota pidän lähinnä paradoksina, mikä tarkoittaa kulttuurijargonia, jossa puhutaan madonna-huora naiskäsityksistä, tai sankari-roisto hahmoista. Pystysuoralla perusakselilla tappajaidolit ja partneri-idolit ovat vastapooleja. Ajatellaan vaikkapa Bond-filmejä, joissa Bond on tappaja vastassa seksikäs partneri tai useampia omalta ja/tai vastakkaiselta puolelta. Vastaavasti idolipari veijari-taituri saa vastineensa konsulttimaailmasta, jossa konsultit voidaan karkeasti jakaa hyviiin ja pahoihin, edellisestä ryhmästä saattaa löytyä hyviä esimerkkitapauksia liikkeenjohdon konsulteista ja rakennuttajakonsuklteista (edelliset kulutttavat tukirahoja, jälkimmäiset asiakkaan). Taiturikonsultti on tavallinen, rehellinen asiantuntijuutta edustava konsultti, joka tekee parhaansa. Hovinarrina toimivat etujärjestöt. Kun näin on tullut pikatestattua systeemin järkevyys, on syytä mainita joitain idolianalyysissä esitettyjä seikkoja listauksena. Keskeisiä idolityyppejä on

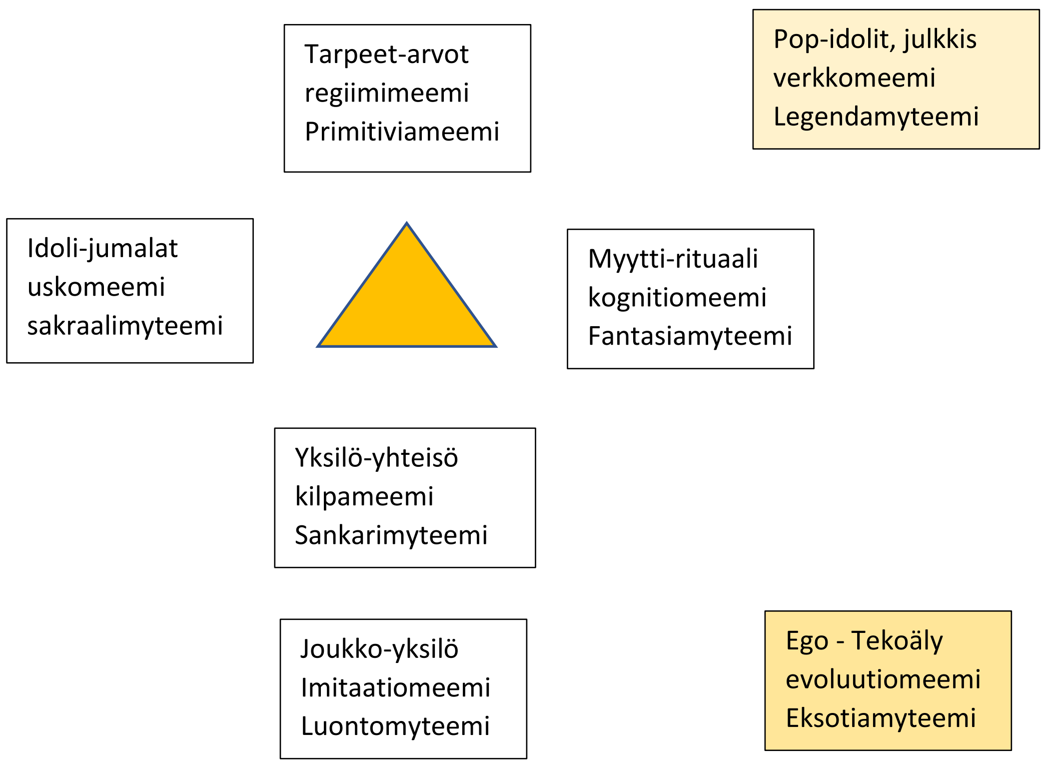
luoja-uranuurtaja -> kulttuuriheerokset, jumalat
hallitsija -> esikuva, johtaja
messias-marttyyri -> vapahtaja, sankari
tappaja -> sotasankarit, terminaattori
veijari -> koomikko, mentalisti
taituri -> voimamies, asiantuntija
parneri -> nainen, kumppani
narri -> uudistaja, ”vouhkaaja”
anti-idoli -> valesankari, antagoni

Lisäksi nämä esitetyissä yhdeksässä idolilajissa voi esiintyä meemistöä muuttuja-akselistossa:

mytologis-sekulaarinen	sakraalimyteemi
fiktiivisyys-realistinen	fantasiamyteemi
yhteisöllisyys-yksilöllinen	primitiviamyteemi
monikollinen - yksilöllinen	luontomyteemi
uskollinen-nousukas	sankarimyteemi

Puolen vuosisadan takainen ideointi voidaan modernisoida meemeiksi melko vaivattomasti, kun saadusta muodostelmasta tehdään meemikaavan perusosia, saadaan hypoteesiksi seuraavaa, eritasoisia korpussisältöjä rinnastettaessa on joka kerta erikseen arvioitava mahdollinen isomorfisuus sekä se mahdollisuus, ettei aineksia riittävästi löydy rinnastusta varten. Mekaaninen meemitarkastelu suhteessa myteemeihin ei riitä. Idolianalyysissä lähtökohta on idoli, joka alun perin on tarkoittanut palvottavaa jumalankuvaa, mutta on merkityksenä muuttunut pop-idoliksi, ihailun ja fanittamisen kohteeksi. Tällä perusteella Idoli-jumala saa genoomin paikan kuviossa, mutta vaikka itse asia on selvästi sakraalimyteemiin luokiteltavissa mytologis-sekulaarisella akselilla, niin meemistössä uskomeemiä tabuineen, kiertoilmauksineen ja siten sen sukulaisuusmeemejä ovat kognitiomeemi ja kielimeemi sumeana kielenä.

Tarpeet ja arvot ovat primitiivisen yhteisön peruslähtökohdat, tarpeet määrittävät arvoja, joita perinteiset säännöt ohjaavat ja määräävät, sukulaismeemistöä on siten sekä regiimimeemit että replikameemit, kun uskomukset ja tavat toistuvat perinteisellä tavalla, päämeemi tässä kolmiossa on regiimimeemi, yksilö joutuu noudattamaan yhteisön arvoja ja sääntöjä. Idolianalyysin muuttuja-akselistossa myytti-rituaali sijoittuu fantasiamyteemiksi, päämeeminä kognitiomeemi mielikuvituksena. Moniin riitteihin kuuluu osana tajunnantilojen muutokset, esimerkiksi intialaisessa Siri-eepoksen esittämisessä laulaja joutuu esitettävän roolin possessoimaksi samastuessaan rooliinsa.

Kuvio. Meemikaavan perusmuoto ja täydennys luonnoksena metameemistöllä (strategeemi + futureemi)

julkisuus - tuntemattomuus	legendamyteemi
traditionaalinen - futuristinen	eksotiamyteemi

Listattuna kuvion meemijakoon kuuluvat seuraavat meemistöt väljästi tulkiten.

1) imitaatiomeemit (jäljittely)
2) kognitiomeemit (tieto)
3) regiimimeemit (ohjailu, valta)
4) uskomeemit (tabu)
5) verkkomeemit (kommunikaatio)
6) kilpameemit (taistelu)
7) evoluutiomeemi (kehitys) .

Artikkelinsa lopuksi Matti Kuusi miettii keskiaikaisten kerjäläismunkkien köyhyysihannetta anti-idolina. Nykyajan kulutuskriittisyys, ilmastoaktiivit ja kierrättäjät edustavat melko lailla suoraan tätä kastia. Pentti Linkolan vastavirtaan kulkemisen ajoista on edetty Greta Thunbergin aikaan, anti-idolina toimii nuori ilmastoaktivisti. Kuten Kuusi toteaa, anti-idoleihin turvautuminen aktuaalistuu kulttuurissa, kun jokin todetaan toivottamana tai uhkana, silloin totuudentorville on yösijaa, hovinarreille käyttöä, kun elämän vallitsevat perusteet järkkyvät ja jokin vaikutuksiltaan määrittämätön uhka väijyy näköpiirissä. Matti Kuusi toimi sodan aikana propagandistina ja tiedottamistehtävissä, joten hänen esittämänsä on aiempaa ajankohtaisempaa. – Antakaa minulle joukkoviestinten yksinvalta, sanoi tiedotusmies, niin pystyn tekemään X:stä ääniharavan ja suttuisesta kapakkalaulajattaresta seksipommin, kunhan näillä on kyky olla särkemättä luomaani imagea. Lisään: - ja edellyttäen, että tunnet suuren yleisön arkkityyppiset ja ajanmukaiset odotukset = idolimallit. (Kuusi 1986: 369)

4.7 karhun toisintonimet

1. aikapoika
2. aikamies
3. aljokarhu
4. ampulintu
5. autuas
6. elandeja
7. eläin
8. eläintensurma
9. eno
10. erraus
11. erä
12. grillikarhu (VR)
13. hallaparta
14. hallavanahka
15. halliparta
16. halpakarva
17. haltia
18. harsokarva
19. harvahammas
20. harvakarva
21. havuhippa
22. heinätär
23. hepotiera
24. herra (VR)
25. hiidenhonka (karhun syntymänimi)
26. hiien honka
27. hiisi
28. hilliukko
29. hippuhattu
30. hongatar
31. hongattaren poika
32. honkonen
33. honkotar
34. hopii
35. hurtta
36. hyvä
37. häkkö(nen)
38. hän

39. ihmistenpelko
40. iso eläjä (VR)
41. iso elävä (VR)
42. iso kurki
43. iso metsä
44. iso poika
45. isojalka
46. isokullanen
47. isommainen (VR)
48. isompi, isombi
49. isoomettä
50. isäntä
51. itse
52. jalkakyntylä
53. jalokarva
54. jumala
55. jumalan vilja
56. jummi
57. junni
58. junnu
59. jurmu (VR)
60. kaima
61. kainupoika
62. karhu (VR)
63. karhukuoma (VR)
64. karhunkunttura (VR)
65. karhuvaari (VR)
66. karjan vihollinen
67. karri
68. karu
69. karvahalli
70. karvahilli
71. karvahousu
72. karvajalka
73. karvakainen
74. karvalallu (VR)
75. karvaryökäinen
76. karvaröllös
77. karvarössi
78. karvavurrikka (VR)
79. kauniskarva
80. kaunoinen
81. kaunoseni
82. kelmi
83. kiskosilmä
84. koira
85. koltso
86. kondii (VR)
87. kondio
88. kontiainen
89. kontian
90. kontii
91. kontija
92. kontio (VR)
93. kontto
94. kooki
95. koranus
96. korpien kuningas
97. kortto (VR)
98. korvenukko (VR)
99. korvenäijä (VR)
100. koukii
101. kouko
102. kouku
103. kouvo (VR)
104. koverokynsi
105. kulkia
106. kulleroinen
107. kulta
108. kultahammas
109. kultaherra
110. kultainen kuningas
111. kultakämmen
112. kultarinta
113. kummutar
114. kuningas (VR)
115. kurki
116. kurko
117. kusialaistennuolija
118. kuulu
119. källervöinen
120. källeröinen
121. kállönen
122. kälmys
123. kämmen imijä
124. kämmenen imiä
125. kändö
126. käpälä
127. käyretyinen
128. käyränpoika
129. käyrönpoika
130. kääretyinen
131. käärönen
132. köndö
133. könnijäinen
134. könnikäinen
135. köntiäinen
136. köntiö
137. körri
138. köyryselkä (VR)
139. lallamoinen
140. lallanen
141. lalleroinen
142. lalli
143. lallokki
144. lanttupää
145. lastupää
146. lehmän syöjä
147. lehmänpelko
148. leilipäämies
149. leveä mies
150. leviäkämmen
151. lieho
152. lillanen
153. lilleröinen
154. linkkupolvi
155. lintunen
156. lullamoinen
157. lullo
158. lullokki
159. lullunen
160. luomatar
161. luukyrpä
162. luusaparo
163. luusaparo
164. lyhytkagla
165. lylleröinen
166. lynkämöinen
167. lysmäpolvi
168. lälleröinen
169. maakarhu (VR)
170. maan kavala
171. maan varpa verkahousu
172. maankarva
173. maankatala
174. maitiainen (VR)
175. maitopoika
176. maitosuu
177. matti
178. maurihinen
179. medenimijä
180. mehtainen
181. mehtä
182. mehtäläinen
183. menninkäinen
184. mesikki
185. mesikynsi
186. mesikämmen (VR)
187. mesikäpälä
188. mesiloappa
189. mesiä
190. metsolainen
191. metsonen
192. metsä
193. metsähinen
194. metsähippa
195. metsäinen
196. metsällinen (VR)
197. metsäläinen
198. metsämies
199. metsämies

200. metsän
hevonen
201. metsän hiisi
202. metsän
härkä
203. metsän
isoisä
204. metsän
kirjava
205. metsän kissa
206. metsän
kuningas
207. metsän
kyrmyniska (VR)
208. metsän lieko
209. metsän
musta
210. metsän mälli
211. karvaturpa
212. metsän
omena (VR)
213. metsän onni
214. metsän otus
215. metsän rikka
216. metsän
ruhtinas (VR)
217. metsän ukko
218. metsän
vanhimmainen
(VR)
219. metsän
vanhin
220. metsän
vihko
221. metsän vilja
222. metsän väri
223. metsäneläjä
(VR)
224. metsänelävä
225.
metsänisäntä
(VR)
226. metsänkulta
(VR)
227.
metsänkumma
(VR)
228.
metsänkuningas
229. metsänmies
230.
metsänmyyrtäjä
231.
metsänmörkö
232.
metsännurinkäänt
äjä,
233. metsänotus
234.
metsänpekko
235. metsänpeto,
metämpeto
236. metsänpitäjä
237. metsänriista
238. metsänukko
(VR)
239.
metsänvanhin
(VR)
240.
metsänvanhus
241. metsänvieri
242. metsänvilja,
metzänvilja
243. metsänäijä,
mettänäijä (VR)
244. mettä
245. mettänmyrö
246. metzä
247. metzähinen
248. metzäläinen
249. metällinen
250. metän
elukka
251. metän
emäntä
252. metän
isommainen (VR)
253. metän mies
254. metän mälvi
255. metänkäyvä
256. metänmyrö
257. metänpekko
258. metänpeto
259. metävvoari
260. mezikäbälä
261. mies
262. moan
kumma
263. mulleroinen
264.
mummukoinen
265. murri
266. musta
mulkku
267. musta muuri
268. musta rinta
269. muuri
270. mässi
271. mömmerö
272. mömmö
273. mönni
274. mönnikäinen
275.
mönningäinen,
monningäinen
276. mönnö
277. möntti
278. mönttö
279. mörkö
280. mörri
281. mörö
282. mössi
283. mössikkä
284. mötti
285. möttö
286. nalle ä
287. nallepoika
288. nallervoinen
289. nalli
290. nallukka
291. napakatti
292. nokiatar
293. nokinen
mies
294. nokinen neiti
295. nokinen
poika
296. nyrkkihäntä
297. ohto,
ohtonen
298. ohtopoika
(VR)
299. osmo
300. otava
301. otso (VR),
otsonen
302. otto
303. paha
304. paha karsi
305. pahakaari
306. pahennus
307. palleroinen
308. petkelsääri
309. peto
310. pienempi
311. piihkasilmä
312.
pikkusilmäinen
313.
pitkäkarvainen
314. pitkävilla
315. poikais
316. pottinaama
317. puhas elävä
318.
puhas/puhdas
metsä
319. putkinen
320. putkitar
321. pystykorva
322. pyylypoika
323. pöppö
324. pöpö
325. pöykäre
326. pöykäri
327. rahakarva
328. rakki
329. rieskasuu
330. riista
331. rommakoura
332. ruhtinas
(VR)
333. rusko
334. ryöhkötär
335. ryökämöinen
336. röyhetyinen
337. röyhkötär
338. röyhykäinen
339. röyhyläinen
340. röyhytyinen

341. röyhökarvainen
342. saalis
343. saatanan sinisaparo
344. salaauvo
345. salojen kasvatti (VR)
346. salon auvo
347. salosaaren kaunis vaimo
348. sammaloinen
349. se
350. selkosten kuningas (VR)
351. sinervä
352. sinipiipari
353. sinisara
354. soini
355. suuremmainen (VR)
356. suuri herra
357. suuri jalka
358. suuripää
359. sykkä
360. sätintä
361. taalo
362. talleroinen
363. tapio
364. tappajakarhu (VR) -tappaa
365. tapparakämmen
366. tasakärsä
367. teyrityinen
368. tummaturkki (VR)
369. tätini poika
370. töötötöö
371. ukko (VR)
372. ummi
373. uuhi
374. uuho
375. vaari (VR)
376. vanha
377. vanha antti
378. vanhamies
379. vanhus
380. vieras
381. vieri
382. vierryn poika
383. viholainen
384. vihtahousu
385. vihurilas
386. vilja
387. viljakontti
388. viljaneukko
389. villalintu
390. villapää
391. villasuu
392. villatar
393. villuri
394. villussi
395. vilman peura
396. vurri (VR)
397. ylkä (VR)
398. yrkä
399. ysömpi
400. äijä (VR

4.6 Rommakoura – nimi miestä myöten

Toimittaja-kirjailija Pentti Mäensyrjä alkaa kirjansa Korpiemme kontio muistelulla kainuulaisen emännän karhusanaston laajuudesta, ja mainitsee karhua mainittavan kiertonimellä ”joku”. KArhuperitneeseen perusteellisesti tutustunut emeritus professori Juha Pentikäin on kirjassaan Karhun kintereillä todennut nimien runsauden kansanrunoissa ja kansankielessä. Nimiä tiedetään olleen ja ne ovat olleet elävää perinenttä vielä 1900-luvun Suomessa, mutta uusien sukupolvien myötä merkitykset ovat katoamassa. Ja jo sata vuotta aiemmin oli tutkijoillakin vaikeuksia hahmottaa, mihin mikin nimi kulloinkin viittasi. Varsinaisia selitysyrityksiäkin on varsin vähän. Suomalaiset tunnetaan sisusta, suomalaiset valitsivat kansalliseläimekseen karhun, jonka avuja ovat voima ja väkevyys. Karhussa on ”marttivoimaa”. Se on leikkisä, kunnioitettu ja pelätty. Näin on, mutta miten karhu liittyy laatuun? Karhu on Kalevalassa Pohjolan vahtikoira, Pohjan porttien vartija. Ellei kouvo suvainnut, ei kulkijan käynyt päinsä, ei sopinut, ei käynyt lainkaan laatuun mennä sisään.

Sisu on merkitykseltään ominaisuuden, sisukkuuden nimi. Sisukas on laatusana. Kun ihmisellä on sisua, niin hän on sisukas eli sinnikäs, peräänantamaton, järkähtämätön, päättäväinen, vastuksista piittaamaton, joka voimalla ja väellä pyrkii päämääräänsä. Sisukin on laatusana. Karhu on metsien jermu, eräkirjailija Veikko Rissanen kutsuu tosin karhua jurmuksi, sana on muunnelma huutavasta ja dominoivasta, mutta myös hiljaa jurottavasta olennosta jermusta. Sisun tunnettu kansallinen julkilausuma on ikuistunut Veikko Sinisalon elokuvalliseen improvisaatiokarjahdukseen "Perkele", kun hän lennättää turvetta suolla. Karhun kuokka on kämmen, jolla sammaloinen, metsän isäntä, tapio, tuo metsien rommakoura turvetta lennättää. Mesikämmen on tunnettu karhun toisintonimi, mutta merkitys on alkuperästään paljon muuttunut. Toisinto mettinen, metinen ei viittaa pelkästään eikä edes ensisijaisesti karhun taipumukseen herkutella hunajalla. Mesikämmen on saanut nimensä sananmukaisesti kämmenestään, jonka lihan uskotellaan olevan makeaa, pehmeää ja rasvaista kuin mesi. Karhun kämmenen liha ei ole rasvaa, eikä lihasta, se on mettä eli karhua itseään parhaimmillaan sanoo kansa. Mesikämmen antaa meille avaimen myös karhuklaaniajatuksen totemismiin. Mettinen, metinen, mettiäinen merkitsee myös sepelkyyhkyä sekä mehiläistä.

Muinaiskarhulaiset fratriat ovat siten olleet hyvissä väleissä kyyhkyjen ja mehiläisten kanssa. Mettiäisiä kaikki tyyni. Sen lisäksi metsän poika, mettinen on muurahainen eli ahkerainen. Mettiäinen on myös metsäläinen, ihminen ja metsämies. Suomalainen metsien mies jälkeläisineen on myyttiseltä luonnoltaan ja sukujuuriltaan hunajainen kujertaja, herkkä ja tunteikas. Suomalainen insinöörikin on - paitsi suuttuneena, jolloin hän muuttuu vihaiseksi karhuksi, sulhaspoikana hän on nallukka, arjessaan ahkera kuin muurahainen. Sisu saa täten uuden määritelmän ja tämä on tosi. Sisun merkitys tulee karhun-kierroksesta. Sisuuntuminen on vihastumista ja kun suomalaisen sisu nousee, niin jokin käy silloin luonnon päälle. Karhunmetsästäjällä on oltava sisua eli rohkeutta, sillä talviuniltaan herätetty ja sisuuntunut karhu on vaarallinen vastustaja. Luonto nousee! Pistää vihaksi! Sisu on ominaisuus, jolla vastukset voitetaan. Sisukas on rohkea ja sitkeä – vahva kuin karhu, mutta puheet muuttuvat ajan myötä. Vahvuuden vertauskuva on nykyään hevonen. Sisukkuus vaatii henkisiä ja fyysisiä voimavaroja; runnoen, karhumaisesti asia ei tule autetuksi. Voimaa uhkuva terve yksilö on suomeksi vahva kuin hevonen siitä huolimatta, että hevonen on tulokas Suomen faunastossa.

Karhun nimen ääneen lausumista on vältetty, siksi sitä on kutsuttu erilaisin kiertonimin. Villalintu, ampulintu ja lintunen viittaavat karhun tapaan viheltää. Joidenkin metsästäjähavaintojen mukaan ääni syntyy, kun karhu vetää vainua, toisten mielestä karhu tosiaan osaa viheltää. Tulipa tuo ääni mistä tahansa, kansa pelkäsi ja kunnioitti karhua ja kiteytti tämän pelkonsa vihellyskieltoon. Viheltää ei saanut, koska se toi pirun paikalle. Kaikki kielletty kiehtoo. Lapsena tuota väitettä tuli marjametsässä pelkästä uteliaisuudesta kokeiltua. Vastavihellystä joskus kuului ja ryskettäkin, karhua ei vain näkynyt, pirusta puhumattakaan.

Hieman pelotti, mutta sisu ei antanut periksi pötkiä pakoon, sillä tiesihän sen, miten kävisi, jos karhu sattuisi vihaiselle päälle. Neuvojen mukaan pakoon ei saanut juosta, piti tekeytyä kuolleeksi. Siinä sitä mietti, miten selviäisi, jos karhu päättelisi kuolleeksi elävän pienen tytön ja tekisi siitä rosvopaistin peittämällä sen tapansa mukaan turpeilla. Ymmärsin, mitä oli metsän peitto alun perin. Siihen sitä katoaisi, etsijät eivät näkisi, vaikka kadonnut etsijöiden äänen kuulisikin. Etsijät eivät ääntä kuulisi maan alta.

Käytöstä on jo unohduksiin painumassa monen muun nimityksen kanssa rommakoura. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen murrearkistoon sanaa on tiedusteltu pari kertaa, mutta yhtään sanalipuketietoa ei ole kertynyt tai säilynyt. Tutkijat tahtoivat tietää, mitä on romma? Suomalainen kansallinen sanasto on muuntuvaa ja mielikuvituksen siivittämää. Romma lienee muunnelma rähmästä tai rohmusta. Sikäli kun arvelu rommakourasta rähmäkäpälänä pitää paikkansa, niin sana elää, mutta muuttuneena. Rähmäkäpälä eli rähmäkoura ei saa kunnon otetta pallosta. Lieneekö karhun peukalo keskellä kämmentä? Elää myös huudahdus: Voihan rähmä! Myös rähmällään olo tunnetaan niin laatuajatelussa kuin elämässäkin. Samoin kuin romman toinenkin merkitystulkinta. Romma on rohmu eli varas ja ahne. Nykyään rohmuaminen on hamstrausta, mutta alun perin se on tarkoittanut kaksin käsin tavaran kantamista niin ahneesti ja kiireesti, että osa tavaroista tippuu maahan.

Laatupuhetta eli puhetta laadusta käytetään ajassamme kiertoilmaisuna, kun puheena on työn jälki ja sisältö. Asiakkaan ja loppukäyttäjän kannalta laatupuhe on kuin kansantapa puhua karhusta, osa elannosta meni väistämättä huntin (Hunni=susihukka) ja hantin (hanni=karhu) suuhun - nykyään muutama huntti per neliö syntyy laadusta. Hukkaantuu vai hyödyttää ja missä määrin, kas siinä kysymys? Nimiä ja käsityksiä on monia, kaikki tietävät suurin piirtein, mistä oliosta on kyse, mutta asiaan vihkiytyneitä on vähän. Hyvistäkin yrityksistä huolimatta työstä voi homma mennä metsään tai tulee susi. Metsäinen, kovin metsäinen on suomalaisen huippuosaamisen ammattikieli. Metsästäjillä on kautta aikain ollut oma salainen sanastonsa saalisolennolle. Tämä sanasto on ollut erityisen herkkä haipumaan (haipua on yhdistelmä sanasta häipyä+haihtua+hävitä+kadota) pois sanastosta. Edellä mainitussa karhun nimityksissä on merkitty sulkeisiin (VR) ne sanat, jotka ovat löytyneet eräkirjailija Veikko Rissasen karhunmetsästystä koskevasta kirjasta Kitusen kintereillä. Rissasen aktiivikarhusanasto sisälsi vielä 1980-luvulla yhteensä 50 nimeä, joista hänen omaa metsästäjäsanastoaan on noin 20 nimeä. Yhteensä karhun toisinto- ja peitenimiä on taltioitu ja löydettävissä noin neljäsataa. Karhun ikä ja kehitysvaiheet, käyttöfunktio, olemus ja elintavat sekä karhuun liitetyt uskomukset, juhlatavat ja tabut luovat nimistöön erilaisia kerrostumia. Osa nimistä on löydettävissä vain arkistosta tai kansanrunoista, mutta uusia nimityksiä syntyy jatkuvasti kuten grillikarhu tai tappajakarhu. Ennen pidettiin aljokarhuja elätteinä ja jopa renkeinä. Karhun varsinainen alkuperäinen syntymänimi hiidenhonka ja samaan merkitysryppääseen liittyvä lastenpelotteena säilynyt kouko ovat jo tiedon piiristä

lähes poistuneet ja unohtuneet. Karhusanasto uudistuu kuten muukin kieli. Kokoamani lista ei ole täydellinen, vaan suuntaa antava.

5. TUONPUOLEISEN RUHTINAS

Juumin ukko, juumin akka

Idolit olivat siis entisaikain jumalkuvia, joita palvottiin ja joille uhrattiin. Koska palvomiseen liittyy usein mainittujen idolien nimet, niin jotain on jäänyt jäljelle ao. idolien merkityksestä ja olemuksesta kansan käsityksiin, sen runoihin ja uskomuksiin. Karhu on pohjoisten kansojen uskomusten ykköskohde, mutta tunnetuksi nimistä on jäänyt suomalaisessa tarustossa ainoastaan Osmotar ja Hongotar, viime mainittu tunnetaan myös maskuliinisessa muodossa ja monina nimimuunnoksina. Kalevalssa Osmotar on oluen seppä, ja tällä uskomuksella voi olla kolme pääasiallsita motiivilähdett: 1) karhu on perso viinalle, mitä ominaisuutta on karhunmetsästyksessä hyödynentty, 2) karhunpeijaisissa on juotu runsaasti, väki penkin alle, 3) karhunpeijaiset on rinnastettu hääpitoihin, joissa perinteisesti nautittiin oluesta ja miestä väkevämpää.

Vähäisten muistitietojen vuoksi pitävää selkoa asiasta ei voi enää saada, on mentävä ytimeen kiertotietä, joksi arvelen sanaparin ukko ja akka, koska palvoskivet ovat olleet tällä nimellä, laakea kivi on ollut akkakivi ja pystykivi ukko. Mutta mikä olisi se myyttinen hahmo, joka tätä ongelmaa selvittäisi? Mitä itse asiassa juumin ukolla ja akalla on tarkoitettu? Koska juumilla löytyy vain yksi kansanruno SKVR-korpuksesta, on syytä tutkia se tarkoin lähtökohtana. Metatietona Lönnrotin Juhan Kainulaiselta keräämästä runosta SKVR VII2 loitsut 1001 on sanottu että kyseessä on karhun vihat, synty sekä löylynsanat ja tulen synty sekä vuoresta veden synty. Otsikoksi on laitettu ”karhun pureman jälkeen”. Tesktiä on yleiskielistetty tässä yhteydessä ymmärrettävyyden vuoksi. Runossa kiinnittyy huomio sanaan villa, joka on outo sana siinä missä sisukin, molemmat sanamerkitykset saattavat tulla samasta lähteestä eli vihasta. Lapsuuteni kotikielessä kuhmolaista kielialuetta edustava äitini käytti vihastuksesta ja kaunan tunteista kahta sanontaa, a) painaa villasella, b) painaa pahkaansa. Kyse oli nimenomaan tunnepatoumasta, vihasta jota piti hillitä ja jota ei voinut/saanut purkaa. Pidän tätä runoa avainrunona karhumyytin alkujuurista. Alaviitteissä on huomautus paasista, jotka ovat selityksen mukaan ”flata stenar” eli akkoja, leveitä, tasaisia, sileitä palvoskiviä.

Juumin Ukko, Juumin Akka,
Juumin entiset eläjät!
Rusko mullasta ruvennut;
muistan Murrin syntyneeksi,
pahan karren kasvaneeksi
pohjan pitkässä perässä,
Suomen suuressa salossa,
Lapin maassa laukiassa.
Villa suusi, villa pääsi,
villa viisi hammastais,
villaiset sinun vihais,
villanen sinä ihekin.
Jos olet pahaa tehnyt,
tule työsi tuntemahan,
pahasi parantamahan,
ennen kuin sanon emolle,
virkan vierin vanhemmille;
enempi on emolle työtä,
vaiva suuri vanhemmmalle
pahoo parantaissa,
tammottoissa taikiota.
Ei sinun isosi käskenyt
eikä valta vanhempais
syödä karvoja kapein,
viatonta verta juua.
Vie pois vihasi tästä
keltaisihin keuhkoihisi,
makeihin maksoihisi,
saata sappesi sisälle!
Muuta viinaksi vihasi,
maijoksi pahat makusi.
Kivut tuonne kiitäköön
vaivat tuonne vaipukoon
Kivuttaren kipposehen,
Vammottaren vakkasehen;
kipiä on kivuissa olla,
vaiva vammoissa asua;
tuonne mie kivut kiroon,
tuonne mie pahoja panen,
tuonne tungen turmioita
kipu vuoren kukkulalle,
keskellen kipumäkiä.
Lyhyt akka, Tuonen tyttö
tuolla keittääpi kipuja.
Äkäätär, neito äijä
keskellä kipu mäkiä,
kipuvuoren kukkulalla.
Sinne mie pahoja panen,
sinne tungen turmioita
ihosta inehmoraukan,
tai karvasta kapeen,
emon tuoman ruumiista.
Äkäätär, neito äijä
tuolla keittää kipuja
pikkuisessa kattilassa,
yhen sormen mentävässä,
peukalon mahuttavassa;
siihen mie kipuja kiroon,
siihen mie pahoja panen
kiviä kivistämään,
paasia pakottamaan:
Ej kivi kipuja itke,
paasi vaivoja valita.
Neisyt Maaria emoinen#2,
puhas muori muuvollinen,
jok olet emä emiin,
sekä vanhin vaimoloista,
tule tänne tarvitahan,
veäte tänne, mainitaan,
tule ja tule väleen
hätäiseen huutoiseen,
parkuissa pakkois[en];
tuolta mie anon apua,
tuolta huuan hoivahutan
ylähältä taivaasta#2,
isältäni#2 Jiesukselta,
emältäni#2 Maarialta,
jolta aina armot käyvät,
merkit tuttavat tulovat
tässä työssä työlähässä,
valanteissa vaikiassa.
Neisyt Maarian emoinen,
puhas muori muuollinen,
sou'a suonista veneettä
veneellä vaskisella,
kuutilla#6 kuparisella,
soua luun lomia#7 myöten,
jäsenten rakoja myöten.
Mist on liikkunut lihoa,
siihen liikuta lihoa;
mist on suonet sorkahtanu
siiheen suonet solmiele;
mist on kalvo katkeñuna,
siiheen kalvo kasvahuta;
mist on luuta luikahtana,
siiheen luuta luikahuta!
Tie nyt yöllä terveheksi,
päivällä imanteheksi,
voija alta, voija päältä,
sekä keskiä sipaise
yheksillä voitehilla,
kaheksilla kahtehilla,
joll'#2 on Jiesus voijeltuna,
kastettuna kaikki valta
Pilatuksen piinatessa,
pahan vallan vaivan alla!
En puhu omalla suulla,
puhelen Jumalan#8 suulla,
Herran henkellä hyvällä,
lämpösellä läyvyttelen,
vihoin tuulen tuulemata,
viihoin [!] saamata satehen,
kovan ilman koskemata,
pakkaisen palelemata.
Revi ilma ikkunaksi,
taivas#2 kaareksi jakoa,

salvaksi sana Jumalan,
Herran henki peitteheksi,
siteheksi Luojan silkki,
Herran kalve katteheksi!
Ei oo löylyn löytämistä,
lämpöisen lähettämistä,
kivut saunan kiukuassa,
savu saunan sam̄alessa,
häkä huoran#2,#9 perseessä.
puu löyly, kivisen lämmin,
vesi vanhan Väinämöisen;
vuoresta vetosen synty,
tulen synty taivosesta.
Ej tuli syviltä synny
eikä kasva karkialla;
syntyi#2 Jiesuksen sylissä,
vyöltä vanhan Väinämöisen.

5.1 Jumia kiertämässä

Aihion verbi tulisi olla jumin keon kiertämisellä sattaa olla jotain yhteistä sekä tähtitaivaan Pohjanähden kiertoliikkeen että karhunkierrosten kanssa. Kiertää-verbi ja muu kiertoon liittyvä saa monenlaisia merkityksiä, joita tarkastelemalla jumin kiertämiseen voi saada jotain selkoa. Aivan vähäarvoista tuskin on myöskään edelleen elävät voimasanat, emootioilmaisut kuten jumankauta, jumalauta, jumankekka ja jumaiste. Tai juma minkä teit!

karhun kierros - kiertää karhunpesä

kuun ja päivän näkeminen - kiertäminen

kuun kierti, päivän kierti, ei kierrä jumin kekoa - ?? aika kuukausi ja vuorokausi ja ajattomuus? Kiertoilmaus

Kiertää pikkusormensa ympärille – HURMATA
Kiertää = oksennuttaa (mahassa kiertää) - ETOA
Hyvä kiertää = kierrättää tavaraa, palveluja, panna kiertämään – KIERRÄTTÄÄ
kiertää = pyörittää, kieputtaaa, vääntää - PUNOA, VÄÄNTÄÄ
Kiertää = ympäri lankaa tai rataa
Kiertää = kulkea jonkin ympäri – KAARRELLA (kuin kissa kuumaa puuroa)
Kiertää = kulkea kaartaen jonnekin, päätyä kiertoteitse johonkin – KIERTOTIE
Kiertää = kaartaen sivuuttaa, välttää, karttaa, kaihtaa - KIERTOILMAUS
Kiertää = kulkea, kuljeksia, harhailla, kierrellä, vrt. maankiertäjä – kulkea metsässä MAANKIERTÄJÄ
Metafora: mieltä kiertävä =inhottava, hyvin vastenmielinen, etova)

Kun otetaan tästä seitsemän tekijää, joista kolme nominia ja kolme verbiä sekä yksi omaleimainen ilmaisu, joka ilmenee metaforana, niin siitä voi saada vihjeen arvoitukselliseen jumin/juumin merkitykseen arvoituksessa – Kuun kierti, päivän kierti, ei kierrä jumin kekoa. Myös sanonnalla kiertää pikkusormensa ympäri, eli saada jostain henkilöstö pitävä henkinen yliote voi olla merkitykseöllinen jäänne jumin arvoituksesta

yhdessä sellaisten sanontojen kuin – kiinni on ja pysyy kanssa. Aivan vastakkainen tälle mieltymykseen perustuvalle tunnevaikutukselle on reaktio vatsassa kiertämsiestä, joka koituu jostain epämiellyttävästä, kuten liiallisesta pyörimisestä, kuvaannollisesti etovan henkilön vaikutuksesta seurauksena oksettava tunne tai oksentaminen.

Nominit:
Kiertotie
Kiertoilmaus
Maankiertäjä
Kiertolainen

Verbit:
Kaarrella (eksyttää, päätyä kiertoteitse jonnekin)
Kierrellä ja kaarrella (käyttää peiteilmaisuja)
Kuljeskella (kulkuri)
Kiertää (kärttää jotain varottavaa, kuin kissa kuumaa puuroa)
Kiertää (pikkusormensa ympäri, hurmata)
Kiertää lankaa, narua.

5.2 Kouko

Kansanperinneaineistossa voi nähdä seuraavia arveluja koukon ja karhun yhteyksistä. Niisä koukolla ymmärretään kuolemaa, ymmälläoloa. ”On kuin Kouko kolmen tien haarassa”. Rinnakkaismuotoja ovat Kouko, Koiki, Koikka. Turkulaisittain kouko eli kouvo on ollut joku hidasliikkeinen karvainen musta mielikuvitusolento, joka muistuttaa lähinnä ahmaa, mahdollisesti yhtyneenä pahansuopaan vainajan henkeen, jota karkottamaan tarvittiin koukkaria (=keppiä), jolla hiiliä kohennetaan pesässä. Koukkarista on arvoitussananparsi: Isä istus edes, pesäkoukkari kädes, tussu hyppäs vedes, karvall kaakersi läves” (Vastaus: Vanhanaikainen tähkämylly) Koukkari tarkoitti pahaa karkoittava nokinen pesäkoukkaria. Kouko on myös täi, joka lastenpelotteluna saa lapset kampaamaan hiuksensa. Ellei niin tee, niin täitä tulee niin paljon, että ne vetävät lapsen järveen tai vetävät kaivoon. Koukojen uskottiin tarttuvan toisiinsa kiinni, jotta niistä muodostui pitkä letka. Sukkaan menneenä täikouko tiesi surua. Kaivoonvedolla pelottelulla on yhteys bragiin, joka tunnetaan näkkinä, vesihiitenä.

Yhteen sanaan voi mahtua paljon informaatiota, jos sen osaa esiin onkia. Samoin yksittäisiin termeihin voi sisältyä suuri määrä ammatillisen osaamisen vaatimusta, jotta se tulisi oikein tulkituksi ja sovelletuksi. Aikamme ongelma alkaa olla tiedon nopea saatavuus ja toisaalta tarvittavien tietojen nopea muuttuvaisuus ja käyttökelpoisuuden pikainen vanheneminen. Aikaa omaksumiselle jää liian vähän eikä aina voi tietää tulisiko oppia ja opetella vai nimenomaan poisoppia opitusta. Pahimmillaan koulutuspaineet nousevat oppijan eteen jonkinlaisena koukona, mörkönä syvistä vesistä. Toukokuisen selvityksen aiheena on kohdata kaksi kovaa sanaa suomalaisessa kulttuurissa, kansanrunous ja koulutus. Viime mainitusta kohteena on nimenomaan LVI-tekniikan alan koulutus ja sen tarpeiden selvittely. **Kouko** tarkoittaa erilaisia pahoja taruolentoja ja se on käsitetty myös kummitukseksi, petoeläimeksi (varsinkin karhuksi) tai isokokoiseksi ihmiseksi. Koukosta on kerrottu runoja ja tarinoita myös ilman käsitystä siitä, mikä kouko on. Virossa sanan vastine kõuk tarkoittaa ukkosta ja ukkosen jumalaa. Kouko on lainattu itämerensuomalaisiin kieliin balttilaiskielistä, joissa sanan vastine on

tarkoittanut pienikokoista haltijaa. Juminvasara, jyminvasra on hyönteinen, jumilaji on myös kuolemankellona tunnettu hyönteinen.

Maakarhu

Maailman karhulajeista vain ruskea maakarhu elää Suomessa, uhanalaisena lajina siitä on tullut suosittu kuvasafarikohde Kainuun korpiin. Karhuja tavataan etelämpänäkin kuin Pohjois-Suomessa, kesämökkiläisten jäteastiat ovat kaikkiruokaiselle karhulle liian houkutteleva kohde, samoin mehiläistarhaajien hunajakennot voivat olla vaarassa. Ihmistä karhu normaalioloissa välttelee. Karhusivustoja on verkossa, joten perustietoa uhkeasta havumetsien karvaturrista on saatavissa runsain määrin sekä tietona, kuvina että juttuina. Tällä sivustolla lähestytään karhua uudesta näkökulmasta käsin. Kiertoilmaukset ovat osa ikiaikaista metsästyskieltä, ja koska karhu on ollut suuresti kunnioitettu sekä pelätty saalistettava, niin karhun nimikirjossa on monenlaista ainesta ja aikakerrostumia.

Näitä myyttisiä sedimenttejä penkoessa löytyy helposti kolmen semantiikkasedimenttiä, jotka muodostuvat karhusta elävänä olentona, liminaalitilaisena sekä myyttisenä olentona. Kahdesta ensimmäisestä nimikerrostumasta voisi mainita hyvänä esimerkkinä eräkirjailija-toimittaja P. Mäensyrjän petotrilogian karhukuvaukset, eräkirjailija-riistapäällikkö V. Rissasen nimikavalkadin ja lopuksi omat myyttitutkielmani Honkosesta ja Hongottaresta, karhunkallopuun haltijoista.
Näistä sivuista kiinnostuneen tulee osata sananpyörittelyn taito, ellei osaa niin sivut kahlaamalla oppii. Mikä on tämänkertainen yllätysmomentti tekstissä? Aiheesta kiinnostuneet toki karhunkalloriitin tuntevat ja osaavat, honkosesta sanottuun ja kirjoitettuun on hankalaa lisätä mitään uutta sanottavaa.

Lintunen

Karhu, Ursus Arctus omassa elementissään on paksulla turkilla varustettu metsien elävä, joka leikkisästä vihellysominaisuudestaan on saanut peitenimen lintunen. Suomen lintuset eivät ole näin ollen ole pelkästään mitään pikkusirkuttajia oksilla, vaan tulkittavissa Karhu-sukuun kuuluviksi. Huomattakoon, että Lintunen on Suomessa myös edelleen käytössä oleva sukunimi. Erityisesti muistettakoon, että sukunimenä ei yleensä ole käytetty mitään yleisnimitystä ”pieni lintu”, vaan yleensä nimessä on kyseessä jokin erityinen tunnistettava laji kuten karhu.

Karhut ja linnut suomalainen kansanperinne yhdistää ja rinnastaa nimikäytänteessä monin eri tavoin. Tätä tapaa tutkittaessa karhun kannoilla, voidaan esittää ensimmäisellä ja helpoimmin tunnistettavalla merkitystasolla käytettävän peitenimiä sarjaa lintunen laulaa. Hieman syvällisempää ymmärrystä tarvitaan kuuskilaisen eli kuusangan yhdistämiseksi karhun nimeen. Aivan varmaa ei tosin ole onko kuuskilaisella tarkoitettu myös karhua, mutta kuusen alla majailevaa miestä kylläkin.
Tässä puheen tasossa ollaan jo edetty puhumaan karhusta myyttisenä olentona, jolla on hämäräperäinen tabunimi metsästyskielessä. Karhu on tällöin liminaaliolento, jota voisi luonnehtia sanalla ei-elävä-ei-kuollut vaikkakaan ei tarvitse olla kyse suoranaisesta kuoleman kielissä tai henkitoreissaan olemisesta, vaan horroksesta tai koomasta.

Kun nämä karhunkierrokset on onnistuneesti saatettu loppuun ja peitottu karhu saateltu peijattavaksi, niin nimi muuttuu. Karhunkalloriitin honkonen, muuttuu myyttiseksi olennoksi, puun haltijaksi, josta kansa puhuu myös koukona tai kouvona, tästä nimitys kouvon päälliset. Kouko viittaa totemistisena olentona kahteen eri suuntaan, täihin ihmisen päässä sekä kotkaan taivaalla. Karhun kynnet ja kotkan kynnet ovat olleet voimallisia amuletteja taikakaluja.

5.3 Karhu taikakaluna

Taivaan ja maan valtiaana karhussa on uskottu olevan runsain mitoin maagista voimaa, jopa karhun jäljissä. Metsien monitoimimies karhu on käypää tavaraa vielä kuolleenakin. Todisteluketju kielessä voi toisinaan tuoda lähelle syntyjä syviä todella kaukaa kaartaen. Metodisapluunaa, jota näillä sivuilla on tarkoitus selittää ja opettaa, voi käyttää monin tavoin kuten karhun nimiäkin. Yksi metodeista on ns. sanaketju. Eikö kaikki tullut jo sanottua? Kyllä ja ei. Kun on puhe myyteistä, toden sirpaleet ovat siellä täällä hajallaan pieninä paloina. Niinhän Kalevalakin sen meille opettaa sammon sirpaloitumisen myötä. Miksi pitkittää enempää?

Sana, jolla pääsemme hedelmällisyyden ytimeen, on pitkä, ei muodoltaan vaan adjektiivina. Pitkänen on ukkosilman haltijan nimi, Pitkänen lyö salamoita eli on sama asia kuin Ukkonen tai ukkosilma. Nyt tämä teksti silti uhkaa aina vain pitkittyä, jotta ei mentäisi liian pitkälle harhateille, palataan ketjuun ja ruotuun.

Pitkänen (Ukkonen) – pitkittyä - pitkä – pitkälle. Elkätten pitkästykö, ukkosilma ionisoi maan eli hedelmöittää. Karhun tai konsan kynsi pistää kuin oka, tarttuu kuin ota, ja oras pistää sekin, esiin maasta. Kuten tiedetään, jokin kuvitelma on saanut ajattelemaan karhun syntyneen Otavasta, taivaan tähtien tasalta. Karhun luissa, siitinluussa erityisesti on täten uskottu olevan ytyä, yhdistyyhän siinä taivaan ja maan voimat, miehinen ja naisellinen prinsiippi. Karhusymbolissa on sisäänrakennettuna suomalaisten jing ja jang.

Karhu - (Usus arctos), synonyymejä ja kiertonimityksiä: iso elävä, iso kurki, iso mettä, itse, jumalanvilja, karvalallu, kontio, kouko, kurki, könnikäinen, mesikämmen, metsä, metsäinen, metsäläinen, metsänelävä, metsänkuningas, metsänpekko, metsänpeto, metsänotus, metsänvanhin, mettä, mässi, mömmö, mörkö, mörö, mössi, nalle, ohto, osmo, otso, pöppö, pöykäri, suuremmainen, vaari, vanhamies, vanhus, äijä.

Karhunhammas - profylaktisessa taikuudessa käytetty amuletti, jollainen voitiin ripustaa esim. pienen lapsen kaulaan suojaksi pahoja voimia vstaan

Karhunkallo - "Karhunkallolla kierrettiin karjan laidunmaat, eikä siihen piiriin, mikä oli käyty, metsähinen tullut liikkumaan"

Karhunkierros - löydetty karhunpesä, sen ympäri hiihdetty piiri

Karhunpeijaiset - kaadetun karhun kunniaksi pidetty juhla, jossa mm. laulettiin karhua ylistäviä runoja, karhurunoja

Karhuntalja kirkossa - suomalaispitäjissä vallinnut tapa lahjoittaa kirkon alttarin edessä pidettäväksi karhuntalja saattaa olla perusluonteeltaan kirkkouhri, jolla pyrittiin saavuttamaan metsästysonnea ja turvaamaan karja karhun tuhoilta. Sillä saattaa myös olla yhteyttä perinteiseen karhunpalvontaan. Keskiaikaan palautuvat tiedot jatkuvat 1800-luvulle.

Karhuruno - karhunpeijaisissa esitetty, karhusta kertova muinaisruno, karhuvirsi

Karhunpeijaiset: kuvauksia ainakin 1500-luvulta asti. -Saxen-

Metsä - karhu t. susi; yl. Risita, saalis, metsällinen, metsähinen, vähämetsä on susi, isometsä on karhu; puhdas metsä on jänis, metsäinen on susi tai karhu, kaarna, puun kuori, metsänkira suis; metsännahka karhunnahka

Metsähinen - metsänahltija; petäjäinen, pettu, metsänriista -> metsä

Metsänhyvä - pakoon päässyt metsänriista

Metsänkoira – karhun peitenimi, nimi tulee karhun mustaa karhukoiraa muistuttavasta kuonosta

KOIRA SKVR

Hakusanoilla

rakki = 287 runoa
hurtta = 36 runoa
pentu = 32 runoa

peni = 56 runoa
umpisilmä = 33 runoa
koira = 3179 runoa
vahti = 63 runoa
sepelkaula = 2 runoa

Kalloriittiruno

Karhun kallo ripustettiin puoliväliin honkaa

Hongan oksille ojennan,
Siinä ei pahoin päivä paista,
Aurinko ei ahavoita,
Ei syö mustat muurahaiset,
Eikä maista maurijaiset,
Kulettele kusijaiset,
Ketun pojat kellettele.
(mukaeltu kansanruno)

Kuusanka eli **Kuuskilainen** Karhuntapon riittilintu

Karhun liittää kuoleman riitteihin ja tuonpuoleiseen kalloriitti, mutta manalaan on karhu rinnastettu talviunensa, pitkän unenkaltaisen horteen vuoksi, mikä on tehnyt karhusta pohjoisten havumetsien haadeksen herraan. Syöpäiset, kouko ja jumi ovat rinnastuneet karhumyytteihin ja rinnastuneet karhun kiertonimiin tuonpuoleiseksi mielletyn kautta. Täit oleskelevat hiuksissa, ja täiden ilmaantuminen kuoleman enteenä voi viitata sanontaan "latvasta laho" eli seniliteettiin, joka johtaa kuolemaan. Jumit tunnetaan mm. kuolemankellona, joka nakuttaa kuolemanenteenä asunnon seinähirsissä. Tämän alkumielikuva saattaa olla rinnastuma karhun, jumin talvihorrokseen, joka syö Ursus Arctoksen rasvakerroksen, nakertaa "lihaa" kuin jumi seinähirttä. Myyttisin kerrostuma karhuista on ehkä kuitenkin toisessa suomalaisessa surmaballadissa Piispa Henrikin surmavirressä, jonka toinen kuulu vastaavuus on Elinan surma. Elina tulee nimestä Helena, jonka etymologia viittaa hevoseen, ja sellaisena se voi liittyä myös suomalaisittain ajatellen hirveen, joka on nopsajalkaisena kasvissyöjänä feminiininen symboli, kun karhu edustaa siitinluineen ja voimineen maskuliinista symbolia. Henrikin surmavirresssä on toisena päähenkilönä Lalli, joka silpaisee piispan päänahan silmille. Vimmastuessaan karhulla on tapana sokaista vastustaja vetämällä päänahka silmille. Alla malliksi yleiskielistetty ote Suomen Kansan vanhoitas runoista. Yleiskielistys tarvitaan, koska kieli on vanhahtavaa ja vaikeaa kääntää.

Lalli pahin pakanosita
Jumin juuttaitten seassa
Joka tappoi pyhän miehen
Piispan herran Henrikin
Otti korkian kypärän,
Pyhän miehen piispan päästä
Pani päähäsſä omahan,
Kallohonsa ilkiähän,
meni killdinä kotihin,
vaimo kehräs torttiansa,
Sanoin lauisuin puheli,
Mistä on lalloi lakin saanut
Mies häiiy hyvän kypärän,
Lalli nosti lackiansa
Lallin hiukset lakkiin imeytyi.
Kaikki kamara keralla.
Luikoi luusta jrrallensa.
Kaicki Kallosta erkani
Tuli turpa turvattomaksi.
pää paha pajiahaksi,
Nahattomaksi kuin naudan pää
paljahaxi pahan pannan
Sen teki suuri Luoja. SKVR 990

Jumi esiintyy myös hirveen liittyvässä Ison härän tapossa juminkurikkana, ja siinäkin se on päähän liittyvä epiteetti. Runossa on käytetty alkuperäisesti isosta härästä nimitystä ”häkkä”, jonka olen karjalankielsitänyt häkiksi, joka tarkoittaa hirvihärkää tai uhrihevosta. Häilähytti on paremmin ymmärrettävissä muodossa heilahutti. Häilyä-verbi viittaa lähinnä epävarmuuteen, kun joku häilyy kahden ratkaisun välillä, joten se ei tule tässä kontekstissa kysymykseen. Heitä on imperatiivi, mutta kysesssä ei ole minkään objektin heitto, vaan heittäytyminen maahan jonkin kiven tai kallion luona. Iso härkä ei kuitenkaan totellut, keilasarvi on lehmien paimennusrunoissa heilasarvi. Tarkjoittanee yksittäistä sarviparia vastakohtana monihaaraselle hatasarvelle. Härkä on sonni eli urosnauta. Sanaa voidaan käyttää myös eräiden muiden nauta- ja hirvieläinten uroksesta, kuten hirvihärkä tai porohärkä

Päivän lenti pääskylintu
Härän sarvien välillä,
Kuukauden orava kulki
Härän häntäluuta myöten.
Tässäpä syödää syssyttelen,
Tässä juodaa jussuttelen,
Pää on kuin Jumin kurikka,
Häntä on kuin Hämehen miekka.
Heitäös tuolla mättähällä,
Heitäös tuolla kivellä:
Eipä häkki heitäkänä,
Häkki päätä heilahutti,
Keilasarvi keikahutti. SKVR 2174

5.4 Manhonväki

Manalan väkeä on manhonväki, manhot. joita uskomusperinneluokitus tuntee myös hautausmaanväkenä, kirkkomaanväkenä, kalmanväkenä, ruumiinväkenä, manalaisina, menninkäisinä, keijukaisina, keijulaisina, tyhjinä, keikaina, kyöpeleinä, intikona settisinä, muun muassa. Manhot lienee suhteellisessa neutraaliudessaan kattotermi eri nimisille maanalisille olennoille, joten manhoista puhuttaessa kyse on yleisluonteisesta luonnehdinnasta. Manhoväki on siten kuolleitten maailmassa elävien olentojen nimitys, jotka ihmissilmiin näyttäytyvät haamuina tai hahmo-olentona, joilla tarkotietaan vainajien sieluja, haamusieluja eli Manlan väkeä. Vainajauskoa tutkinut Iivar Kemppinen toteaa manalaisten olevan manholaisia aina ja väistämättä. Manhonväki tulee noutamaan vainajaa ja asettuu ruumissaattueeksi. Loitsuissa tätä saattojoukkoa kutsutaan kalmaksi, joka manataan sinne minne se kuuluu Manalaan tai Pohjolan kivimäkeen.

Manalainen, maan alanen,
Manalainen maasta nousit.
Mene sinne, kusta tulit:
Mieheen maan alasehen!
Sinne mä sinun manaan,
Sinne kuolleitten kotihin,
Kalmalaisten kartanohon,
Pohjan pitkään perrään,
Lapin laajaan kyllään:
Kivi on keskellä ketoa,
Reikä on keskellä kiviä. SKVR 5620

Kansa tuntee manhon väen eli pörhösen tyhjällä eläjänä. Olento ei syö mitään, ja kulkee meninnkäisjoukkona. Kerran yhteen mökkiin tuli kerralla paljon pörhösiä. Mökin eukko siunailemaan: - Mitä te ootte tänne tulleet, tehän oletttte tyhjällä eläjiä! Ja samassa pörhöset meni kuin noidan nuolet ovesta ulos. Pörhösistä eroon päästyään akka savusti huoneen katajan savulla.

Menninkäisinä manalaiset ja manhot joskus sekoitetaan maahisiin ja kufittariin, maan alla asuviin uskomusolentoihin. Myös delirium-tilassa nähdyt pikku-ukot tai näkijän hahmottamat tuonpuoleisen olennot on laajasti tulkiten manhoja. Manhot sopivat yleisnimeksi Manalan väelle ja sen johdannaisille siksikin, että nimitys on säilynyt elävimpänä pohjoisessa kansanperinteessä, ja siten saattaa olla vanhinta kerrostumaa uskomusperinteessä, samaa sarjaa kuin kufitarten ja maahisten elävä myyttinen kertomusperinne, joka muualla Suomessa on jo rapautunut pelkäksi kansanuskoksi ja uskomusperinteeksi. Pohjois-Suomessa on myös elävimpänä säilynyt tarinat karhusta ihmisen emuuna sekä karhun ja ihmisen liitosta syntyneet lapset.

6. KANSANRUNOUS JA ASTRAALIMEEMIT

Suomessa on yhteensä noin 85 lajia, joita esiintyy kautta maan. Tämän esiintyvyyden pohjalta muodostuu myyttisyysaihioita seuraavasti. Seuraavassa on yhdistetty lintulajit myteemijakoon mututuntumalla tehtynä. Edellä on esitetty jo magiamyteemi, alla muiden myteemien symbolit. Kokemus on opettanut hurjimpienkin kokeilujen joskus johtavan johonkin mielekkääseen lopputulokseen. Alkupuolella tutkimusta osoitin, että työläs tiedonsirpaleiden hakuprosessi sanakirjoista ja arkistoaineksesta tarkoitteena pelastaa unohtumassa oleva ja kiinnittää siihen huomiota, on joissain tapauksissa ollut merkittävä apu uutta tietoa luotaessa. Koska olen aikanaan laatinut myös naisperäisistä hahmoista myteemijaon mukaiset ryhmittelyt, liitän ne tähän symbolien kera näkyville, vaikka tällä tiedolla ei varsinaisen astraalimytologisen tarkastelun kannalta ole merkitystä, tai ainakin niin voisi olettaa. Luovat ratkaisut edellyttävät runsautta, massaa mistä koostaa uusia ideoita, siksikin tämä raakadatarypäs saattaa olla paikallaan odottamassa jatkojalostusta. Mielikuvitus sinänsä on galaktinen maailma.

Astrologia on tunnettu vuosituhansia ennusmenetelmänä, horoskooppi on tietyn hetken, ajan kuva olipa kyseessä sitten syntymähetken tai muun hetken taivaan planeettojen suhde eläinradan suhteen. Antiikin oppineet uskoiva harusspeksien ennusteisiin. Lintujen lennosta ja muista liikkeistä pyrittiin ennakoimaan mitä tuleman piti. Tavallaan tästä muistumaa ja jatkumoa on mm. sääuskomus, jossa pääskysen lennosta voi lyhyellä aikavälillä luotettavasti onko tulossa pouta vai sade. Perimmäinen syy tosin piilee hyönteisten liikkumistavassa ilmojen edellä. Planeetat on mielletty jumaliksi, joilla on taivaskeho (celestial body). Planeetta edustaa siten sekä yksittäistä korpusta, kehoa että planeettajärjestelmää, jumalkorpusta. Yhteistä linnuille ja planeetoille on semanttisesti maallisesta elämästä katsoen tuonpuoleisuus. Vainajan henki lentää sielulintuna pois syttyäkseen jossain vaiheessa tähdeksi. Plejadien tähtisisarten synnynkin kerrotaan olleen ylijumala Zeuksen tekoa, kun hän muutti Orionin ahdistelemat neidot kyyhkyiksi. Astraalitaruissa transformaatiot linnuista tähdiksi sujuvat muitta mutkitta. Jumalten lisäksi muistumia lintujen ja neitosten yhteydestä on vielä jäljellä Kalevalassa ja suomalais-karjalaisissa kansanrunoissa, joissa puhutaan mielitietyistä kainaloisena kanana. Muuta nuorison suorittamaa kisaamista kutsutaan teerenpeliksi, mikä on suora osoitus etologiaan eli eläinten kyttäytymiseen. Mielikuvitus pyrkii täyttämään tiedon aukkoja. Kalevalassa on suorempikin mahdollisten jumalattaren ja linnun välinen yhteys.

Ilmarinen muuttaa kiukkuisen ja uskottoman morsiamen kajavaksi, lokiksi luodolle laulamaan, kyse voi olla myös taivaallisesta meren luodosta. Kiinnostus eri konstellaatioita kohtaan on aikojen kuluessa vaihdellut, hanhen konstellaatio ei enää kiinnosta, se elänee muistitiedon viime rippeitä satuna ketusta kanatarhassa. Astraalitaruston rippeitä on myös saduissa kuten Topeliuksen Koivu ja tähti tai ATU 7070 Kolme kultaista lasta, joiden versiosta löytyy lupaus syntyvistä kolmesta lkultahiuksisesta lapsesta, joilla on tähti otsassa ja ketju kaulassa. Nykyinen virallinen konstellaatioiden määrittely tunnistaa eteläisellä ja pohjoisella pallonpuoliskolla vain muutamia lintulajeja konstellaatioissa ja astromeissa.

Apus – paratiisilintu
Aquila – kotka
Columba – kyyhkynen
Corvus – korppi

Cygnus – joutsen
Grus – kurki
Pavo – riikinkukko
Tucana – tukaani

Lisäksi on tarusiivekkäitä Pegasos ja Phoenix. Kyyhkynen tunnetaan Suomessa nimellä toukomettinen, ja sen kaupunkilaiserkku on pulu. Edellinen on romanttinen vertauskuva sekä rauhan symboli. Mainituista nimistä on Ilmarisella selvästi jotain tekemistä kotkan kanssa, ja joukahaisella joutsenen kanssa, mahdollisesti tähdistöjenkin. Kurki esiintyy ratkaisevassa roolissa sammon ryöstössä, korpilla on sivuosansa Kalevalan näyttämöllä.

Nousi lieto Lemminkäinen, kohosi Kalevan poika
haravassa vaskisessa päälle selvien vesien;
vaan oli pikkuista vajalla: yhtä kättä, puolta päätä,
paljo muita muskuloita, siihen henkeä lisäksi.

Emo tuossa arvelevi, itse itkien sanovi:
"Vieläkö tästä mies tulisi, uros uusi toimeaisi?"
Päätyi korppi kuulemahan. Tuop' on tuohon vastoavi:
"Ei ole miestä mennehessä eikä tuiki tullehessa:
jo silt' on siika silmät syönyt, hauki hartiat halaisnut.
Sie päästä merehen miestä, työnnä Tuonelan jokehen!
Ehkä turskaksi tulisi, valahaksi vahvistuisi."

…

Honka vastata hotaisi, itse äänehen ärähti:
"Ei minusta purtta tulle, kuuen kaaren kantajata!
Mie olen honka huolainniekka; kolmasti tänä kesänä
korppi koikkui latvallani, varis vaakkui oksillani."

....

Tiera tuon sanoiksi virkki, itse lausui, noin nimesi:
"Kostohonpa, koito raukat, kostohon, kovaosaiset,
saimme suurehen sotahan pimeähän Pohjolahan
oman hengen heitteheksi, itsemme ikimenoksi
näillä paikoilla pahoilla, teillä tietämättömillä.

"Emme tuota tunnekana, emme tunne, emme tieä,
mikä tie vetävi meiät, kuka juoni juohattavi
kuolemahan korven päähän, kaatumahan kankahalle,
korppien kotisijoille, variksien vainioille.

"Millä nyt maksan naisen naurun, naisen naurun, piian pilkan,
akan ilkeän evähät, pahan porton paistannaiset?"

Varis vaakkui varvikosta, varis vaakkui, korppi koikkui:
"Oi on kurja kullansolki, ainoa Kalervon poika!
Mit' olet mielellä pahalla, syämellä synkeällä?
Ota vitsa viiakosta, koivu korven notkelmosta,
aja suolle sontareiet, lehmät liejuhun levitä
puolen suurille susille, toisen korven kontioille!

Kalevala-otteet kertovat korpin roolista tietäjänä, varsinkin suruun, kostoon ja ikävään liittyvänä neuvonantajana. Lemminkäisen äitiä korppi kehottaa heittämään turhan toivon, venepuun etsijä saa kuulla hongan olevan karsikkopuu, jossa jo kolme kesää korppi ja varikset ovat pitäneet kemuja. Lemminkäisen sotaretkelle houkuttelema Tiera valittaa tappiotaan ja edessä olevaa kuolemaa korppien mailla. Ja lopuksi kostoa uhkuvaa Kullervoa korppi yllyttää tuhoamaan karjan, jota paimentaa. Yhtymäkohdat saattavat olla kaukaa haettuja, mutta uskonnollinen runokieli puhuu vihreistä niityistä, autuaista metsästysmaista, joiden esikuva ehkä on taivaan tarhoissa, ja jäänne näistä taivaan tarjoista elää kiletoivirsien ja lappalaulujen nuorten kisaavissa liekkulauluissa. Kreivin sylissä istunut saattaa olla unohtunut jäänne samantapaisesta myyttisestä tarinastosta kuin mitä ovat kreikkalaiset astraalitarut. Aatelisuus rinnastetaan kruunupäisyyteen, ja outoa kyllä, hirvellä on ollut peitenimenä airojalka, joka on merkinnyt myös aatelista. Airojalkainen pikari on ollut Tallinnan pormestarin arvomerkki. Korppiin liitetään antiikin taruissa janoisuus, kalevalaisissa runoissa jano ja juominen esiintyy mm. Hirvi ja lähde helkarunojen loppurunossa. Korpin astraalitarupohjaan voi juontua myös käsite korpinkivestä lainkäytön manipuloijana.

Tällä perusteella ja alun mallin mukaisesti seuraavassa sattumien keitoksessa on haarukoitu alan asiantuntijoiden hajamainintoja erilaisista naisjumaluuksista tai haltijahahmoista suomalaisittain, assosiaatiovihjeineen. Menettely on kaoottinen, kosmos on kaoottinen ennen järjestymistään ja muototumistaan luonnonlakien mukaiseksi, ja lopulta saavutettu järjestys tuhoutuu. Yleensä tuhottua ja tuhoutunutta ei enää ehjäksi voi saada, mutta tilalle syntyy uutta. Ellei muistuman rippeitäkään ole, niin käsitykset vaipuvat kokonaan unholaan tuonpuoleiseen tai kadotukseen. Seuraavan voisi täten tulkita jonkinlaiseksi muistorippeiksi jostain ehjemmästä systeemistä, vaikea tosin sanoa mikä se on ollut.

Seuraavassa esitetty jako symbolilintuineen on melko lailla noeettinen, hakuammuntaa toisin sanoen, varsinkaan kun etukäteen ei edes ole selvillä mitä sanasikermästä pitäisi löytää ja hakea. Aiemmin jo esitetyn CLS-motiivien myteemiaihioinnin mukaan tähtitarhaan, konstellaatioihin liittyvät myteemi on primitiiviseen liittyvä näkökulma. Tulkintoja on mahdollsita tehdä monista eri lähtökohdista käsin. Sanakirjoissa on vedetty mutkia suoraksi, kun on arveltu enottaren olevan nimitys äidinveljen tyttärelle. Tällaista nimikäytännettä ei kuitenkaan tiettävästi ole ollut käytössä, joten todennäköisempää on enottaren viittaavaan johonkin Eridanus-virran kaltaisene haltijaan. Äkäättären on vihjattu olevan Hiitolan emäntä. jonka embleemeinä ovat teräaseet. Vanha suomi tuntee sanonnan – Kuolema, missä on otasi. Äkämystynyt on vihastunut, kiukuissaan. Ehkä nimissä on jäänne samankaltaisista myyteistä kuin mitä antiikin mytologia käsittelee Prosperinana ja Eridanus-virtana. Joka tapauksessa aineisto

osoittaa, miten sirpaleinen tulkintakirjo on ollut jo sata vuotta sitten.

ÄKÄÄTÄR, (myth.) Naispuolinen henki, jolla oli teräviä kaluja arvonsa merkkinä.
Äkäätär neito, Äiän ääs on pistin; Hiitolan emäntä

ENOTAR Äidinveljen tytär?
1) Enonen, eno; moders bror; enola, morbroderns hem/bostad;
2) Enovesi, fors, stark ström; stort öppet vatten.
Eno = Enu,koski, vaarallinen, voimakas virta, pääjoki; vattenfall, kalarakt, strid ström, hufvudelf

Molemmat esimerkit valaisevat eksoottisuusmyteemin alle joutuneita jumalataraineistokäsitteitä, jotka lintujaossa saivat Kielastajassa tunnuslinnuikseen käpylinnut, tilhen, pensastaskun ja järripeipon.

6.1 Suomen linnuston myttimeemistö

Sattumoisin tähtikorpuksen valinnan yhteydessä ilmeni, että tähdistöjä tunnistetaan ja luokitellaan olevan yhteensä 85-88 johtuen hieman näkökulmasta. Kielastajassa olen kartoittanut suomalaista mytologiaa sen faunaston, erityisesti lintujen kautta, joilla vaikutti olevan selvä yhteys sekä jumalhaltijoihin että kasveihin. Jos kalliomaalausten funktiona on ollut jollain tavoin kytkös astraalimytologiaan, niin linnuilla ja tähdilläkin voi olla jokin toistaiseksi vielä kartoittamaton yhteys. Uskotaanhan ihmisen sielun sijoittuvan milloin lintuun, toisinaan sielu lennähtää kauas tai syntyy ja syttyy tähti. Ehkäpä on niin, että lähituonelassa ollaan netälisten ajan, jota kestää vainajan muistamisena neljäkymmentä päivää, ja sielu liikuskelee välttämättömyyssyistä lintusena. Ehkä karhun, Ursus Arctoksen, tuonpuoleisen ruhtinaan eufemismi lintunen viittaa sekin vainajainmaan asukkeihin, jotka yläilmoissa lintuna ja henkenä liitävät ennen siirtymistään tähdiksi taivaalle.

Vaikka ajatus on vielä leikittelyasteella, niin mahdollisesti eri tähtiryhmittelyt voidaan jatkossa rinnastaa jollain periaatteella eri myteemijoukoiksi, jolloin ehkä on havaittavissa jonkinlaisia paralleeleja, samankaltaisuuksia kunkin ryhmän astraalitaruissa ja eri kansojen lintu-uskomuksissa. Uskotaanhan esimerkiksi Venäkällä kurkien olevan sodassa kuolleiden sieluja. Luokitteluperuste lintumaailmaan on täysin oma keksintöni, jossain määrin mielivaltainen, toisin osin melko selvä uskomusten tai kansanrunojen perusteella. Korppi on kosmoslintu maagisine tietäjäominaisuuksineen, lintu, josta löytyy tarinoita sekä astraalimytologiasta että skandinaaviseta mytologiasta Eddasta. Lintuihin liittyy mytologiassa runsaasti symboliikkaa.

Magiamyteemi (Motto: RIETTALINTU)

Harakka
Varis
Käki
Lapinharakka (Isolepinkäinen)
Korppi – kosmos

6.2 Lintusymboliikkaa

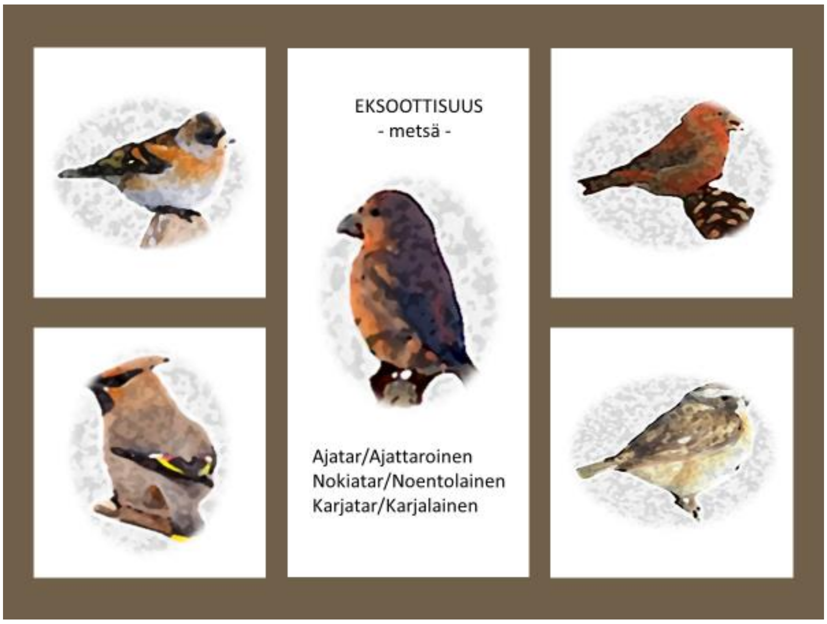
Tulevaisuuteen ja tulevaan on aina haluttu jollain tavoin nähdä ja tulevaan varautua, keinot ovat vaihdelleet uhrieläimen maksasta ja kahvinporoista tilastollisiin laskelmiin ja päätelmiin. Saattaa olla, että loppujen lopuksi on melko yhden tekevää, saako intuitionsa ja tulkintansa hauen maksan kiemuroista vai skenaarioista. Kumpikaan menetelmä ei takaa, että tulkittu osuu täsmälleen oikeaan, kummassakin tapauksessa ennuste voi osua kohdalleen, jolloin kyse on valistuneesta arvauksesta tai perustellusta johtopäätelmästä. Ennemerkit ovat osa kansanperinnettä, lintuihin on erityisesti liitetty sekä sielu-uskomuksia että kohtaloon liittyviä tapahtumia. Merkit, unet ja tähdet ovat jatkumo, jolla on nykymuotonsa matematiikassa ja tilastotieteessä. Fauna ja flora muodostuvat ympäristöön sopeutumisen ehdoilla. Tietty lintulajisto kertoo kansanluonteesta tulkintojen kautta. Seuraavassa on aihioitu kuvin ja jumalhaltijaolentovastaavuuksin suomalainen linnusto 1900-luvun puolivälissä. Jako on esitetty 2009 julkaistussa Kielastajassa. Tekstin voi hyvin ottaa askartelu- tai tehtäväkirjana, koska esitetylle on löydettävissä samalla jaolla tehty meemijako, joka on aihioitu pdf-julkaisussa Myytti ja metodi – Futurolokiset ennakkoluulot.

Eksoottisuus: 11. Myteemi (motto: METSÄ) = metsälinnut IV (suunnitelma)

Isokäpylintu **Tilhi**

Pikkukäpylintu **Järripeippo**

Pensastasku

Legendamaisuus: 6. Myteemi (motto: KEVÄTMUUTTO) = Kevätlinnut (tehty)

Punarinta **Kiuru**
Varpunen **Peippo**
Peltosirkku

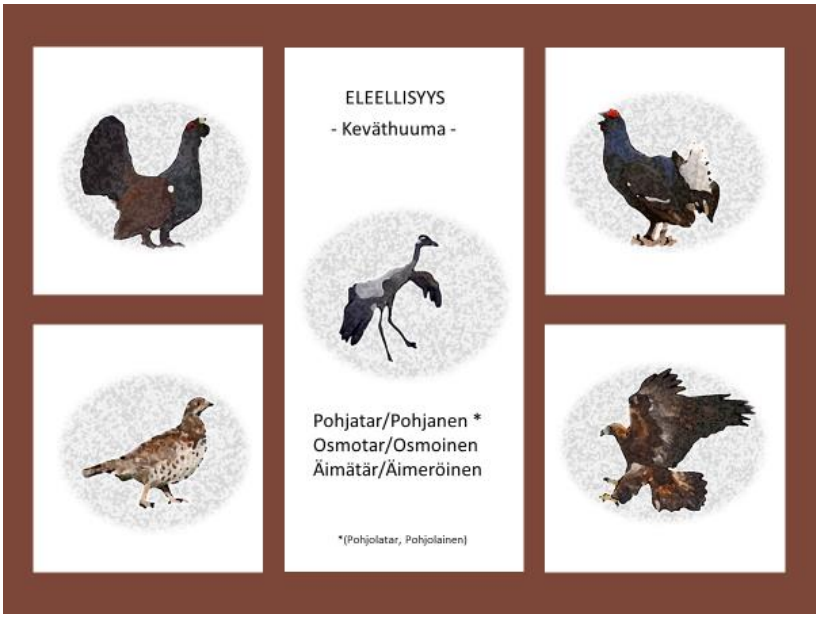
Luonto: 1. Myteemi (motto: ELINEHDOT) => vesilinnut III (suunnitelma)

Haahka
Heinätavi
Naurulokki
Jouhisorsa
Sinisorsa

Eleellisyys: 15. Myteemi (Motto: KEVÄTHUUMA) = Metsälinnut IV (suunnitelma)

Pyy
Teeri
Kotka
Metso
Kurki

DEMONISUUS 8. Myteemi (Motto: HAUKANKATSE) => SAALISTUS = suo ja petolinnut X (suunnitelma)

Ampuhaukka **Varpushaukka**
Kanahaukka **Tuulihaukka**
Hiiripöllö

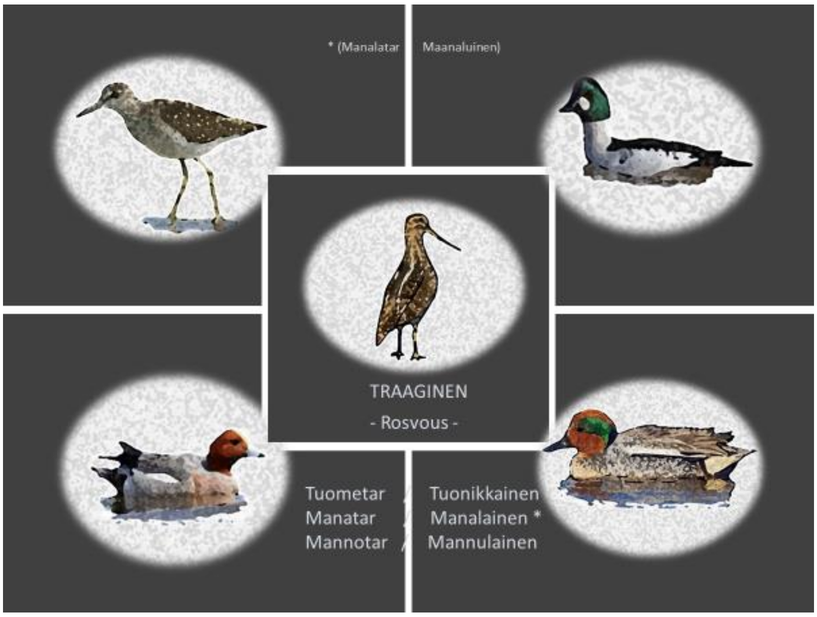
SANKARUUS 2. Myteemi (Motto: TUNNETTUUS) => vesilinnut III (suunnitelma)

Isokoskelo **Valkoviklo**
Tukkakoskelo **Metsäviklo**
Koskikara

TRAAGINEN. 17. MYTEEMI (Motto: ROSVOTUT) = > vesilinnut III (suunnitelma)

Rantasipi **Tavi**
Liro **Telkkä**
Haapana

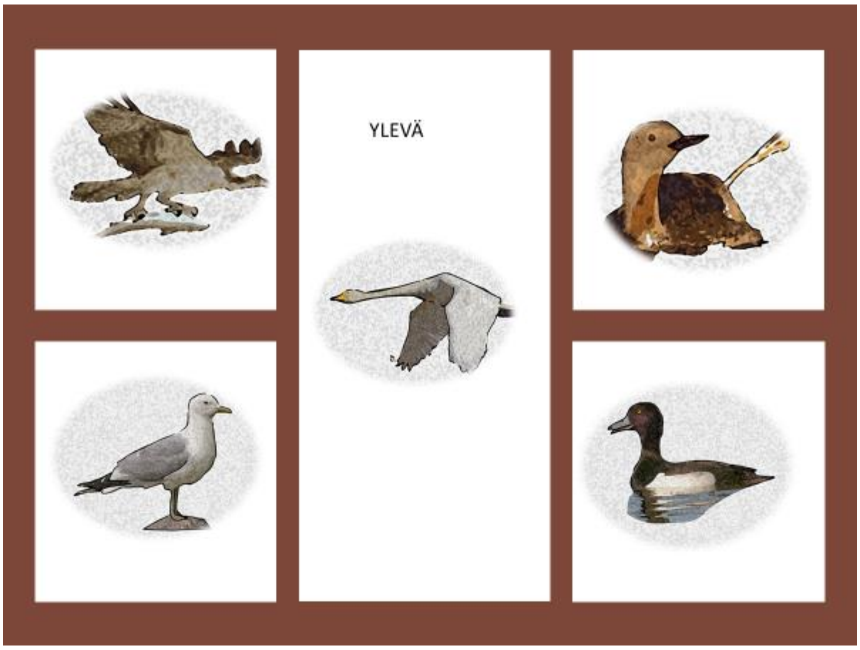
MAAGINEN 3. Myteemi (Motto: KESÄYÖN KUULAUS)
= Suo ja petolinnut X (suunnitelma)

Kuikka **Jänkäkurppa**
Töyhtöhyyppä **Suokukko**
Suopöllö

YLEVÄ 16. Myteemi (Motto: LIIKEHDINTÄ) = kevätlinnut (tehty)

Kalasääski **Kaakkuri**
Kalalokki **Tukkasotka**
Laulujoutsen

FANTASIA 9. Myteemi (Motto: LIVERRYS) = Pikkulinnut V (suunnitelma)

Kirjosieppo **Pohjansirkku**
Harmaasieppo **Hömötiainen**
Rautiainen

PASTORAALISUUS 14. Myteemi (Motto: KYLVÖAIKA) = kevätlinnut (tehty)

Västäräkki **Kottarainen**
Kivitasku **Laulurastas**
Taivaanvuohi

MYSTISYYS 10. Myteemi (Motto: LINTUSYMBOLIT) => metsälinnut IV (suunnitelma)

Pohjantikka **Helmipöllö**
Pikkutikka **Käpytikka**
Palokärki

SATUMAISUUS 4. Myteemi   (Motto: VÄRITYS) => pikkulinnut V (suunnitelma)

Leppälintu **Kulorastas**
Punakylkirastas **Räkättirastas**
Käenpiika

BALLADIMAISUUS 5. Myteemi   (Motto: LAULU) => pikkulinnut V (suunnitelma)

Metsäkirvinen **Pajulintu**
Niittykirvinen **Pajusirkku**
Keltavästäräkki

SAKRAALISUUS 7. Myteemi (Motto: LENTO) -> Kevätlinnut (tehty)

Törmäpääsky **Haarapääsky**
Tervapääsky **Räystäspääsky**
Punatulkku

PRIMITIIVISYYS 12. Myteemi (Motto: LAJI) = Kalevalaiset linnut (tehty)

Ruokokerttunen **Isolepinkäinen**
Urpiainen **Hippiäinen**
Talitiainen

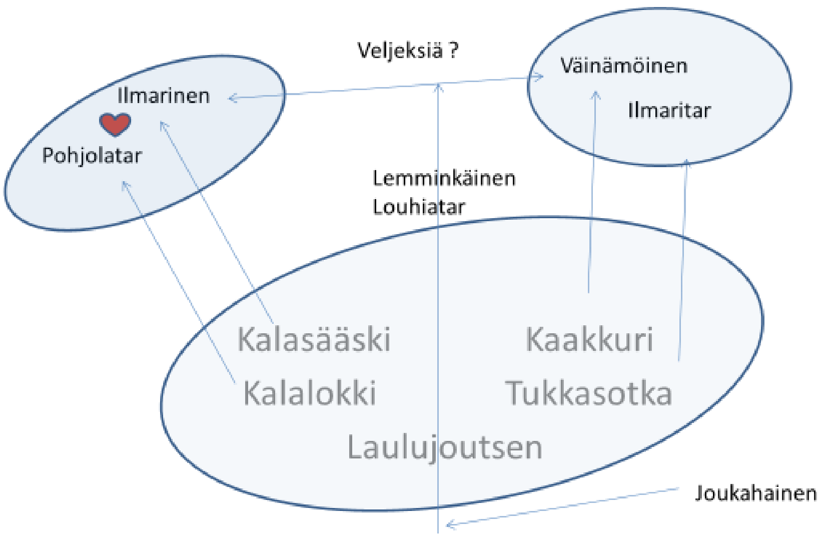
*FOLKLORISTISUUS 13. Myteemi (Motto: RIETTALINTU) -
> Kalevalaiset linnut (tehty)*

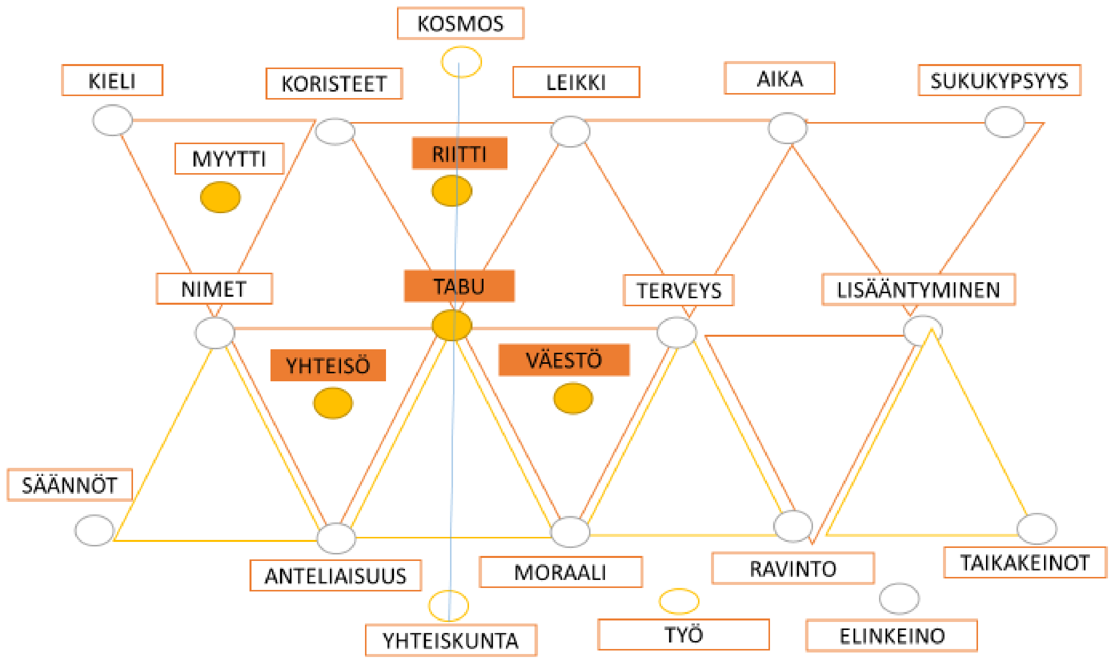
Harakka **Lapinharakka**
Varis **Korppi**
Käki

6.3 Esimerkkejä universaalirakenteiden muodostumisesta

Kuvio. Universaalimeemien verkosto Mundochin jaon perustella meemikaavaan sovellettuna.

Sälätiedosta kullan seulominen on yhtä hankalaa kuin vaskoolilla hiekan seulonta. Vaivalloiseen puuhaan ei ole mitään mieltä tarttua, ellei jokin saisi uskomaan jotain arvokasta olevan löydettävissä. Lopputulos on silti epävarmaa. Ensi alkuun arvokkain anti ehkä on siinä, että yleisimmät lintulajit olen luokitellut myteemilajeittain ja etsinyt niille rinnastukset suomalaisesta jumaljoukkiosta. Koska linnut ovat naisellisuuden allegoria, sen voi rinnastaa pehmeään, valoisaan, feminiiniseen, eteläiseen taivaaseen, jota edustaa hirvi, kun taas pohjoinen karhuineen on maskuliininen, voimaan ja älyyn liitetty pohjoisen tähtitaivaan valtias, jonka kiintopisteenä toimii Pohjantähti. Tämän lisäksi se sattuma, serendipiteetti, että sekä Kielastajassa esittämäni lintulajisto että tähän työhön valikoimani konstellaatiokorpus sisältävät kumpikin 85 nimekettä, suo mahdollisuuden leikkiä rinnastuksen ajatuksella päämääränä löytää jokin yhteinen nimittäjä meemeille niinkin toisistaan etäällä oleville käsitteille kuin linnut ja konstellaatioiden tähtitarut.

Tehtävä on haastava. Aluksi kannattaa lähteä liikkeelle meemijahtiin etsimällä joukosta kolme ensimmäistä viiden ryhmää, jolloin jokaiseen seitsemääntoista meemi-myteemilajiin kertyy meemikaavan verran osatekijöitä, yhteensä viisi konstellaatiota kuhunkin. Lintulistauksen ensimmäisenä on eksotiamyteemi, viimeisenä folkloremyteemi, kolmantena tässä joukossa on sankarimyteemi, koska siihen on runsaasti tarullisia aineksia olemassa. Linnuista saamme eksotiakolmikon tropiikin linnuista tukaani, paratiisilintu ja riikinkukko.

Eksotia	tukaani	paratiisilintu	riikinkukko	kyyhkynen	kameleontti
Folklore	kotka	korppi	joutsen	kurki	kärpänen
Sankari	Hercules	Orion	Perseus	Kefeus	Ophiuchus
Luonto	susi	ilves	iso karhu	pieni karhu	kettu
Pastoraali	härkä	ajokoira	iso koira	pieni koira	oinas
Balladi	Kassiopeia	Berennice	Andromeda	neitsyt	delfiini
Demoni	valaskala	vesikäärme	skorpioni	etelänvesikäärme	käärme

Ylevä	mikroskooppi	sulatusuuni	kolmio	heilurikello	etelän kolmio
Satu	pegasos	kentauri	yksisarvinen	lohikäärme	feeniks
Primitivia	eridanus	kalat	etelänkala	lentokala	kultakala
Eleellisyys	pikkuhepo	jänis	sisilisko	kirahvi	kauris
Myyttinen	leijonat	kaksonen	vaaka	rapu	vesimies
Legenda	purje	köli	kompassi	kaukoputki	sekstantti
Tragedia	verkko	kilpi	jousimies	ajomies	karhunvartija
Sakraali	etel.kruunu	pohjankruunu	etel.risti	pöytävuori	alttari
Magia	ilmapuntari	oktantti	kulmaviivain	harppi	**? lyyra**
Fantasia	nuoli	intiaani	veistotaltta	kuvanveistäjä	maalari

Kuvio. Tämä on vaihtoehtoinen tapa tarkastella tähtitaivaan kuvioita, edellinen versio jakaantui hieman toisin, vertikaalisuunnassa. Tämä on horisontaalinen tapa katsoa samaa asiaa.

Systeemiin kuuluu jostain toistaiseksi minulle selkiintymättömästä syystä merkittävä lapsus -ilmiö, aina jokin kohta on väärin, joko tuplapuukaantuneena tai pois tippuneena. Tässä tapauksessa puuttuva ruutu oli magiamyteemissä viides ruutu, jossa on esitetty erilaisia hengen tuotteisiin tarvittavia elementtejä. Intiaanit edustavat kirjallisuutta, ns. poikakirjallisuutta, josta usein kiinnostus sitten kumpuaa uusille urille taiteen tai tieteen pariin maagisina välineinä, taikakaluina erilaiset tekniset välineet. Yhden yhtä työtä en ole onnistunut tekemään ilman tätä lapsus-ilmiötä. Merkittäväksi sen tekee se, että kun joutuu etsimään puuttuvaa, siihen kiinnittää enemmän huomiota kuin mitä muuten tulisi tehtyä, ja usein löydös osoittautuu tulkinnan kannalta hyvin keskeiseksi. Ja kuinka ollakaan, puuttuva tekijä on lyyra, kreikkalainen versio kanteleesta. Olin ensin aihioinut sen lintujen joukkoon kuuluvaksi, koska oletetaan musiikin syntyneen lintujen laulusta. Kalevala tosin väittää soiton syntyneen suruista. Lintujen joukossa on myös lyyrapyrstö, joskaan ei tässä korpuksessa. Kadonnut sijoittuu magiamyteemiin, mikä sopii hyvin kuvaan, koska kalevalainen sankari Väinämöinen käytti kannelta maagisena nukutuskeinona marviessaan Pohjolan väen uneen. Enemmän sääyhteyksiin liittyy myös kanteleen ja taivaankannen rinnastus sananparressa: - Taas Eerik kannelta soittaa! Sanonta sisältänee jonkin kadonneen tabun, koska vakioselitys sanonnalle kuuluu, Juhana-herttua ikävissään soitelleen kannelta kauniille Kaarinalle. Juha Pentikäisen tulkinnan mukaan kyse saattaa olla ukkosenilmasta ja salamoiden jyrinästä. Noitarumpua on kutsuttu kanteloksi, rankkasade rummuttaa pintoihin. Kanteleen uskotaan syntyneen joko hauen leukaluusta tai hirven sarvista. Näin oli ensimmäisen prototyypin laita, kunnes kantele putosi veteen ja tilalle Väinämöinen loi nykyversion kanteleesta puusta.

Meemimyteemilajhi, josta lyyra-kantele siirtyi magian piiriin oli folklore. Rajoittuneesti voi toki hymähdellä erolle, onhan toki kärpäsellä ja kanteleella eroa melkoisesti, suoraviivaisesti ajatellen ne eivät voi toimia toistensa korvikkeina, mutta ergodien semiotiikan avulla se lienee mahdollista.

Mytolokiikka luokitteluineen menee toisin. Kärpänen on luokiteltavissa kansanperinteen käsityksissä siivekkääksi siinä missä perhoset, ampiaiset, liito-oravat, lentokalat ja lepakotkin, jolloin kategoria sisältää hyönteisiä, lintuja, kaloja ja nisäkäs. Siivekkäissä on anomalioita. Lisäksi kärpänen on merkittävä mytologinen olento kansanperinteessä, koska sen uskotaan olevan paholaisen luomus, kun linnut ovat pääsääntöisesti legendojen ainesta ja jumalan luomia. Kansanrunous ei tosin , puhu

käpäsistä vaan herhiläisestä, jolla oli osuutensa raudan luonteen, luntion pilaamisessa, kun hyödyllisestä tarvekaluaineksesta tuli tappava asemateriaali.

6.4 Naishaltijat myteemeinä ja merkityksinä pareittain

Lintusymboliikan jumalhaltijaparit ovat koostettavissa myteemijaon lisäksi merkityslajeiksi, jotka alla on nimetty ryhmää luonnehtivalla sanalla. Myöhemmin tullaan siihen, miten tulkinnoissa Deneb saa suomalaistarustotulkinnoissa ensin Aino-kvasitarun omakseen ja miten siitä oikeammin tulkiten voisikin tulla Mielikkiin liittyvä taru. Mielikki metsänemäntä on metsästysloitsujen ja eränkäynnin pääjumalatar, mutta aisapariksi nimi ei käy. Metsään liittyy monia muitakin olentoja, muun muassa turhankin perusteellisesti käsitelty onnervoinen, joka on muuallakin kuin Aleksis Kiven tuotannossa onnen tyyssija, myös Onnetar tunnetaan, mutta nimi vaikuttaa varsin suoralta lainalta Fortunan olemuksesta. Piekkola Kalevala-tulkinnassaan rinnastaa Mielikin ja Mimerkin, folkloristi Martti Haavio arveli Himerkin viittaavan tähtitaivaalle ja sanoihin ”Mikä merkki?”. Karhu kalloriitissä on Hongottaren/Honkosen suojeluksessa jne. Alla esistetyssä myteemiluokituskessa jumlahaltijarinnastuksineen M1_M15 viittaavat kehitystyön aikaiseen merkityslajiluokkaan.

Luontomyteemi
M11 ERÄHENKISYYS
Tapiotar/Tapiainen
Metsätär/Metsäläinen
Hongotar/Honkonen

Sankarimyteemi
M1 KALEVALAN PÄÄSANKARIT
Ilmatar/Ilmarinen, (Ilman tytär/Ilmalainen)
Lemmetär/Lemminkäinen
Väinätär/Väinämöinen

Magiamyteemi
M7 PAHANTEKIJÄT
Malitar/Malinen
Panniatar/Panentainen
Angervatar/Angervainen

Satumyteemi
M3 JÄTTILÄISTEN JÄLJET
Jäpitär/Jäppinen
Kalevatar/Kalevainen, (Kalevatar, Kalevalainen)
Kareitar/Karilainen

Balladimyteemi
M2 ONNELLISET HETKET Auteretar/Auterinen
Sinetär/Sinervoinen, (Sinervätär, Sinervöinen)
Emuutar/Emuulainen

Legendamyteemi	
Vedelliset eläväiset M16	Aallotar/Aaltamoinen Ahikatar/Ahikkainen Vuojalatar/Vuojolainen, (Vuolamatar/Vuolamoinen; Vuolahatar/Vuolahainen; Vuotar/Vuolainen)
Sakraalimyteemi	
M5 TAIVAHAN TAATTO	Taivaannavatar/Taivasnapainen Ääretär/Äärehinen Räsätär/Räsänen
Demonimyteemi	
M6 VIHANPITO	Joukon jorotar/Joukahainen Kähetär/Kähönen Äkäätär/Ähmeröinen
Fantasiamyteemi	
M14 PUUT, PÖHEIKÖT JA KOSTEIKOT	Tuometar/Tuominen Lehdotar/Lehtolainen Norotar/Noreinen
Mystiikkamyteemi	
M8 TUULIEN TUOMAA	Ahavatar/Ahavainen Tuuliatar/Tuuliainen Apajatar/Apajainen
Eksotiamyteemi	
M9 METSÄN HOUKUTUKSET	Ajatar/Ajattaroinen Orotar/Oroinen Nokiatar/Noentolainen
Primitiviamyteemi	
Maalliset turjakkeet M17	Ähötär/Ähkiläinen Turjotar/Turjolainen Äijätär/Äijykkäinen
Elkeellisyysmyteemi	
M13 OLUT ON JUHLAJUOMA	Pohjatar/Pohjanen, (Pohjolatar, Pohjolainen) Osmotar/Osmoinen Äimätär/Äimeröinen
Ylevyysmyteemi	
M4 VALOT TAIVAALLA	Koitar/Koitulainen Otavatar/Otavainen Tähetär/Tähtikäinen
Tragediamyteemi	
M10 MANALLE MENNEET	**T**uometar/Tuonikkainen Manatar/Manalainen, (Manalatar, Maanaluinen) Mannotar/Mannulainen
Pastoraalimyteemi	
M12 PELTOVILJELYN VAIKUTUS	Pellervotar/Pellervoinen Ahotar/Aholainen Karjatar/Karjalainen
Folkloremyteemi	
M15 KUUMAT OLTAVAT	Hiidetär/Hiitehinen Panutar/Panuinen Putkitar/Putkinen.

Hypoteesina on, että parillisten nimien löydös viittaa vanhimpaan uskomuskerrokseen. Yllä on rinnastettu lintuviisiö ja jumalöydös. Asiaa tuntematon ei voi arvata Putkitar/Putkinen parin viittaavan karhuun ja hänen väkeensä. Panutar/Panuinen on tulen ja puiden haltija, Hiidetär/Hiitehinen on kantasanaltaan Hiisi ja hänen väkensä, tuleen liittyvä sekin. Rietta tarkoittaa syntiä, räähkää, ja vanhakantaisen uskomuksen mukaan syntiä tekevät joutuvat helvettiin (kallion sisään) tulisille hiilille.

Folklore, **riettalintu**	Harakka, lapinharakka, varis, korppi, käki	Hiidetär/Hiitehinen Panutar/Panuinen Putkitar/Putkinen

Univeraaliaihiossa, korpus on jakautunut ajalliseen, jossa on eskatologia, maailmanlopun tunnelma mukana, vaikka itse teema koskeekin elämää.

AIKA - folklore – elämä (CLS)
oppi maailmanlopusta (Mundoch)
kalenterit
sään säätely
etiologia /synnyt

Näennäisesti ristiriitainen saa selityksensä jatkossa, kun pois jätetyt taivaanvalot tulee huomioiduksi. Meemikaavana esitettynä lyhykäisesti kosmisen koostumuksen koko kuvaan tarvitaan tähtitaivaan lisäksi muutakin. Suomen kielen isänä tunnettu Mikael Agricola kuvasi psalttarissaan suomalaisten palvovan aurinkoa, tähtiä ja kuuta sekä paljon muuta. Taivaan ja maan kohtaamisessa on vuorokauden ja vuodenaikojen säätelijänä auringolla ja kuulla erityinen merkitys pimeässä Pohjolassa. Näkökulma astraalimytologiassa on väistämättä maanpäältä katsoen ja galaksina tunnetaan Linnunrata.

TÄHDET -> (tarkastelussa mukana)
AURINKO-> KUU ->> (jätetään toiseen kertaan)

ILMAN MUUTTEET
(sää)
Transformaatiot

TELLLUS

Pantheon on oleellinen osa astraalimytologiaa. Länsimaisessa astraalimytologiassa on sama tauti kuin Kalevalan tulkinnoissa, liiaksi tukeudutaan auktoriteettilähteisiin, tähtitaruissa on Erasthotenen yliedustettuna ja toistettuna. Siellä missä on kuvitelmia maailmanlopusta, on myös ajatuksia maailman synnytsä. Suomalaisen luomiskäsityksen mukaan taivas ja maa syntyyn vaikutti vesilinnun muna, karjalaisittain ajatellen pääskysellä oli osuutta luomakunnan syntyyn. Mikäli Ison härän tappo osoittautuu syntyperältään astraalimyytiksi, on siinä mainittu pitkän matkan lentäjä pääskynen arkkilintu. Maailman syntyy vaikutti Sotkatar, joka muni munan merellä ajelehtivan Väinämöisen polvelle, muna putosi pesästä ja särkyi. Noista luun muruista kehittyi ylinen taivas ja alinen maaemä, ruskuaisesta syntyi aurinko eli päivä ja muusta kirjavana pilkottavasta munan pinnasta syntyivät taivaan tähdet pilkistelemään pilvien

6.5 Meemistön salaisuus

Meemimyteemiin on sijoitettu erilaisia ihmiskunnan luomia artefakteja, tieteen ja kulttuurisen kehityksen saavutuksia, jolla näkymätön on tehty näkyväksi ja luotu uusia materiaaleja, mitattu aikaa ja suhteita geometrialla. Sama korpusaines voidaan luokitella ja tulkita monella eri tapaa, alla aiempi jako, jossa on vertikaalitarkastelu viiden ryhmissä. Yllä olevassa on lateraalinen jako esillä. Kumpi on osuvampi, testautuu edellä esitetyllä jumalatar-hahmojen sälällä. Ennen sitä kuitenkin aihiointi siitä, miten suomalainen jumalhaltijakatras ehkä on jossain merkitysyhteydessä taivaan tähtiin ja lintuihin.

Suhteutettuna konstellaatioihin ja sälään saadaan uustulkinta astraalimytologiaan, nyt kun on todettu, ettei suomalaispanteon suinkaan niin niukkakaan ole, jos pystyy ohittamaan viralliset versiot asiasta. Kahta erilaista myteemiluokitusta voi tulkita myös matriisina, jossa on pystysuora, maskuliininen versio ja vaakasuora feminiininen näkökulmaversio, jossa on nähtävä taustan taaksekin. Esimerkiksi tragediamyteemin alle sijoitettu verkko-kilpi-ajomies-jousimies-karhunvartija on semanttisesti vain löysästi millään tavoin yhdistettävissä, mutta myyttien suosima takaa-ajotilanne on hyvin yleinen, arkaainen ja atavistinen asetelma. Sota ja metsästys ovat aseistuksen kautta rinnastettavissa. Kilpi on suojavarustus sodassa, verkko on ollut gladiaattorien taisteluase ja metsästysväline. Karhu on kunnioitettu riistaeläin, mutta karhunvartijalla on oma tarinansa taivaalta kerrottavanaan.

TÄHDET	LINNUT
astrologia – Zodiac - planeetat	Auguurit – Harusspeksit – Pantheon
tutu-meemit, ennakointi	jumalattaret, jumalat

KORPUSMAISUUS

kirjakorpus vs kehokorpus

Hypoteettiseesti on esitetty väite kalliomaalausten ja piirrosten esittävän symbolisesti tähtitaivasta, eli piirrokset ovat aikansa tähtikarttoja. Kalevalassa kirjokannen kilkuttamiseen joutui seppo Ilmarinen. Uskomuspohjaisessa mytologiassa Ilmarinen tunnetaan paitsi Kalevanpoikana, niin myös muuttolintujen ja säiden haltijana ja suojelijana. Suomalais-karjalasien kalliotaiteen päämotiivi on hirvi ja sen ohella joutsen, hirvellä ja joutsenella on joissain kuvissa selvä kytkös toisiinsa. Tuo kytkös voi olla tuonpuoleisessa tähtitaivaan ja manalan välillä, jos ajatellaan hirven edustavan tulituonelaa, ja joutsenen vesituonelaa. Siinä välissä toimii Ursus Arctos, virolainen, jonka talvilevolle laskeutumisen juhlaa vietetään kekrinä eli köyrinä. Kumma vain, että mörkömäinen riittihahmo on selvästi folkloressa sekoittunut kurjen, pitkäkaulaisen hahmoon, koska turkkiin pukeutuneella köyrittärellä on lampaankeritsimet nokkana. Ruotsissa vietetään kevätrouvan juhlaa, jossa pukeudutaan selvästi kurjen hahmoon. Kurki ja joutsen muuttavat syksyisin lämpimämpiin maihin ja ovat varhaisimpia kevätmuuttajia. Karhu ei muuta, mutta katoaa talviunille pesäänsä ja vaipuu horrokseen eli on siinä suhteessa peitenimensä kaltainen lintunen, joka menee muille maille.

Niin on aika katsoa, miten jaot osuvat yksiin korpusmaisuuden aiempien meemimyteemikaavailuiden kanssa. Toki tulee muistaa, että kyseessä ei ole totuus, vaan mielikuvituksen leikki järkeistämällä sirpaleista kokonaisuutta. Parhaimmillaan tämä hahmottelutapa voi luoda uusia oivalluksia ja näkökulmia sekä kunnioitusta erilaisia tulkintoja kohtaan. Meemikaavalla tarkastaminen osoitti joitain parannuskohteita, joten taulukko on syytä laatia uusiksi meemeittäin järjestettynä. Jotkin sijoittelut joutuivat uusryhmitteltäviksi.

Meemimyteemi	genoomi	semeemi	fenoomi	transfeemi	myteemi
Eksotia	tukaani	riikinkukko	paratiisilintu	kameleontti	kyyhkynen
Folklore	korppi	kurki	joutsen	kärpänen	kotka
Sankari	Hercules	Orion	Perseus	Kefeus	Ophiuchus
Luonto	Iso karhu	ilves	susi	pieni karhu	kettu
Pastoraali	iso koira	ajokoirat	pieni koira	oinas	härkä
Balladi	Andromeda	Berennice	Kassiopeia	neitsyt	delfiini
Demoni	valaskala Keto	skoprioni	vesikäärme Hydra	etelänvesikäärme	käärme
Ylevä	kolmio	heilurikello	etelänkolmio	mikroskooppi	sulatusuuni
Satu	pegasos	kentauri	yksisarvinen	feeniks	lohikäärme
Primitivia	lentokala	etelänkala	kultakala	kalat	Eridanus
Eleellisyys	jänis	pikkuhepo	kauris	sisilisko	kirahvi
Myyttinen	kaksonen	vesimies	vaaka	rapu	leijona
Legenda	köli	kompassi	purje	sekstantti	kaukoputki
Tragedia	verkko	ajomies	kilpi	karhunvartija	jousimies
Sakraali	pohjankruunu	etelänristi	etelänkruunu	pöytävuori	alttari
Magia	kulmaviivain	nuoli	oktantti	ilmapuntari	intiaani
Fantasia	lyyra	harppi	maalari	veistotaltta	kuvanveisto

Kuvio. Tarkennettu ja testattu meemimyteemikaavio konstellaatioista.

Tulkintaan tarvitaan taustatietoa mytologiasta, esimerkiksi legendamyteemi muodostuu Argon-laivasta ja argonauttien tarusta. Fantasiameemi koskee muusien innoittamia taidealoja, joista harppi on arkkitehtuurin tunnus, jonka alalajina kuvataidetta pidetään. Luontomeemissä pieni karhu tarkoittaa suomalaisittain osmaa eli ahmaa (Gulo Gulo) , osmo (Ursus Arctos) on iso karhu. Helpoin ymmärrettävä on tässä mielikuvituksen siivittämä satumeemimyteemi yksisarvisineen ja tuulihevosineen, tulta syöksevine lohikäärmeineen ja feeniks-lintuineen ja muine olentoineen. Epämääräisin perusteiltaan on eleellisyysmeemimyteemi, jossa on pari yleistä riistaeläintä. Siten se voisi edustaa mm. eläinseremonialismin kenttää. Mystiikkameemit on tässä yhteydessä nimetty myyttimeemeiksi, jota kansoittaa zodiakin ilmamerkit kaksonen, vesimies ja vaaka, joita kutsutaan myös älymerkeiksi. Leijona on kuninkuuden embleeminä myyttinen olento sfinkseistä lähtien, ravun kääntöpiiri jakaa maapallon pohjoiseen ja etelään tähtitaivaineen. Mutta olipa taivas mikä tahansa, ihmisillä on ollut tarve uskoa ja palvoa edesmenneitä ja tuonpuoleisia voimia vainajina, jumalina, esi-isinä. Magiassa on keskeistä taikakalut, sellaiseksi voi luokitella monet työkalut, jotka helpottavat toimintaa.

Taika tarkoittaa alun perin apua. Taikakalu on siten apuväline tavoitteen saavuttamiseksi, vaikkakin jotkut luottavat myös sanoihin vaikutuskeinona. Tämä riittäköön tällä kertaa.

	5x17 myteemiä = 85 hakusanaa														
Myt.	V	luonto, sankarit, tähdistö...		II	esineet, artefaktit...		I	eläimet, linnut...		III	tähtimerkit + ursus ja canis		IV	hirviöt, hybridit, kalat, tarut...	
1	1	andromed	andromeda	2	aythia	ilmapumppu	3	apus	paratiisilintu	4	aqvarius	vesimies	13	canes vene	ajokoira
2	8	auriga	ajomies	6	ara	alttari	5	aquila	kotka	7	aries	oinas	19	centaures	kentauri
3	9	bootes	karhunvartija	10	caelum	veistotaltta	11	camleopar	kirahvi	12	cancer	krapu	21	cetus	valaskala
4	18	cassiopeia	kassiopeia	17	carina	köli	22	chameleas	kameleontti	14	canis Majo	iso koira	25	coma bere	bereniken hiukset
5	20	cepheus	kefeus	23	circinus	harppi	24	columba	kyyhkynen	15	canis mino	pieni koira	32	dorado	kultakala (mahi-mahi)
6	26	corona au	etelän kruunu	55	norma	kulmaviivotin	28	corvus&Cr	korppi ja malja	16	capricornu	kauris	33	draco	lohikäärme
7	27	corona bo	pohjan kruunu	40	horologiur	heilurikello	30	cygnus	joutsen	37	gemini	kaksoset	41	hydra	vesikäärme
8	29	crux	etelän risti	50	lyra	lyyra	31	delphinus	delfiini	45	leo&Leo m	leijona & pieni leijona	42	hydrus	etelän vesikäärme
9	34	equuleus	pieni hevonen	52	microscop	mikroskooppi	38	grus	kurki	47	libra	vaaka	53	monocero	yksisarvinen
10	35	eridanus	virta	56	octans	oktantti (navigointilai	46	lepus	jänis	64	pisces	kalat	54	musca	kärpänen
11	39	hercules	herkules	67	reticulum	verkko	48	lupus	susi	69	sagittarius	jousmies	60	pegasus	pegasos
12	43	indus	intiaani	68	sagitta	nuoli	49	lynx	ilves	70	scorpios	skorpioni	61	perseus	perseus
13	51	mensa	pöytävuori	72	scutum	kilpi	59	pavo	riikinkukko	75	taurus	härkä	62	phoenix	feeniks
14	58	orion	orion	74	sextans	sekstantti	73	serpens	käärme	80	ursa major	iso karhu	65	piscis aust	etelän kala
15	63	pictor	maalari	76	telescopiu	kaukoputki	79	tucana	tukaani	81	ursa major	pieni karhu	84	volans	lentokala
16	71	sculptor	kuvanveistäjä	77	triangulum	kolmio	85	vulpecula	kettu	83	virgo	neitsyt	66	puppis&py	peräkeula&kompassi
17	78	triangulum	etelän kolmio	82	vela	purje	44	lacerte	sisilisko	57	ophiuchus	käärmeenkantaja	36	fornax	sulatusuuni

Esimerkki

Luontomyteemi

13	51	mensa	pöytävuori	52	microscop	mikroskooppi	73	serpens	käärme	75	taurus	härkä	54	musca	kärpänen

Sankarimyteemi

11	39	hercules	herkules	72	scutum	kilpi	5	aquila	kotka	45	leo&Leo m	leijona & pieni leijona	33	draco	lohikäärme

Fantasiamyteemi

15	63	pictor	maalari	50	lyra	lyyra	31	delphinus	delfiini	57	ophiuchus	käärmeenkantaja	25	coma bere	bereniken hiukset

Tarinasikermän sapluunaa voi testata meemikaavan avulla, jolloin on oletettavissa, että ryhmittelystä on vähintään yksi tai kaksi tekijää, jotka poikkeavat alkukolmion teemasta. Nämä kaksi sijoittuvatkin sitten transfeemiksi, muutostekijäksi tai sitten myteemiksi, myyttiseksi toimintapiiriksi. Joten tuumasta toimeen ja testaamaan. Osuuko edes suurin osa luokitelluista horisontaalisista meemeistä järkeväksi tulkintavälineeksi?

II Tähtitaivaan tarinoita

TARINATUOKIO

actsigns

Parikkalan patsaspuisto, kuva Kimmo Heikkilä

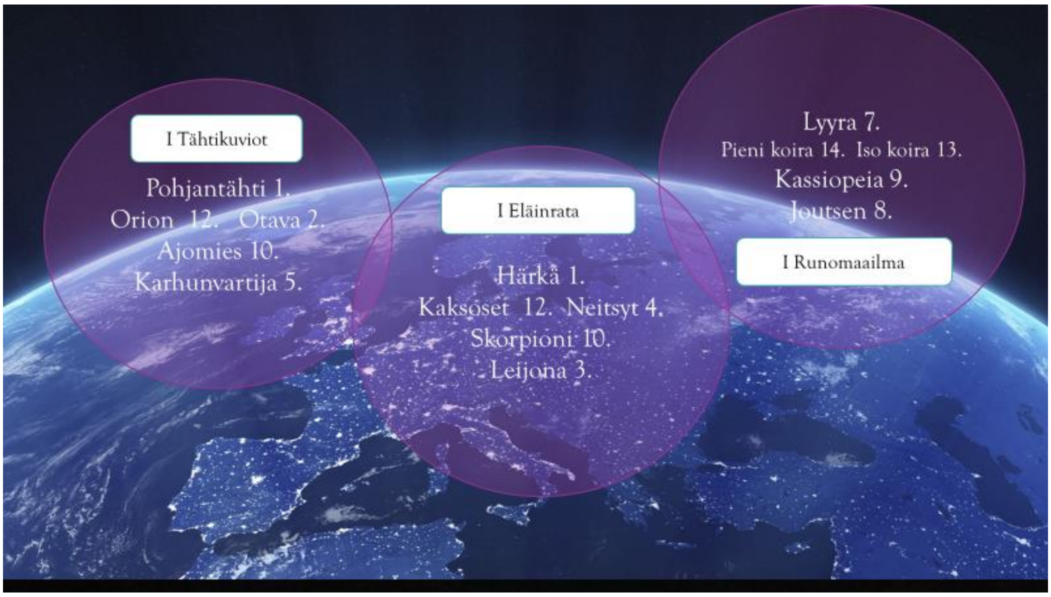
7. PITKÄHÄNTÄISTEN TARU

Planetaarionäytöksissä pohjoisen pallonpuoliskon keskitaivaalla on Ison karhun tähtikuvio, ja siitä etelään on Leijonan tähtikuvio. Tähtien ja tähtikuvioiden tunnistamisessa monelle on tutuin kuvio Otava, jota voi käyttää muiden kuvioiden etsimisen apuna. Muun muassa kesäkolmion, jonka tähtinä lositavat Deneb, Vega ja Altair. Kalevalan selitysyrityksiä on moneen lähtöön, Harri Piekkolan tulkinta kesäkolmion vastaavuudesta kalevalattariin Ainikkiin, Mielikkiin ja Pohjattareen kannattaa tutustua oheismyyttisenä aineistona. Aivan vailla mieltä ei tulkinta todellakaan ole, koska aivan hyvin kuulua taivaan kaarella kajottavaa kuulakasta Pohjan neitoa voidaan ajatella Vegan tähden runollisena muotona, siinä missä Altair on metsästyksestä pitävän Mielikin tähti. Annikki, Ilmarisen sisko liittyy vuorostaan puhtauteen, neito oli pyykinpesulla, kun huomasi Väinämöisen lähteneen liikkeelle. Kuulustelussa selvisi Väinämöisen kielevyys eli vilpillisyys matkan oikeasta tarkoitusperästä lähestyä Vegaa eli Pohjan neitoa kosiomielessä, vaikka tyttö olikin luvattu Ilmariselle. Annikki lämmitti tuota pikaa saunan saatuaan selville matkan todellisen päämäärän, kiristi veljeltään tiedosta uudet käädyt koristeekseen, ja niin Ilmarinen lähti kilpakosijaksi Pohjolaan. Pohjantähden ja Otavan lisäksi monelle pohjoisen asukkaalle on tuttu myös Linnunrata öisellä taivaalla, Joutsenen lentorata on Linnunradan suuntainen. Aukottomasti ei kuitenkaan voida todistaa edes tunnettujen tähdistöjen astraalimytologista taustaa, aukkopaikkoja ja ristiriitaisuuksia on runsaasti, vaikka mistä näkökulmasta lähestyisi. Suomalainen kansanrunous tuntee selviäkin astraalimytologisia viittauksia, kuten Kantelettaren siimekseen jäänyt Suometar ja taivaanvalojen kosijat.

Ennen kuin tähän asti päästään vilkaistaan Lehtisen planetaario-opasta sillä silmällä, josko siitä jotain tulisi. Astraalimytologiaa on länsimaissa tulkittu perinteisesti antiikin mytologian perusteella, muiden maiden uskomukset ja myytit ovat jääneet vähemmälle huomiolle, ja ajan myötä suureksi osaksi kadonneet, joten tulkinnoissa on väkisinkin tartuttava mielikuvituksen täydentävään voimaan. Lehtisen laatimassa oppaassa on lueteltu viisitoista tähtikuviota päätähtineen ja myytteineen. Järjestyksessä nämä ovat: 1) Pieni karhu, 2) Iso karhu, 3) Leijona, 4) Neitsyt, 5) Karhunvartija, 6) Skorpioni, 7) Lyyra, 8) Joutsen, 9) Kassiopeia, 10) Ajomies, 11) Härkä, 12) Orion, 13) Iso koira, 14) Pieni koira ja 15) Kaksoset. Tarina ei kerro, millä perusteella nämä kuviot ovat listautuneet esittelyyn, mutta sillä ei edes ole tässä yhteydessä merkitystä. Ensi alkuun on mielenkiintoinen tieto Ison karhun tähtien merkittävyydestä, koska tähtimuodostelmasta syntyy Otava ihmislasten mytologioihin ja mielikuviin, asiaa ei haittaa, vaikka karhulla on anomaliamuoto pitkine häntineen, outo seikka selittyy näppärästi myyttisellä syntytarulla.

Otavassa on seitsemän tähteä, jotka intiaanimytologiassa tunnistetaan kauhana, jonka varressa ja ylälaidassa olevat tähdet Alkaid ja Dubhe ovat omaa luokkaansa, viisi muuta tähteä Mizar, Alioth, Megrez, Phecda ja Merak muodostavat kiinteän kuvioytimen, ne liikkuvat yhdessä ja ovat saman tähtivirran jäseniä. Tässä on tietynlainen kosminen meemiasetelma nähtävissä. Mielelläni tulkitsisin karhun kyljessä sijaitsevien kolmen tähden muodostavan peruskolmion, jota täydentää häntäpuolella olevat kaksi tähteä Mizar ja Alioth. Strategeemisymbolina asetelmassa on kauhan kahvassa ja hännän huippun oleva Alkaid, kun taas viimeisenä etappina otavaisen olkapäillä oleva Dubhe olisi futureemi. Siinä missä mielikuvitus on aikain saatossa loihtinut tähdistä esiin eläinratoja ja muita hahmoja, voi nykyaika muodostaa omat tulkintasääntönsä nimeämällä symboliikkaa maallisempien ilmentymien vastaavuuksiksi. Kehityksessä ei ole haitannut karhun anatomia vähääkään, maalla lyhythäntäinen, mutta taivaalla pitkähäntäinen eläin saa selityksen myytin avulla. Planetaarioissa on lehtisen mukaan tavoitteena oppia mm. tunnistamaan tähtikuvioita, joten jatketaan samoilla linjoilla ja suoritetaan koe-erä astraalimytologisena kombinaationa edellä esitetystä listasta.

Yhtä tunnettu kuin Otava taivaalla on eläinrata eri kansojen keskuudessa. Helpointa on lähteä siitä liikkeelle, sillä ehkä ei ole sattumaa, että listaan on rantautunut viisi perinteistä eläinratamerkkiä, kaksoset, skorpioni, leijona, neitsyt ja härkä. Tätä muodostelmaan voi pitää astraalitaruston perusmeemijakona. Suomalaisittan läheisempi ja karhukeskeisempi semanttinen astraalimuodostelma syntyy Pienen karhun ja Ison karhun kuvioista eli Pohjantähden, Orionin ja Otavan tähdistöistä, joita täydentää Ajomies ja Karhunvartija. Kolmas meemijako syntyy Lyyran, Ison koiran ja Pienen koiran sekä Kassiopeian sekä Joutsenen tähdistä. Tästä syntyy kolme meemistöä, I Tähtikuviomeemit, II Eläinratameemit, III Taidemeemit. Äänisen kalliopiirroksissa on hirven ja joutsenen hahmot selvästi yhdistetty toisiinsa. Sumeasati tulkiten voidaan Lyyran tähdistöä pitää musiikin alkukotina, Kassiopeiaa Pegasoksen myötä runouden lähteenä ja Joutsenta yllättäen värien (valkoinen sisältää kaikki väri, värihavaintoon tarvitaan valoa), kun perustasolla Pieni koira innoittaa nykyäänkin uskomaan yksisarvisiin ja Ison koiran Sirius on joidenkin mielikuvituskoti. Jos ajallisesti näitä ryhmiä pitäisi ajoittaa, vanhin on I-ryhmä eläinratoineen, toiseksi vanhin on myyttinen II-taso tähtitaruineen ja nuorin on III-ryhmä muusineen ja taiteineen. Melko varmaa on, että kosmos on tällä tavoin kutistettu telluskeskeiseksi näkökulmaksi, ja kansoitettu mielikuvituksen luomilla figuureilla ja tapahtumilla kulttuurisesti. Kosmisen koostumus on tullut myyttien avulla käsitettäväksi ja jollain tavoin jäsentyneemmäksi, tutummaksi tumma yö. Semanttisen avaruuden kosmiset ryppäät leijaavat mielen universumeissa.

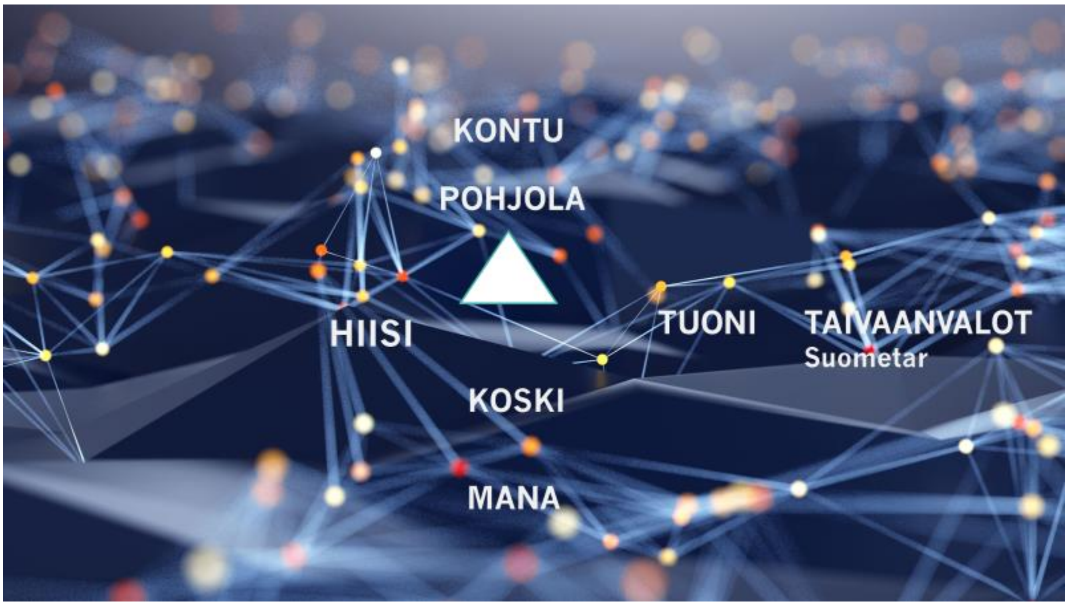
Manhoista jo voitiin todeta merkitysten hajonneen ja levinneen alueittain ja ajan saatossa melkoisesti. Taivaan avaruus tuonpuoleisena maailmana, yhtä paljon ymmärryksen ulottumattomissa kuin kuoleman jälkeinen elämä on kosmos kaikkien taivaan avaruuden suomine mahdollisuuksineen. Valittu pieni opas astraalimytologiaa edustamaan ei toki kata murto-osaakaan ihmiskunnan taivaalle kohdistamasta tarustosta, mutta yksinkertaistus on paikallaan alkuvaiheessa tai jonkinlaisen otteen saamiseksi.

Suomalainen tähtitaruston tuntemus on varsin niukkaa, suurin osa lienee kadonnut tietäjien myötä ja men nyt aikaa sitten Manan majoille, mutta struktuureina voisi jotain ehkä saada selville niukoista hajamaininnoista. Siksi esitetty viidentoista tähtisikermän anti on hyvä uusryhmitellä aisapareiksi, jotta universaalit elementit voisivat hahmottua haamuina menneisyydestä, ajasta ja iäisyydestä. Olen ristinyt kunkin toiminnallisen parin omaleimaisella nimellä ikään kuin astraalisiksi ”tarupiireiksi”.

I sankaritarut: tähdistökuvaus 9. ja 3. (Kassiopeia ja Leijona)
II seitsentähtiset: tähdistökuvaus 2. ja 11. (Iso karhu ja Härkä)
III manholaiset: tähdistökuvaus 4. ja 15. (Neitsyt ja Kaksoset)
IV myrkylliset: tähdistökuvaus 6. ja 5. (Karhunvartija ja Skorpioni)
V vuodenajat: tähdistökuvaus 7. ja 8. (Lyyra ja Joutsen)
VI enteelliset: tähdistökuvaus 13. ja 14. (Iso koira ja Pieni koira)
VII synnyt: tähdistökuvaus 10. ja 12. (Ajomies ja Orion)
Fokus: 1. Pieni karhu (Pohjantähti).

Kalevalaa ja varsinkin kalliopiirroksia on epäilty astraalipohjaisiksi pohjimmaiselta merkitykseltään, ja vaikka varsinaista tähtitaivaan tietämystä suomalainen kansanperinne on taltioinut suhteellisen niukasti, niin runoissa taivaanvalot vilahtelevat tuon tuota. Tunnetuimpia valon vaihtelun kuvaajia on kuvaus Louhen taivaanvalojen varastamisesta Kalevalasta. Vähemmän tunnettua on Kantelettaressa kerrottu Suomettaren kosijat, joissa osapuolena oli taivaanvalo tai tähtipojat. Kalevalaa on mainittu viljaeepokseksi ja kosioeepokseksi. Kasvuun ja fotosynteesiin tarvitaan valoa, kosioimiseen persoonallista valovoimaa, jota viehätykseksikin kutsutaan. Suomalainen kansanperinne nimittää erityisesti naisten suosiossa olevaa meistä aurinkopojaksi.

Ihmisen ajatuksilla on taipumus urautua, niinpä kansanrunojenkosiminenkin on rajoitettu Pohjan neidon kosintayrityksiin ja Hiidestä kosinnan tutkimuksiin. Tosiasiassa kysymys on huomattavasti monimutkaisempi ja vaikeampi tulkita, sillä Suomen Kansan Vanhoista Runoista eli SKVR-korpuksesta on helposti löydettävissä kuvauksia 1) Konnusta, 2) Koskelta, 3) Hiidestä, 4) Pohjolasta, 5) Manalta, 6) Tuonelta kosinta mainitun 7) taivaanvalojen kosinnan lisäksi. Tämän sekoitus voidaan tulkintaa varten järkeistää meemeiksi. Kaavaksi aseteltuna näkymä voisi hypoteettisesti olla vaikka seuraava.

Kuvio. Kosinnan kohteet suomalaisissa kansanrunoissa

Etnologi Lennart Meri on nimennyt pohjoisten kansojen olevan vesilinnun kansaa, Juha Pentikäinen näkee suomalaiset karhukansana, ottamatta kantaa tähän emuukysymykseen saaduista kuvioista voisi ehkä tehdä luovan eli leikkimielisen kokeilun, löytyykö satunnaisjaosta ja kokeilevasta otteesta mitään kauhan varrellista otetta pitävää. Mikäli väite astraaliperusteista on vähääkään paikkansa pitävä, niin todennäköisesti joitain heijastumia tästä voisi löytyä kosintarunoista. Sitä varten on etsittävä vastaavuuksia kansanrunoista ja kalevalaisesta epiikasta.

I sankaritarut: tähdistökuvaus 9. ja 3. (Kassiopeia ja Leijona) => UROTYÖT (POHJOLA)
II seitsentähtiset: tähdistökuvaus 2. ja 11. (Iso karhu ja Härkä) => TUONILMAINEN (TUONI)
III manholaiset: tähdistökuvaus 4. ja 15. (Neitsyt ja Kaksoset) => MANALA (MANA)
IV myrkylliset: tähdistökuvaus 6. ja 5. (Karhunvartija ja Skorpioni) => VOIMA/MYRKKY ()
V vuodenajat: tähdistökuvaus 7. ja 8. (Lyyra ja Joutsen) => SÄÄ/ILMA (TAIVAANVALOT)
VI enteelliset: tähdistökuvaus 13. ja 14. (Iso koira ja Pieni koira) => TULVA/KEVÄT (KOSKI)
VII synnyt: tähdistökuvaus 10. ja 12. (Ajomies ja Orion) => IRON POJAT (HIISI)
Fokus: 1. Pieni karhu (Pohjantähti). ASUNTATÄHTI (KARHU/HIRVI)

Ennen kaikkea Kalevala on epiikkaa, joka kertoo sankareitten urotöistä, kuten esimerkkitähdistöihin liitetyt tarinat Perseuksen ja Herkuleen urotyöt. Tähtikuvio-oppaaseen valikoidut tähtikuviot vaikuttavat myyttiuniversaaleilta, luultavasti sattumalta otos on kuvaava. Tällaisessa tavassa aihioida on ehdottomasti hatiaksi, jos tietää liikaa, koska yksityiskohdat ja vaihtoehtojen runsaus myyttitulkinnoissa voivat tehokkaasti ehkäistä oleellisen ytimen näkemisen kokonaisuudessa, voipa käydä niinkin että kokonaisuus ei hahmotu ollenkaan. Hahmoteltaessa uutta on poisopittava entinen urautunut ajattelu ja ryhdyttävä blastisiin toimiin.

Eksploratiivisessa tutkimuksessa keskeistä on blast (to have a blast = pitää hauskaa) eli leikittely mahdottomilta vaikuttavilla kombinaatioilla. Netissä blast on saanut sekä verbi- että substantiivimerkityksiä, yhteensä 31 (+1) eri sanamerkitystä, joista useampi samankaltaisia. Koska ilemeisestikään ei ole mielekästä luokitella tähtioppaan myyttikorpusta merkityslajeiksi, niin on etsittävä kiertoteitä päämäärän, kokonaisnäkemyksen saavuttamiseksi. Surrealistisena terminä blast soeltuu hyvin eksploratiivisen tutkimuksen piiriin.

Blast:

Verbit	Substantiivit
räjähtää, törähtää, jyrähtää, räjäyttää, painaa läpi, kirota, paahtaa, laukaista(jalkapallo), haukkua, sättiä, soimata, mollata, ryöpyttää, louhia, räjäytellä, kuihduttaa. Yhteensä 16 merkitystä	räjähdys, tuulenpuuska, puuska, blasti(soluoppi), alkeissolu(soluoppi), ilmavirta, puhallus, puhahdus, törähdys, töräys, pärähdys, ampu, räjäytys. Interjektiot: Pahus! Kirottua! muut: paukku Yhteensä 16 merkitystä

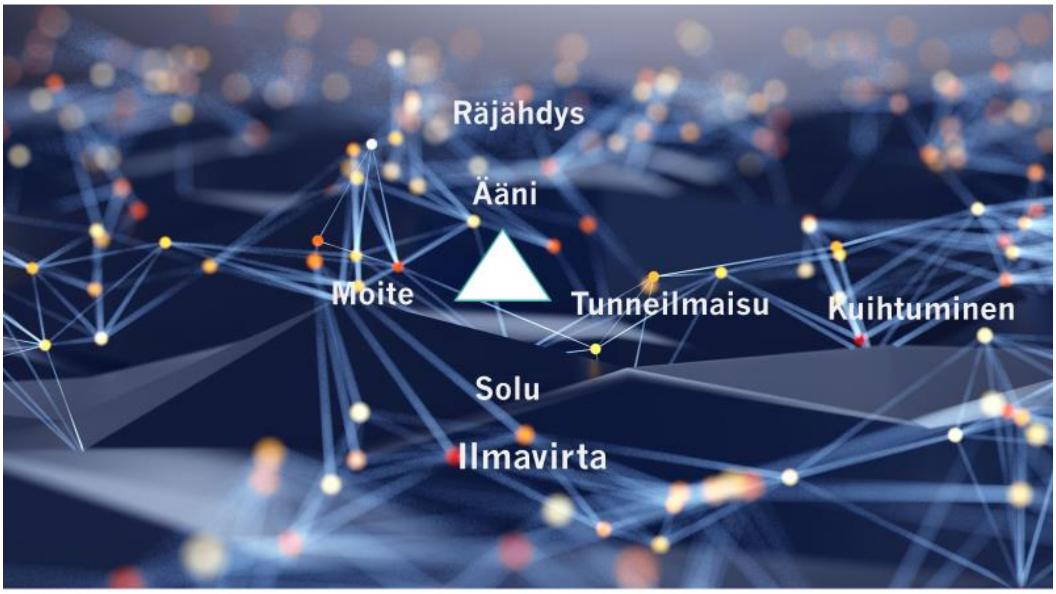
Näin moninaiset ovat blastin mielenkuitreet. Syvemmältä merkitykseltään sana on kosminen kosotumukseltaan, koska aivan ilmeisesti se liittyy sekä paineeseen, räjähdykseen sekä ilmavirtoihin, soluihin, tunteisiin ja ääneen. Satunnaisesta sanaryppäästä on ehkä helpointa ryhmittää viisi pääkategoriaa, joiden avulla päämerkityssisältö hahmottuu. Kosmisen synty on tulkittu lähtökohdiltaa biga bang -teorian avulla, alkuräjähdykseksi, joka käynnisti elämän edellytykset maan päällä alkusoluineen ja ilmakehineen. Syntyi maaperä mitä louhia ja mitä monianisemmat kuvitelmat ja tunteet, nuo mielenkuitreet, joita miettiä tiedonlouhoksina. Kun jossain räjähtää tai tuuli puhaltaa, siitä syntyy ääntä, ääniaaltoja. Blast kattaa siis tavallaan universumin, vähintään mielen universumin syntysanat merkityksissään, sanan merkitykset liittyvät 1) räjähdykseen, 2) ääneen, 3) soluun, 4) moitteeseen ja 5) ilmavirtaan. Kuudentena on 6) tunneilmaisut, joten sanamerkityksenä on myös 6) tunteenpurkaukset, joissa syynä on sisäsyntyinen paine kuten materian purkautumisessakin. Ääneen tarvitaan ilmakehää, avaruudessa mittavankin supernovan muodostuminen lienee melko äänetön tapahtuma. Ääni ja ilmavirta sekä paine ja räjähdys ovat toiminnalliset parikäsitteet. Ja vaikka sanapareja muodotuukin 16, niin runoamtriisia ei kannata yrittääkään muodostaa satunnaisuuden takia.

Sen sijaan ugramena tulkiten sanasto voi valaista jollain tavoin kosmista myyttisyyttä, ja mielen universumia.

RÄJÄHDYS
ÄÄNI
SOLU

MOITE
ILMAVIRTA
TUNNEILMAISU.

Kun näin on saatu kasaan kuusi tekijää, jossain piillee vielä seitsemäskin. Sanamerkitys, joka ei oikein sovi sarjaan on kuihduttaa, joten se voi toimia hypoteettisena arvoituksellisena seitsemäntenä tekijänä blastin arvoitusta ratkottaessa. Aisapareiksi muodostuu ääni ja ilmavirta, räjähdys ja tunneilmaisu sekä moite ja kuihtuminen, ja solutermi blast on fokus. Saatua muodostelmaa on syytä testata.

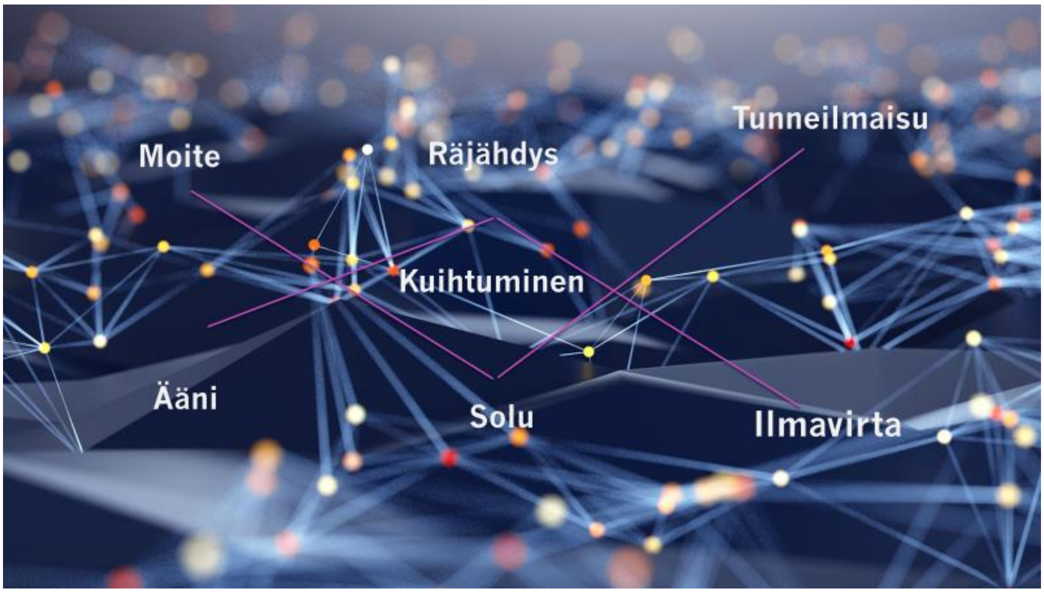

Kuviossa vaakasuoralla perustasolla on perusteensa, koska sättiminen ja mollaaminen kuihduttaa kasvit ja ihmiset. Kateus rinnastetaan suomalaisissa loitsuissa pahansuopaan taikuuteen, kiroihin, joilla usein on näännyttävä tarkoite. Tapa, jolla puhutaan, on merkityksellinen ihmisen ja muiden elollisten elämälle ja onnelle sekä suoraan että retorisesti. Vaikka alkuräjähdyksestä ei olisi tietoinen, niin ukkonen on tuttu ilmiö, ja ukkoseen sisältyy jyrähdys samoin kuin voimakkaat tuulenpuuskat. Moni tuntee ukkossään jo ennalta soluissaan, luissa ja ytimissä mm. ärtyneisyytenä ja päänsärkynä. Ukkossäällä koetaan blast vähemmän hauskana tapahtumana.

Tällä matkalla kiertoteitse onneen on muunnettava saatu muodostelma ugrameksi, minkä jälkeen saatua tulosta voi verrata jo muodostettuun tähtitarujen sikermiin.

BLAST

Saatuun ugrameen voidaan sijoittaa myyttiaihiot, jossa manhot ja vuodenajat edustavat muodonmuutosta, transformaatiota. Seitsentähtiset ja syntyihin liittyvät tarut voidaan ajatella pyhiin loitsuihin kuuluvaksi. Sankarit ja myrkyt edustavat urotöitä antagoneineen ja surmineen. Fokus jaottelussa on ennusmerkit ja Pohjantähti taruineen. Vaikuttaa siltä, että maailmankaikkeus on jumalallinen mielenkuitre, jota voidaan tarkastella ugramerakenteisena blastina. Kuihtuminen on oleellinen osa solun elämää ja elämää yleensäkin, Juice Leskinen on kityttänyt ajatuksen iskelmäänsä – Elämä on kuolemista.

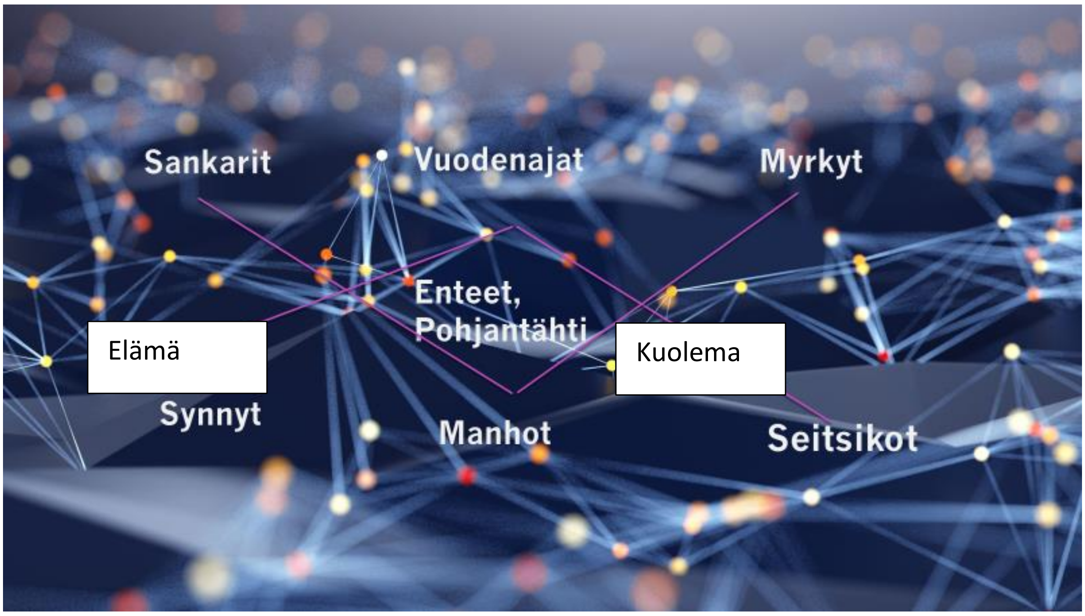
BLAST-KETJUTUS

Kuihtuminen Räjähdys Solu Moite Ääni Tunneilmaisu

Ilmavirta

Blast 1 Blast 2 Blast 3 Blast 4 Blast 5 Blast 6 Blast 7

Kuvio.

Blastiperäinen kosmos ugramemuodostelmana, tähtikuviot ovat toimineet sekä sään että kohtalon enteinä, jotka ovat kohdistuneet elämänkulun arvailuihin, kansanuskomuksissa vuorostaan on korostunut kalman voimat ja kuoleman enteet, manhoväki on ollut taivaanvaloja kiehtovampi mielikuvituksen kohde. Myyteissä ja epiikassa sankari joutuu usein tuonpuoleisille retkille, joissa kuolee, mutta kuin ihmeen kaupalla herää sitten henkiin jatkamaan urotekojaan. Synty on usein merkillinen tai mieleen painuva.
Kuvion ”myrkyt” edustavat tapaturmaista tai muuten äkillistä tai kiroilla aiheutettua surmaa. Seitsikot on nimetty kahden tunnetuimman ”seitsentähtisen” Otavan ja Plejadien mukaan. Näin blastillisesti on muovautunut runko taivaanvalojen tarkasteluun.

7.1 Viron veräjät, Uudenlinnan ukset

Blast 6 Tunneilmaisu,

Tähän kategoriaan kuuluvat sekä huudahdukset että kirosanat ja muut manaavat ilmaukset. Jo kadonneeseen kielimuotoon kuuluu uksia eli kirota, manata, samoin kuin ovipuut, ukset. Karhun ja tietäjän yhteys tuonpuoleiseen horroksen kautta on tuonut molemmille toisintonimen virolainen, joskin mainittu käsite on sekin jo manan majoille muuttanut.

Suometar

Suometarta ei SKVR-korpus tunne lainkaan, Kantelettaressa tunnettu runo on Elias Lönnrotin suomennos 1830-luvulta virolaisen Salme-runon vaikutusta Kalevipojasta, jossa Salmella oli kosijansa. Sekä Suometar että Salme ovat naisen nimiä, joskin viime mainitusta löytyy jokunen mieskin. Vanhimmissa suomalaisissa myyttisissä nimissä on löydettävissä kansanrunoudesta parivaljakko, joka muodostuu kantasanasta esim. Tapio, Tapiotar, Tapiolainen (Tapioinen, Tapiainen, millä tarkoitetaan Tapion väkeen/perheeseen kuuluvia naispuolisia ja jälkeläisiä ja muita samaan sukuun kuuluvia. Suoma on houkuttelevan lähellä suomalainen sanan etymyologiaehdokkaaksi, mutta nimen arvellaan olevan keksitty, Antero Wareliuksen 1800-luvulla keksimä, sen perusteella että lapsi oli "Jumalan suoma" eli toivottu. Yhteistä Suomalle ja Suomettarelle on yhteinen nimipäivä huhtikuun kahdeksantena. Sekä Salmea että Suometarta kosivat aurinko, kuu ja tähdet.

Elias Lönnrotin suomennosratkaisu tulee ymmärrettäväksi runon alusta, koska suomalaisuuden nimietymologioissa on usein vilahdellut tulkintoja alaviin maihin, lettoihin, suomaalaisuuteen, eli vetiseen maahan. Lennart Meri on yleisemmin nimittänyt suomalais-ugrilaisia vesilinnun kansaksi.

Suometar on Kantelettaressa oleva runo, nimeltään Suomettaren kosijat. Runo alkaa kertomuksella, kuinka nuori neitonen paimenessa ollessaan löysi suolta tavin, jonka kantoi kotiin ja siellä tuo sorsalintu muni kultaisen munan, joka muuttui neitoseksi. Nimeksi ajateltiin sorsatarta syntyperän mukaan, mutta päädyttiin Suometar nimeen löytöpaikan eli suon mukaan, koska se oli somempi ja soreampi nimi. Suomettaren pojat ovat nimeltään suomalaisia (lyhenne suomaalaisesta). Suo on edelleen erittäin järvinen ja soinen maa.

Neitonen kasvoi ennätysmäisen nopeasti antilasikään, ja sulhoehdokkaita alkoi ilmestyä maisemiin. Kolme oli ylitse muiden, Kuu, Päivä ja Pohjantähti. Kaikki kolme olivat taivaallista väkeä. Jotta saataisiin selville, minkä laatuisesta tarinasta on kyse, ja onko Suomettaren kosijoissa mitään yhtymäkohtia Päivättäreen, on katsottava verrokkirunoja, joita Kantelettaress on mm. Katrin kosijat. Katriakin kuvaillaan hellitellen suon kukkaiseksi, maan kanaksi. Aikanaan hänkin sai kolmet kosijat, mutta maallisemmilta tahoilta, Inkeristä, Perä-Virosta ja Kojon hovista. Neito ei mennyt mihinkään, vaan lähti siskonsa kehotuksesta sen sijaan mansikkaan.

Runossa Kolmet kosijat kertoo myös kolmista kosijoista, jotka tulivat Tuuterista, Päivölästä ja Kemijoelta. Tässä runossa neito menee Kemijoelle, jossa on hyvä olla, lohta riittää, siellä on miehet mielelliset ja tyttäret hyväntapaiset, ja rattoisaa illoin aamuin. Katri neidon runossa on kyse kehräämisestä. Katrin kosijoissa neitosta nimitetään myös suon kukaksi, maan kanaksi. Päivätär tulkitaan usein parannusloitsurunojen vuoksi rinnasteiseksi Neitsyt Marialle. Runossa Katrin parannus tämä tulee selvästi esiin. Lönnrot on sijoittanut Lemminkäisen äitiin

loitsusäkeiden Maarian parantavan vaikutuksen, kun mies merentakainen, uros umpilausehinen oli ensin kantanut Katrin roviolle. Parkaisun kuuluttua Neitsyt Maaria emonen juoksi pitkät matkata, "käsin kääri vaattehensa" ja tempasi tulesta Katrin ja kantoi hänet saunaan parannettavaksi.

Päivätär rinnastuu Katri-runojen kautta paitsi Neitsyt Maariaan niin myöskin toiseen arkkiäitimielikuvaan Lemminkäisen äitiin, joka pelasti poikansa Tuonelan virrasta ja paransi poikansa mehiläisen voitehilla . Lemminkäinen on suomalainen lemmen ja lämmön jumala, tulen ja auringon taivaallinen haltija, joten Lemminkäisen äiti on tässä ominaisuudessa myös Päivätär tai jumalanäiti. Auringon osuus rinnastukseen oikeutuu mm. sillä että suomalaisissa riimusauvoissa Maarian juhlapyhien kohdalla on aina aurinko.

Neitsyt Maaria on korvannut loitsuissa Päivättären. Päivölällä saatetaan tarkoittaa nykykieleksi9 käännettynä pelkkää aurinkokuntaa. Auringonjumala Lemminkäisen perhe on aurinkokunta kuineen, tähtineen. Tähtitaivaalla Venus sijaitsee maasta katsoen lähellä aurinkoa, tästä on voinut syntyä runoaihe auringosta naisten ja rakkauden alituiseen liehittelemänä. Kaikkeen maanpäälliseen kasvuun tarvitaan auringon valaisevaa ja lämmittävää voimaa. Parannusloitsuissa huudetaan avuksi myös Luonnotorta, joka on myös Päivättären epiteetti.

Kehrääminen on ikään kuin Päivätär-Maarian toiminnan sivutuote, joka on seurausta kasvien kasvamisesta ja käsittelystä kehruuvaiheeseen, valon säteet tuovat mieleen kuidun säikeet. Kovin pitkälle tulkinnassa ei silti päästä runoja tutkimalla. Aihetta kannattaa lähestyä kiertoteitse. Siellä missä on valoa, on varjojakin. Voimme Päivättären semantiikasta ottaa selvää sanaryppään hämärä-katve-siimes-peitto- varjo figuraatiolla (musiikissa kuviointi, värittäminen, variointi, kokoonpanot; miten asiat on järjestetty tai koottu tuloksen saavuttamiseksi).

Figuraatio muodostuu merkin ja massan välisenä muotona. Päivättärestä voimme ottaa selvää sirpaleisten kansanrunojen kautta, mutta nykykieli on merkityksiltään yksiselitteisempää ja sellaisena paljastavampaa ja vähemmän tulkinnallisuuteen taipuvaista. Päivättären ja Maarian yhteinen alkuperä on auringossa, koska netin keskustelusivuilla professori Antti Metsänkylä toteaan suomalaisissa riimusauvoissa Maarian juhlapyhien kohdalla on aina kuvattu aurinko.

Suomi on Päivölä, yöttömän yön maa, jossa suomensukuiset suomettaret ja suomiset ja suomalaiset asuvat. Suoma on käytössä oleva etunimi ja Suominen sukunimi. Eepoksen vihjeiden mukaan suomalaiset syntyivät suomaasta kotoisin olevan kaunottaren ja Päivölästä tulleiden kosijoiden liitosta.

Lisäselkoa etsittäessä listataan reippaasi fraaseja, jotka kuuluvat päivään jokaiseen, ne kuuluvat aamuun ja iltaa.

Päivän sää
Päivän uutiset
Päivän sana
- mietelause
- aamunavaus
Päivän agenda
Päivällinen

Päivitellä -> HÄMMÄSTYS (siunailla)
Päivittää -> UUDISTAA (ajantasaistaa)
Päivettyä -> RUSKETUS (auringonoton seuraus)
Päivätä -> PÄIVÄMÄÄRÄ (auringonkierron mukainen kalenteri)

käväistä päiväkseltään so. päiväsaikaan

……………
Katve – siimes – peitto – varjo ………….

KATVEALUE - Kuulumattomuus
PEITTOALUE - Kuuluvuus

SIIMEKSESSÄ - Pimento
VARJOSSA - Hämärä.

Figuraatio merkin ja massan välissä????

Päivän sää - ILMA

Päivän uutiset - RITUAALI

Päivän sana - RUKOUS

- mietelause
- aa

SIUNAUS

Päivän agenda - TYÖ

Päivällinen – RUOKA

Tule siunaa päivän työ. Siunaa Herra ruokamme. Työpäivän rituaalisuus -> UUTINEN vs. JÄRKILEIPÄ ->-> ruista ranteeseen, viljalla tehoa työpäivään.

Päivättären keskeistehtävä kansan kielenmaisemassa on turvat jokapäiväinen leipä pitämällä sää riittävän aurinkoisena ja leppeänä. Perustulkinta on siunausperusteinen, jossa agraarikulttuurissa pyynnöt kohdistuivat työn tuottavuuteen ravinnon ja muiden omavaraistalouden tuotteiden saamiseksi ja turvaamiseksi. Ilmat olivat oikukkaita, riitit ja rituaalit olivat tarpeen mielenrauhan takaamiseksi. Tärkeää oli että seita, Jumala tai jumalat olivat suopeita ja kuulivat hartaat toiveet ja pyynnöt.

Edellä esitetystä sanalistasta puuttuu kokonaan suomalainen tapa tervehtiä sanomalla – Päivää! Tervehdimme Päivän poikaa joka kerta, kun tapaamme toisen ihmisen. Saksankielinen alue on säilyttänyt jumalisen ja parantamisen yhteyden vielä selvemmin. Grüss Gott! Jumalan terveeks. Vaikka päivämme ovat luetut, niin Päivätärtä ei lainkaan mainita kuolemisen yhteydessä, vaan eri muodoissaankin elämän ja ravinnon antajana, parantajana, kosittavana. Vaihtoehtona hyvän päivän sanomiselle on ”Terve”.

Kun päivää = terve, niin Päivättären parantamiseen liittyvä ominaisuus on selvä ilman Neitsyt Maaria –kerrostumaakin. Luonto parantaa –sanonta on säilynyt meille synonyymin Päivättären ominaisuuksista, sillä päivän paistaessa risukasaan onni hymyilee vastoinkäymisten jälkeen. Pimentoon tai syrjään jäänyt huomataan ja tulee päivänvaloon, mikä on elähdyttävää.

7.2 Ilmarinen

Kalevalan pääsankareita, seppä, joka esiintyy Lönnrotin Uudessa Kalevalassa 27 runossa. Ilmarisen tekojen sarjaan kuuluvat: a) metallien käsittely, sammon taonta, raudan kesytys sekä kultaneidon taonta. Hän on myös b) seikkailija, ryöstöretkeilijä, tulenetsijä ja valonvapauttaja, mutta ennen kaikkea c) sulhasmies, pohjan neidon kosija, jonka onnistui saada Pohjan kuulu kaunotar puolisokseen. Pohjan neidosta tuli tosin myöhemmin äitinsä mallin mukainen häijy akka, paha puoliso kuten kauniille neidoille tarinoissa yleensä käy. Myös saamelaiset tuntevat Ilmarisen, mutta nimellä Ilmaris, joka on ilman ja tuulen jumala, ja jolla on toisintonimiä runsaasti. Toisintonimiä ovat mm. Ilmorinen, Ilmollinen, Ilmovoinen,

Ilmanrinta, Ilmanlintu. Onni Okkonen rinnastaa näiden lisäksi Ilmariseen myös toisintonimet Ilmori, Ilmora, Ilmoinen jumala, Ilmalainen sekä Ismo, Ismaro, Ismaroinen.

Ilmarisen nimeä pidetään yhtenä vanhimmista mitä on suomalaisessa mytologiassa ja sen sankarinimistössä. Ilmarinen on liitetty yläilmoisiin ja sen arvellaan tarkoittaneen aikoinaan ilman lintua, Altai-vuorten taivaanjumalakotkan kaltaista olentoa. Ennen nykyistä matkustusmukavuutta matkalainen joutui säiden armoilla eläjäksi ja kulkijaksi. Ilmarinen oli sään ja matkustajien jumala. Suomalaisten keskuudessa elää vieläkin tarinoinnin aloitusrepliikki: Se on ilmoja pidellyt, sillä tunnettiin toisenkin lainen säätyyppi, rajuilma, joka enimmäkseen oli joko noitien tai ukkosen aiheuttama. Ilmarinen ei silti ollut pelkän auringonpaisteen ja poutasään hallitsija, vaan hänen alaansa olivat säiden vaihtelut ukkosilmaa lukuun ottamatta. Ilmarinen on sateen jumala ja siten on luonnollista, että hänet yhdistettiin myös veteen.

Hieman erheellisesti tämän vuoksi ilmat ovat sekoittuneet keskenään, ja Ilmarisesta on ajan mittaan tullut myös rajuilmojen haltija tai jumaluus. Ilmarista on joskus mainittu myös sodan jumalaksi, koska Agricola jumalluettelossaan 1551 mainitsi hänet rauhan ja ilman tekijäksi. Rauhalla kuitenkin tarkoitettiin matkustukselle suotuisaa hyvää ja turvallista matkasäätä, joten Ilmarinen oli vastavoima Ukolle. Ukko oli rajuilman hallitsija ja Ilmarinen sen tyynnyttäjä. Tavallisia ilmoja Ilmarinen pystyi hallitsemaan, mutta ei aivan kaikkea tuulta, ei ainakaan naisten mielialan vaihteluja. Kun hän monien urotekojen jälkeen vihdoin oli saanut Pohjan neidon mukaansa, häntä koeteltiin toden teolla. Nuori morsian vaati Ilmarista osoittamaan mieskuntoaan loitsulauluin. Muuttelevainen oli neidon mieli. Taidehistorian tutkijan Onni Okkosen tulkinta aviollisesta perikiistasta on tällainen:

> ”Kotimatkalla tuo uhkaponnistuksin saavutettu neito vaatii Ilmarista ”laulamaan”, Ilmarista, jota emme tässä toiminnassa ole koskaan tavanneet. Ilmariselle se on mahdottomuus, mutta neito uhkaa muuttautua kiveksi ja tähdeksi ja kun se ei auta, potkia reen hajalle. Sitten seuraakin muuttautumista, molemmin puolin, kiiskeksi ja haueksi, pääskyksi ja haukaksi.” (Okkonen: Moniste 1968, s. 198)

Tulisen ottelun päätteeksi, Ilmarinen nukkui raskaaseen yöuneen, ja Pohjan neito uhmaten kisaili sillä välin tuntemattoman naistennaurattajan kanssa. Aamu koittaa ja totuus valkenee, siitä Ilmarinen suuttuu ja tulistuu, saa tuuman toimittaa vihasta kirkuvan äksyn puolisonsa lokiksi luodolle. Tästä alkutapahtumasta on jäänteitä paikallistarinoissa, joissa kerrotaan akan lepytyksestä. Tarinoissa kiukkuisen mielen ja kielen omistava emäntä toimitetaan yksinäiselle kalliopaadelle tai luodolle meuhkaamaan, kunnes paha luonto on talttunut. Uskotaan, että kyseisen kurimenettelyn toimesta äksyily laantuu huomattavasti. Akanilma tarkoittaa huonoa

säätä, riitaa, meteliä, toraa. Kokka- eli leikkipuheissa sanotaan mentävän akkametsään (eukko-, likka-, muijametsä), mikä tarkoittaa seuralaisen tai puolison etsintää ja naimisaikeita. Akanvirtaan kulku on sitä, että kuljetaan vastavirtaan, ja kulku on hankalaa, kun jokin voima on vastainen.

Ilmariselta anotaan eräässä merimiesten rukouksessa: ”Pane poskes pussuksihin, puhalla iloinen ilma, minulle myötäinen myry”. Ilmarinen oli samalla merimiesten ja tuulien jumala, jonka alaisuduessa jälkipovlien noidat kauppasivat merenkulkijoille solmuja, mitä useampi solmu avautui sitä vinhemmin kiisi pursi ja pullistuivat purjeet. Ilmarista on pidetty myös takorautaseppänä ja tulen jumalana, ja hänen antiikinen vastineensa Olympos-vuorella on Hefaistos, seppä hänkin. Tämä kahtalaisuus tulen ja tuulen välillä, joiden kirjoitusasussa on vain pieni, yhden kirjaimen ero on ehkä selitettävissä tulen syntyvaiheista, joissa nuotion tai kotalieden sytyttäminen edellyttää puhaltamista. Tuuli puhaltaa ja tuleen puhalletaan, joskus aivan hiljaa keuhkojen voimin, toisinaan taas täysin palkein, kun on ollut tehoa tarvis.

Gananderin mytologisen käsityksen mukaan Ilmarinen oli yksi Kaleva-jättiläisen pojista ja siten myös Väinämöisen veli, yksi kahdentoista jättipojan sarjasta. Näihin myyttisiin alkuaikoihin liittyy myös Sammon taonnan yhteydessä Ilmarisen kerskaus, että hän on taivaita takonut. Tämä voi olla jonkinlainen esimuoto sanonnasta ”tähtimies”, joka on tarkoittanut entisaikaan ylhäissukuista ja merkittävää henkilöä. Ganander mainitsee myös Ilmarista kutsutun apuun amputautiin, koska Ilmarinen valmisti hyviä nuolia, mutta Gananderin poimima näyte osoittaa sekin, että veden, ylijumaluuden ja ilman haltijoiden tehtäväalueet ovat pahoin sekoittuneet toisiinsa. Arvatenkin sepän valmistamat riistan pyynnissä käytetyt nuolet ja tietäjien käyttämät kiviset ukonnuolet ovat olleet merkitykseltään hämärtyneitä, ja kuten loitsuissa yleensä, niin ilmoille on pusertunut kansanrunojen kerääjän haaviin jotain merkillistä ja outoa:

”Jolla ma puskuja puserran,
Amputautia ajelen;
Itse Ilmoinen Jumala,
Itse Wanha Väinämöinen,
Itse Seppo Ilmarinen,
Tässä myöskin tarvitahan.

Pusertaminen sinänsä viittaa enemmänkin kiven käyttöön. Paisetauteja poistettiin painamalla kivellä kipeätä kohtaa. Tämä viittaa ukonnuoleen eli erikoiseen taikakiveen, jolla noidanampuma paise painetaan pois. Ihotaudeissa ja ihokylvyissä ilmakylvyt ovat melko myöhäinen keksintö, mutta kylmän ilman tapa saada iho kananlihalle eli pienille nyppylöille, on ilmeisesti saanut yhdistämään Ilmarisen myös paisetauteihin samoin kuin voimalliseksi ajatellun meteorikiven, ukonvaajan taikavoimainen vaikutus on havaittu tipahtaneen taivaasta kuin tulikipuna. Paiseet voivat olla polttavan tuskallisia. Näin amputaudin sanoissa on yhdistetty nrmaalit parannuskeinot, ja koska voimallisen loitsun on tiedettävä myös alkuperä,

molempi parempi, on lueteltu tarkkaan kaikki mahdolliset mielleyhtymät mitä muistetaan tästä asiasta.

Myöhemmässä vaiheessa jumalista sankariksi laskeutuneena Ulamolan ulapoille ja Kalevalan kankaille Ilmarinen oli Väinämöisen veroinen tietäjä, joissain suhteissa parempi, joissain huonompi. Hän osasi takoa Sammon ja kultaneidon, mutta ei osannut soittaa kanteletta; valloitti Pohjan neidon, mutta ei osannut käsitellä häntä. Kaikessa hän pyrki turvautumaan taitoon, tehoon, tekniikkaan ja voimaan. Sankari uskoi voivansa takoa jopa eukon ikävänsä ikuiseksi, hän oli suomalaisena kuvanveistäjänä ensimmäinen laatuaan. Tehty pystö ei kuitenkaan lämmittänyt mieltä, ei edes kylkeä ja joutikin toiselle rakkaussuhteissaan onnettomalle - Väinämöiselle.

8. LEHTISEN LISTA

Me olemme kaikki nyt laivalla ja kynnämme suurta merta. (Eino Leino)

Adriane
Ajomies
Ammon oraakkeli
Andromeda
Apollo
Argo-laiva
Argonautit
Argos
Arkadia
Asterion
Atlas
Aurora
Bacchus
Bootes
Canes Venatici
Castor
Ceres
Cetus
Chara
Cupido
Cycnus
Diana
Elis
Elmo
Eridanus joki
Erigone
Erektonius
Europa
Eurydike
Gaia
Haades
Hebrus joki
Herkules
Hippodameia
Härkä
Ikarius
Jason
Jupiter
Kaksoset
Kassiopeia
Kefeus
Korppikotka
Kreetan saari
Kultainen talja
Käärmeenkantaja
Lyyra
Meduusa
Merkurius
Minerva
Minos
Myrtilos
Neptunuts
Nereidit
Olympos
Orfeus
Orion
Pegasos-hevonen
Peleponnesos
Pelops
Perseus
Phateon
Phineus
Pleione
Plejadit
Pluto
Pollux
Prosperpina
Pyhän Elmon tuli
Venus.

Tavallisessa käytänteessä ensin tehdään teksti, jonka pohjalta laaditaan hakemistot, yleensä joko henkilö- ja paikannimihakemisto erikseen ja asiasanahakemisto. Myös yhdistelmiä käytetään eli ryhmittelemätöntä tapaa laatia listoja. Hakemistossa on viittaus kirjan sivuun, josta ao. maininta löytyy. Jos hakemisto on tehty taiten ja sisällön kattavasti, kaikki oleellinen sisällöstä löytyy hakemistosta. Epäilemättä Sakari Lehtisen opetustarkoitukseen laatima planetaario-opas on keskittynyt olennaiseen, samoin Paavo Castrénin Antiikin myytit -kirjan hakemisto, jossa on poikkeuksellisesti paikannimistö eli topologiapaintoteisuus ja myyttinen henkilö- ja käsitehakemisto erikseen. Vertaamalla näitä hakemistoja ja sanalistoja, voi syväluodata myös astraalimyyttistä kosmosta tai mielenmaisemaa. Vertailu Paavo Castrénin Antiikin mytologian hakemistoon osoittaa, että seitsemän sanaa poikkeaa Lehtisen listasta, Härkä, Cycnus, Plejadit, Cetus, Eriadnus, Hebrus sekä sankari Jason eivät ole sellaisenaan Antiikin myytit hakemistossa. Kyseessä on näkökulmasta johtuva ero, Lehtinen on painottanut astraalimyyttistä näkemystä ja Castrén topologista sankariretkien tematiikkaa.

Ugrame soveltuu tämänkin arvoituksen ratkaisemiseen. Aloitetaan alusta eli sankareista. Valittuun kategoriaan keskeishahmoiksi valikoituvat sankarit Herkules, Jason ja Perseus. Nämä edustavat kolmea luokituslajia, jotka voidaan ristiä seuraavasti: 1) taivaanvalot, 2) tähtitarut, 3) alkumeri. Viime mainittu on paremmin ymmärrettävästi metaforana tiedostamattomasta ja liskoaivoisuudesta. Kolme tasoa voidaan ajatella rinnasteiseksi myös noitarumpujen ja suomalaisen kansanperinteen kolmeen maailmaan, jossa on taivas, keskinen ja alinen. Taivas edustaa alkuvoimaa, elämän ensimmäsitä lähdettä, tähtitarut ihmisten maailmaa transformaatioineen eli muutosta, kun taas alkumerielementit innoittavat yhä uusien sukupolvien myyttinälkää sankaritarujen ja muiden tarujen muodossa. Castrén toteaa esipuheessaa, lasten olevan hyvin kiinnostuneita myyteistä, vaikka kaikessa hirmuisuudessaan tekstit eivät ehkä ole lapsen kehitysasteelle sopivaa kuultavaa. Jokin hirmuisuudessa ja eksotiassa sekä suuressa tuntemattomassa ihmislasta kiehtoo, niin isoja kuin pieniäkin; koulutettuja, natiiveja ja primitiivejä. Sanan voima on suuri.

Vaikka seuraavan listan nimet muodostavat seitsemän kategoriaa, niin modalisointi ei silti ole sovelias tämän ryppään tulkintaan, sen sijaan ugrame on. Taulukon voi myös kuvata kolmena kategoriana, alkuvoiman, muutosten ja tarujen maailmoina.

I Taivaanvalot Eläimet ja planeetat, tähdet	II Taivasmaailma Kosmos, tähtitarut	III Maailma Alkumeri, Alvejärvi
Minos	Diana	Cetus
Härkä	Venus	Argos
Cycnus	Kassiopeia	Meduusa
Pluto	Andromeda	Eriadnus
Merkiurius	Plejadit	Hebrus
Neptunut	Kallisto	Styx
Herkules	Jason	Perseus
ALKUVOIMA	MUUTOSTAHTO	SANKARITARU

Kuvio. Planetaario-oppaan uusryhmittely kolmeen maailmaan.

Huomionarvoista tässä on mm. Jupiterin eli Zeuksen tai auringon ja Apollon poissaolo, molemmilla mainituilla hahmoilla on erityisasema antiikin myyteissä. Suomalaiseen kansanrunouteen verraten Ukko ylijumala on verrattain etäinen ja väritön hahmo Zeus-Jupiteriin verraten, joka hedelmöitti lähes ketä milloinkin, kuka vain sattui häntä miellyttämään. Hedelmöittäminen tosin yhdistää Zeuksen sekä suomalaiseen Ukkoon että tuuleen. Arkeologi Unto Salo on todennut kalliopiirrosten esittävän Syöjätärtä ja Ahavaa, jossa runojen mukaan tuuli paksuksi panevi. Suomalaisessa kansanrunoudessa hedelmöittämisen kyky on kuitenkin enemmän Lemminkäisen kontolle laskettu aurinkopojan toimi. Tästä pikku huomiosta jo voi päätellä, miten limittynyttä ja vaikeaa merkitykseltään myytit ja eeppiset kansanrunot ovat tulkittavina kohteina, konsensusta ei juurikaan ole, variaatioita riittää.

I Taivaanvalot Eläimet ja planeetat, tähdet	II Taivasmaailma Kosmos, tähtitarut	III Maailma Alkumeri, Aluejärvi
Härkä		Cetus
Cycnus	Plejadit	Eriadnus
	Jason	Hebrus

Kuvio. Paavo Castrénin laatimasta nimilistasta puuttuvat nimet.

Venustakaan Castrén ei mainitse, sen sijaan hän käyttää muotoa Afrodite, kun taas Diana on mainittu Artemiksen ohella. Tietynlainen epäjohdonmukaisuus, joka voi johtua Venuksen saamista lukuisista sivumerkityksistä. Seitsemän metatekijää on kasassa, ja niistä voi muodostaa eräänlaisen tämän tutkittavan korpuksen abjektiluokan, ugramella, kuinkas muuten.

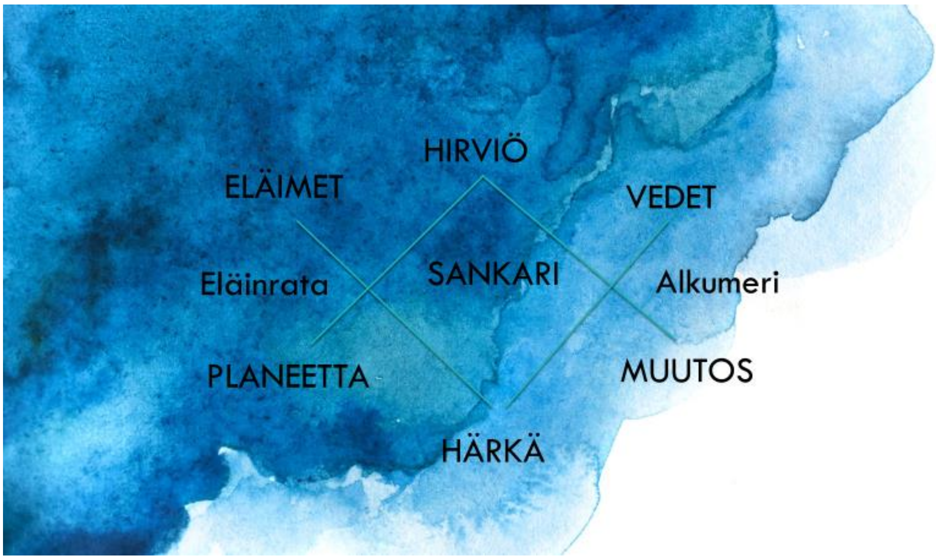

Kuvio. Abjektiugrame. Eridanus-virta asussa Eriadnus. Jason tunnetaan myös nimellä Iason.

Sitten on vielä jäljellä mahdollisuus luokitella saatu sanasto myteemilajeiksi tai merkityslajeiksi aisapariperaatteella.

Hirviöteema: Cetus, Medusa
Vesiteema: Styx, Hebrus
Planeettateema: Pluto, Neptunus
Kaunotarteema: Diana, Venus (Artemis ja Afrodite)
Sankariteema: Herkules, Perseus (+Jason)
Muutosteema: Andromera, Plejadit.

Koossa on neljätoista nimeä, Jasonin kanssa viisitoista. Kaksi puuttuvaa löytyy ugramen välitekijöistä, jos tarpeen muuttaa tulkintaa myteemijaon suuntaan. On etsittävä vielä mainitsematon eläinrataan ja alkumereen liittyvä fokustekijä myyteistä, ja valittava lopullista tulkintaa varten jompikumpi menetelmä joko merkityslajit tai myteemilajit. Yksi yhteen merkitykset eivät osu näin laajassa aihepiirissä. Jaolla voi olla merkitystä meemien kannalta, millaisia meemejä kukin tähtitaru ja sen hahmot palvelevat. Periaatteessa helpointa on lähteä nurinkurisesti liikkeelle eli Jasonista, peruskolmiosta, johon mainittu sankarikin kuuluu. Keskeisen lateraalikolmion muodostaa ketju eläinrata-Jason-alkumeri hypoteesin mukaisesti. Suomalaisittain uskon eläinradan olevan siivatta-rattaana tunnettu ilmiö ja alkumeren käsite esiintyy Aluenjärven eli Alvejärven muodossa.

Kuvio. Perusluokitteluryhmät ugramena.

Länsimaiseen tähtitarustoon ei sisälly yhtään lintua tai siivekästä, alkumereen sopisi kalojen merkki. Neitsyen merkin ja Merkurius-kuvastoon tosin liittyy siivekkyys ainakin Pegasoksen hahmossa. Tämä x-tekijä jääköön tässä vaiheessa odottamaan lopullista ratkaisua. Alkumeri ja sen jälkeiset ajat liskokausineen on melko luonnollinen selitys evoluution kulusta ihmisen tiedostamattomassa. Siletä kumpuaa tarustoon jos minkälaista meritursasta ja kurimuksen kattilaa. Taivaan avaruuden vertauskuvana puhutaan taivaan merestä, joten hirviöt voivat ulottua sfääreihinkin saakka. Ratkaisuun tarvitaan epäilemättä Anto Leikolan näkemystä sekä visionäärisyyttä.

Eläinrata-akselistoon kuuluu aikojen valtiaat, horoskooppien taivaanvalot ja horat, esimerkiksi DIke, Eunomia ja Eirene. Alkumeren hirviöihin voi luokitella vaikkapa hirviöiden jumalatar Keton sekä Euruaden, Aledusan ja Sthenon. Rumuus ja pahuus on hirviömäistä, vastapoolina kauneus ja hyvyy. Kaunotarteesiä myyteissä käsitellään mm. Khantes-olentoina Kharis, Aglaie ja Eufrosyne. Planeettahaltijta yhdistyvät jumaliin ja jumaluuteen. Skandinaavit korostavat jumaliaan jättiläisinä, suomalaiset Kalevanpoikina. Antiikissa jättijumalat olivat gigantteja, titaaneja ja kyklooppeja. Hirviönä heiluu ylitse mudien Gorgo. Planeetat yhdisteään astrologiassa ihmiskohtaloiden kuvaajiksi, jumalattarinaan antiikissa mm. Atropos, LAkhessis ja moirat.

8.1 Avarampi katsaus

Konstellaatioita tunnistetaan ja tunnustetaan taivaalle yhteensä 85-88 näkökulmasta riippien. KJäyttämässäni lähteess (Levy: Ihmeellinen luonto, tähtitaivas). on yhdistetty tähtikuviot Puppis&Pyxis, Leijona ja Pieni leijona sekä Corvus& Crater. Mahdollisia astraalimeemejä tähtitaruista etsittäessä on mielekästä käyttää tätä 85 konstellaation jakoa, koska se on tasan jaollinen 17:llä, jolloin kuhunkin ryhmään tulee 5 osatekijää, mistä vuorostaan voidaan nähdä mahdollinen rakenteellinen mielekkyys, sillä konstellaatiot taruineen ovat ihmismielen luomus, ja sellaisena myös ihmismielen atavistisen rakenteen mukaiset. Ensin tarvitaan taas ikävä kyllä listaus, jotta merkityksen etsinnän juoksutus tulisi näkyväksi ja toimintatapani tutuksi. Listat itsessään eivät ole merkityksellisiä, niiden perusteella tehty luokitus ja ryhmittely vasta luovuttavat ikiaikaiset viestinsä aikain takaa.

Andromeda-taruhahmo	cygnus – joutsen	optiuchus – käärmeenkantaja
Aythia-ilmapumppu?	delphinus – delfiini	orion – taruhahmo
apus – paratiisilintu	dorado – kultakala	pavo – riikinkukko
Aquarisu – vesimeis	draco – lohikäärme	pegasus – Pegasos
Aaquila – kotka	equuleus – pieni hevonen	Perseus – taruhahmo
ara – alttari	eridanus – virta	Phoenix -. feeniks
aries – oinas	fornax – sulatusuuni	pictor – maalari
auriga – ajomies	gemini – kaksoset	pisces – kalat
boötes – karhunvartija	horalogium – heilurikello	piscis austinus – etelän kala
caetus – vesitotaltta	hydra – vesikäärme	puppis & pyxis – peräkeula & kompassi
camulopardalis – kirahvi	hydrus – etelän vesikäärme	reticulum – verkko
cancer – krapu	indus – intiaani	sagitta – nuoli
canis venatici – ajokoira	lacerta – sisilisko	sagittairus – jousimies
canis major – iso koira	leo & leo minor – leijona & pieni leijona	scorpios – skorpioni
canis minor – pieni koira	lepus – jänis	sculptor – kuvanveistäjä
capricornus – kauris	libra – vaaka	scutum – kilpi

carina – köli	lipus – susi	serpens – käärme
cassiopeia – Kassiopeia	lynx – ilves	sextans - sekstantti
centaurus – kentaurus	lyyra – lyyra	taurus – härkä
cepheus – Kefeus	cygnus – joutsen	telescopius – kaukoputki
Cetus – valaskala	delphinus – delfiini	triangulum – kolmio
chameleas – kameleontti	dorado – kultakala	triangulum australis – etelän kolmio
circinus – harppi	draco – lohikäärme	tucana – tukaani
columba - kyyhkynen	mensa – pöytävuori	ursa major – iso akrhu
coma berennices – Bereniksen hiuket	microscopum – mikroskooppi	ursa minot pieni karhu
Corona australis – etelän kruunu	monoceros – yksisarvinen	vela – purje
corona borealis – pohjan kruunu	musca – kärpänen	virgo – neitsyt
corvus & cratet – korppi ja malja	norna – kulmaviivoitin	volans keuhkokala
crux – etelän rsiti	octans – oktantti	vulpecula kettu

Kvuio. Eteläisen ja pohjosien tähtitaivaan tunnetut konstellaatiot.

Nimetyt konstellaatiot voidaan ryhmtiellä eri tavoin. etisttäessä aprasta tulkintakonseptia on alkuun kokeitlava hakuammuntana erilaisia ryhmtitelyjä. Myteemijaolla saatavat seitsemän eri ryhmää voivat muodostua esimerkiksi ryhmiksi. Alkuhypoteesina olkoon.

I eläimet ja linnut
II esineet ja artefaktit
III tähtimerkit ja neljä tarua
IV hirviöt, tarueläimet, hyvridit
V luonto, ilmiöt

Kuhunkin ryhmään on mahdollista löytää seitsemäntosita eri tekijää Lehtisen lisitasta, joten jako on alustavasti auttava. Tulkinta-avaimeksi se ei silti ole vielä riittävän mielekkäiksi kokonaisuuksiksi koostunut. Tarvitaan lisäksi meemikaavaa, joka satunnaisesti ja eriaikaisesti sekä erilaisin intressein nimetystä listasta on osittain mielivaltainen ja muistuttaa sellaisenaan paljon suomalaisen kansanrunouden korpusta ja sen tulkintamahdollisuuksia. Tulkintaa on lähes mahdoton tässä merkitysten meemipleksissä erottaa erillisiksi ryhmiksi merkityskokonaisuudesta.

Uusryhmtitelyn avulla voidaan päästä lukkiutuneista ja kliseisistä tulkinnoista eteenpäin. Jos tulkinta on väärin, tulee varmuus, ettei se ainakaan niin voi olla, jos taas edes osin oikein, siitä on hyvä etevämpien jatkaa. Onnekkaimmassa tapauksessa tulkinta osuu ytimeen, joten itse

mielessäni näen asian seuraavasti. Ensin tehdään meemimikaus viiden meemikaavan avulla ja sitten muodostetaan eeposkaavan ryhmät: sankariteot, matkat, konsultaatio, viestintä ja sota.

Saatu konstellaatioluettelo koodattuna em. ryhmittelyn mukaiseksi.

I eläimet ja linnut

II esineet ja artefaktit

III tähtimerkit ja neljä tarua

IV hirviöt, hyvridit

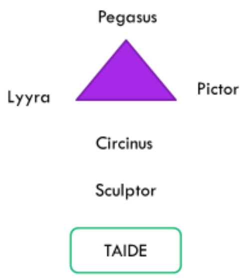
V luonto, ilmiöt

Aquarius– vesimies	Aythia-ilmapumppu?	apus – paratiisilintu	canis venatici – ajokoira	auriga – ajomies
aries – oinas	ara – alttari	Aquila – kotka	centaurus – kentaurus	boötes – karhunvartija
cancer – krapu	caetus – veistotaltta	camelopardalis – kirahvi	Cetus – valaskala	cassiopeia – Kassiopeia
canis major – iso koira	carina – köli	chameleas – kameleontti	coma berennices – Bereniksen hiukset	cepheus – Kefeus
canis minor – pieni koira	circinus – harppi	columba - kyyhkynen	corvus & cratet – korppi ja malja	Corona australis – etelän kruunu
capricornus – kauris	horalogium – heilurikello	cygnus – joutsen	dorado – kultakala	corona borealis – pohjan kruunu
gemini – kaksoset	lyyra – lyyra	delphinus – delfiini	draco – lohikäärme	crux – etelän risti
leo & leo minor – leijona & pieni leijon	microscopum – mikroskooppi	grus - kurki	hydra – vesikäärme	equuleus – pieni hevonen
libra – vaaka	norna – kulmaviivoitin	lacerta – sisilisko	hydrus – etelän vesikäärme	eridanus – virta
optiuchus – käärmeenkantaja	octans – oktantti	lepus – jänis	monoceros – yksisarvinen	Hercules – Herkules
pisces – kalat	puppis & pyxis – peräkeula & kompass	lupus – susi	musca – kärpänen	indus – intiaani
sagittairus – jousimies	reticulum – verkko	lynx – ilves	pegasus – Pegasos	mensa – pöytävuori
scorpios – skorpioni	sagitta – nuoli	pavo – riikinkukko	Phoenix - feeniks	orion – taruhahmo
taurus – härkä	scutum – kilpi	serpens – käärme	piscis austinus – etelän kala	Perseus – taruhahmo
ursa major – iso karhu	sextans - sekstantti	tucana – tukaani	volans - keuhkokala	pictor – maalari
ursa minot pieni karhu	telescopius – kaukoputki	vulpecula kettu	Andromeda-taruhahmo	sculptor – kuvanveistäjä
virgo – neitsyt	vela – purje	fornax – sulatusuuni	triangulum – kolmio	triangulum australis – etelän kolmi

Kuvio. Koodattu ryhmiin.

Kuvio. Laivamatkojen ja seikkailuretkien maailma, eeposfunktio Matkat III

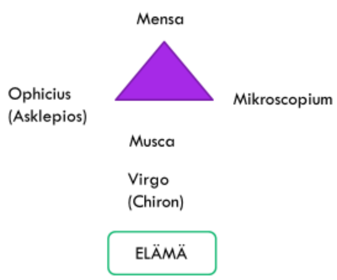
Kuvio. Muusain, kielen, käsitteiden ja taitden maailma, eeposfunktio II Viestintä

Kuvio. Sankaritekojen ja urotöiden maailma, eeposfunktio V Sankariteot

Kuvio. Hirviöiden, kamppailun, pahan ja antagonien maailma, eeposfinktio IV Sota

Kuvio. Onnen, kohtalon, menestyksen, kärsimyksen a terveyden maailma, eeposfunktio I Konsultaatio

Eeposfunktiot sisältävät intialaisen vuosituhantisen satuperinteen tutkimuksen mukaan viisi kategoriaa

I Konsultaatio
II Viestintä
III Matkat
IV Sota
V Sankariteot.

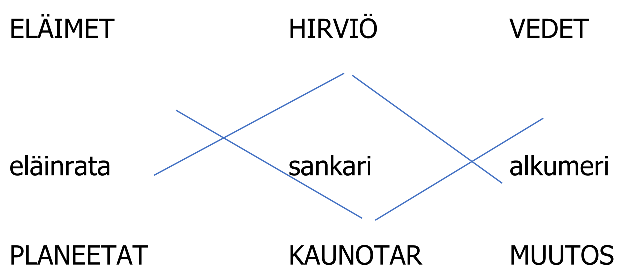
Näille on etsitty konstellaatioista vastaavuutensa, jonka perustelut tulevat jäljempänä. Sitä ennen pikakatsaus mahdollisuuteen luoda muodostuneesta eeposfunktioinnista ja meemistöstä meemijako. Miten 25 saadaan muuntumaan näppärästi 17-kohtaiseksi meemijaoksi. Loogisesti ottaen ei mitenkään, mutta hieman mielikuvitusta käyttämällä temppu onnistuu, kun otetaan jokaisesta ryhmästä kärkikolmikko huomioon (5x3 = 15), ja lisätään saatuun kaksi jaottelun ulkopuoleelle jäänyttä tärkeää tähtitaivaan ilmentymää: Plejadit eli Seulaset ja Linnunrata (Milky way). Viime mainitut ovat niitä harvoja taivaan käsitteitä, jotka etnoastronomia tunnistaa ja tietää, joskin uskomustieto on hyvää vauhtia katoamassa.

semeemi	genoomi	fenoomi
Berennicen hiukset altruismimeemi	Kassiopeia verkkomeemi	Andromeda meemipleksi
Puppis & Pyxis ennakointimeemi	Purje kopiointimeemi	Köli regiimeemi
Mensa kognitiomeemi	Ophiuchus humpuukkimeemi	Mikroskooppi näkökuimameemi
Pegasus kielimeemi	Lyyra innovaatiomeemi	Pictor Imitaatiomeemi
Cetus kilpameemi	Minotauros uskomeemi	Hydra väestömeemi
Linnunrata = evoluutiomeemi / Seulaset = sukupuolimeemi		

Kuvio. Konstellaatioiden meemistöjakauma

Kun esitarkastelu on nyt tehty, voidaan alkaa merkitysten metsästys. Tutkielmassani Futurolokiset ennakkoluulot tarkastelin näkökulmameemistöä. Aikaan saatu listaus auttaa hahmottamaan muuta meemistöä tarkemmin. Miksi Ophuchius on määritetty humpuukkimeemin piiriin kuuluvaksi? Vastaus on yksinkertainen, skeptinen suuntaus kategorisesti tuomitsee vaihtoehtoisen lääkinnän humpuukiksi. Antiikin taruhahmo Ophuchius viittaa lääketieteen Asklepiokseen ja sitä kautta huumoripatologiaan ja siitä edelleen kansanomaiseen lääkintäoppiin. Luokittelu toimii tässä ikään kuin virikkeenä tai lähtölaukauksena tulkinnalle, ei sinänsä kerro totuutta eikä ole ehdoton tai aukoton listaus. Miksi purje on saanut kunnian olla kopiointimeemin edustajana? Yleensä purjeet ovat olleet

valkoisia, ja sellaisena muistuttaneet taivaan merellä purjehtivia pilviä, joita tuuli kuljettaa. Malli on saatu samankaltaisuudesta metaforana. Sen sijaan kuvanveisto on Antiikin aikoina pyrkinyt kuvaamaan ja jäljittelemään ihmiskehoa ja luontoa tarkasti. Miksi Lyyra on innovaatiomeemi? Tarinat siitä, miten ensimmäinen soittopeli keksittiin ovat unversaaleja. Lyyralla on oivallushistoriansa, samoin kanteleella. Meemistö on meduusamainen ilmiö, jonka lonkerot ylettyvät ja tuikkivat moneen suuntaan eri valovoimalla sekä limittyvät toisiin meemeihin muodostaen erilaisia kombinaatioita, joista on vaikeaa erottaa mikä on mitä. Sama ilmiö pätee mytologiaankin, astraalimytologiaan erityisesti. Korpusmaisuus-sarjan osion Kosmisen koostumus osassa on hirviöryhmässä kyse taistelusta onnesta, mikä edellyttää jatkuvaa kamppailua onnea uhkaavien vastavoimien kanssa. Pelot ovat osa hirviömaailmaa.

TARUMAAILMA

ELÄIMET	Minos		HIRVIÖT	Cetus
	Härkä			Argos
	Cycnus	SANKARIT		Meduusa
	(eläinrata)	Herkules		(alkumeri)
PLANEETAT	Pluto	Jason	VEDET	
	Merkurius	Perseus		Eriadnus
	Neptunus			Hebrus
		(toiminta)		Styx

Maaperä

KAUNOTAR	Diana
	Venus
	Kassiopeia
	(metamorfoosi)
MUUTOS	Andromeda
	Plejadit
	Kallisto

RAKENTEELLINEN MIELEN UNIVERSUMI

8.2 Tähtitarinoita ja ilmalentoja

Satuluokitteluissa tähdet ovat aliedustettuina, uusitussa ATU-motiiviluettelossa viitataan tähtiin vain enteenä merkittävän persoonan syntyssiestä sekä satuun, joka on taantunut kaskuksi. Motiivi ATU 1871A kertoo filosofi Thalesista, joka alinomaa tarkkaili taivasta ja teki tähtihavaintoja. Erään kerran hän putosi kaivoon, jolloin vanha nainen kysyi, miksi hän tahtoi aina vain oppia tähdistä, kun hän ei osaa edes kävellä kompuroimatta. Toinen ATU-motiivi 1172 viittaa ihmiseen, joka pelastaa sielunsa paholaiselta, kun tämä ei pysty laskemaan taivaan tähtiä. Kehitys etenee yleensä myyteistä sadun kautta kaskuihin. Länsimaisessa perinteessä tähtimyytit ovat säilyneet kirjallisuuden kautta, kun eurooppalainen sivistys on ihannoinut Antiikin myyttejä. Tämä painotus on myyttien säilyttämisen ohella kaventanut ja standardoinut tulkintoja, kun toistuvasti viitataan samoihin alkulähteisiin.

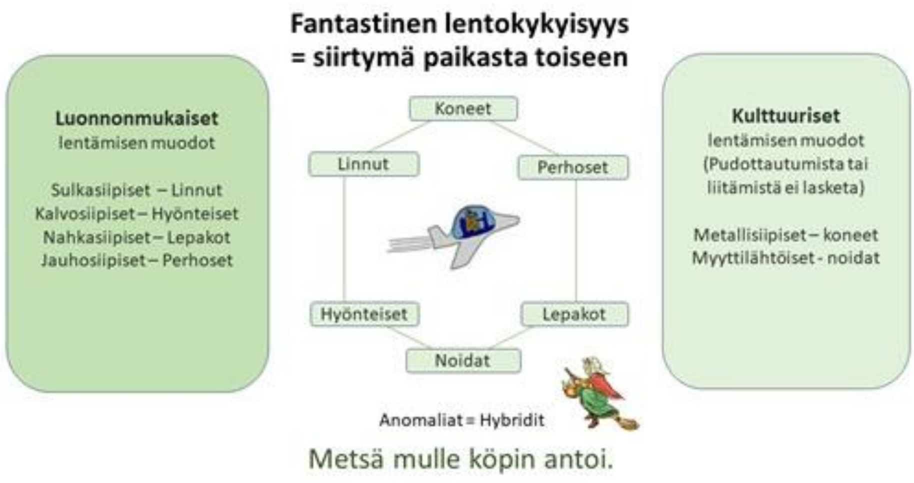
Aukottomia luokituksia ei ole, silti hyvin tehdyt luokitukset ovat hyvä apuväline. Papua Uusi Guinean tarinat Wanton Newspaperista pidginenglanniksi taltioinut Thomas H. Slone on tehnyt mittavan lajittelun WN-korpuksesta. Lajittelutyössä hän on käyttänyt Aarne-Thompsonin tarinamotiiviluokittelu ja täydentänyt sitä Keitleyn ja Hoffmanin luokitteluilla. Folkloren luokitteluperusteisiin perehtymättömälle perustelut saattavat jäädä epäselviksi, koska aina ei suinkaan ole yksiselitteistä, mihin luokkaan mikin olisi mielekkäintä luokitella. Kaikki munia munivat eivät ole lintuja.

Aina tärkein tieto ei löydy sieltä, mistä sen ensi arviolta voisi olettaa löytyvän. Slone on lajitellut tarinoita ryhmään a: Mytologiset motiivit kosmologian ja kosmogonia. Eskatologiaan kuuluvassa tarinassa sankari tappaa auringon ja eskatologiaan kuuluu myös uskomus maailmanlopusta. Loppu tulee kun koirat löytävät todellisen karvansa. Sen lisäksi on Slonen tyypittelyssä vain pari muuta astraalimytologisesti merkittävää motiivia mainittu. Tarinoissa aurinko tai kuu kulkee poikki taivaan taikaköyttä pitkin. Varsinaiset papualaisten tähtimyytit löytyvät motiivi-indeksiryhmästä F: Ihmeellisyydet (Marvels). Ihmesatumaiset tarinat jakaantuvat alaluokkiin: a) matkat tuonpuoleiseen, b) ihmeelliset olennot, c) epätavavalliset paikat ja ilmiöt sekä d) epätavalliset tapahtumat.

A-kohta sisältää tarinat 1) matka taivaaseen (taivaanjumalan luo), 2) matka kuuhun, 3) Matka aurinkloon, 4) taivaanköysi, 5) taivaasta pudonnut, ja samoihin ihmeellisyyksien luokkaan kuuluu vastakkainen suunta, amtkat manalaan.
B-ryhmässä kerrotaan 1) taivsihmisitä sekä 2) taivasmaailmassa asuvista haltijosita.

C-ryhmän tarinoissa on kaksi merkittävää tarinaa, toinen jättipuusta, toinen kertoo talosta puunrungon sisällä.
D-ryhmä tarinoi mm. hirviöistä aiheina 1) kaikknielevä hirviö, 2) käärme nielee ihmisen (selvä intressidominanssi motiivina) sekä 2) meteori putoaa kalaverkkoon.

Manalan ja kosmoksen voimia lisäksi maanjäristykset ovat eskatologisia tekijöitä. Ihmeellisyyksien motiiveissa kerrotaan, miten maanjäristys tappaa merkittävän henkilön, tai villin peikon. Epätavallinen tähtien käyttäytyminen, ruukun putoaminen taivaalta ja epätavalliset ilmalennot halki ilman ovat papualaisiakin tarinankertojia kiehtoneet.

Kuvio. Erilaiset ilmalennot ovat kiehtoneet ihmismieltä aina.

Läheskään kaikista konstellaatioista ei ole erityisiä tunnettuja taruja tai satuja taltioituna. Vailla taruja olevat tähtikuviot ovat näin ollen korpuksessa abjekteja, tarinallisesti vähäarvoisejksi määriteltyjä, nykyaikana nimettyjä tai muutoin vain huomiotta jääneitä. Abjekti (huomiotta, hoidotta jätetty, väheksytty, hyljeksitty) on samantapainen tekstin rivien välistä merkityksensä palajasta semantiikassa kuin mitä astrofyysikoille on toistaiseksi näkymättömien taivaankappaleiden olemassaolon havaitseminen laskelmien avulla.

Abjektista heijastuu yhteisön arvot. Semantiikassa tämä taustavaikutus näkyy mm. rakenteissa ja siinä mitä sanomatta jää. Katsaukseni tähtitaivaan abjekteihin ei ole aukoton, mutta antanee suuntaviivaa käyttökelpoisuuteen päin. Listausteni mukaan seuraavat kuviot eivät ole myyttisessä tarinastossa tunnettuja, joko tarinoita ei ole tai ne ovat unohtuneet. Jonkinlaisia kuvauksia nimenannosta on, mutta niitä en laske myyttiseksi tarinaksi tässä yhteydessä. Valitettavasti tarkasteluni sisältää listaa listan perään, mutta en keksi muutakaan keinoa selventää, miten johtopäätökseni syntyvät, ehkä asiaan vaikuttaa vuosikymmenen intensiivinen efemerien tarkkailu. Toisekseen tällä työllä on tarkoitus pohjustaa laajempaa astraalimytologista harrastusta, koska aihealue on laaja ja monimutkainen.

Osa listan aiheista puoltaa heikosti paikkaansa abjektina, koska toki kentauri on myyteissä tuttu, listaan nimi on päätynyt sen vuoksi, etteivät lähteenä käyttämäni mytologit ole sitä erityisemmin huomioineet ja sama koskee Feeniks-lintua. Tälläkin on oma syvämerkityksensä systeemissä. Taju ikään kuin sumentuu joidenkin asioiden kohdalla, planettarisessa tietoisuudessa on mustia aukkoja ja sokeita pisteitä. Vastoin yleistä käytännettä olen myös suomalaistanut kaksoissanojen nimeämiskäytännettä kirjoittamalla yhteen nomnisanat, samoin Iso ja pieni -käsitteet olen stilisoinut niin, että pieni hevonen on pikkuhevonen, pieni karhu on pikkukarhu ja iso karhu on vain karhu, ja iso hevonen on vain hevonen.

alttari
etelän
vesikäärme
etelänkolmio
etelänkruunu
etelänristi
feeniks
harppi
heilurikello
ilmapuntari
intiaani
kameleontti
kaukoputki
kentauri
koli
kulmaviivotin
kultakala
kurki
kuvanvesitäjä
kärpänen
käärme
lentokala
maalari
mikroskooppi
oktantti
paratiisilintu
pikkuhevonen
purje
pöytävuori
riikinkukko
sulatusuuni
susi
tukaani
verkko.

Alkuun ei kannata takertua sisältöihin, hyvä ryhmittelytapa on antaa intuition ohjata. Tässä tapauksessa kuviosta erottuu mahdollisuus kolmeen ryhmään 1) eläimet, 2) esineet ja 3) epelit. Viime mainittu ilmaus on suomenkielen hienous, jolla tarkoitetaan elävää olentoa laajalla skaalalla kehittyneempien olentojen joukossa, yleensä ihmistä tai jollain tavoin erikoista olentoa. Ihmisen järki pyrkii järkeistämään tunnistamattoman jäsentämällä havaitun tunnuspiirteet ja sijoittamalla sen johonkin kategoriaan. Näin ollen abjektit voivat kummuta alitajuisesta kaoottisesta mielestä sellaisenaan käsittämättömänä ja vailla merkitystä olevana tai pelottavana merkitysryppäänä. Tähtinimien aines on mahdollista silti lajitella mielekkäiksi kokonaisuuksiksi. Saatu lsitaus voisi toimia myös esiasteena yrityksessä luoda konstellaation elonkaava eli satukaavan mukaiset 31 funktiota, jolloin jatkotarkastelu hieman helpottuisi ja systematisoituisi. Kuriositeettina mainittakoon ym. säläaineksin ryhmittyvän aisapareiksi näin.

ML	Funktio 1	Funktio2
1	alttari	pöytävuori
2	kentauri	feeniks
3	heilurikello	oktantti
4	ilmapuntari	mikroskooppi
5	intiaani	susi
6	kameleontti	etelän vesikäärme

7	maalari	kuvanveistäjä
8	köli	purje
9	kulmaviivotin	harppi
10	kultakala	lentokala
11	kärpänen	käärme
12	sulatusuuni	etelänkolmio
13	riikinkukko	paratiisilintu
14	tukaani	kurki
15	verkko.	kaukoputki
fokus	etelänristi	

Konventionaalisuus

pikkuhevonen
etelänkruunu

Ylijäämäksi sanaluettelossa jää kaksi konstellaatiota. Muut on ajateltu erilaisiksi pareiksi. Merkityslaji yksi esimerkiksi sisältää alun perin funktiot F1 ja F10 sovellettuna hirvenpeijaismaailmaan. Koska merkityksiä ei voi tästä aineksesta löytää juonellisen periaatteen perusteella, niin on lähes yhdentekevää, arvotaanko funktiotekijät eri merkityslajeille. Näin MLI yleisen näkeminen yksittäisessä saisi parikseen alttarin F1 ja pöytävuoren F2 perimmäisenä merkityksenään palvonta yksilötasolla tai pienryhmissä sekä yhteisöllisesti. Yksittäisiä alttareita ovat mm. palvoskivet ja kotialttarit, erilaiset pyhät vuoret Hiidenvuoret ovat ”pöytävuoria”, joissa uhrataan jumalille rituaalisesti ja seremoniallisesti yhteisön edun nimissä. Tähän hypoteesiin palaan jäljempänä, kun myteemijakojen ja merkityslajien rinnasteisuus on kartoitettu. On selvää, että esimerkiksi kärpänen ja käärme kuuluvat demonisen myteemin alle. Kentauri ja feeniks mystisyys-, satu- tai fantasiamyteemin alle. Intiaani ja susi voisivat olla eksotiamyteemiä. Tällainen eri mahdollisuuksilla ja luokituksilla leikittely voi parhaimmillaan auttaa pääsemään uusiin näkökulmiin ja tulkintoihin, irti tyhjyyden luupista.

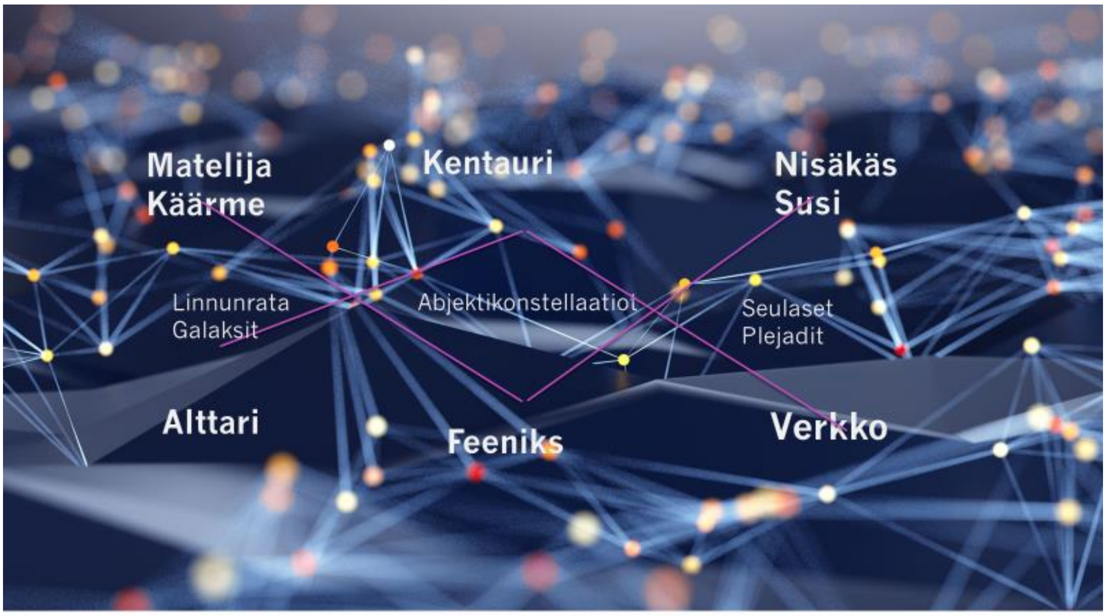
Listan luokittelu jääköön, jokainen voi itse arvailla, mikä mainituista konstellaationimistä kuuluu esineiden joukkoon, mikä eläinten, mikä epeleiden. Viime mainittu on helpoin, kaikki mikä jää jäljelle, kun on ensin bongannut esineet ja eläimet listasta ovat tekstuaalisia epeleitä, liikkuvaisia ja muuttuvaisia entiteettejä. Kameleontti kuuluu eläinten joukkoon, vaikka vaihtaakin oudosti väriä tuon tuosta. Täysin mielivaltaista on sitten, mikä ryhmä tai yksittäinen tähtinimi vaikuttaa kiinnostavalta tai millaisia assosiaatioita, mielleyhtymiä sana tuo esiin. Minusta esim. tähtikuvio Intiaani on houkutteleva sana jatkoa ajatellen, koska Kosmisen koostumus -sarjan kestoinnoittajiani on Claude Lévi-Straussin Mytolokiikoita, jonka aines on otettu intiaanimytologioista. Tähdistäkin puhutaan erityisen paljon juuri intiaanimytologioissa.

Hypätään suoraan lopputulemiin, jotta tulkinnan avain saataisiin hahmottumaan. Elonkaavan (satukaavan) rakenteissa on 31 funktiota mahdollista luokittaa viisi eeposryhmää viiden osatekijän avulla, jolloin jäljelle jää kuusi funktiota, jotka muodostavat metalähteen vastusfunktioina, aloitusfunktioina ja hallintafunktioina, kaikissa kolmessa on kaksi funktiota. Nimityksen ovat suuntaa antavia. Tässä tapauksessa miellän eläimet taruston vastusfunktioiksi, esineet (artefaktit ja työkalut) edustavat systeemissä hallintafunktiota ja epelit ovat erityisiä olioita, ylijäämää tai rajatapauksia, anomalioita kuten feeniksilintu ja kentauri. Yhtä lailla voitaisiin puhua jaosta luontoon, artefakteihin ja mielikuviin.

Korpusmannekiineina toimivat tarkastelussa:

Eläimet	Esineet	Epelit
käärme	verkko	feeniks
susi	alttari	kentauri

Miksi nämä konstellaatiot? Susi ja käärme ovat pelättyjä ja kammottuja olentoja, jotka ovat vahvasti sukupuolittuneet symboliarvoltaan. Susi on sulhasen metafora ja käärme kavaluuden sekä naisen symboli. Taivaankaari mielletään joissain tapauksissa suureksi käärmeeksi. Otava on saanut nimensä verkosta, kivialttarilla on palvottu tähtiä, kuuta ja aurinkoa, ja vaikka tähtitarustoantologioihin ei feeniks ja kentauri ole päässeetkään niin mytologiaa ne ovat. Kuvio testautuu ugramen avulla, joskin ääriviivat ovat jossain määrin kuin ruukunsirpaleista konstruoitu arvattava muoto.

Kuvio. Abjektikonstellaatioiden merkitysjakauma ugramena.

Alttarin ja käärmeen yhdistävä tekijä on tuonpuoleisiiin voimiin vetoaminen, palvonta ja uhraaminen voimallisiksi uskotuille manalan ja tuonelan haltijoille. Kentauri viittaa olemukseltaan eläinratamerkkiin Jousimies, mutta saattaa joitain tulkinnan avaimia löytyä myös hevosiin liittyvistä myyteistä. Joka tapauksessa kyse on hybridiolennosta. Feeniks on tulilintu, joka tuo Antiikin tarinoissa vieraista maista yrttejä alttarille Auringon kaupunkiin Heliopoliin Kotka, joka on tunnettu tähtikuvio, ja joka on sijainnut aikanaan Vesimiehen tunnusmerkkinä, tunnetaan ukkoslintuna ja tulilintuna myös Kalevalassa. Ilmarisen uroteko ison hauen pyynti rautaisen kotkan avulla saattaa olla jäänne astraalimyytistä, jossa hauki edustaa tulta ja aurinkoa, kokon tähtimaailman merkitys on epäselvempi. Joka tapauksessa pyydystetyn hauen niskanikamista Ilmarinen tarjosi Louhelle, Pohjolan emännälle yhtä luuta Akmeelin istuintuoliksi, eli noitakaluksi shamaanimatkoiie. Kyse oli magiasta. Karhun ja suden metaforat liittyvät hieros gamos, taivaallisten hääpitojen merkityskenttään. Verkko merkitsee pohjoisella taivaalla lähinnä Otavaa, karhun syntykotia.

9. PUHEAKTI SOSIAALISENA LIIMANA

Työssä vilahtaa merkitysjakona ja viitokkeen osatekijänä ML IV Lausumat, joka muodostuu lausumisen aktista ja puhetapahtumasta, jota voidaan tarkastella enonsiaationa, mutt myös puheaktina Ausitin ja Searlen viitoittamalla tiellä, jossa puhetoimitus lausuttaessa tehdään neljällä tapaa. 1) Lokuutio on itse lausuma, jossa esitetään tietty lause, jolla on merkitys ja viittaussuhteet. 2) Illokuutiossa puhuja ilmaisee aikeen eli intention esittämällä väittämän, tarjouksen, lupauksen jne. 3) Perlokuutiossa kuulija yritetään saada vaikuttumaan, vaikutukset voivat olla toisenlaisiakin kuin mitä puhuja tarkoitti. Neljäs lokuution laji on 4) esittäminen, siis fyysinen tapahtuma. Puheaktissa muodostuu siten kielestä, jolla on jokin tarkoitus tai merkitys, johon vastapuoli reagoi. Neljäntenä on tapa, jolla viesti esitetään.

Sanottu ja ilmaistu vastaa teloksen 1. vaihetta, alkuvaihetta, jossa päätetään tavoite ja toiminnan pyrkimys, kun taas prelokuutio on teloksen toinen vaihe, päättövaihe, jossa jo voidaan todeta mihin tehty johti tai tulee johtamaan kehitystä edelleen. Mitä tehtiin, miten telos toteutui ja toteutuiko tarkoitetulla tavalla. Väliin jää toiminnan kaari, jatkumo, jota Austin kutsuu illokuutioksi, joka on toiminnan tarkoitteen kannalta oleellinen puheakti. Tehtävä on ymmärrettävä oikein, jotta päämäärä saavutettaisiin, tai puhetapa tulisi ymmärretyksi oikein. Puheaktiteoria on siten tärkeä osa kiertoilmausten tai hämärien viittausten tulkinnassa, jonka avaamiseksi tarvitaan kulttuurisia koodeja. Astraalitarut ovat ikivanhoja tarinoita, joissa on mukana limittyneenä eri tavoin tulkittavissa olevia koodeja, illokuutioita erilaisine kielikuvineen.

Kuvio. Netistä kaapattu esimerkki esittämisen variaatiosta.

Kun joku sanoo "Onko siellä suolaa?" illallispöydässä kiertomerkityksenä on pyyntö: "saisinko suolaa", vaikka kirjaimellisen lauseen tarkoite on kysyä onko suolaa tarjolla. Illokutiviinen vaikutus saattaa aiheuttaa sen, että joku antaa suolaa kysyjälle, koska on aivan oikein tulkinnut hänen kysymyksensä pyynnöksi. Tulkinnan mahdollistaa konteksti ja koodauskyky. Sama kysymys esitettynä geologian konferenssissa, voi vuorostaan olla täysin lokaalinen, kun tavoitteena on kartoittaa maaperän rikkauksia. Kontekstista riippuen on illokuutio, toiminta erilainen. Ensimmäisessä tapauksessa toinen noudattaa kohteliaisuuskoodia ja ojentaa suolapurkin, mahdollisesti metatietonaan ettei suolaa saa ojentaa pöydästä toiseen, jolloin hän huomioi myös tilanteen, onko kysyjä samassa pöydässä istuva. Geologi vuorostaan saa selvityksen tiedetystä tilanteesta, vastauksen mahdollisesti kuvin ja sanoin.

TELOS I	LOKUUTIO	Aloittaminen, tavoitteen asetanta
TELOS II	PERLOKUUTIO	Päättäminen, tavoitteen saavuttaminen
KOODI	ILLOKUUTIO	Sumea kieli/mieli, tarkoitteen tunnistaminen.

Tässä kirjoitelmassa tähtitaivaan tarinoista on edetty em. jaon mukaisesti.

TELOS I Esipuhe

Aloitettu hyppynä tuntemattomaan, tavoitteena saada korpusmaisuuden koostumuksen III osa tehtyä ainakin osin astraalimytologisena työnä keväämseen 2020 mennEssä noin kolmessa kuukaudessa.

TELOS II Jälkisanat

Helmikuuhun 2020 mennessä raakadataa oli koossa pari sataa sivua, muutama perusoivallus, jossa lopputulemana elonkaavan funktiot onnistui kääntää ugrameksi ja sotaretki, ”taistelu onnesta” eli satukaavan funktioiden eli toiminnan piirien muunto saavutti uuden ulottuvuuden.

KOODI Lehtosen lista

Ote astraalitaruhaasteeseen mahdollistui planetaario-oppaan myyttisistä kertomuksista, joiden perusteella tehty luokitusjako ja sanasto auttoivat etenemään tähdistöjen hetteikössä.

TEKSTI Kosmisen koostumus – Tuonpuoleisen ruhtinas

Nimeksi ja fokukseksi valikoitui karhu Ursus Arctos tuonpuoleisen keskeisenä astraalihahmona suomalaisessa mytologiassa, eistystapana ergodinen semiotiikka.

John R: Searle vuorostaan (1975) laati seuraavan luokituksen epäsuorista, kiertelevistä toiminnan seuraamusten puhetoimista:

1) vakiot = puhetoiminnot, jotka sitouttavat puhujan ilmoitetun ehdotuksen totuuteen toisin sanoen sanottu on sitä mitä on tarkoitettu.

2) ohjeet = puhetoiminnot, jotka saavat kuulijan suorittamaan tietyn toiminnan, esim. pyynnöt, komennot ja neuvot.
3) komissiot = puhetoiminnot, jotka sitouttavat puhujan johonkin tulevaan toimintaan, esimerkiksi lupaukset ja valat.
4) ilmaisut = puhetoiminnot, jotka ilmaisevat puhujan asenteet ja tunteet ehdotusta kohtaan, esim. fraasit, onnittelut, tekosyyt ja kiitokset.
5) julistukset = puhetoiminnot, jotka muuttavat todellisuutta ilmoituksen mukaisesti, esim. kasteet, julistaminen joko syylliseksi tai syyttömäksi julistaminen; aviostatus eli julistaminen aviomieheksi ja vaimoksi.

Esimerkkinä olkoon Hengenvaarallisesti lihava -ohjelman puhetekojen jakauma Searlen esittämän jaon perusteella.

1) Henkilö on sairaalloisen lihava, mikä todetaan punnitsemalla, ja ilmiselvästi näkyykin katsojalle. Henkilö on sitä mitä sanotaan.
2) Henkilö saa tohtori Nowlta neuvot ja dieettiohjeet, joita hänen tulee noudattaa, jotta laihtuu rutkasti, tai muutoin ohitusleikkausta ei voida suorittaa.
3) Henkilö lupaa pyhästi noudattaa ohjeita ja vannoo liikkuvansa enemmän kuin ennen ja vakuuttaa sitoutumistaan.
4) Henkilö ei halua/pysty vastaamaan asetettuun haasteeseen, vaan lipsuu ohjeista ja lihoo entisestään tai laihtuminen jää tavoitteesta kauas. Selityksenä hän esittää taloudellisia, aviollisia, traumaattisia, psykologisia tai aineenvaihdunnallisia (turvotus) syitä. Vastaa lähes aina silti että hyvää kuuluu.
5) Henkilö suorittaa affirmaatioita ja toistaa ”Minä onnistun”. Tohtori Now suorittaa vaakalukemien perusteella julistuksen, milloin potilas on valmis ja hyväksytään leikkauspotilaaksi.

Toisena esimerkkinä ja juonitiivistelmänä voisi tarkastella kirjoitusprosessiani Searlen tapaan.

1) Henkilö tahtoo kirjoittaa trilogian viimeisen osan valmiiksi, mikä todetaan tahtotilaksi kahden ensimmäisen osan valmistuttua eDelfoi-palautetyöpajassa syksyllä 2019.
2) Henkilö saa ohjaajilta eväät jatkoon. Neuvona oli käsitteiden selventäminen, jotta tekstistä tulisi selkeämpi ja ymmärrettävämpi. Lisäksi suositelttiin kirjoittamispäiväkirjan tekoa vapaalla assosiaatiotyylillä.
3) Henkilö lupaa noudattaa annettua neuvoa, mutta toteuttaa edelleen omaperäistä tyhjän päälle heittäytyvää tutkimustyyliään.
4) Henkilö lepää vuoden 2019 rypistyksestä tammikuun 2020 loppupuolelle, ja vasta helmikuun alkupuolella aktivoituu. Prokrastinaatiota esiintyy, selvä suunnitelma puuttuu, tavoite puuttuu. On työkiireitä. Keksii sekavuudelle selitykseksi blast/fuzzy/purple -tekniikan.

Systemaattisuus aineiston käsittelyssä puuttuu.
5) Henkilö ottaa haasteen lopulta vastaan ja toistaa ”Minä onnistun”. Saavutus todentuu, kun aiottu julkaisemin on tapahtunut. Vihjaa kotiblogissaan ehkä aloittavansa kirjoittamisprosessin ja loppupuolella prosessia mainitsee hakeneensa ISBN-numeroa.

Näillä kahdella yksinkertaistetulla esimerkillä voi todeta puheaktin olevan läheistä sukua sananparrelle sanottu ja tehty. Edellä on esitetty epäily, että tehty on vasta sitten, kun sanoma on ymmärretty ja se vaatii koodauksen purkamista kuulijoilta. Myytit toimivat nekin eräänlaisena puheaktina, sosiaalisena liimana, jolla siirretään tietoa ja perinnettä sukupolvelta toiselle yhteisön arvoista, historiasta ja perinteistä samalla kun tarinat toimivat viihteensä ja mielikuvituksen kasvattajana, tunteisiin vetoavana tarinointina. Ilman myyttejä ja tarinoita kieli, mielikuvitus ja tunnemaailma köyhtyvät.

Mekaaniset luokittelut haittaavat luovaa tulkintaa. Semanttisen logiikassa voi hyvin käyttää apuna vaikkapa Boolean algebraa, ongelmana on vain teon toteutus ja ymmärrettävyys toisten kannalta. Kolmio on luja rakenne, mutta kun siitä särmät hioutuu pyöritellessä muoto muuttuu vähitellen ympäripyöreäksi ja kulminaatiopisteet katoavat sileään pintaan, jossa jokainen kohta joka suuntaan voi olla merkittävä lähtöpiste, vain pallo tai kello pintoineen pysyy samana. Pallo on pyöreydessään optimaalinen muoto liikkeen kannalta, taivaankappaleet hioutuvat ajan mittaan pyöreiksi.

Kansojen myytit, mytologiat ovat struktuuriltaan kolmikantoja, joissa kiinnekohdat ovat hioutuneet näkymättömiin, josta ne on vain oletettava esiin. Tämä alkuun mahdottomalta vaikuttanut tehtävä mahdollistui jossain määrin listaamalla ensin aiheet, motiivi, jotka sitten on luokiteltu suuremmiksi toiminnan piireiksi, kuten Proppin satukaavan ja elonkaavan funktioksi, joilla on suuntaa antava merkitys tulkinnassa. Näitä saatuja toiminnan piirejä voi ja saa kokeilla erilaisina koostumuksina ja toiminnan joukkoina.

Olen jo varhaisessa prosessin vaiheessa ryhmitellyt toimintapiirejä eeposfunktioiden ryhmiksi, jota sovellusta on sivuttu myös tähtitarujen tulkintaskeemana. Lopputulemana osoittautui, ettei aisapariajattelu toimi astraallimyyteissä kovin hyvin, vaikka tieteellisessä keskustelussa on satukaavan funktioiden usein yhdistyvän toiminnallisiksi kokonaisuuksiksi pareittain, kuten puute ja puutteen poistaminen. Juonellinen ajattelu ei ole tyypillistä myyteille eikä aina saduillekaan, jotka usein ovat jäänne myytistä tai tarusta, ja siinä mielessä nykyajalle ergodisia, kun tarvittavaa kontekstia tai riittäviä koodeja ja viitteitä ei tiedetä.

Pyhät tarinat rakentuvat usein kolmikantamuotoon, triadiseksi kokonaisuudeksi. Hirvikronikoissa motiivit ryhmittyvät frekvensseiltään kolmeen eri kategoriaan, kussakin

kategoriassa oli yhdeksän pääryhmää. Elonkaavan toimintapiirejä on 31, joten jäljelle jäi neljä ylimääräistä abjektiivista ryhmää, joista ei ollut juurikaan kerrottu hirvikronikoissa. Vaikeneminen saattoi johtua tabusyistä tai siitä, ettei aihe ollut kuulijakunnasta tai kronikoitsijasta muutoin sopiva tai mielenkiintoinen kerrottavaksi ja kuultavaksi.

E9.1 Elonkaavan toiminnan piirit

Alkuperäinen Proppin satukaava oli merkitty signumeilla isoin kirjaimin ja kreikkalaisin aakkosin, joista A.J. Greimas kehitteli myöhemmin oman versionsa yleispätevämmäksi semantiikan rakenteeksi. Tässä sovelluksessa jatketaan tätä kehitystä hirvifunktioiden pohjalta. Merkityslajit jakavat funktiot eli toiminnan piirit pareiksi, mutta tässä tarkastelussa jakoa uusitaan ryhmittelemällä ne keskenään troikaksi, kolmivaljakoksi.

Telosryhmän toiminnan piiri: F1 + F16 + F31
Vääryysryhmän toiminnan piiri: F6 + F30 + F7
Oikeusryhmän toiminnan piiri: F2 + F3 + F8
Selviytymisryhmän toiminann piiri: F9 + F22 + F19
Toimintaryhmän toiminnan piiri: F25 + F14 + F 26
Vastaiskuryhmän toiminnan piiri: F10 + F12 + F18
Seikkailutyhmän toiminnan piiri: F11 + F21 + F20
Selvitysryhmän toiminnan piiri: F4 + F5 + F17
Matkaryhmän toiminnan piiri: F15 + F23 + F27
Tunnistusryhmän toiminnan piiri: F13 + F24 + F29
funktio F24 Valesankaruus jää ylijäämäksi.

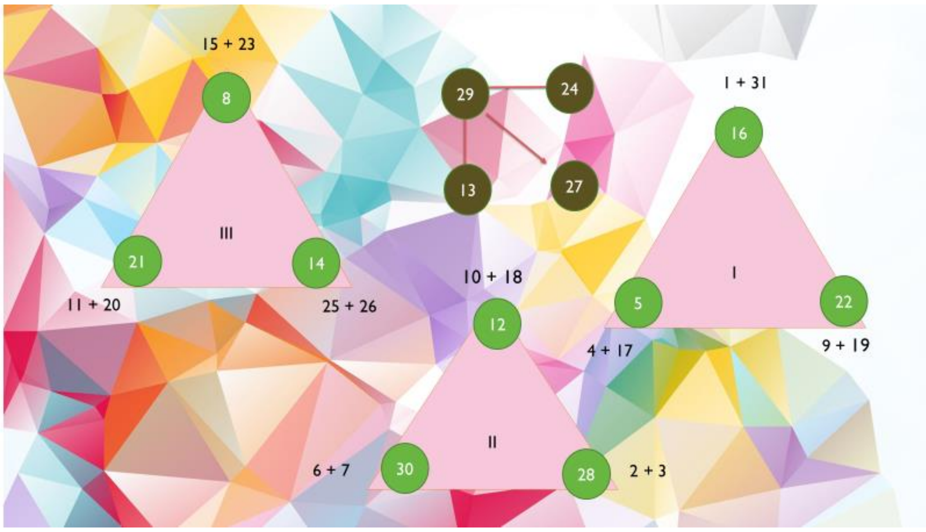
Proppin satufunktiot eri sovelluksina:

Propp/Greimas	Ruumiin substanssit	Ruumiin funktiot
F1 poissaolo	*Kynnet*	*kehoruumis muistina F1*
F2 kielto	*Hampaat*	kehoruumis rikoksen kohteena F2
F3 kieltorikkomus	*Tarinat*	kehoruumis verkossa (netissä) F3
F4 tiedustelu	*Kyyneleet*	kehoruumis kadonneena F4
F5 tiedon luovutus	*Uloste*	kehoruumis vankilana F5
F6 petos	*Veri*	kehoruumis perintönä F6
F7 konnuus	*Jäljitteleminen*	kehoruumis groteskina F7
F8 puute, vaje	*Vihta*	*kehoruumis vammaisena F8*
F9 kehotus	*Vaatteet*	*kehoruumis merkityksenä F9 regiimi*
F10 vastatoimet	*Vanheneminen*	kehoruumis palapelinä F10
F11 lähtö	Jäljet	kehoruumis aisteina F11
F12 kokeen määräys	*Hiukset*	kehoruumis ystävyyden tekona F12
F13 koetilanne	*Uroteko*	*kehoruumis haavoittuvana F13*
F14 taikaesine	*Olio*	*kehoruumis koneistona F14*
F15 siirtyminen	*Napanuora*	*kehoruumis yksilönä F15*
F16 taistelu	Hengitys	*kehoruumis possessiossa F16*
F17 tuntomerkit	*Evoluutio*	*kehoruumis muotona F17*
F18 voitto	*Hiki*	*kehoruumis kilvoitteluna F18*
F19 puutteen poisto	*Johtaminen*	*kehoruumis hybridinä F19*

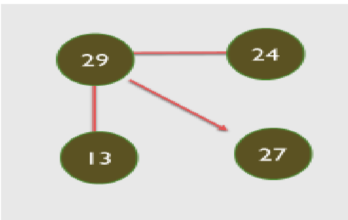
(puutteen poistaminen -> tarve vietti)

F20 paluu	*Synti*	kehoruumis rakastavana F20
F21 takaa-ajo	*Taikakeino*	*kehoruumis liikkujana (motion) F21*
F22 pelastuminen	*Sukupuoli*	*kehoruumis kunnossa F22*
F23 yllätystekijä Kyly	*kehoruumis arvona, tihentymänä F2*	
F24 valesankaruus	*Virtsa*	kehoruumis raihnaisena F24
F25 vaikea tehtävä	*Paloittelu*	*kehoruumis merkkinä F25*
F26 suoriutuminen	*Nimeäminen*	kehoruumis ravittuna F26
F27 tunnistaminen	*Hermostollinen*	kehoruumis sairaana F27
F28 paljastus	*Sylki*	kehoruumis mysteerinä F28
ALLEGORIA, PYHIINVAELLUS, ELÄMÄ		
F29 sankarin muutos	*Teurastus*	*kehoruumis virtuaalisena F29*
F30 rangaistus	*Kuolema*	*kehoruumis työssä F30 HYBRIS*
F31 häät	Piru	kehoruumis vainajana F31

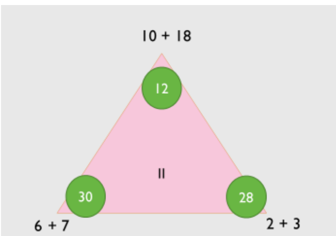
Listoista muodostuu tulkinnan avain, kun kukin toimintapiirin kolmikko sijoitetaan ugrameasetelman mahdollistavaan lapinkotamuodostelmaan.

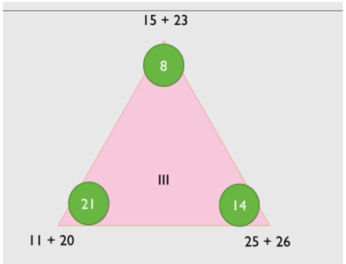
Kuvio. Proppin toiminnan piirit uusryhmitelynä

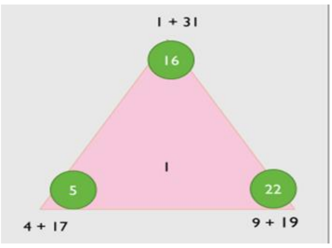
29	24
13	27

2	12	3
30	18	28
6	10	7

25	23	26
14	21	8
11	15	20

1	9	31
5	16	22
4	19	17

9.2 Korpus tarvitaan struktuurin syntyyn

Tarkasteltava myyttiaineskorpus sisältää tunnettujen konstellaatioiden nimiin perustuvan myyttiaineksin lisäksi verrokkina vähemmän tunnettuja mytologioita, toinen polynesialaisia ja toinen amerikanintiaanien myyttejä Slonen ja Lévi-Straussin kokoelmien mukaan. Kummassakin kokoelmassa on käännettävyyden ongelma, joten tulkintaa on mielekästä lähestyä rakenteen kautta, jotta filologiset väärinymmärrykset eivät liiaksi väritä tulkintaa. Tähän filologisen väärinymmärryksen ja tiedon kaukaa hakemisen meemipleksiin sopii hyvin tarkastella suomalaisten kalliomaalausten pääaihetta, hirveä. Kalliomaalausten tulkintaan on mahtunut taivasnäkökulmakin. Runoaines antaa kuitenkin pelkkiä umpikujia tulokseksi, joten vastausta on totuttava hakemaan erilaisemmin ottein. Ehdotan hakulinjaksi lappalauluja ja kiletoivirsiä. Edellinen on balladinkaltainen perinnelaji ja toinen nuorison piirileikkiperinnettä. Yhtä sekavaa ja sirpaloitunutta kuin ties mistä kaikesta kosinta. Apso saattaa olla ydinsana, jolla yhteys Konnusta kosinnan, kalliomaalusten ja härän tapon välillä löytyy yhteys tähdistöön. Jo Lönnrot on yhdistänyt Pohjolan ja Manalan, ja kun hajaviitteet maintisevat Pohjolan Hirvelänä, jossa hiiden hirven hiihtokin tapahtuu, niin Hiidestä kosinta -runot saavat tulkinnallisesti toisia ulottuvuuksia.

Tutkittavan korpuksen aihepiirit jakautuvat tekstien perusteella tutkimusohjelma-aihioksi. Ensin kooste luokittelun tuloksesta. Alla ensivaihe ja sen jalostuneempi versio.

Kuva. Ensivaikutelma korpuksen sisällöstä, kuva Olavi Ala-Harja

Kuva. Tarkentunut aihio korpuksen koostumuksesta.

Korpus ja sen sisältö koostuu Claude Lévi-Straussin Mytolokiikoista, joka on tetralogi eli neljä osaa sisältävä mytologia-antologia pohdintoineen ja Thomas H. Slonen englanninnos papualaisista myyteistä, jotka on julkaissut Wantok Newspaper 1900-luvulla, julkaisu on kaksiosainen. Poiminnoista on jätetty pois solaarinen ja lunaarinen sekä meteorologinen aines. Slone-aineisto toimii verrokkina kahden trooppisen mytologian välillä.

Ensi vaiheen tarkastelussa osoitatutui hankaluutena luokitteluperuste. Jos noudatti tyyppiluokitusta, tulokseksi tuli hakuteoksessa erilainen näkemys kuin poimimalla aihiot sisällysluettelon tarinanimisitä. Lisäksi joissain tarinoissa voi olla astraalimytologista ainesta mukana, vaikka tarinaa ei olisi nimettykään minkään kosmisen objektin mukaan.

Tähtien laulu ja tanssi	485 Song and dance of the stars	A600-A799
Tähdet auttoivat miestä	614 The Stars helped the man	A762.2 Kuolevainen ja tähtityttö avioituvat
Kointähti	56 Morning star	A767 Tähdet laulavat yhdessä
Tähden kyyneleet	63 Stars tears	A769 Tähtien loiston synty
Astioita putosi taivaasta	412 Pots fell from the sky	A770 Erityisten tähtien synty
Mies menetti tähtivaimon	477 Man lost a starwoman	A771.1 Etelän Ristin synty
Taivasnainen	245 Skywoman	A781.1 Kointähden syntu

Kuva. Thomas H. Slonen luokitus myyttiaineistosta.

Papualaisaineistossa tähdistö on vahvasti antropomorfisoitu, tähdet itkevät, tanssivat ja laulavat. Kuuluuko astioiden sinkoilu emotiiviseen sarjaan vai ei, jää nähtäväksi tutkimuksen edetessä.

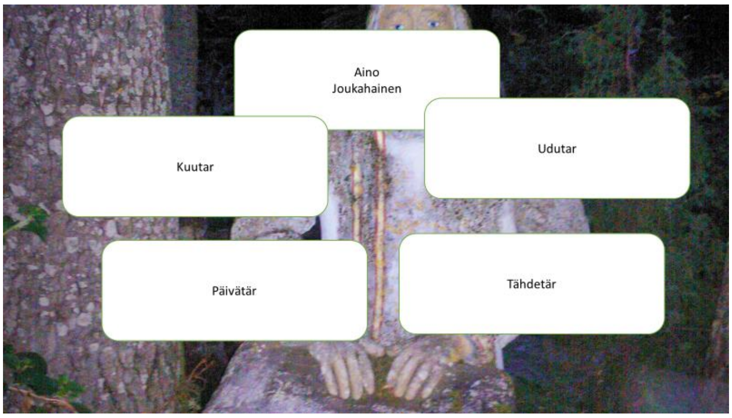
9.3 Udutar

Aiemmissa aihioissa mm. Myytti ja metodi-osassa on esitetty runomatriisina kiteytys suomalaisesta mytologian naiskatraasta, jossa toiminnallisina pareina ovat Tuonetar/manatar ja Udutar "Uutar" sekä terhenetär. Viime mainitut mielletään maanpäällisiksi haltijoiksi, koska terhen tarkoittaa sumuista, usvaista ja utu (genetiivimuoto udun) usvaa tai ilman sameutta. Kyseessä voi olla kuitenkin mielikuvitukseton tarkoitteen madaltaminen, koska hahmot ovat todennäköisesti taivaallista alkuperää tähtisumuna ja taivaan saarekkeina. Tähtiin ja tuonpuoleiseen liittyy myös Kantelettaren runoista tuttu Suomettaren kosijat tai taivaanvalojen kosinta. Koska pilvet ja mahdollisesti muutkin taivaankappaleet on myyteissä mielletty kulkuneuvoiksi, rattaiksi, veneiksi, kanooteiksi, niin Melatar voi koskessa kulkijana viitata epäsäännölliseen kulkuun taivaalla pomppuisena kyytinä. Nämä ovat syvämerkityksellisiä nimiä, ja siinä missä koskenlaskijan tulee olla vedenkäsittävä mies, niin jumalmaailmoiden ymmärtämiseksi kai tarvitaan taivaankäsittävä mies. Ei ihan vähäinen tehtävä ihmiselle, tietäjällekään. Itsestään selviä kosmologisia hahmoja ovat Tähetär, Otavatar, Päivätä, Kuutar. Mikäli meteorologia otetaan mukaan katras karttuu vielä Ilmattarella, Etelättärellä ja Suvettarella eli 12/16 (75%) astraalivoittoinen pantheon on kosmisen koostumuksen ytimenä. Tältä pohjalta ajatellen papualaiset myytit verrattuna suomalaisiin myytteihin ei painotukseltaan paljoa eroa. Naiset tunteineen ja avioitumisineen ovat hyvin edustettuina sekä pohjoisessa että eteläisessä mytologiassa.

Luonnotar sotkotar 1A	Loviatar käreitär 1B	Sinetär kankahatar 1C	Hongatar katajatar 1D
Tuonetar manatar 2A	Syöjätär ajatar 2B	Udutar terhenetär 2C	Pihlajatar tuometar 2D
Suometar melatar 3A	Kivutar vammatar 3B	Tähetär otavatar 3C	Hiilitär miiritär 3D
Aallotar vuolatar 4A	Suonetar ilmatar 4C	Päivätär kuutar 4C	Etelätär suvetar 4D

Kuvio. runomatriisi keskeisistä suomalaisista jumalhaltijattarista Kaarle Krohnin ja A.M. Castrénin mukaan

Kalevalaisessa tarustossa Joukahainen lupaa siskonsa Väinämöiselle kumppaniksi ja vanhuuden turvaksi. Vaikka kaikkia Kalevalan pääsankareita voi kalevanpoikina pitää tähtikaartiin kuuluvina, niin yhtä oudosti kuin kosmiseen kuuluvat naisjumaluudet on unohdettu tulkinnoissa abjekteina, on Joukahaisen rooli liiaksi mataloitettu pelkästään surkean lopun saaneen kaksinkamppailun kuvaukseksi. Nuorukainen uhosi ja hävisi, naiset saavat maksaa, hoitaa ja korjata tyrimisen seuraukset. Aurinko ja kuu olisivat mielellään pukeneet nuorikon hääpukuun, mutta tosiin kävi, Udutar ja Tähdetär veivät morsiamen ja perivät voiton. Kuutar ja Päivätär asettuivat tässä asetelmassa äidin puolelle, sumuolennot onnettoman tyttären ja sanonta elää edelleen: - Mieluummin kuolen kuin menen sille miehelle! Suomalainen musiikkikriitikko Erik T. Tawaststjärna on musiikkiarvostelussaan kirjoittanut Skrjabinin esittämistä astraalitunteista. Osittain voi syystä olettaa Kalevalan olevan tällaisten astraalitunteiden tulkki. Musiikki ja myytit ovat myös osaltaan astraalitunteiden tulkkeja, musiikkia sanotaan aikataiteeksi, aika ja avaruus ovat sidoksissa toisiinsa, myytit ovat ajattomia, joita kerrotaan iällä iättömällä. Ihminen näkee tähtiä silmin nähden, mutta myös tajunnan rajamailla kolauttaessaan päänsä.

Kuvio. Puskista esiin vedetty meemikaava asterismien haltijajahahmoista.

9.4 Korpusaineiston koostumus

Korpus koostuu em. kahdesta pääaineksesta, Lévi-Straussin ja Slonen myyttikokoelmista, pääpaino on intiaanimyyteissä. Tätä ainesta on tarkoitus verrata Lehtosen planetaario-oppaan antimiin ja tunnettuihin tähdistöihin.

1.	Astronomical and sociological codes, 285-9
	Astronomical coding 44-7, 71-2, 164, 195-6, 244-5, 290-91, 329, 332-3, 349-50, 553-600, 631
	astronomical connotations 45-7, 71-2, 349-51
	Astronomy 216-239; - myths, signification A240-241
	Bororo-astronomy 217-218, 222, 228-229, 245, 251
	Cooked Food -> cosmological and sociological connotations, 333-338

ASTRONOMIA

5.	coyote, origin of pleiades 227
	Plejadit
	pleiades 210, 220-221, 223, 387, origin 194, 195, 219, 224-7, 232, 516, 522-3, 531, 533-4
	Pleiades 216.217, 230, 242-245, 110, 118,; 158-159, 200, 216-217, 219, 223, 241-245
	pleiades 262
	Pleiades, the 57-8, 86, 114,135, 234, 263-276, 286-8, 296, 300, 301, 318, 422, 46[illegible]
	Honey and the Pleiades 270-75

SEULASET

2.	incest, origin of constellatons 196, 197, 209-10, 214-15, 219-26, 234, 240
	origin of the millky way 110
	origins of constellations 38,39-49, 41-42, 47-8, 50, 51, 89, 90
	Celestial world, beliefs about, 392.3, 472-3, 412, 463, 364, 370-371 376, 377, 379, 381, 415-
	Comets, origin of 315-16, 318
	Meteorites, origin of 315-316
	meteorological coding 224-5, 324
	planets 241-2
	fish as constellations 546, 548
	Constellations, and fish cycles, 37-40, 52-3, 89-91; 106-7; origin of 41-2, 46-50, 105-6, 108, 114, 128-9
	Constellations, origin of their names 308,310
	constellatons, fish names for 546, 548, origin of 186-8, 209-15, 219-29, 232-7, 240-41, 295, 552-3
	groups of ten 327-75, 391, 424-5

KONSTELLAATIOT

4.	virgo – neitsyt	pisces – kalat	leo & leo minor – leijona & pieni leijona
	Berenice Hair, 37-40, 52, 89, 90-91, 106, 117,	hydra – vesikäärme	Hercules – Herkules
	Berennice´s Hair 242	Hydra (const.) 237	Herkules
	Coma Berennices – 231-234	Cetus	scorpios – skorpioni
	coma berennices – Bereniksen hiukset	Cetus – valaskala	Antarès 46
			cancer – krapu
	taurus – härkä	libra – vaaka	capricornus – kauris
	Hyades , the 220,241, 263, 274, 301	Pegasos-hevonen	aries – oinas
	Aldebaran (star) 220,225	pegasus – Pegasos	Aries (constellation) 114-15, 135,
	Aldebaran 300,301	Lyyra	Mars (planet) 454
		lyyra – lyyra	Mars (planets) 291
	sagittairus – jousimies	gemini – kaksoset	
	Orion	dioscuri (star brothers) 113-114	Aquarius– vesimies
	orion – taruhahmo	gemini constellation 210	eagle 43, 427
	orion 194, 195, 210, 220, 223, origin 196, 219, 221, 224, 225, 452	Kaksoset	eagle woman 401
	Orionin synty 110,118, 223-225, 228	Twin heroes (Dioscuri) 332-333	Eagles 119-21, 352, 567
		twins 58, 113, 234-5, 237, 530-31,	

ELÄINRATA

3.	morning star 240-241, 450
	morning star125
	star husbands myth 200-203, 206, 214, 227, 228-9, 235
	Star myth cycle 287-8, 303
	star-brothers 387
	Star-man 182, 217 n. 7, 289
	Stars
	Stars synty 103, 109-111, 115-118, 156-157, 161, 254-255
	stars origin of, 96, 97, 105
	stars, animals changed into 467, 468, 546, 589, morning stars 240-41, 450, named and unnamed 399,468, 550, 553
	Star-woman 165-169, 172, 179, 184-185, 251-252, 289, 331
	sun associated with canoes 159-9
	sun woman 564-5, 567, 568, 570, 574, 582
	southern cross 138
	crux – etelän risti

TÄHTIMYYTIT

7.	dogs, mediation between earth and sky 226 sky relatinship to the earth 181, 189-90, 193-5 Sky, visit to 325-327 Visit to the sky 325-327 earth, relatonship with sky 181, 189-90, 193-5	Latin myths, astronomy 171, 220, 231 Polar system 176-7 erosion of mythic strata 594 Creek myths – astronomy 237-239 Crow myths
	Jupiter Jupiter 168,250, 291 jupiter 45	Amazonia, atronomical triads 45,46 **Perseus – taruhahmo** Perseus 269 **Venus** Venus (planet) 269, 320, 321, 454-5 Venus (planet) 231 n. 14, 250-252, 264, 291 venus planet 45, 46, 49-50, 83, 139,159 Milky way 45, 110-11, 112-13, 138, 140, 157, 179-80. Milky Way 246-247, 249, 297 (Linnunrata)

TÄHDET

Vari a

Big Dipper, the 242, 244
Big Sipper (Ursa Major) 225, 228, 231

ursa major – iso karhu

Ursa Major , see Big Dipper

chameleas – kameleontti

Chameleon 288

delphinus – delfiini

Dolphins 200-201, 309n. 400

Sirius 220

sirius 47

triangulum – kolmio

triangulum australis – etelän kolmio

eridanus – virta

EridAnus joki

Corvus (constellation) 228-231; 243, 244 -> Orion and, 235-239

corvus constellation 194, 195 224, 228-9

corvus & crateR – korppi ja malja

crane 236, 425, 427, 428, 446, 447

crane woman 313, 314, 318-19

Cranes 222, 244-7, 424-6, 433-4

Crater (Const.) 237

tucuna cosmology 168-9 ?

KUULUUKO?

tucana – tukaani

Toucan 302, 317, il. 351

Toucans 363-8, 375

VARIA

9.5 Kukeri

Jatkojalostuksessa astronomia ja tähtimyytit osio jakaantuivat isossa kuvassa kahden eläinlajin nimikko-osioiksi fokuksena peijaiset, edustuseläiminä hirvi ja karhu. Korpuksessa tältä kannalta katsoen on mielenkiintoisin myytti ” dogs, mediation between earth and sky”, sillä saattaa olla rinnastuksensa mm. myyttiin koiran mustasta kärsästä tai metsänkoiraan eli karhuun (Ursus Arctos), mitä ei pidä sotkea supikoiraan (Nyctereutes procyonoides). Eläinsadut voivat joissain tapauksissa valaista tietä kohti tähtitarun selitystä, karhun, ketun ja suden kumppanuus on tyypillinen suomalais-karjalaisten eläinsatujen yhdistelmä, joissa kettu eli repolainen edustaa viisautta. Tässä on havaittavissa zoema, koska kettu ja muut eläimet ovat eläinsaduissa antropomorfisoitu kuvaamaan ihmistä ja hänen elämäänsä. Nämä sadut elävät myös sananparsissa, kuten – Happamia ovat sanoi kettu pohlajanmarjosita”.

Myyttisemmät uskomustarinat sen sijaan ovat zoomorfisia, niissä ihminen muuttuu eläimelliseksi, ja perinne elää kielenkäytössä nimittelynä, minkä mukaan miehet on sikoja, kukkoja, oreja; naiset lehmiä, kanoja tai kotkia. Ketun kiertonimi repo ovelan viisaan hahmossa, on sattumoisin myös tietäjän kiertoilmaus, joten ei ole mikään erityinen kummajainen, jos viro, virolainen ja myrrysmies viittaavat nekin tietäjään ja hänen tainnostilaansa ja vaihtoehtoisesti nimitys koskee myös karhua. Uskomustarinoissa zoomorfismi elää metamorfoosina, jossa ihminen muuttuu sudeksi tai karhuksi.

Ennen metsänkoiran välittäjän roolia maan ja taivaan välillä, on syytä katsastaa vielä yhtä uskomusperinnettä, joka eri tavoin elää vielä Balkanilla, läntisestä ja pohjoisesta Euroopasta ao. perinne on jo kadonnut, mutta intiaanimyyteissä elää kevät- ja syyskauden juhla-aikojen syntymyyttinä. Kyseessä on vanha joulun ajan juhlinta ja kukeri. Joulu on Suomessa alkujaan ollut vuodenvaihteen juhla syksyllä sato- ja teurastuskauden päätteeksi. Kulminaatiopiste on ollut Vainajainpäivä 1. marraskuuta, eli nykyinen pyhäinmiestenpäivä. Tuona päivänä on perinteisesti tehty karjataikoja tulevaa kesää varten varautumalla karhun vahingontekoihin. Vainajain kestitys on ollut myös tapana, lahjoilla ja rituaaleilla on pyritty turvaamaan esi-isäin suosio. Ehkä tässäkin on jokin heijastuma karhusta tuonpuoleisen hallitsijana.

Kekrin vietossa on läsnä sekä karjataiat, elinkeinotaikuus että vainajainpalvonta. Tosin palvonta sanana on nykykielessä harhaan johtava, kun kyseessä on oikeastaan pelkkä lyylittely eli hyvittely tai lahjonta. Vepsäläisten mytologis-uskonnollisista käsityksistä kertoo Irina Vinokurova vepsäläisuskomuksissa karhua, kettua, sonnia ja oravaa pidettävän

tulielementtiin liittyvinä eläiminä. Koira oli epäpuhdas olento, joka saattoi levittää sairauksia, mutta oli myös ihmisen ystävä. Vinokurovan mukaan vepsäläisten mytologia on muotoillut karhusta, alkujaan luonnonhenkisestä olennosta antropomorfisoinnin kautta perheellisen olennon, ja mainitsee vepsäläismytologioiden ominaispiirteeksi hahmojen parillisuuden. Sama parillisuus on havaittavissa myös suomalaisessa mytologiassa. Karhun kiertonimi Putkitar saa rinnalleen Putkisen. Suomalaiset nimipäätteet viittaavat selvästi isännän ja emännän ominaisuuksiin toiminnallisena parina. Vepsäläisen mytologian mentsänhengen nimissä esiintyy kukeri, josta mm. metsäsuomalaisia tutkinut Lauri Kettunen on arvellut nimen juontavan juurensa suomalaisesta vanhasta joulujuhlasta eli kekristä (Keüri, köyri). Vanhoissa jouluperinteissä näkyy tämä kekrin vietto taljoihin pukeutuneen pukin hahmossa. Kukerin uskottiin muuttuvan paksuksi juurevaksi kannoksi, jos se kohtasi ihmisen. Jouluperinteissä on säilynyt tonttujen hahmo, joka muistuttaa vepsäläisten metsänisäntäkuvitelmaa, jossa se näyttäytyy ihmiselle pienenä vanhana ukkona tai nuorena mustana ja takkuisena miehenä, joskus metsän korkeimpien puiden pituisena ihmisenä. Tärkein tunnusmerkki oli kauhtana, jossa vasen helma oli oikean päällä vyötettynä punaisella vyöllä.

Kukeririitillä on silta nykyaikaankin, bulgariassa kukerifestivaalit ovat kevään juhla, jonka juuret juontavat Traakiaan noin 2000 eKr. sekä Bacchuksen/Dionysoksen jumaljuominkeihin, viinin, hedelmällisyyden ja jälleensyntymisen kunniaksi. Viina ja viljavuus -juhlat tunnetaan Suomessa ukon vakkoina. Traakialais-bulgarialaisessa uskomusperinteessä Dionysos kuviteltiin puolksi ihmiseksi puoliksi vuoheksi, toisin sanoen ihminen kuvitteli jumalan zoomorfiseksi olennoksi. Kukeriasut ovat saaneet mallinsa vuohien, pukkien, härkien ja kanojen turkeista ja höyhenistä, asuun kuuluu naamio ja paljon suuria kelloja vyötäisllä. Kellojen tarkoitus on karkoittaa talven pimeät henget loitolle. Sana Кукер (Kuker) tulee latinalaisesta Cuculla -kappaleesta, joka tarkoittaa ”huppu” tai ”suojus”. Taljojen lisäksi asuihin kuuluu maskuliinista ja hedelmällisyyden symbolikkaa mm. falloksena. Kukerinvietto nykyisessä Bulgariassa on jonkinlainen kulttuurireliktin säilymisen ihme, sillä roomalaiset kielsivät kukerin vieton, sitten ottomaanit taas sallivat sen, kunnes koitti neuvostovallan aika, joka jälleen kielsi sen vieton uskonnollisena juhlana, mutta salli kulttuurifestvaalit, ja niin Pernikistä tuli kukerifestivaalien emokaupunki, jossa vuodesta 2015 on vietetty UNESCON myöntämää maailman henksien perinnön kohdetta Surva-festivaalia. Kukeria juhlitaan myös Kreikassa, Romaniassa ja Serbiassa.

Ruotsalainen kansanperinne on agraariyhteisössä juhlinut kevättä kevätrouvan hahmossa, naaimaispukus on kuvannut kurkea, jonkinlainen välimuoto tästä on latvialaiainen pitkäkaulaisen hahmo. Ahti Rytkönen on tutkielmassaan köyrihahmoista kuvannut lintunaamarista olentoa, jolla on lammasturkki päällä ja keritseimet nokkana. Hahmo viittaa zoomorfisena olentona pikemminkin vepsäläsiten pyhänä pitämään lintuun kurkeen tai taivaanvuoheen.

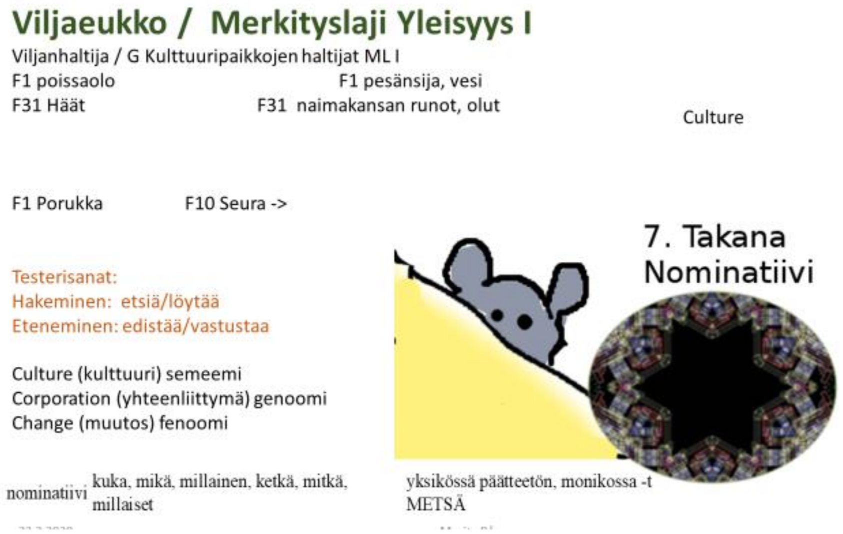
Kuva. Kukerit Bulgarian keväässä

Rytkösen lista köyrihahmoista kattaa yhteensä viistoista hahmoa. Olen rinnastanut ne aiemmissa yhteyksissä uskomusperineluokitteluun ja suomalaisiin sijamuotoihin, jossa kekri on saanut markkeriksi instruktiivi-sijamuodon ja käsitteen loittonemisesta. Toimintapiirin testerisanat ovat hyväksyminen: Moittia/kiittää. Sikäli asetelma sopii tähänkin mytologiaan siten, että vuoroin kukerifestivaaleja moitittiin ja kiellettiin, ajan kuluessa sallittiin ja hyväksyttiin, kiitettiin kulttuurisen aarteena menneiltä ajoilta. Festivaalina kukerin vietto on kuitenkin loitonnut alkuperästään showksi. Listan Tuonetar, Manatara, Mörkö ja Tihulainen vittaavat melko suoraan metsänviljaan karhuun, ja sellaisena myös viljaeukkoon.

Kuvio. Kekrihahmojen rinnastukset merkityslajeihin ja sijamuotoihin

Kukerin lähtökohta on metsässä ja esitetty uskomusperinneluokittelun rinnastustapa sisältää otsikolla metsä seuraavaa:

Kuvio. Metsän rinnastukset merkityslajeina apuhakemistoineen.

Tarkennus edelliseen metakuvioon kerkistä ja kukerista löytyy karhua koskevasta mytologiasta, joka tässä työssä on nimetty tuonpuoleisen herraksi. Päävihjesijamuotona on systeemissä nominatiivi yhdistettynä kysymykseen minkä takana jokin on. Viljaeukon merkityksen takana lienee hedelmällisyyden jumalatar metsän ukko, eli juumin ukko, juumin akka. Karhun eufemistiset nimet ovat monet ja monin eri perustein muotoutuneet. Osa muodostuu ulkomuodosta, osa myyttisestä, osa kielellisestä muuntelun halusta. Kukeri ja köyri osoittaa kulttuurisen muuntelun ja vaihtelun, karhu on tuotemerkki ja yhtiötunnus, ja muunnelmia ja transformaatioita on tapahtunut niin hahmoissa kuin uskomuksissakin. Perinne elää yhteisöllisenä tapahtumana, naamiohuvina. Rituaalilla on paikkansa nykyajassakin. Esitetyssä kuviossa on perinnelajina rinnastettu G Kulttuuripaikkojen haltijat. Tässä tapauksessa kulttuuritapahtuman haltija on Bulgaria kaupunkeineen, vuoristokylineen, jossa myyttinen menneisyys kuultaa läpi metsänä ja sen haltijana, sittemmin köyrinä, tuonpuoleisen ruhtinaana, joka nousee kevään tullen horroksestaan talviunilta ja vaipuu talviuneen syysköyrin aikana. Köyri-kukeri-kerkri on hyvän yön toivotusjuhla syksyisin ja huomenjuhla keväisin, kun luonto herää kukkuluuruu! Astraalimytologiaan tämä liittyy lähinnä vuodenkiertona, päivänvalojen takaisin paluuna pohjoisille lakeuksille.

III Matka ytimeen

JÄLKIPUHEET

postsigns

10. SUUNTA KOSMOKSEN YTIMEEN

Joissain yhteyksissä suomalaisessa kansanrunoudessa härällä ja häkillä tarkoitetaan suomalaisen luonnon mahtieläintä hirveä, joka on märehtijä ja kasvisyöjä suuresta koostaan huolimatta. Hirveä on raamatunkäännöksissä nimitetty myös jalopeuraksi. Kun eräänä astraalimytologian perustana tässä tarkastelussa on mainittu mm. tuo Lehtisen listan Jason, josta ei Paavo Castrénin ansiokasa käsikirja tiedä mitään, niin sehän ei ole totta. Vain nimimuoto tai kirjoitusasu, ero johtunee ääntämyssyistä, toki Castrénin Antiikin mytologia Jason-sankarin tuntee ja tunnistaa, nimimuodossa Iason. Olen toistuvasti korostanut saman ongelman olevan keskeinen myös ansiokkaassa SKVR Suomen Kansan Vanhojen Runojen korpuksen nettihaussa. Osin metatiedot jopa hämärtävät löydettävyyttä, ja algoritmit oikovat mutkia suoraksi sielläkin missä ei olisi tarpeen. Kehitys kehittyy, mutta ei aina edulliseen suuntaan.

Ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen kehitykseen on geenikoodautunut kehitys syvälle. Osin tämän luonnollisen kehitystarpeen vaikutuksesta ja lisäksi on ihminen kehittänyt lähes pakkomielteen henkisestä kehittymisestä tai sen mahdollisuudesta, suurelta osin mielikuvituksensa voimin. Yhtä kiihkeä on halu tietää tulevasta tai tuonpuoleisuudesta, molemmat ovat olleet erityisosaajien toimialaa. Pohjoisen tähtitaivaan kuvitelmissa on silmiinpistävää hirven poissaolo taivaalta, joskin ugrilaisissa uskomuksissa joskus hirvi on vaihtoehto karhulle. Suomalaisessa myyttiperinteessä karhulla on kuitenkin pääosa tahtitaivaan toimijoista. Olisi lisäksi hyvin kaukaa haettua rinnastaa astraalimytologiassa leijonan tähdistö ja eläinratamerkki hirveen, vaikka jalopeurana kirjallisuudessa on hirvi. Taivaan jalopeura on eri asia kuin kansankielen jalopeura. Molempia yhdistää vain valtakuntansan kuninkuusajatus.

Seuraavassa lainaan Markku Siivolan netissä esittämää ja Pekka Sävyn suomentamaa, Medisiinari-lehdessä julkaistua suomennosta, artikkelissa Härkä ja paimen – matka ihmisyyden ytimeen on käytetty mestari , Kuo-an Shih-Yuanin kuvitusta Sung-dynastian aikakaudelta eli noin 1150-luvulta. Suora lainaus on tarpeen vertailtavuuden ja selkeyden vuoksi, koska tietoni zen-buddhalaisuudesta ovat olemattomat. Tavoitteena on tarkastella henkisen ylimielisyyden traditiota Pekka Ervastin Kaleva-avaimen, kansanrunouden ja korkeakulttuurisen runouden kautta. Tämä ei onnistu ilman pätevää viittausta alkuteksteihin. Sivuseikka on, näkyykö hirven hahmo taivalla tai ei, tai kenelle näkyy kenelle ei. Viime kädessä kyse on samasta asiasta,

ihmisen mielikuvista, peloista ja toiveista, joita projisoidaan teksteihin ja taivaan kirjokansiin konstellaatioina. Mikäänhän ei tosiasiassa määritä fyysisesti, mitkä tähdet kuuluvat yhteen, saattaisi olla astrofyysikoillekin ylivoimainen tehtävä määrittää yksittäisten voimatekijöiden keskinäiset suhteet myriadeista mahdollisuuksista. Ihme kuin sampo ovat konstellaatiot taruineen. Miten ihmeessä ne ovat voineet syntyä taruineen, nimineen? Oliko ensin tarut ja sitten heijasteet? Vai keksittiinkö kuviot ensin ja tarut sitten? Tässä on pakko tukeutua häräntien kohtaan kahdeksan, tietämys häipyy tyhjyyteen.

Vaikka saattaa olla uhkarohkeaa heijastaa kuvitelmat maallisempaan tasoon, niin silti esitän mahdollisuuden, että suomalaiset ovat heijastaneet aiemman henkisen tarkoitteen omaavan käsitteen härkätiestä maallisiksi kaupunkimatkoiksi ja maantieksi. Linnuntie eli maitotie (Milky way) taivaalla on ehä saanut maallisemman vertauskuvan hämäläisten härkätien kansanperinteen tavoissa. Härkäpoika kastetaan ryypyn kerta. Viina on ainakin ukonvakoista lähtien kuulunut suomalaiseen myyttirituaaliperinteeseen. Oikein tosissaan ja pieteetillä tehdyssä teoksessa Kalevala - Matkaopas tähtiin esipuheessa Hannu Piekkola korostaa monien muiden lailla suomalaisen kansanrunoaineiston olevan verrattain repaleista ja katkelmallitsa. Sitä se on, ja aikojen kuluessa myös merkitykseltään jopa tunnistamattomaksi hämärtynyttä. Tulkinnat, jopa arvovaltaiset, joissain tapauksessa vain hämärtävät asiaa, kuten pyhän Vituksen rinnastaminen metsän kultaiseksi kuninkaaksi. Ensinnäkin, ei ole aina varmaa, mitä metsän kultaisella kuninkaalla tarkoitetaan, Tapiota metsän yleishaltijana sellaisenaan, vai karhua metsän hirmuvaltiaana, vai hirveä sen jalosukuisena kruunupäänä. Piekkola rinnastaa Hittavaisen ja Perkuleen Kauriin eläinratamerkkiin ja toteaa sen kuvaavan Linnunradan suurta uroshirveä, hiton sukua. Sanat on siteerattu näin:

> Metsän Nytty, metsän Nätti, metsän kultainen kuningas,
> anna rauha raavahille, si´o sorkille sovinto!
> Kun kuulet paimenen parinan, mene lotko lontoloihin,
> mene mättähän välihin. (Piekkola 2011:207 -> SKVR IV3/4510.)

Ihan erikseen on sana lotko, joka pohjoisen murteen ”meiänkielellä” tarkoittaa ugglaa, se on suomalainen sukunimi ja mainoksista päätellen koiralle tarkoitettu lotko on kaulapanta. Mitä tulkintaan tulee, niin sopivasti kierittelemällä mielikuvia voidaan saavuttaa monenlaisia eri kuvitelmia ja johtopäätelmiä. Tässä tapauksessa lotko on ilmeisesti todellinen alkuperäisestä merkityksestään jo osin kadonnut sana, mutta mainitun siteerauksen yhteydessä se tarkoittanee erityisepiteettiä eli sepelikaulaa. Kuten toimittaja Mäensyrjä on petotrilogiassaan karhusta, sudesta ja ahmasta osoittanut, vanha kansa nimitti sekä metsäkoiraa että vanhaa karhua sepelikaulaksi. Siitä siis lotko, ja ainakin yksi tiedonsipale on näin kiertoteitse säilynyt, sana lotko on hyvin perustein osa metsästäjien käyttämää sumeaa kieltä ja toisinto- sekä hellittelynimikäytännettä. Asiayhteyteen nimitys sopii, koska Mäensyrjän mukaan nimenomaan

vanhat kaulastaan harmaantuneet karhut ovat erityisen hanakoita käymään karjan kimppuun, kun voimat eivät enää riitä normaaliin riistan metsästykseen. Runo on Keski-Inkeristä.

Joskus tutkimuksellinen ylimieli johtaa harhaankin, joten vajanaisen ymmärryksen varassa tehdyt metatiedon arvailut ovat varsin varottavia vihjeitä. Esimerkiksi runossa SKVR-haku runossa 9687 mainitaan metatietona runon olevan sutta vastaan, vaikka runossa selvästi on puhuttu metsän kuninkaasta. Tämä riittänee todisteeksi siitä, ettei asiantuntijoidenkaan tulkinnat aina osu oikeaan eivätkä ole ehdottoman luotettava lähde. Sokea luottamus auktoriteettien sanomaan voi tuottaa arvaamattomia muuntumia alkuperäiseen tarkoitukseen ja tulkintoihin mitä milläkin viime kädessä on tarkoitettu.

Metsän nytti, metsän nätti,
Metsän kultainen kuningas,
Metsän hilla halla parta,
Anna miun rauha raavahille, (SKVR 9687)

Kansanrunouden jälkien jäljittäminen on lähes yhtä hankalaa kuin matka ihmisyyden ytimeen. Johtolangat, jäljet voivat löytyä yllättävistä paikoista, sellaisista joita ei loogisesti ajatellen pysty oikeastaan päättelemään, varsinkaan jos ei edes tunne koko sanaa tai ilmiötä tai sen todellsita merkitystä. Nytty johtaa meidät Härkölään, joka ihan ilmeisesti on samaa perua, mitä Kalevala nimittää Pohjolan pidoiksi, jumalien juomingeiksi. Molemmissa topoksissa on Lemminkäinen kuokkavieraana. Voidaan siten perustellusti olettaa että Härkölä on jossain vaiheessa ollut sama Pohjola. Nytty tarkotitanee suunnilleen samaa kuin mytty, nyssäkkä, nytykkä. nyytt, metsän nätti saattaa vitiata kahtaalle eli hellittelyyn kaunokaisena tai sitten suureen jättimäiseen kokoon. Vanhat karhut voivat ehtiä kasvaa suuriin mittoihin.

Osmotar olutta keitti,
Väki vettä väänätteli
Noihin häihin Härkölän,
Sala joukon juominkiin;
Häitä Härkölä pitää, … SKVR 786, yk

Kansanrunoudessa ja astraalimytologiassa on samankaltaiset kombinatoriikkaongelmat. Mitkä sanat kuuluvat yhteen? Pitäisikö tulkita lotko lontiloihin yhteen vai erikseen. Jos lontilo edustaa lähinnä noroa tai notkoa ja lotko sepelikaulaa, niin olisi jokseenkin järjen vastaista yhdistää sanat lotko ja lontilo. Merkitys lienee kehotus karhulle painua notkelmaan piiloon. Semantiikka ja etymologia voivat onnekkaissa tapauksissa johtaa kuolleenkin sanan merkityksen, mutta myyteille ei aina käy yhtä onnekkaasti, käytänne on lähempänä erisnimien kohtaloa, nimi säilyy, vaikka myyttinen tai alkuperäinen merkitys katoaa. Joskus runot ovat

niin sirpaloituneita tekstuaalisia supernovia, ettei edes asiantuntija voi muuta kuin otsikointina tai metatietona huokaista Kaarle Krohnin tapaan: Sekavaa loitsua humalaisilta, kun Antti Pellikka ja eräs toinen Pyhännällä lauloivat tietämystään. Runon viitetiedot osoittautuvat tällä kertaa kiinnostavaksi lisätiedoksi, koska runo saattaa kaikessa sekavuudessaan lisätä valoa nytti-nätti-kysymykseen ja on varsin surrealistinen otteeltaan, niin konstruoin tiivistelmän yleiskielelle sikäli mikäli siitä minäkään mitään ymmärrän. Runossa on kuusikymmentä säettä.

Toivotaan että kuulija tulee tuntemaan tulen ja veden voiman. Kerrotaan miehen oikaisusta suoraksi ja vahvaksi, muovaaja muokkasi, veti ja työnti, jotta miehestä tulisi toivotunlainen. Viimeistely tapahtui pyörittelemällä miestä kultaisen kupin takaa, kultaisesta kätkyestä. Miehestä tuli silti paha. Tekijä otti silloin miestä tukasta, tukisteli, jolloin katsoja kyllästyi ja katosi pilviin vanhempien vastuksiksi. Mesikämmen pystypäin kulki koivupinon päähän, haapapinojen päälle. Siihen Hirtta, hiisi, marran vanhin eli metsän kuningas, jumalan sinikeränen, Jeesuksen kerä punainen nykäisi pirua, tempasi toisesta päästä ja työnti lopulta sykkyrään. Metsän ukko, metsän akka, metsän kuuluisa kuningas joutui paikalle Jorosta, joutilaiden mailta, kooltaan syltä paksu, kahta pitkä, perä kolmea leveä. Tällä pääskyllä oli päätä, tienvirttä tietämättömällä. Näki tuulen tulevan ja pisti päänsä mättääseen, karjaisi kun näki kiven tulevan, ja viimein nykäsi vivusta, jolla pääsi yhdeksän meren ylitse. Pantiin pää pahalle pavun jyvistä, ja aivot antoi maan nytti, mannun neiti, maan kukkuroittaja. Ja kun paha tekee tekojaan sanotaan: Juokoon maa vihansa, maa verensä, maa kukkura omansa! Mies meni, mies tuli. Mielly metsä, kostu korpi, taivu Tapio!

Tarinaa ei todellakaan voi pitää suoraviivaisena juonellisena kertomuksena, mutta siinä on selviä viitteitä syntysanoihin ja karhun syntyyn, syöjättäreen ja käärmeen syntyyn; tuonpuoleiseen on montakin viittausta sekä manalan (maan) että tuonelan (taivaantulen) ominaisuudessa. Katkelmalliset säkeet ilmoittavat karhulla olevan syntynsä pahassa niin maassa kuin taivaassakin, on toki selvää etteivät kertojat ole enää ymmärtäneet sisällöstä höykäsen pöläystä, ja esitys on ollut muistinvaraisesti varsin epämääräistä, mutta epäilemättä esitetty kaikella kunnioituksella, jouten tarkoittanee joutuin eli pikaisesti. Joutilan mailta saapuminen vuorostaan voi viitata Linnunrataan Joukamoiseen, koska nimi tarkoitta joutsenen lisäksi joutavaa, joutavanpäiväistä tyhjäntoimittajaa. Joro, joroinen viittaa pahantekijän olopaikkaan. Runon sanastosta elävää mieltä on joron jäljet, sanonta, jolla tarkoitetaan pahoilla teillä oloa, pahan perässä kulkemista ja eksymistä oikealta tieltä.

Tulkoon tuli tutuksi,
Tuli tuiki tulkoon,
Vesi vieköön peräti!
Viimen vetäsi miehen suoraksi,
Työnti vielä tuonnemmaksi,
Varren vielä vahvemmaksi,
Sieltä täältä, tuolta päin,
Tänne työnti, tänne veti,
Likemmäksi tätä miestä.
Otti kunnian kujalle,
Viimen vielä pyörytteli
Kultasen kupin takaa,
Kultasesta kätkyestä.
Ei siitä miehet hyvällä ollu,
Mies pahollaan toimitteli asiaa.
Otti miestä tukasta,
Siitä miestä työnnätteli,
Siitä vielä vetäsi,
Otti likemmä minua,
Minä siitä kyllästyn,
Minä pilvihin kato(sin),
Ilman rintaan riukutin -
Vastus suuri vanhemmille.
Kävi kämmenen jalan,
Tinareunoin työnti,
Päähä koivusen pinosen,
Haapasen halon selälle.
Hirtta#1 hiisi, *marran* vanhin,
Jumalan sini-keränen,
30 Jesuksen kerä punanen.
Viimesen piru nykäsi,
Siitä toisesta päästä tempasi,
Työnti viimen sykkyrässä.
Metän ukko, metän akka,
Metän kuulusa kuningas.
Jorosista joutu,
Jouten joutilan mailta.
Syltä paksu, kahta pitkä,
Perä kolmea leveä.
Ompa päätä pääskysellä,
Tien virttä tietämättömällä.
Näki tuulen tulevan,
Puiti (l. *pisti*) päänsä mättähän,
Karjasi kiven näkevän,
Näki kiven tulevan,
Viimen vivun nykäsi.
Yheksän#2 meren ylite,
Meri puolen kymmenettä#2.
Pannaampa pää pahalle.
Mistä pää pahalle pantu?
Se on pantu pavun jyvästä.
Mistä on aivot annettuna?
-Maan *nytti*, mannun neiti,
Maan kukkuroittelee.
Juokoon maa vihansa,
Maa verensä,
Maa kukkura omansa!
Mies meni, mies tuli.
Miellys mehtä, kostu korpi,
Taivu Tapio! -SKVR 8027

#1 Hirtta = metän haltia (kerääjän selitys).
#2 Kk:ssa numeroilla.

10.1 Meemistöä kohti

Meemistöt ovat myyttinen tulkintaväline, vähintään tulkinnallinen, koska selvärajaista jakoa on mahdoton tehdä. Tähtikuviomeemistö on luotu siten että em. eeposluokkien kolme kärkitekijää muodostaa viisitoista meemistöä ja sen lisäksi konstellaatioissa mainitsemattomat, mutta suomalaisessa mytologiassa tunnetut kosmoksen entiteetit Linnunrata ja Seulaset on otettu mukaan.

	5x17 myteemiä = 85 hakusanaa														
Myt.	V	luonto, sankarit, tähdistö...		II	esineet, artefaktit...		I	eläimet, linnut...		III	tähtimerkit + ursus ja canis		IV	hirviöt, hybridit, kalat, tarut...	
1	1	andromed	andromeda	2	aythia	ilmapumppu	3	apus	paratiisilintu	4	aqvarius	vesimies	13	canes vene	ajokoira
2	8	auriga	ajomies	6	ara	alttari	5	aquila	kotka	7	aries	oinas	19	centaures	kentauri
3	9	bootes	karhunvartija	10	caelum	veistotaltta	11	camleopar	kirahvi	12	cancer	krapu	21	cetus	valaskala
4	18	cassiopeia	kassiopeia	17	carina	köli	22	chameleas	kameleontti	14	canis Majc	iso koira	25	coma bere	bereniken hiukset
5	20	cepheus	kefeus	23	circinus	harppi	24	columba	kyyhkynen	15	canis mino	pieni koira	32	dorado	kultakala (mahi-mahi)
6	26	corona au:	etelän kruunu	55	norma	kulmaviivotin	28	corvus&Cr	korppi ja malja	16	capricornu	kauris	33	draco	lohikäärme
7	27	corona bo	pohjan kruunu	40	horologiur	heilurikello	30	cygnus	joutsen	37	gemini	kaksoset	41	hydra	vesikäärme
8	29	crux	etelän risti	50	lyra	lyyra	31	delphinus	delfiini	45	leo&Leo m	leijona & pieni leijona	42	hydrus	etelän vesikäärme
9	34	equuleus	pieni hevonen	52	microscop	mikroskooppi	38	grus	kurki	47	libra	vaaka	53	monocero	yksisarvinen
10	35	eridanus	virta	56	octans	oktantti (navigointilai	46	lepus	jänis	64	pisces	kalat	54	musca	kärpänen
11	39	hercules	herkules	67	reticulum	verkko	48	lupus	susi	69	sagittarius	jousmies	60	pegasus	pegasos
12	43	indus	intiaani	68	sagitta	nuoli	49	lynx	ilves	70	scorpios	skorpioni	61	perseus	perseus
13	51	mensa	pöytävuori	72	scutum	kilpi	59	pavo	riikinkukko	75	taurus	härkä	62	phoenix	feeniks
14	58	orion	orion	74	sextans	sekstantti	73	serpens	käärme	80	ursa major	iso karhu	65	piscis aust	etelän kala
15	63	pictor	maalari	76	telescopiu	kaukoputki	79	tucana	tukaani	81	ursa major	pieni karhu	84	volans	lentokala
16	71	sculptor	kuvanveistäjä	77	triangulum	kolmio	85	vulpecula	kettu	83	virgo	neitsyt	66	puppis&py	peräkeula&kompassi
17	78	triangulum	etelän kolmio	82	vela	purje	44	lacerte	sisilisko	57	ophiuchus	käärmeenkantaja	36	fornax	sulatusuuni
			Esimerkki												
	Luontomyteemi														
13	51	mensa	pöytävuori	52	microscop	mikroskooppi	73	serpens	käärme	75	taurus	härkä	54	musca	kärpänen
	Sankarimyteemi														
11	39	hercules	herkules	72	scutum	kilpi	5	aquila	kotka	45	leo&Leo m	leijona & pieni leijona	33	draco	lohikäärme
	Fantasiamyteemi														
15	63	pictor	maalari	50	lyra	lyyra	31	delphinus	delfiini	57	ophiuchus	käärmeenkantaja	25	coma bere	bereniken hiukset

Kuvio. Konstellaatioiden meemikartoituskokelu

Tähtitaivaan yleisimmät tähdistöt luokiteltuna viiteen ryhmään alustavaa meemi-myteemikoetta varten. Esimerkkinä kolme (3/17) myteemilajin osiota. Kilpi on sankarin embleemi, kotkaa voisi pitää leijonan ohella antagonistisena voimana, lohikäärmettä vastuksen tai pahan arkkisymbolina. Fantasiamyteemi toimii muusain ja mielikuvituksen voimalla kaunotaiteden ja myyttien ruokkijana. Luonto ulottuu maasta taivaaseen kipuineen, iloineen. Ryhmä III tunnetaan astrologian eläinratamerkeistä niminä melko hyvin, ja se muodostaa tälle astraallimytologiselle tarkastelulle pohjan yhdessä muiden ryhmien ja antiikin tarujen kanssa.

10.2 Hiiden hirvihärän hiihdäntä henkisenä tapahtumana

Speireema tunnetaan paremmin kundaliinitulena, jonka alkukohta chakrajärjestelmän ensimmäisen chakran kohdalla, siitä se kiertää selkäydintä pitkin kohti päätä. Speireema oiva esimerkki siitä, mitä yksittäisen sanan metatiedon ymmärtämiseksi vaaditaan eli yksioikoisten päätelmien vaarallisuus voi vinouttaa syvällisyyden ja alkuperäisen merkityksen. Tässä työssä käärme esiintyy karhun käänteissymbolina. Kansanomainen käärmeen ja karhun nimitys sykkö tulee sanasta sykkyrä, joksi sekä käärme että karhu talvihorroksessaan vaipuu.

Kalevalan avaimessa Pekka Ervast jakaa tietoisuuden tasot arkkityyppiseen, psyykkiseen ja materiaaliseen. Kalevalaa on sen olemassa olon aikana innokkaasti haluttu tulkita pyhänä kirjana, niin lienee syytä tarkastella, onko väitteellä jotain muutakin perää kuin vain halu uskoa omiin käsityksiinsä. Tässä pistokokeessa on käytetty apuna Pekka Ervastin Kalevala-avainta ja SKVR-Hakukorpusta sekä Uutta Kalevalaa ja zenbuddhalaisuuden härän paimentamisen kymmenkohtaista henkisen kehityksen polkua.

Pohjola on kompleksinen käsite, jatkossa käsitellään Pohjolaa Härkölänä. Ensimmäisenä pistokokeena olkoon tuo sana Härkölä. Kalevalan Avaimessa löytyy yksi hakuosuma. Ervast sanoo: – Tämä käärmetuli on todellisuudessa ennenkin ollut näyttämöllä, vaikkei Kalevala ole siitä maininnut. Pohjola ”Iso härkä”, joka Pohjolassa häissä esiintyy, viittaa mahdollisesti käärmetuleen. Yleensä psyykkisten voimien herättäminen on yhteydessä käärmetulen kanssa. Käärmetulta sanotaan sanskritinkielellä nimellä kundaliini, kreikaksi speireema (Ervast: s.115). Kuten jäljempänä tulee osoittautumaan, ei kalevalaisessa kansanrunoudessa ole viitteitä karhun henkisen tien symboliikasta, sen sijaan Lemminkäis-virsissä sen voisi aavistaa olevan mm. Hiiden hirven hiihdäntänä. Uudessa Kalevalassa ei tosin lainkaan mainita sanaa härkä tai Härkölä, mutta kansanrunouskorupksen hakuloksina SKVR-haku sivuilla 30.1.20 tuloksena oli seuraavaa:

Härkölä 6 kpl , Härkä 974 mainintaa / Härän 291 mainintaa / härälle 16 / härästä 4 / Härkää 70 .

Tarkempi selvittely mahdollisesta härästä mahdollisesti hirvihärkänä on jätetty toiseen tutkimuskertaan.

Pohjolan vaihtoehtojen joukosta on hävinnyt Härkölä täysin, vaikka vielä Lönnrotin sanakirjassa Pohjolan isäntä mainitaan hirvien herrana. Koska Lemminkäisen tuli hiihtää Hiiden hirvi urotyönä Pohjolassa, niin sekin viittaa jollain tavoin hirvien valtakuntaan, hirvi on havumetsävyöhykkeen metsien härkäeläin, niin voisi olettaa. Eteläisen tähtitaivaan vastaava olento lienee kameli. Sameli tullee sanasta kameli, jota on käytetty hirven toisintonimenä. Tämä toisintonimissä esiintyvä pikkuseikka viittaa hirveen liittyvän aineiston olevan vanhaa perua. Todellinen merkitys on hämärtynyt, ja siitä on vaikeaa saada pitävää käsitystä.

Seuraavassa etsitään mahdollista merkitystä vastaavuutena kaukomaiden henkisenkehityksen symboliikkaan eli Häräb tiehen, jossa on kymmenen vaihetta. Vastaavuuksia voi vain arvailla, mutta tutkimushypoteesi olisi seuraavanlainen.

I

Härän etsiminen

A Härän etsiminen urotyönä Kalevalassa palkkiona Pohjan neito

Kun sa hiihät Hiien hirven Hiien peltojen periltä!"
Viinen selkähän sitaisi, olallensa uuen jousen,
sauvan survaisi kätehen; läksi lylyn lykkimähän,
kalhun kannan potkimahan. Itse tuon sanoiksi virkki:
"Eip' on ilmalla Jumalan, tämän taivon kannen alla
löytyne sitä metsässä jalan neljän juoksevata,
kut' ei näillä yllätetä, kaunihisti kannateta
kalhuilla Kalevan poian, liukoimilla Lemminkäisen."

1. B Traditionaalinen selitys ja aasialainen härkäruno

Otus ei ole koskaan mennytkään harhaan, ja mitä hyödyttää sen etsiminen? Syy, että härkäpaimen ei ole härän läheisyydessä on se, että paimen on tehnyt väkivaltaa sisimmälle luonnolleen. Otus on kadoksissa, sillä paimenen itsensä ovat hänen pettävät aistinsa johtaneet tieltä. Hänen kotinsa väistyy kauemmas hänestä ja sivutiet ja poikkitiet ovat aina sekaisin. Halu saavuttaa ja pelko menetyksestä polttavat kuin tuli; aatteet oikeasta ja väärästä työntyvät esiin kuin taistelurintama.

Yksin erämaassa, eksyneenä viidakossa, poika etsii, etsii!
Tulvivat vedet, kaukaiset vuoret, ja loputon polku;
nääntyneenä ja epätoivoissaan hän ei tiedä minne mennä,
hän kuulee vain illan heinäsirkkojen laulun vaahterapuissa.

II

Jälkien näkeminen

2. A Jälkien löytyminen Hiiden hirven hiihdännässä

Hiisi neuvoi hirveänsä, porollensa suin puheli:
"Nyt sie juokse, hiitten hirvi, jalkoa, jalo tevana,
poron poikimasijoille, Lapin lasten tanterille!
Hiihätä hikehen miestä, Lemminkäistä liiatenki!"

Siitä juoksi hiitten hirvi, poropeura poimetteli
Pohjan aittojen alatse, Lapin lasten tanteritse:
potkaisi koasta korvon, kaatoi kattilat tulelta,
lihat tuhkahan tuherti, liemet lietehen levitti.
Nousi melkoinen meteli Lapin lasten tanterilla:
Lapin koirat haukkumahan, Lapin lapset itkemähän,
Lapin naiset nauramahan, muu väki murajamahan!
Itse lieto Lemminkäinen ain' oli hirven hiihännässä.
Hiihti soita, hiihti maita, hiihti aukkoja ahoja:
tuli suihki suksiloista, savu sauvojen nenistä;
eikä nähnyt hirveänsä, eip' on nähnyt eikä kuullut.

Liukui linnat, liukui lannat, liukui maat meren-takaiset;
hiihti kaikki Hiien korvet, kaikki Kalman kankahatki,
hiihti Surman suun e'etse, Kalman kartanon perätse.
Surma jo suutansa avavi, Kalma päätä kallistavi
ottoaksensa urosta, nielläksensä Lemminkäistä:
ei tarkoin tavannutkana, ennättänyt ensinkänä.

1. B Traditionaalinen selitys ja aasialainen härkäruno

Sutrien avulla ja tutkimalla oppilauselmia hän on ymmärtänyt jotakin, hän on löytänyt jäljet. Hän tietää nyt, että astiat miten erilaiset tahansa ovat kaikki kullasta, ja että objektiivinen maailma on Itsen heijastusta. Kuitenkaan hän ei kykene erottamaan hyvää huonosta, hänen mielensä on yhä sekava hänen yrittäessään erottaa totuutta ja valhetta.

Virran partaalla ja puitten alla hajallaan ovat kadonneen jäljet.
Suloiselta tuoksuvat ruohot kasvavat taajaksi - löysikö hän tien?
Miten etäällä kukkuloilla ja kaukaisuudessa otus vaeltaakin
sen turpa ulottuu taivaisiin ja kukaan ei voi sitä salata.

III

Härän näkeminen

3. A Härän havaitseminen Kalevalassa

Viel' oli liuska liukumatta, korven kolkka koskematta
Pohjan pitkässä perässä, Lapin maassa laukeassa.
Läksi senki liukumahan, korven kolkan koskemahan.

Niin perille päästessänsä kuuli melkoisen metelin
Pohjan pitkästä perästä, Lapin lasten tanterilta:
kuuli koirat haukkuvaksi, Lapin lapset itkeväksi,
Lapin naiset nauravaksi, muun lapin murajavaksi.

Siitä lieto Lemminkäinen heti tuonne hiihtämähän
koiran haukuntasijoille, Lapin lasten tanterille.

Sanoi sinne saatuansa, tutkaeli tultuansa:
"Mitä täällä naiset nauroi, naiset nauroi, lapset itki,
väki vanha vaikeroitsi, kuta haukkui hallikoirat?"

"Sitä täällä naiset nauroi, naiset nauroi, lapset itki,
väki vanha vaikerteli, sitä haukkui hallikoirat:
juoksi tästä hiitten hirvi, silosorkka sorkutteli;
potkaisi koasta korvon, kaatoi kattilat tulelta,
selin keitot keikahutti, vellit lietehen levitti."

2. B Traditionaalinen selitys ja aasialainen härkäruno

Poika löytää tien niiden äänien perusteella, jotka hän kuulee; hän näkee siten olioitten alkujuuren, ja kaikki hänen aistinsa ovat harmoniset. Kaikissa hänen toiminnoissaan se on läsnä. Se on kuin suola vedessä ja liima värissä (Se on läsnä vaikkei yksilöllisenä kokonaisuutena). Kun hänen silmänsä on oikein suunnattu, hän näkee, ettei se ole mikään muu kuin hän itse.

Kaukaisella oksalla istuu satakieli iloisesti laulaen;
aurinko on lämmin, ja tyynnyttävä tuulenhenki puhaltaa,
joen rantamilla vihertävät pajut;
Härkä on siellä yksikseen, minnekään se ei piiloudu;
komea ylväitten sarvien koristama pää. Kuka maalari voisi sen maalata?

IV

Härän pyydystäminen

3. A Härän vangitseminen Kalevalassa

Kiinnistihe, jännistihe, potkaisihe, ponnistihe.
Ensi kerran potkaisihe silmän siintämättömähän,
kerran toisen kuopaisihe korvan kuulemattomahan,
kolmannen kohenteleikse lautasille hiitten hirven.

Otti vaajan vaahterisen, raksin koivuisen rapasi,
jolla kytki hiitten hirven tarhan tammisen sisähän:
"Siinä seiso, hiitten hirvi, poropeura, poimittele!"

4. B Traditionaalinen selitys ja aasialainen härkäruno

Oltuaan kauan eksyksissä erämaassa poika on lopulta löytänyt härän ja hänen kätensä ovat tarttuneet siihen. Mutta johtuen ulkomaailman musertavasta paineesta härkää on vaikea hallita. Se ikävöi alituiseen vanhalle suloiselta tuoksuvalle vainiolle. Villi luonto on yhä raju, ja kieltäytyy tulemasta nujerretuksi. Jos härkäpaimen toivoo näkevänsä härän täydessä sopusoinnussa kanssaan, hänen on tosiaankin käytettävä ruoskaa anteliaasti.

Koko olemuksensa voimalla poika lopulta pitelee härkää:
mutta miten villi on sen tahto, miten hillitön sen voima!
Joskus pöyhistelee se tasangolla,
Kun katso! Se on jälleen kadoksissa sumuisissa
läpitunkemattomissa vuorisolissa.

V

Härän paimentaminen

5. A Härän kesyttäminen Kalevalassa

Selkeä silittelevi, taljoa taputtelevi:
"Oisi tuossa ollakseni, sopisipa maatakseni
nuoren neitosen keralla, kanssa kasvavan kanasen!"

5. B Traditionaalinen selitys ja aasialainen härkäruno

Kun ajatus liikkuu, toinen seuraa ja taas toinen - loputon saatto ajatuksia herätetään tällä tavoin. Valaistuksen kautta kaikki tämä muuttuu totuudeksi; mutta valhe pitää puoliansa kun sekaannus vallitsee. Oliot eivät ahdista meitä objektiivisen maailman takia, vaan itseään pettävän mielen takia. Älä hellitä nenärenkaasta, pidä siitä lujasti, äläkä salli horjumista.

Poika ei saa erota ruoskastaan ja lieastaan,
jottei eläin harhailisi ahdinkojen maailmaan;
kun härkää oikein paimennetaan, se muuttuu aidoksi ja säyseäksi;
Ilman ketjua, minkään sitomatta, se itsestään seuraa härkäpaimenta.

VI

Kotiin palaaminen härän selässä

6. A Kotiinpaluu Härän selässä Kalevalassa

Hiien ruskea hevonen, Hiien varsa vaahtileuka
tunki kultaturpoansa, pisti päätänsä hopea
kultaisihin koltuskoihin, hope'isihin helyihin.

Niinpä lieto Lemminkäinen jopa suisti suuren ruunan,
pisti suitset kullan suuhun, päitsensä hopean päähän;
hyppäsi hyvän selälle, Hiien laukin lautasille.

Veti virkkua vitsalla, paiskasi pajun vesalla.
Ajoi matkoa vähäisen, tuuritteli tunturia
pohjoispuolelle mäkeä, lumivaaran kukkuroa:
tuli Pohjolan tuville. Meni pirttihin pihalta,
sanoi tuonne tultuansa, Pohjolahan päästyänsä:
"Jopa suistin suuren ruunan, Hiien varsan valjastelin
vihannalta vainiolta, pyhän pellon pientarelta,
sekä hiihin Hiien hirven Hiien peltojen periltä.
Anna jo, akka, tyttöäsi, mulle nuorta morsianta!"

6. B Traditionaalinen selitys ja aasialainen härkäruno

Taistelu on ohi; ihminen ei enää välitä saavutuksista ja menetyksistä. Hän hyräilee puunhakkaajan korutonta säveltä, hän laulaa kylän pojan yksinkertaista laulua. Hänen istuessaan härän selässä hänen silmänsä ovat kohdistuneet olioihin, jotka eivät ole maanpäällisiä; mullanläheisiä. Jos hänen nimeään lausutaan, hän ei käännä päätään; miten paljon häntä houkutellaankin, ei hän enää jää jälkeen.

Ratsastaen eläimellä hän joutilaasti suuntaa kulkunsa kotiin
Miten soinnukkaasti katoaakaan huilun ääni illan usvaan kiedottuna!
Hänen laulaessaan pieniä lauluja ja lyödessään tahtia, hänen
sydämensä täyttyy kuvaamattomalla ilolla!
Että hän on nyt yksi niistä, jotka tietävät, on kertomatta selvää.

VII

Härkä unohdettu, ihminen jäänyt yksin

7. A Härkä katoaa, ihminen jää yksin Kalevalassa

Siitä kiihtyi Hiien hirvi, poropeura potkimahan,
itse virkki, noin sanovi: "Lempo saakohon sinulle
nuorin nei'in maataksesi, tyttärin elelläksesi!"

Ponnistihe, jännistihe: raksin koivuisen revitti,
rikkoi vaajan vaahterisen, tarhan tammisen hajotti.
Siitä sai samoamahan, läksi hirvi hippomahan,
vasten soita, vasten maita, vasten varvikkomäkeä
silmän siintämättömihin, korvan kuulemattomihin.

Siinä veitikkä verevä jopa suuttui jotta syäntyi,
kovin suuttui ja vihastui. Hiihti hirveä jälestä;
niin kun kerran potkaisevi, lysmätti lyly lävestä,
sortui suksi pälkähästä, kalhu taittui kannan tiestä,
keihäs kenkimäsijoilta, sauva somman suoverosta.
Itse juoksi Hiien hirvi, jottei päätänä näkynnä.

Siinä lieto Lemminkäinen alla päin, pahoilla mielin
kalujansa katselevi. Itse tuon sanoiksi virkki:
"Elköhön sinä ikänä menkö toinen miehiämme
uhalla metsän ajohon, Hiien hirven hiihäntähän,
kuin menin minä, poloinen! Hävitin hyvät sivakat,
sauvan kaunihin kaotin, kiihke'immän keihojani!"

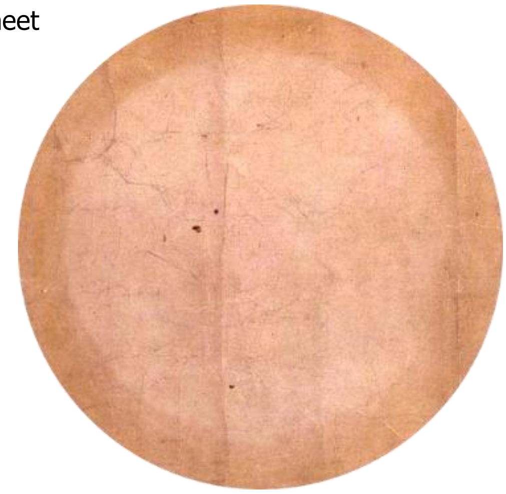
7. B Traditionaalinen selitys ja aasialainen härkäruno

Dharmat (olio-tapahtumat) ovat yksi ja härkä on symbolinen. Kun tiedät, että se, mitä tarvitset, ei ole ansa tai verkko, vaan jänis tai kala, on kuin kulta erottuisi kuonasta, on kuin kuu nousisi pilvistä. Yksi tyyni ja läpitunkeva valonsäde loistaa jopa ennen luomispäiviä.

Ratsastaen eläimellä hän on vihdoin taas kotonaan,
Ja katso! härkää ei ole enää; mies yksin istuu tyynenä.
Vaikka punainen aurinko on korkealla taivaalla, hän yhä hiljaa uneksii,
olkikaton alla lojuvat hänen ruoskansa ja köytensä toimettomina.

VIII

Härkä ja ihminen, molemmat kadonneet

8. A Härkä ja mies, molemmat katoavat

Siitä lieto Lemminkäinen, tuo on kaunis Kaukomieli,
läksi joutsenen joruhun, pitkäkaulan katselohon
Tuonen mustasta joesta, Manalan alantehesta.

Astua lykyttelevi, käyä kälkähyttelevi
tuonne Tuonelan joelle, pyhän virran pyörtehelle,
jalo jousi olkapäällä, viini nuolia selässä.

Siitä Pohjolan sokea märkähattu karjanpaimen
syöksi lieto Lemminkäisen, kaotti Kalevan poian
Tuonen mustahan jokehen, pahimpahan pyörtehesen.
Meni lieto Lemminkäinen, meni koskessa kolisten,
myötävirrassa vilisten tuonne Tuonelan tuville.

Tuo verinen Tuonen poika iski miestä miekallansa,
kavahutti kalvallansa. Löi on kerran leimahutti
miehen viieksi muruksi, kaheksaksi kappaleksi;
heitti Tuonelan jokehen, Manalan alusvesille:
"Viru siinä se ikäsi jousinesi, nuolinesi!
Ammu joutsenet joelta, vesilinnut viertehiltä!"

Se oli loppu Lemminkäisen, kuolo ankaran kosijan
Tuonen mustassa joessa, Manalan alantehessa.

8. B Traditionaalinen selitys ja aasialainen härkäruno

Kaikki sekaannus on väistynyt ja tyyneys yksin vallitsee; edes pyhyyden aatetta ei ole. Hän ei vitkastele siellä; missä on Buddha, ja sen missä Buddha on, hän nopeasti sivuuttaa. Kun ei ole olemassa mitään dualismin muotoa, jopa tuhatsilmäinenkään ei keksi tähystysaukkoa. Pyhyys, jolle linnut tuovat kukkia uhriksi, on vain ilveilyä.

Kaikki on tyhjää - ruoska, köysi, mies ja härkä:
kuka voi koskaan mitata taivaan äärettömyyden?
Roihuavan tulisijan päälle ei lumihiutalekaan voi pudota.
Kun tämä asiaintila vallitsee, on muinaisen mestarin henki läsnä.

IX

Palaaminen alkuperään, takaisin alkulähteeseen

9. A Paluu alkuun, lähteelle Kalevalassa

Nousi mies makoamasta, heräsi uneksimasta.
Jop' on saattavi sanoa, itse kielin kertoella:
"Viikon, utra, uinaelin, kauan, malkio, makasin!
Makasin unen makean, sikeäisen siuvattelin."

Sanoi äiti Lemminkäisen, itse lausui ja pakisi:
"Oisit maannut kauemminki, vielä viikomman venynyt
ilman äitittä pahatta, katalatta kantajatta.

"Sano nyt, poikani poloinen, kerro korvin kuullakseni:
mi sinun Manalle saattoi, työnti Tuonelan jokehen?"

Sanoi lieto Lemminkäinen, vastaeli äitillensä:
"Märkähattu karjanpaimen, Untamolan umpisilmä,
se minun Manalle saattoi, työnti Tuonelan jokehen.
Vesikyyn ve'estä nosti, lapokyyn on lainehesta
vasten vaivaista minua; enkä tuota tiennytkänä,
en tiennyt vesun vihoa, umpiputken ailuhia."

Sanoi äiti Lemminkäisen: "Voipa miestä mieletöintä!
Kehuit noiat noituvasi, lappalaiset laulavasi:
et tieä vesun vihoa, umpiputken ailuhia!
Veestä on vesusen synty, umpiputken lainehista,
allin aivoista hyvistä, meripääskyn pään sisästä.
Sylki Syöjätär vesille, laski laatan lainehille;
vesi sen pitkäksi venytti, päivä paistoi pehmeäksi.
Siitä tuuli tuuitteli, ve'en henki heilutteli,
aallot rannalle ajeli, tyrsky maalle tyyräeli."

Siitä äiti Lemminkäisen tuuitteli tuttuansa
entisillehen eville, muinaisille muo'oillensa,
pikkuista paremmaksiki, ehommaksi entistänsä.
Kysyi siitä poialtansa, jos oli mitä vajoa.
Sanoi lieto Lemminkäinen: "Viel' olen äijeä vajoa:
tuollapa syämykseni, tuolla tuntoni makaapi
noissa Pohjan neitosissa, kaunoisissa kassapäissä.
Homekorva Pohjan eukko eip' on anna tyttöänsä
ilman allin ampumatta, joutsenen osoamatta
tuosta Tuonelan joesta, pyhän virran pyörtehestä."

9. B Traditionaalinen selitys ja aasialainen härkäruno

Aidosta ja puhtaasta alusta alkaenkaan ei miestä ole ahdistus koskaan vaivannut. Hän seuraa olioiden kasvua ollen itse asioihin puuttumattomuuden liikkumattomassa tyyneydessä. Hän ei samaista itseään niihin muodonmuutoksiin, jotka hänessä tapahtuvat, eikä hänellä ole käyttöä itselleen (mikä on keinotekoisuutta). Vedet ovat siniset, vuoret vihreät; yksin istuessaan hän tarkkailee muuttuvia olioita.

Palata alkuperään, olla taas alkulähteellä - jo tämä on väärä askel!
Paljon parempi on pysyä kotona, sokeana ja kuurona, paljon meluamatta;
Istuen majassaan hän ei huomioi olioita ulkopuolella,
Katso virtaavia jokia - minne, ei tiedä kukaan;
ja heleänpunaisia kukkia - kenelle tarkoitettuja?

X

Palaaminen kaupunkiin iloa jakavin käsin

10. A Saapuminen kaupunkiin autuutta jakavin käsin.

Sanoi äiti Lemminkäisen, itse lausui ja pakisi:
"Heitä herjät joutsenesi, anna allien asua
Tuonen mustassa joessa, palavissa pyörtehissä!
Sie lähe kotiperille kanssa äitisi katalan!
Vielä kiitä onneasi, julkista Jumalatasi,
kun antoi avun totisen, vielä henkihin herätti
Tuonen tieltä tiettävältä, Manalan majan periltä!
En minä mitänä voisi, en mitänä itsestäni,
ilman armotta Jumalan, toimetta totisen Luojan."

Siitä lieto Lemminkäinen jo kohta kotia läksi
kanssa armahan emonsa, kera valtavanhempansa.
Sinne nyt Kaukoni kaotan, heitän lieto Lemminkäisen
virrestäni viikommaksi. Väännän virteni välehen,
lasken laulun toisa'alle, työnnän uuelle uralle.

10. B Traditionaalinen selitys ja aasialainen härkäruno

Hänen olkikattoisen majansa portti on suljettu ja viisaimmatkaan eivät tunne häntä. Väläystäkään hänen sisäisestä elämästään ei nähdä, sillä hän kulkee omaa tietään seuraamatta muinaisten pyhien jalanjälkiä. Kantaen kurpitsapulloa hän menee markkinoille, nojaten sauvaan hän palaa kotiin. Hänet löydetään viinijuoppojen ja teurastajien seurasta, ja he kaikki muuttuvat Buddhiksi.

Paljain rinnoin ja paljain jaloin hän saapuu markkinapaikalle;
mudan ja tuhkan tahrimana, miten leveästi hän hymyileekään!
Ei tarvita jumalien ihmeitä tekevää voimaa,
Sillä hän koskettaa, ja katso! kuolleet puut ovat täydessä kukassa.

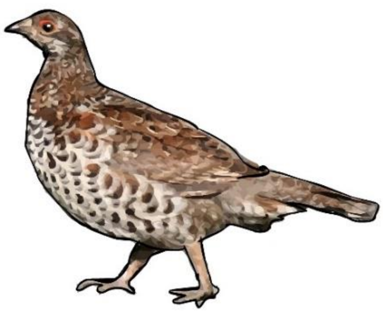
Kuoan Shih-Yuan
Sung-dynastian aikakaudella
Suom. Pekka Sävy
Käännös englannista D.T. Suzukin mukaan

10.3 Zoema osana taivasmatkaa

Palataan kirjan tekstiosioon I, jossa esitettiin seuraavanlainen hypoteesi rinnastuksista eräänlaisena noeettisena aihiona. Samalla tahdon esittää fokusaiheeksi jostain kummallisesta syystä vähälle huomiolle jääneen käsitteen ZOEMA, jonka uskon muodostetun uudissanaksi sanoista noema ja zoo. Jälkimmäinen on suomeksi eläintarha, joskin nykysuomeksi mieluummin puhutaan urbaanimmin eläinpuistosta.Tarhaus viittaa agraariseen ympäristöön, joka vie ajatukset mm. taivaan tähtitarhaan, jota zodiaciksi kutsutaan. Eläinten sijoittaminen taivaalle ja sen tähtikuvioihin on läpikäyvä piirre maailman astraalimytologioissa. Siksi zoemaa on syytä tutkia erittäin merkittävänä käsitteenä.

Claude Lévi-Strauss on monien tieteen helmien joukkoon sijoitellut loppupuolelle tieteellistä työtään sinne tänne elämänikuisen pohdinnan oivalluksiaan, ja zoeman käsite on niistä yksi merkittävimpiä. Fenomenologia tuntee termin noema, mutta zoema on käsitteenä kompleksinen ja moniulotteinen. Se sisältää osan eufemistista ulottuvuutta, osa on uskomusperinteen antia ja loput myyttisyyttä. Kun intiaanimytologia yhdistää myytin laiskiaisesta ja sen ulosteista komeetan lentoon, on monen tropiikinkin kasvatin sitä vaikeaa ymmärtää. Mytolokiikoita-sarjassa Lévi-Strauss pohtii monessa eri yhteydessä myyttien ja tähtien yhteyttä. Maallikolle on kuitenkin lähes mahdotonta ymmärtää mitä tekemistä ulosteilla ja komeetalla on, molemmat koetaan epämiellyttävänä tai uhkaavana. Jätökset, ulosteet, mädäntynyt levittää tauteja ja siten tuhoaa, komeetta on koettu niin ikään tuhon enteenä. Ehkä siksi, että todellisuudessakin isomman puoleinen möhkäle taivaalta tipahtaneena pystyy tuhoamaan koko ihmiskunnan telluksineen. Se on silloin loppu, ja täten zoema liittyy kosmoksen eskatologiaan maailmanloppuineen. Ehkä analogia syntyy siitä, että uloste on ravintosysteemin päätepiste, ja peräaukoton ihminen on vainajan metafora.

Siinä missä Amazonia yhdistää maailmanlopun laiskiaiseen tai sen rinnastukseen muurahaiskarhuun, on suomalainen kansanperinne rinnastanut pienen linnun pyyn, Tetrastes bonasian maailmanlopun enteeksi sanonnalla – Pienenee kuin pyy maailmanlopun edellä. Kukaan ei tiedä sanonnan alkuperää, mutta sananpartta käytetään nykykielessäkin nopean hupenemisen merkityksessä. Mistä pyy moisen eskatologisen kunnian on saanut, sitä voi vain arvailla, ehkä ugrit ovat aikanaan tunteneet jonkin tähden tai tähti-ilmiön pyynä, ja luoneet siitä myytin, jonka viime muistumarippeet on sitten säilyneet tuona sanontana.

Lévi-Straussille zoema yhdistää sekä eufemismit että uskomukset myytteihin. Tulkinnassa on siten jollain tavoin pystyttävä kombinoimaan, mitä milläkin nimellä tarkoitetaan. Tätä problematiikkaa olen pohtinut mm. teoksessa Mulurautunen – ruutanalliset säkeet kalojen peittelevässä nimikäytänteessä. Sama koskee myös karhun ja hirven nimiä, joissa esiintyy kummallisesti aivan toisten lajien nimiä peiteniminä. Siksi koostin noeettisesti, intuitiota käyttäen hirven ja karhun toisintonimet. Näistä nimistä on merkittävin metsä, koska Mihály Hoppalille antamani listan lopputulemana oli käsitykseni ugrilaista yhteispohjaa olevista myyttisistä hahmoista Tapio, Ahti sekä Palvanne. Tapio on metsän jumala, josta se on siirtynyt karhun eufemismiksi metsänä. Riistalintu metsoa, Tetrao urogallus, on kutsuttu kiertonimellä metsä. Sanonta metsä liikkuu voi näin ollen liittyä joko karhun metsäkävelyyn tai sitten metson soitimeen.

Zoema on myyttinen meemi, mutta sitä ei silti voi yksioikoisesti luokittaa mystiikan tai primtivian alle. Koska olen päätynyt zoeman olevan keskeinen termi elonkaavan ja myteemien tarkastelussa, toimintapiirinään so. funktionaan F16 eli Taistelu onnesta, on se sopiva myös meemien tarkasteluun, koska elollisella, niin biologisperäisellä kuin mielenluomuksillakin on sama päämäärä, jäädä eloon vastuksista huolimatta. Jatkon kannalta on kuitenkin hyvä päättää, mistä meemiryhmästä käsin alan zoeman merkitystä tarkastella. Ensimmäinen vihje on päätös sijoittaa termi keskiöön. Mitä lukeekaan listassa, fokusfunktio on jakautunut kahteen osaan, joista toinen kuuluu imitaatiomeemien ja toinen humpuukkimeemien lajiin, rinnastuksinaan satumyteemi ja eleellisyysmyteemi. Veediset vastineet ovat kokoon ja liikkeeseen liittyviä. Kiintotähtiä lukuun ottamatta tähdet liikkuvat, ja koko sekä valovoimaisuus vaihtelee. Sanontojen vuo jatkuu, ei kahta ilman kolmatta -sanonta kertoo tietyn syvän totuuden. Ellei tuo kolmas suoranaisesti ilmenekään, niin se on vähintään implisiittisesti mahdollinen. Näin tässäkin, varsinaiseen asiaan ei päästä pelkän fokusoinnin

avulla, vaan elonkaavassa fokusta määrittävät myös toiminnan piirin rajat F1 ja F31, alla esitetyssä myyttijaossa on toinen vihje, miten kannattaa edetä eli ihan ensimmäisenä on vastaus ja alkupiste, josta tulkintaa voi lähteä kehimään auki. Ensimmäisen merkityslajin rinnasteisuudet ovat magia, kosmos, tietäjä ja verkkomeemit.

Taulukkoon on keltaisella korostettu ne osat sarjasta, jotka tässä tulkinnassa ehkä ovat sovellettavissa ja käyttökelpoisia. Muistettakoon, että taulukko on pyritty tekemään yleispäteväksi sovelluksen keinoksi, eikä sitä ole muodostettu tämän tutkimuskorpuksen aineksista, joten horjuvuuttakin esiintyy rinnastusten mielekkyydessä. Tässä vaiheessa on selvää, että tarvitaan kuvioon vielä välttämättä pari mutuakin tekijää. Zoemassa on kyse myyteistä, jotka heijastuvat ja heijastavat elinpiirinsä uskomuksia, joten taustatekijänä on credomeemit, yhteisölliset uskomustarinat. Tähdissä, niin estraditaiteilijoissa kuin taivaan tähdissäkin on valovoimaisuus, radianssi keskeinen luokitustekijä ja miksi vain Ukko ylijumalaa kuvitellaankin, niin sen olosija on taivaassa. Syvämerkityksenä zoemassa on pohjimmiltaan kyse tabuista ja pyhän kokemisesta. Ja koska sekä laiskiaisissa että karhussa on kyse piruun rinnastuksista, on mukaan otettava vielä viideskin meemien kenttä eli demoninen aspekti, jota suomalaisessa folkloressa luonnehtii itte piru, jonkinlainen Ukko ylijumalan vastapooli. Tietämisen sarkaan piru kuuluu mm. sanontojen pirustako sen tietää, kyllä piru tietää, mikä liittyy shamanointiin virolaisena, pitkin pituuttaan makaamisena.

Merkityslaji	**Meemilaji**	**Myteemilaji**	**Veedinen prinsiippi**	**Myyttiaihio**
MLI	verkko	magia	KOSMOS	TIETÄJÄ
ML II	ennakointi	fantasia	VÄRI	KULTANEITO
ML III	regiimi	mystiikka	AVARUUS	SAMPO
ML IV	meemipleksi	primitivia	SYMMETRIA	JOUKAHAINEN
ML V	näkökulma	folklore	SOVELIAISUUS	HALTIJA
ML VI	evoluutio	luonto	VIIVA	LOITSU
ML VII	kognitio	demoni	MITTAKAAVA	PIRU
ML VIII	credo	sakraali	VALO	UKKO
ML IX	kieli	balladi	RAKENNE/PINTA	SURMA
ML X	replika	legenda	VIIMEISTELY	MARJATTA/JÄTIT
ML XI	kilpa	sankaru	ASEMA/TOPOS	KALEVA
ML XII	gender	traaginen	YKSEYS	SANKARI
ML XIII	väestö	pastoraali	MITTASUHTEET	SAMPSA
ML XIV	altruismi	ylevyys	TASAPAINO	SAUNA

ML XV	innovaatio	eksotia	MUOTO	LOHIKÄÄRME/KÄÄRME
fokus I	imitaatio	satu	KOKO	RAHKO
fokus II	humpuukki	eleellisys	LIIKE	POPPA

Kuvio. Eri luokittelutapjen rinnastuksia.

Koossa on tällä tavoin katsastettuna viisi näkökulmaa, joilla peilata zoeman ilmenemistä. Kielastaja-supisuomalainen mytologia sisältää myteemiluokittelun, jossa olen etsinyt syvä- ja piilomerkitystä meemikaavan avulla. Jotta rinnastuksia voitaisiin kartoittaa, on ensin testattava onnistuuko saaduilla meemistöillä zoemaattinen katselmus, jossa yhdistyvät niin kieli eufemismeineen, sanontoineen, uskomuksineen, myytteineen kuin myös ihmisen toiminnan piirin maailma, jota arkaaisessa ympäristössä hallinnoi poppa tai tietäjä, repertuaarinaan taivaanvalojen merkitys mm. Rahko ja muut meteorologiset ja mytologiset ilmiöt.

Aiheen, kosmoksen koostumuksen kannalta keskeinen myyttiaihio on epäilemättä Rahko eli kuu, Luna. Vahinko vain että olen rajannut sen tarkemman käsittelyn toiseen kertaan, samoin kuin sen kiertolaiskumppanin auringon. Aihepiiristä on rajattu myös humpuukkimeemistöön luettava uusavanha tietämyksen ala astrologia, poppakin on saanut toisia nimiä, tämän tietämysken alan harrastajat ovat nykyään mm. wiccoja, tosin astrologejakin on. Ero on oikeastaan vain tuossa eleellisyydessä, wiccat ja vapaamuurarit uskovat omiin piireihinsä ja niiden vaikutusvoimaan, astrologit ovat kehitelleet vuosituhansien saatossa symbolisen taikapiirin, jonka mukaan elämää tulkitaan. Kuu ei ole omavaloinen, se heijastaa omavaloisen tähden, auringon valoa. Sekä aurinko että kuu seikkailevat niin saduissa kuin astraalimytologioissakin, mutta siitä sitten toisella kertaa.

Pirun merkittävyys vaihtelee kulttuureittain ja kulttuurialueittan, savolaisilla on piru hyvin keskeisessä asemassa kansanuskomuksissa, papuaguinelaisilla masalainsa, joille piru näyttäytyy tuonpuoleisen toimijana, suomalaisille piru on enemmän maankiertäjä ja ihmisiten parissa elävä hahmo, joka näyttäytyy monissa muodoissa ja eri tajunnantiloissa. Piru on zoema, jossa eläimiin heijastetaan pelot ja toiveet uskomuksina, ei aina niin pienessäkään mittakaavassa. Karhukin on koettu joko metsän piruksi tai sitten pirun töiden välineeksi nostokarhuna, tysinä. Supisuomalaisessa mytologiassa oli alustava jaottelu lintulajeista eri myteemilajeiksi, Pyy, metso, teeri, kurki ja kotka ovat siinä saanee mytologiset verrokkinsa, joista ainakin Pohjolan väki on rinnastettavissa taivaan matkaajiin.

Eleellisyys,	Pyy, metso, teeri,	Pohjatar/Pohjanen, (Pohjolatar, Pohjolainen) Osmotar/Osmoinen

keväthuuma	kurki, kotka	Äimätär/Äimeröinen

Mainitun lintukatraan myyttilajina Kielastajassa toimii sankarimyteemi, luvut on otsikoitu esiemrkiksi: _ Pieni on yy ja Suuri on tietäjä. Koollla on ollut väliä merkityksen kannalta.

Perustaso:

Metso

Pyy △ **Teeri**

↓

Myyttiperuste: **maakotka**

↓

Syvämerkitys: **Kurki**

Kuvio . Sankarimyteemin lintujen meemikaavana

Perusoiivallus ei ole kkäyttökelpoinen ellei sitä pysty soveltamaan, joten saavutettu meemirinanstusten kartoitus voidaan laaita nyt.

Perustaso:

Sakraalimeemi-myteemi ”Mettähinen” (ZOEMA)

Magiikkameemi-myteemi △ Demonisuusmeemi -myteemi

↓

Myyttiperuste: Eleelliosyysmeemi-myteemi

↓

Syvämerkitys: Satu-taru-myyttimeemi-myteemi

Kuvio. Rinnakkaismeemistön rakenne zoemana mettähinen.

Seuraavaksi on saatuun jakoon etsittävä mettähisenn, virolaisen vastaavien myteemien toisintonimiluokitukset. Koska myös tähdistöt on esitöinä luokiteltu intuitiivisesti 17:äksi tosita tähtimyteemilajiksi, voi tämä toimia kokeena siitä, onko tämän tapaisilla jaotteluilla mitään eritysitä selventävää merkitystä. Metaluokituksessa edellä mainitut lajit on ryhmitelty pareiksi. Jo ensimmäisen erän aavisteluissa on kangastellut tähtitaivas, koska sakraali on saanut toiminnalliseksi merkitysparikseen ylevän ja markkerikseen tähtitaivaan tarhoineen, eläinratoineen. Saturyhmän luonnehdinta lyyllittely viittaa sekä eufemismien hellittelykäytänteeseen että hyvittelyn ja loitsimisen yhteydessä käytettyyn lyylittelyyn.

Demoniusko on sidoksissa vainajain palvontaan, karhu Ursus Arctos, tuonpuoleisen ruhtinas on mörkönä ja piruna koettu pelottavaksi, voimalliseksi hahmoksi. Muun muassa kynnet, hampaat ja sappi ovat soveltuneet taikakaluiksi. Hahmotuksesta kaksi viidestä sopii voimaeläin-kategoriaan, karhussa on kiehtonut sekä voima että älykkyys.

Metaluokat:

TÄHTITAIVAS (**sakraali**-ylevä)
LELLITTELY **(satu**-folklore)
KALMAHALTIJA **(demoni**-primitivia)
VOIMAELÄIN (magia-eleellisyys)
Viisiöidyissä nimissä vastaavat myteemit esiintyvä toisintonimistä luiokitteluna sarjana.

MOTTO: METSÄ -TAPIO
Eleellisyysmyteemi 15:
karhu = mettän myrö, metsän rikka, vieri, murri, köndö, könnijäinen, kontio, tasakärsä, koverokynsi, metsänkäyvä.
hirvi = ruuvihäntä, netkaselkä, leveä otsa, lapiakämmen, laajapää /

MOTTO: JÄLKI – VAINU
Demonisuusmyteemi 8:
karhu = pahakaari, pahennus, koranus, taalo, kooki, saatanan sinisaparo, nokiatar, maankatala, kurko, koukii
hirvi = hiitten hirvi, kulopainainen, lapin huaran hantija, tevana, huoranhaltija /

MOTTO: TALVIUNI -KARHUNKAATO
Maagisuusmyteemi 3:
karhu = sykkä, vanhamies, metsänpeto, metsän vihko, mönnikäinen, pöykäri, pöykäre, kälmys, karu, kelmi.
hirvi = hiiden poika, huoranhaltija, juonitar, kuha, lapin huaran hantija /

MOTTO: VANHA ISÄ – NUORI POIKA
Satumyteemi 4:
karhu = Palleroinen, Nallervoinen, Möttö, Mesikki, Pöpö, Mesikynsi, Mesiä, Maitosuu, Rieskasuu, Mörö.
hirvi = Lumikki, Hepenäkaula, Metsävilla, Petra, Kaharasarvi /

MOTTO: VIHELTÄJÄ -LEPPONEN
Sakraalisuusmyteemi 7:
karhu = honkonen, hongatar, honkotar, jummi, junni, junnu, soini, hiisi, hiidenhonka, hiien honka.
hirvi = köndös, porkkasilmä, tarvoinporkka, kanttura, herasilmä /

Seuraavassa taulukossa ne myteemit, jotka on saatu meemikaavalla korosteiseksi on väritetty keltaisella. Saadun jaon mielekkyyttä ja kohrenssin pysyvyyttä voi testata laatimalla saaduista

viidestä astraalikorpuksen meemsitöstä uusi meemilajittelu, jossa Kassiopeia, Mensa, Ophuchius, Pictor ja Minotauros käyvät kimppaan.

Astraalikorpuksen meemistöt			Merkityslaji
Linnunrata	Luontomyteemi	evoluutiomeemit	MLVI TIetämättömyys
Seulaset	Traagisuusmyteemi	gendermeemit	MLXII Todellisuudentaju
Berennicen hiukset	Ylevyysmyteemi	altruismimeemit	ML XIV Alitajunta
Andromeda	Primitiviamyteemi	meemipleksi	MLIV Lausuma
Kassiopeia	Magiamyteemi	verkkomeemit	MLI Yleisyys
Puppis&Pyxis	Fantasiamyteemi	ennakointimeemit	MLII Siirtymä
Purje	Legendamyteemi	replikameemit	MLX Kehitys
Köli	Mystiikkamyteemi	regiimimeemit	MLIII Merkkiverkko
Mensa	Demonimyteemi	kognitiomeemit	MLVII Sooloilu
Ophicius	Eleellisyysmyteemi	humpuukkimeemit	Fokustekijä II
Microkcosmos	Folkloremyteemi	näkökulmameemit	MLV TIetotaito
Pegasus	Balladimyteemi	kielimeemit	MLIX Uskomukset
Pictor	Satumyteemi	imitaatiomeemit	Fokustekijä I
Lyyra	Eksotiamyteemi	innovaatiomeemit	ML XV Rajat
Cetus	Sankarimyteemi	kilpameemit	MLXI Erehdykset
Minotauros	Sakraalimyteemi	credomeemit	MLVIII Ilmiöinti
Hydra	Pastoraalimyteemi	väestömeemit	MLXIII Tiedostaminen

Kuvio. Astraalimeemistön rinnastukset suhteessa merkityslajeihin

Perustaso: Sakraalimeemi-myteemi

MINOTAUROS / HÄRKÄHIRVIÖ LABYRINTISSA

Magiikkameemi-myteemi △ Demonisuusmeemi -myteemi

KASSIOPEIA - KUNINGATAR ↓ MENSA - PÖYTÄVUORI

Myyttiperuste: Eleelliosyysmeemimyteemi

Ophiuchus/ KÄÄRMEENKANTAJA

↓

Syvämerkitys: Satu-taru-myyttimeemi-myteemi

PICTOR

MAALARI

Kuvio. Astraalitaruston meemisovellus zoemana mettähiseen

Kuvio on ilmimerkityssisällöltään mielivaltainen, mutta aiheen kannallta se saattaa olla mielekäs. Peijaiset ovat keskeinen riitti tuonpuoleisen ja ihmisten välillä, ihmisiä haudataan ja

muistetaan, mutta ei peijata, vaikka joissain tapauksissa myös ihmishautajaisia kutsutaan peijaamiseksi. Peijaisia vietetään ja on vietetty varsinaisesti vain hirven ja karhun kaadolle, ja niissä on ollut yhteisöllisyyden tuntu. Eikä vain tunnut, peijaiset on koettu suomalaisen pyyntiväen keskuudessa hyvin merkitykselliseksi yhteisölliseksi tapahtumaksi. Jotta voisi ymmärtää tätä zoemaa, on tiedettävä mitä valikoitunee astraalimytologiset hahmot edustavat. Sakraalisuuteen päin voisi viitata vaikka härkään kohdistuva palvonta ja mithra-kultti. Kassiopeia on narsistinen kauneutensa ihailija, ja niin kopea että suututti ihailullaan nereiditkin. Hybristarina, joka kuvaa moraalista aspektia ylpeyden synnistä, jossa ylpeys käy lankeemuksen edellä, tässä tapauksessa henkilö joutui sidotuksi valtaistuimelleen. Mensa ei viittaa älykkäiden järjestöön, nimi on tarkoittanut alun perin pöytävuorta ja sellaisena on varsin kosminen kohde, koska suomalaisen tietäjän repertuaariin kuului koko joukko Kipuvuorta koskevaa tietoutta. Pictor on suomennettu Maalariksi. Kuten arvata saattaa, mekaaninen soveltaminen ei anna lisäarvoa tulkinnalle.

Muistettakoon kuitenkin, että tässä zoemana on ollut hirven ja karhun eufemismit tiettyjen myteemi-meemilajien mukaan. Kassiopeiassa kuningatar joutuu piinaan ylpeiltyään liiaksi, t ämä on lähtökohtana astelmassa. Pöytävuori saattaa symboloida suomalaisen kansanperinteen Kipuvuorta, Kipumäkeä, jonne tietäjät kipua ja piinaavia vaivoja lähettelevät. Varsinaiseen piinaan joutui kuitenkin Kassiopeian tytär, joka uhrattiin meripeto Ketolle (Cetus), jotta ihmiskunta varjeltuisi suuremmalta kostolta. Sama uhraamisen kuvio jatkui myös minoalaisessa kulttuurissa, jossa labyrintin Minotaurukselle oli uhrattava vuosittain.

Käärmeenkantaja on yhdistetty lääkintataidon jumalaan Asklepiokseen ja Apolloon. Astraalimyyttiset asetelmat ovat suosittuja kuva-aiheita, joista on monta mestariteosta tehty, mutta tähdistöllä voi olla muusaviittauksen lisäksi jokin merkitys mm. kalliopiirrosten ja kalliomaalausten arkaaiseen mielikuvastoon. Tähtitaivaan tarinat on mahdollisesti kuvattu kallioiden ja kivien pintoihin, jollain tavoin on ehkä aavistettu sekä minerologian että meteorologian olevan taivasläjtöisiä ilmiöitä. Säillä on ollut varsin paljon merkitystä asumismukavuuden ja vuodentulon suhteen.

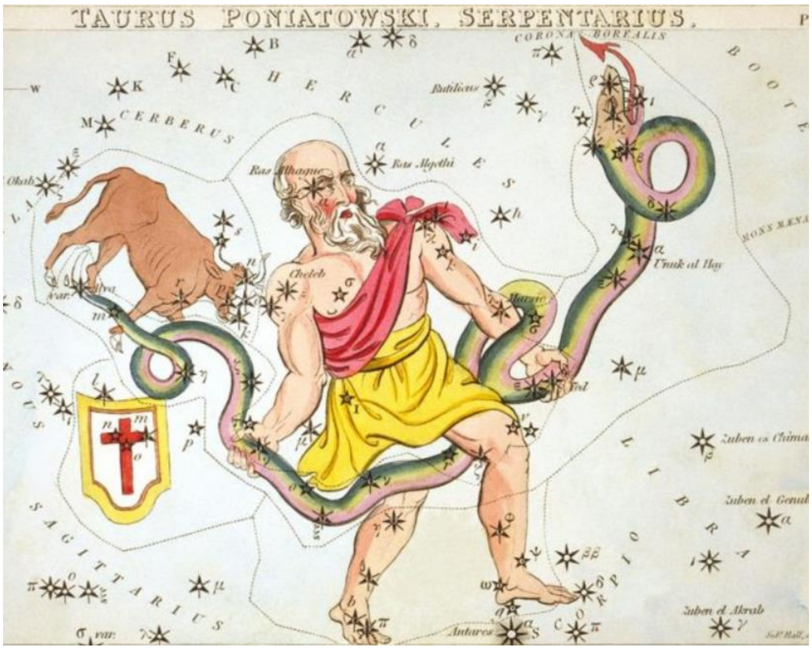
Saadun koekuvion merkitys ei ole sen oikeellisuudessa tai tulkinnallisessa yhteensopivuudessa, vaan rakenteessa zoemana. On olemassa jokin syy, miksi Pohjola voitti myyttisessä merkityksessä Hirvelän, mutta kalliokuvista ei niitä noin vain voitu unohtaa. Hirvi on runsaslukuisina figuureina kuvattu ja vuosituhansien ajan, joten aivan mitätön merkitys Alce Alcesilla tuskin on ollut. Ja vaikka Pohjantähteen on suomalaisugrilaisessa perinteessä sijoitettu karhu Ursus Arctos, niin kalliokuvissa karhua ei näy, jotain poikkeuksia lukuun ottamatta, mutta silloinkaan se ei ole merkittävä tekijä kuvakentässä. Satunnaisen kuvion universaali järkeistys kertoo tetrasta, jossa toisaalla on jokin paha ja sitä vastaan taistelija,

olipa tuo paha Keto-Cetus tai Minotaurus tai lohikäärme ja vastapuolena Perseus, lääkintätaito tai Pyhä Yrjänä. Mielikuvissa maalari maalaa taloa, sinistä ja punaista, tähdet ovat perusvärisiä sinisiä tai punaisia, lämpimiä tai kylmiä valoltaan. Osa tähdistä varmasti on myös aikamoisia tulenlauttoja, joskin tuo nimitys viittaa zoemana ihan muuhun kuin energiaan. Kassiopeian turhamaisuuden synti piti sovittaa istu ja pala -periaatteella. Moni kantaa myös kyytä povessaan, ja luo omat hirviönsä. Perusasetelmassa voinee sanoa kyseessä olevan lankeemuksesta ja pelastumisesta kuvattuna elämää suurempana tragediana. Se lienee sekä uskontojen että astraalitarujen perimmäisiä sanomia.

Sademetsän intiaanit rinnastavat laiskiaisen muurahaiskarhuun pahan enteenä ja ilmentymänä. Ehkä syynä on tuo näennäinen laiskuus ja rosvoaminen. Kalevalan epiikassa hirvi ja karhu rinnastetaan tuonelan eläimistöön. Tuonen ruuna ja joutsen edustavat tuonpuoleisuutta, jonne Lemminkäinenkin lopulta hukkuu ja katoaa. Kalliopiirrosten joutsenen ja hirven yhteys saattaa kertoa tästä sukulaisuudesta, vaikkakaan hirven eufemismeissa ei juuri viittauksia tuonpuoleiseen ole. Sen sijaan kalliokuvissa on. Ylösalaiset hahmot kertovat joko piirin etualasta tai alas suisesta maailmasta, joka edustaa tuonpuoleisuutta. Vaikuttaa siltä, että suomalainen mytologia olisi jossain vaiheessa käsittänyt hirven ja karhun olevan kohtaamismatkalla maan päällä. Hirven synty on maasta, josta kulku käy kohti Tuonelaa, tuonilmaista, tähtimaailmoita, kun taas karhu on syntyperältään tähdistöstä, josta se sitten laskeutuvasti kehittynyt metsän haltijaksi ja tuonpuoleisen ruhtinaaksi manalan herrana. Tähän on todennäköisesti vaikuttanut karhun horrostaminen talviunilla.

Kertauksena vielä listaus karhun ja hirven eufemismeista. Vilman petra karhun toisintonimenä on zoema, nimi viittaa peuraan eli tässä on nimitys, joka on saanut toisen lajin nimen jostain syystä. Ummi voi tulla muodosta Juumin ukko, Juumin akka. Hirven reviireillään liikuskelu ilmenee eufemismeista kulko, kulo, kulokka, mätäspää, kulokas. Yksi valituista nimistä ei liity kulkemiseen vaan fyysiseen olemukseen. Näihin nimiin ei kuitenkaan liity mitään myyttistä. Sen sijaan nimeen lalli liitty surmaballadi Piispa Henrikin surma. Myöskin hirven toisintonimiin virri, kypsis, romi, iso härkä, virpus saattaa liittyä myyttistä mennyttä, romiaiset tunnetaan peijaisten toisintonimenä mutta myös kihlajaisjuhlana. Hirveä voidaan kutsua myös toisten lajien nimillä hevoseksi, jänikseksi, peuraksi, poroksi. Karhun nimi ”metsän musta” vuorostaan voi tarkoitta Mustana muurikkina sekä hirveä että karhua, kun taas metsähinen on joko peikko, hiisi, karhu tai metso. Kurko on myyttinen nimi, kouko taas viittaa toiseen lajiin, täihin. Hirven nimi kulopainainen on zoema, joka voi viitata sekä käärmeeseen että hevoseen. Samaan myyttiseen sikermästöön kuuluvat hirven niminä Kalevalasta tuttu Hiitten hirvi, huoranhaltija, karipoika ja erikoisena lajisekoituksena kuha(kala). Karhua voidaan kutsua sykäksi, kelmiksi, vanhaksi mieheksi, metsänvihkoksi. Se on kainupoika ja metänpekko. Hirvi on iso itikka (nauta, lehmä. Hepenäkaula hirven nimenä viittaa helloon, vaihtoehtoisena nimenä on hello tai hellohirvi. Erityisen myyttisen sävyn karhu saa rinnastuksista lintuihin ja nimissään lintunen, villalintu, ampulintu. Lehmään ja runoon viittaa hirven nimistä kanttura.

Myyttisiä, tunnettuja nimiä karhulle on Hongotar ja Honkonen. Hirvi on nähty myös kamelina, ehkä nimi johtuu kuonon yhdennäköisyyssyistä.

Kuvio. Ophuchius tunnetaan Käärmeenkantajana.

Meemilajien konstellaatio-assosiaatiot toimivat työhypoteesina, kun varustetaan saadut meemilajit merkityslajeiksi luodun mallikaavan mukaisesti, jolloin joukosta erottuu ne kaksi nimettyä kohdetta, jotka muodostavat fokuksen. Joukosta erottuu tällä tavoin kaksi astraalimyyttistä kokonaisuutta, joista toinen liittyy Ophuchiuksen luotsaamana Asklepiokseen ja lääkintätaitoon, toinen Pictorin avulla kuvanveistoon, muusiin ja jumalpantheoniin. Toisin sanoen tietämykseen kosmisen koostumuksesta liittyy ihmiskehon tarpeet.

Aiemmin on jo mainittu joidenkin meemilajien assosiaatioperusteita.

Taivasmatka

Kaunottaret	Afrodite	Kauniin Assawakon tarina	Idätär
Tähdet	Tähtisäteilyn synty	Lukemattomat tähdet	Tähtien yhteislaulu
Tähdistöt I	Erityisten tähtien synty	Kointähden synty.	Plejadien synty
Planeetat	Jilisoaibu (planet)	Jupiter	Venus
Tähdistöt II	Etelän Ristin synty	Orion	Orionin vyön synty, Venus ja Sirius
Hieros gamos	Tähtipoika	Tähtivaimo	Kuolevainen ja tähtityttö avioituvat

			hieros
kaunottaret	tähdet		gamos
muutos	*taivasmatka*	*yhteys*	
tähdistöt I	planeetat		tähdistö

Kuvio. Claude Lévi-Straussin Mytolokiikoita -teoksen astraalimyyttiaiheiden mukainen ryhmittely ugramena.

Liitteenä on selvitys tähän korpukseen kootuista Mytolokiikoiden koosteesta täydennettynä Slonen aineistoon. On selvää, että Lévi-Straussia on erityisesti kiinnostanut kosmologiset myytit, joita hän on tarkastellut mm. koodauksen kautta, koska hakemistossa on hakusanat sekä astronomisille koodeille että meteorolgisille koodeille. Rakenteilla hän on pyrkinyt purkamaan näitä koodeja. Mytolokiikoita -teoksissa on esiluokiteltu sirpaleinen aines, ja osin hahmoteltu kokonaisuuttakin. Kuitenkin, kuten liiteen aakkosluettelosta ilmenee, teksteissä on enemmän ja yksityiskohtaisempaa tähtitietoutta. Osin tieto on kerättävä useammasta paikasta, Gemini-tähdistöön liittyvä myyttiaines löytyy mm. kaksosten ja dioskuurien alta. Afroditen ja Venuksen yhteyteen voi rinnastaa minkä tahansa naista koskevan aineksen, mutta tässä tarkastelussa ei niin ole menetelty, verrokiksi on valittu kauniin Assawakon tarina, jota Etelämeren saarilla vastaa kauniin Uanakutean tarina, sankaritar joutui tuuliajolle kanssasisarten kateuden vuoksi. Siksi laulu alkaakin, Oi Uanakutea, Sinut kohtasi kosto! Tarkastelusta rajasin pois selvästi omaleimaisena ryhmänä auringon ja kuun myytit meteorologisine liitännäisineen, koska aihepiiri olisi paisunut liian työlääksi yhdellä kertaa tehtäväksi. Yhdessä tapauksessa olen suomentanut myyttinimen Idättäreksi, myytti on korpuksessa nimellä ”The women of the eastern sky”, M475. Toisaalla tässä teoksessa on viitattu auringon naisväkeen Päivättärenä, joka myös Suvettarena tunnetaan, mutta Lemmettärenä on jo likempänä Venuksen toimialaa.

Lopputulemiin päästyä suunnitelmassa tarkentui painopiste, mihin työn rajat, sen piiri vedetään ja samalla kenttä, jossa tarkastelua tehdään. Elonkaavan toiminnan keskeispiiriin, ytimeen tuli näin ollen kosmisen koostumusta tähdistöjen kautta. Kosmista on tarkasteltu ihmisen maailman ja telluksen näkökulmasta astraalimytologisena ilmiönä. Avaruus tähtineen on ollut monien lahjakkaiden ja uteliaiden mielten kiinnostuksen kohde, josta ei helpolla konkreettista tietoa voi saavuttaa. Siksi on tukeuduttu abstrakteihin kognitioihin, lähinnä matematiikkaan ja mielikuvitukseen. Astrofyysikko Kyösti Ryynäseltä saamani tiedon mukaan, tähtitieteen vaikeisiin ongelmiin kuuluu nimeämisen taito, kun lähes kaikki myyttiset hahmot, sukulaisten ja tyttöystävien, lemmikkien nimet on käytetty, ja silti löytyy uusia nimettäviä pilvin pimein. Siksipä monet tähdet saavatkin tunnuksekseen pelkän kirjain-numeroyhdistelmän. Selvää on, että myyttinen tai muutoin rakastettu nimi vaikuttaa

hohdokkaammalta kuin kylmä signumi.

Tuota hohdokkuutta olen tässä työssä tarkastellut ja tunnustan tietäväni varsin vähän tukimani aiheen perusteista, sillä vaikkakin olen 18-35 vuoden ikäisenä intensiivisesti opiskellut ja harrastanut astrologiaa, niin onnistuin välttelemään astronomiaa ja astrofysiikkaa perusteellisesti, kunnes erään kerran alekirjoista sattui tuo keskeisenä lähteenä oleva Ihmeellinen luonto – Tähtitaivas, tekijänä David H. Levy, johdanto Robert . Levy. Mottonani onkin ollut ikäni kaiken – Jos et tiedä, kannattaa kysyä asiantuntijalta. Tähtitieteilijä Ryynänen oli oikeassa, nimet ovat ongelmallisia tähtitieteessä monin tavoin. Erityisen ongelman asiassa muodostaa etnotaksonomia, joka joissain tapauksissa sisältää samankaltaisen näkemyksen muiden kulttuurien kanssa, mutta saattaa poiketakin siitä suuresti.

Tätä mystiikkaa peilasin suhteessa eläkepäivieni haasteeseen ottaa selvää Claude Lévi-Straussin neroudesta hänen Mytolokiikoita teossarjansa puitteissa. Alkuun aihepiiri laajeni laajenemistaan ihan avaruudelliseen malliin, joten ensi töikseni jouduin rajaamaan pois auringon ja kuun seikkailut tunnettuuden, lukuisuuden ja monimutkaisuuden vuoksi. Aihe vaatii paneutumista. Samoin meteorologiset ilmiöt on rajattu pääosin pois. Sen sijaan fokukseksi muodostui pohjoisen tähtitaivaan asukkina Ursus Arctoksen osuus astraalimytologiassa, sanotaanhan sen olevan pohjoisen taivaan kiintotähden Pohjantähden haltija. Kuten olen osittanut, karhu on tuonpuoleisen ruhtinaana sekä tuonilmaisten eli taivaan, tuonelan ja maanalaisten eli manalan sekä manhonväen haltija.

Tavallisella järjellä varustettu tuntee jonkinlaista pakokauhua Claude Lévi-Straussin mittavan työn edessä, sillä ei ole ihan helppo tehtävä seurata hänen ajatuskulkujaan, joista monet johtavat suoraan taivaan hetteiköihin. Liitteenä olevassa Mytolokiikoiden Osa I:stä otettu kuvio osoittaa, miten laajalla skaalalla kuulun tiedemiehen mieli on havainnoinut. Maallikkonakin voi heti havaita, että pariin sivuun on mahdutettu suunnaton työmäärä, joten on varsin sääli ettei magnitudi-viittaukset ole kuvassa selviä enempää kuin vastaavuudet nykyisiin 85-88 tähtikuvioon. Se mikä kuvassa on melko selkeää ja jäljitettävissä on vakiintunut nykyinen tähdistönimi tähtikuvioineen sekä vertailu natiivien (alkuasukkaiden) ja eurooppalaisen konstellatiokentän hahmottelu. Taksonominen tieto on nimissä ja niiden vastaavuudessa eurooppalaiseen tarustoon. LIITE

Hercules	Pacu fish (pacukala)
Boötes	Piranha fish (piranha) – suomeksi KArhunvartija
Corona Australis	Armadillo (vyötiäinen) – suomeksi Etelän kruunu
Scorpio	Big snake (suuri käärme) - skoprioni
Cervus	Flying heroe (lentävä sankari)
Leo	Crab (rapu)
Gemini	**suomeksi Kaksoset, eläinraktamerkki**
Canis Major	**suomeksi Iso koira**

Milky way	indicated by stippling, osio keskellä ja oikealla viittaa myytteihin -> suomeksi Linnunrata
Orion	
Eridanus	Dance axe (kirvestanssi). Intiaaneille lihavoidussa ryhmässä on (poislukien Eridanus) viisi saukkoa varastamassa kaloja vartaasta (columba)
Columba	Kalastaja verkkoineen (venytetty välille Rigel, Betelgeuse, ja kolme Orionin tähdistön tähteä.) -> suomeksi Kyyhkynen
Hyades	Small boys (pikkupojat)
Pleiades	Swarm of wasps (ampiaiparvi, ei konstellaatio)-> Seulaset
Cetus	Jaguar (jaguaari) - > suomeksi Valaskala

Tieteellisine tarkkuuspyrkimyksineenkin vastaavuudet ovat hieman sumeita hahmottaa. Sen sijaan on ilmiselvää, että intiaaniheimot Etelä- ja Pohjois-Amerikassa ovat sijoittaneen tähdistön nimiin koko joukon eläimiä ympäröivästä luonnosta, kaloja, käärmeitä, hyönteisiä, petoja kuin myös ihmisiä työkaluineen ja myyttisine olioineen. Kirjassaan The Jealous potter, Lévi-Strauss esittää termin ”zoeme” (JP 1988: 97), jolle on vaikea löytää vastinetta suomeksi. Eläinrataa tulkittaessa tällä termillä on käyttöä, koska Lévi-Straussin mukaan tässä käytänteessä eläimet antavat funktioille, toiminnan piireille ja kentille antropomorfisen merkityksen, ja toteemisiksi tai pyhiksi eläimiksi valikoituu luonnosta ja ympärsitöstä merkityksellisiä tai elinkeinolle tärkeitä eläimiä. Pohjoisessa monet myytit kohdistuvat riistaan: karhuun tai hirveen, kun taas eteläamerikkalaisessa tropiikin lämmössä laiskiainen, muurahaiskarhu tai vyötiäinen saavat erityistä myyttistä huomiota osakseen.

Näiden myyttisten merkitysten esille saaminen nimien avulla voi olla työlästä, koska taruolennoista yleensä käytetään eufemsimeja, kiertoilmauksia peittelyn tai kaunistelun, hyvittelyn tai hienotunteisuuden vuoksi. Lisäksi kansa antaa kiertoilmausten lisäksi hellittelynimiä, lempinimiä, kutsumanimiä yms., joita nimitän yhteisnimillä toisintonimet, jotka usein käyttäytyvät kuin ”combinative variant”. Sama sana voi viitata kahteen tai useampaan asiayhteyteen, ja vastaavasti täysin erilaiset sanat voiva tarkoittaa yhtä ja samaa kuten karhun toisintonimissä.

Muunnelmakombinaatioista on Jealous Potterissa esimerkkinä esitetty muurahaiskarhun yhteys laiskiaiseen. Tamanoirina tunnettu muurahaiskarhu (myrmecphaga jubata). joka asuu savannilla eroa pienemmistä lajitovereistaan Tamarus tetaradactyla ja Cyclopes dorsalis, jotka asuvat metsässä, jossaph myös laisikiainen asuu. Kansanomainen, natiivien antama uskomusta heijastava nimi laiskiaiselle on ”paholainen (teh evil one), tai paha muurhaissyöjä (the evil anteater). Nimet ilmeisesti juontavat juurensa uksomukseen laiskiaisesta pahana enteenä, uskomus saattaa liittyä laiskiaisen voimakkaaseen hajuun metsässä. Laiskiaista koskee myös syöntikielto, sen lihaa ei pidetä syötävänä. Tämä aiheuttaa tunnistamisongelman myyttiaiheissa, muurahaiskarhua koskeva myytti saattaakin olla laiskiaismyytti. Lisäksi

laiskiaiseen liitetään samankaltainen uskomus kuin Suomessa liitetään pyyhyn, se on eskatologinen eläin, jonka ulosteet ovat uhka maailman järjestykselle, koska laiskiaisen uloste ja komeetta tarut kietoutuvat yhteen. (JP: 1988:127). Meemijakoa vasten tarkasteltuna zoeme liittyy sekä luontomeemeihin että credo- ja kielimeemeihin ja kaikki nämä yhdessä eskatologisen meemikpmpleksin. Täten toisintonimillä on ehkä kontekstinsa osittain myös taivaan talikynttilöiden seassa. Suomalaisessa tarustossa sekä karhulla että hirvellä on monia toisintonimiä, joista iso osa myös kiertonimiä eli eufemismeja. Tämä zoema-fakta oikeuttaa yhdessä joidenkin tulkintojen ja kansanrunoviittausten myötä sijoittamaan Kosmisen koostumuksen perusrakenteeksi hirven ja karhun varaan liittyvän kehikon.

Hahmoteltava toiminnan piiri ja kamppailun kenttä sijoittuu pystysuoraan ja vaakasuoraan asemaan siten, että astronominen maailma astraalimyytteineen edustaa taustatietoa. Ei ehkä ole sattumaa, että erätrilogian kolmannessa osassa Kielastaja -supisuomalainen mytologia Suomen linnuston yleisimmät lintulajit 1990-luvun lintuatlaksen mukaan sisälsi 85 lajia, sama lukumäärä on myös David H. Levyn tähtikuviossa, vaikka joissakin tapauksissa tunnetuksi mainitaan 88 tähdistöä.

Kuvio. Kosmisen koostumus peilattuna suomalaisen mytologian kautta.

Keskeinen rooli on tuonpuoleisen kuvitelmilla, jossa karhua ja hirveä voidaan pitää sekä metsän että manalan ja tuonelan herroina. Hirvimyytti kosmogonisena ilmiönä saattaa olla vanhempaa perua kuin karhun, koska Hirvelän on korvannut Pohjola. Hiiden hirven hiihdäntä kuitenkin johdattaa lopulta Tuonelan oville joutsenta ampumaan, karhu talvihorrosta viettävänä eläimenä rinnastuu zoema-olentona manalaan ja manhonväkeen. Molemmilla eläimillä on peijasrituaalinsa olleet ja ovat, yhteistä on tumma karvoitus, jossa karhu hirvne nahan laadussa ja pöyheydesä voittaa. Hirven nahkaa on kelvannut sotisovaksi ja taljaksi lattialle, mutta ei turkikseksi.

Etiologinen ja etiologinen ovat käsitteinä läheisiä tosilleen. Englannin kielen sanassa fawn tämä tulee erityisen hyvin esiin, koska sen teonsanat, verbit edustavat syntyä vasomisena, heikomman alistumiseleitä vahvemman edessä ovat merkitykset 1) olla mieliksi, 2) mielsitellä, 3) immarrella, 4) pokkuroidan, 5) liehitellä, 6) nuoleskella, 7) hännsytellä, 8) nöyristellä, 9) heiluttaa häntää. Nominisanat, substantiivit liittyvät eläintieteeseen, jossa fawn on vasa, erityisesti kauriinvasa "Bmbi", jonka karvapeitteestä tullee merkitys vaaleanruskea.

Perinteentutkimuksen traditiossa tunnetaan etnoastronomia, joka on ihmisten ja tähtien välistä suhdetta tutkiva tieteenhaara. Se ulottaa tutkimuksensa länsimaisten käsitysten ulkopuolelle ja pyrkii ymmärtämään, miten erilaiset etniset ihmisryhmät näkevät taivaan maailmansa, ja kuinka he hyödyntävä käsityksiään arkielämässä. Konstellaatioiden ohella tarkastelun kohteena on asterismeja, pieniä tähtiryhmiä, jotka usein ovat osa konstellaatiota kuten Big Dipper on osa Ison karhun tähdistöä. Kirjassa Taivaalla tanssijat (They Dance in the Sky) Jean Guard Monroe ja Ray A. Williamson ovat koonneet vastaavuuksia länsimaisten tähdistöjen nimistä. Shamanistisena voimaeläinkulttuurina voisi olettaa intiaanien tähdistönimien olevan hyvinkin eläinvoittoista

Navajo-intiaaniheimon tähtieläimistö kuvaa intiaanimytologista etnoastronomiaa. Kuva kertoo havainnollisemmin kuin sanalliset listaukset, silti on syytä aika ajoin tarkistaa käsityksiä tai verrata niitä muihin näkemyksiin. Kuten esimerkiksi vastapoolia Ison karhun tähdistölle. Harri Piekkola rinnastaa Ison Karhun ja Kassiopeian toisiinsa vastakkaisine ilmansunntinene. Zoema voi näin ollen yllättäin ilmetä myös myyttisinä vastapooleina ihminen ja eläin. Monroen ja Williamsonin navajoluettelossa Kassiopeia on nimetty kiertolaiseksi "revolving female", karhu länsimaiselle astronomialle tuntemattomaksi, joskin Revolving male tunnetaan Bid Dipperinä. Siinä missä Piekkola rinnastaa Kassiopeian ja Ison karhun kuviot voi olla että navajoilla on ollut kahdesta kiertotähdistöstä samankaltainen parivaljakkokäsitys maskuliinisena ja feminiinisenä parina. Dilyehe on nimetty Plejadeiksi, seulatähdiksi. Länsimainen Corvust-tähdistö on saanut nimekseen "Man with Feet Spread Apart". Mies jalat harallaan. Sen sijaan koillisrannikolla intiaanien tähtitaivas nimittää Kassiopeiaa hirvennahaksi. Kaakossa kulkevat taivaalla kanootit Isonkarhun tähdistössä ja Linnunradalla juoksee koira. Tästä pienestä katsauksesta ja otoksesta voi jo päätellä etnisen monenkirjavuuden, josta yhtenäistä näkemystä tai tulkintaa on hankala löytää.

Aineisto on tässä työssä koostunut lähinnä trooppis-polaarisesta aineistosta, metakuviona voitaisiin ajatella trooppisen etnoastronomian edustavan feminiinistä puolta tulkinnoissa ja pohjoisen havumetsävyöhykkeen maskuliinista näkökulmaa, jossa hyvin tunnetaan antiikin taruston vaikutus nimiin ja tarinoihin. Samankaltaisuus Kymmene härän zenbuddhalaiseen mieterunouden ja Kalevalan välillä on ihmismielen joustavuuden ja mielikuvituksen vuoksi tulkinnallisesti täysin mahdollinne, mikä ei sinällään todista mistään yhteisestä alkuperästä

ellei alitajuisia mielen struktuureja sellaiseksi lasketa. Tavallaan sekä Pekka Ervast että Hannu Piekkola ovat oikeassa tulkinnoissaan, toinen tulkitsee kansanrunouden tekstejä "pyhinä" tajunnanvirtojen ja tasojen kuvauksina, astraalitunteina. Toinen vuorostaan ulkoisena sfäärinä, jossa kansanrunot heijastetaan tähtitaivaan merkityksiksi, planetaariseksi tietoisuudeksi. Molempien mainittujen tulkintatapojen heikkoutena on tulkinnanvaraisuus ja toisaalta tarkoitushakuisesti muodstettu todistusaineisto, jota on muokattu hypoteeseihin sopivaksi. Aivan viaton ei edes tiede ole kyseiseen menettelyyn. On silti voitava ihmetellä, miksi Ervast on urotöissä maininnut vain Ilmarisen ja Lemminkäisen urotyöt, vaikka Väinämöinenkin niitä joutui tekemään. Toisaalta on erikoista, että Kalevalan avaimessa Väinämöinen määritellään tahdon edustajaksi, vaikka hänen elementtinsä on vesi, joka on tunteen symboli. Lemminkäinen on sen sijaan sijoitettu tunnemaailman vertauskuvaksi, vaikka elementtinsä on tuli, joka yleensä liittyy tuhoon ja kuolemaan, joskin hallittuna myös lämpöön ja energiana elämään ja kasvuun. Piekkola esittää rohkeita rinnastuksia, joissa voi todella olla jokin totuuden siemen, joista erikoisin on ehkä Liekkiön sijoittaminen Vesimiehen merkkiin.

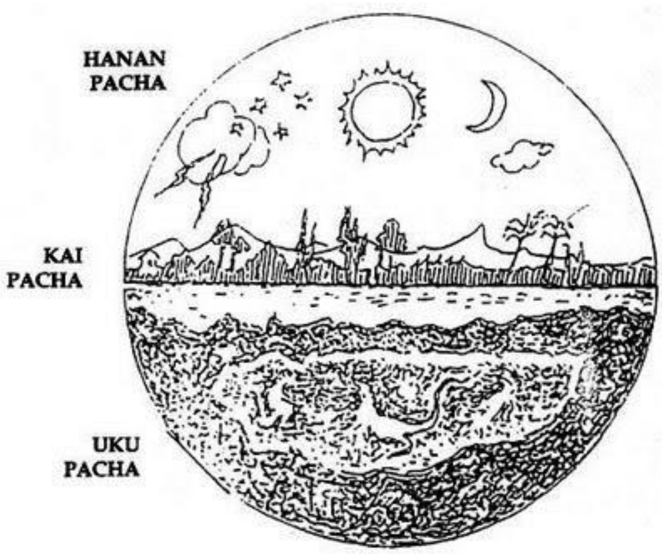
Kadonneen tähtitaivaan symboliikan on todettu muuttuneen ekliptikan siirtymän vuoksi. Muinoin raja kulki enemmän oinaan ja vaaka-merkin sijasta enemmän Härän ja Skoprionin merkin puolella, ja vastaavasti nykyään Vesimiehen merkkinä tunnettu tähtikuvio tunnettiin Kotkana ja sen vastapoolina oli Ravun tähdistö. Astrologisessa traditiossa näitä ns. kulmamerkkejä kutsutaan myös johtaviksi merkeiksi, joilla lienee lähtökohtansa vuodenaikojen kulminaatiopisteissä. Härkä toi kevään, Rapu kesän, Skorpioni syksyn ja Kotka-Kauris-Vesimies talven. Piekkolan päävakaumus koskee kalevalaisen kansanrunouden tähtipohjasta. Ainakaan täysin väärässä tuo väite ei ole, koska on aivan hyvin ajateltavissa Ilmarisen uroteon Tuonen hauen pyydystämisestä tulkitsen kotkan avulla olevan viittaus tuohon Vesimies-kotkaan ja Rapu-haukeen. Erikoista on, että liekkiön jälkinä tunnetut kulopainanteet talven jälkeen tunnetaan haukina. Tuonpuoleisuutta ajatellen entinen vainajainpäivä 1.11. liittyy tematiikaltaan tiiviisti vainajiin ja kuolemana, kun taas kevät on ikään kuin ylösnousemusta kuolleista, virkoamista eloon jälleen. Lemminkäisen virvoitteli elävien kirjoihin hänen äitinsä. Jotkin kalevalaiset kansanrunot viittaavat hirveen härkänä. Joten mikä kaldealaisessa maailmassa on tunnettu Härän ja Skoprionin välisenä akselina, on ugrilaisilla kansoilla ollut hirveen ja karhuun liittyvä tuonpuoleisen kuva. Leijoniakaan ei ole ollut, jalopeurana tunnettu hahmo on sekin hirvi, mutta samaa eläintä ei ole sijoitettu kahteen eri merkkiin symboliksi. Joten vaikka raamatunkäännökset leijonan ovatkin muuntaneet metsien kruunupäästä jalopeuraksi (iso peura). niin talven ja kesän akselit kulkevat Kotkan tähdistössä vastassaan Ravun tähdistö, eli Hauki Tuonelan joessa. Luonnollisesti esitetty on vain valistunutta arvausta, josta on hyvä jatkaa. Jos oletetaan Härän/Hirven ja Skorpioni/Karhun edustavan vuodenajoista kevättä ja syksy eli elämää ja kuolemaa, karhun toimiessa tuonpuoleisen herrana, niin parhaiten juonesta kiinni saa, jos voi edes jollain oletuksella löytää perusteen, mitä Kotka/Vesimies-kauris edustaa ja mitä Hauki/Rapu-Leijona. Kotka on yläilmojen ukkosen

jumalan lintu, joka saalistaa maalta ja vedestä iskemällä kuin salama. Peruste ei voi olla säissä tai vuodentulossa. Kalevalassa pyydetystä Tuonen hauesta ei paljoa jäänyt Pohjan akalle vietäväksi, kun ilmojen kotka ehti syödä saalistaan suuren oan, vain niskanikama jäi jäljelle. Tuota nikamaa Ilmarinen nimitti Akmeelin istuintuoliksi, mikä viittaa jonkinlaisen shamanointivälineeseen, ehkä sammakkona tunnettuun luiseen noitarummun noppaan. Akselin merkitystä voisi ehkä miettiä tältä pohjalta eli henkisestä tasosta, ikääntymisestä ja kypsymisestä käsin. Talvi, vanhuus käy kimppuun kuin tauti elämän kukkeuden niskaan.

10.4 Ketsuan pacha

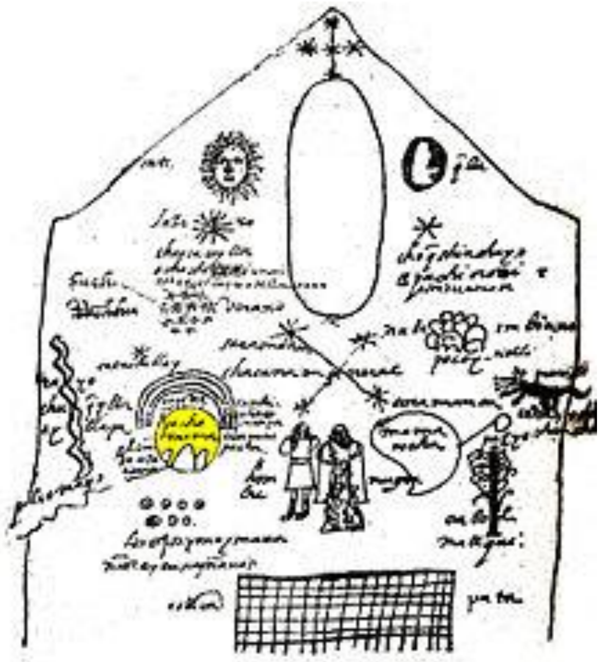
Pacha käännetään ketsuan kielellä usein "maailmaksi", mutta käsite sisältää myös ajallisen merkityskontekstin. Ketsuan pacha voi viitata koko kosmokseen tai tiettyyn ajankohtaan tulkinnalla asiayhteyden mukaan, joten se voi tarkoittaa myös "maailmanhetkeä". Suomeksi vastaavaa nimitetään kohtalonhetkeksi. Eri pachojen tasot ovat päällekkäisiä ja vuorovaikutuksessa keskenään. Inkojen kosmologiassa esitetään sekä aineellinen että moraalinen järjestys eli kosmos. Alkuperäiskansojen tohtori Atuq Eusebio Manga Qespin mukaan pacha olisi käännettävä espanjaksi ”tiempo-espacio” (avaruusaika, mikä muistuttaa varsin paljon kronotoopin/spatiotemporaalisuuden käsitettä, miksei myö ns. paikallista aikaa. Kyseessä on inkavastine suomalaisten yliselle maailmalle.

Kuva. Kerroksellisuus inkamytologiassa.

Hanan pacha on ylinen, kai pacha keskinen ja uku pacha alinen.
Kerroksissa Hanan pacha edustaa ylempää valtakuntaa, joka sisältää taivaan, auringon, kuun, tähdet, planeetat ja konstellaatiot (varsinkin ne, joilla on erityisen tärkeä merkitys Linnunradalle), ketsuan hanan pachaa kutstuaan aimaraksi alaxpachaksi. Hanan-pachassa olivat sekä aurinkojumala Inti että kuunjumalatar Mama Killa sekä illapa, ukkosen ja salaman jumala. Hanain pachan ja uku-pachan välinen taistelu vaikuttaa usein Kay-pachaan. Uku pacha (manqhipacha aimaraksi) on sisäinen maailma. Ukhu-pacha liittyy kuolleisiin samoin kuin uuteen elämään , sadonkorjuuseen ja hedelmällisyysjumalattarenakin toimivaan Pachamamaan. Kuolleisiin liittyvänä valtakuntana ukhu-pachassa asuvat supei (supay), eläviä kiusaava demonien ryhmä. Ihmisten aiheuttamia uku-pachan häiriöitä pidettiin pyhänä asiana, ja seremoniat ja rituaalit liittyivät usein näihin häiriöihin. Kuten kekriaikoina kestitiin rituaaleissa mm. luola-aukoissa mm. esivanhempien henkiä. Uku oacha vastaa näin suomalaisen mytologian alista maailmaa.

Keskistä maailmaa kuvaa inkamytologiassa Kai pacha (aimaraksi Aka pacha), josa eläimet, kasvit ja kaikki maan elävät asuvat ja taistelevat onnestaan ja menestyksestään ympäristön, toistensa, itsensä ja henkimaailman voimien kanssa.

Kuvio. Inkojen maailmanselitys

Jaon samankaltaisuus suomalaiseen mytologian kanssa voi olla kaukainen jäänne ugramelaisesta alkuperästä, koska jako on yhtenevä suomalais-saamelaisen noitarummun kolmen maailman, ylisen, keskisen ja alsisen kanssa. Pacha, maailma siältää maallisen ja ajallisen ulottuvuuden. Pacha voi viitata koko kosmokseen jonain tiettynä hetkenä konteksin mukaan tulkittuna. Sana sisältää kosmologisen lisäksi sekä aineellisen että moraalisen järjestyksen. Ketsuankielinen tutkija, tohtori AtuqEusebio Manga Qespi on esittänyt pachan käsitteeksi ”tiempoesapciota” eli kontorooppia, aikapaikkaa (spacetime). Kuten suomalainen ylinen, samoin kestuan Hanan pacha sisältää taivaan, auringon, kuun, tähiten, planeettoje ja konstellaatioiden sekä erityisesti Linnunradan. Kai pacha (aka pacha aimaran kielellä) on

keskinen, jossa kasvit ja eläimet elävät ja kamppailevat Uku pachan, alisen joukkojen kanssa. Alinen maailma mielletään sisäisenä maailmana, joko mielen sisäisenä alitajuisena tajunnantilana tai sitten maansisäisenä olomuotona, kuolleiden ja demonien kansoittamana paikkana. Sama jako on nähtävissä myös mamankonspetissa ketsuamytologiassa, jossa 1) Pachamama on universumin emo, maaäiti, 2) sarmama masiiin suojelija, epätavallisia tähkämuodostelmia sanotaan sarmamaksi. 3) Kokamama on kokanhaltija, 4) Yakumama veen emonen, vedenhaltija, 5) Akomama perunaemuu, perunahaltija ja 7) Cichamama rajaton meri, alkumeri Nämä toisistaan irrallisen tuntuiset haltija-alat on kiteytettävisä kolmeksi maailmaksi: Koka mj universumi edustavt mieltä, henkeä, hengentuotteita moraalikoodeineen ja sellaisena ylevämpiä arvoja, ylistä. Ravinnon saanti on perunoineen ja maisseineen keskistä maailmaa ja osa ihmisten elinympärsitöä. Vesi ja meri symboloivat alitajuntaa, tunne-elämää.

10.5 Astraalitarut emootioina ja figuureina

Elonkaava on muodostunut satuihin pohjautuvasta Vladimir Proppin kehittämästä satukaavasta funktioineen. Sadut vuorostaan ovat jalkautuneet tarujen kautta myyteistä tapaperinteeseen ja lasten leikkeihin, sanontoihin. Eepokset ovat sankaritaruja, joiden keskeisenä aiheena on erilaiset urotyöt. Tämä pätee myös taivastarinoihin, joten astraalimytologiaan pätenee samat säännöt kuin eepostutkimukseenkin.
Proppin satukaavasta on huomattu monien funktioteemojen toimivan pareina. Tätä parifunktioiden muodostumista voisi verrata astrofysiikassa kaksoistähtien käsitteeseen. Duaalisten kombinaatioiden lisäksi keskeistä on triadisuus, joka ei puutu elonkaavastakaan. Jokaisessa tekstissä on alku ja jotenkin teksti myös täytyy päättää. Ihan alussa on päätettävä, mitä haluaa tutkia tai kertoa, tullaan rajauksen ongelmaa, joka systeemissä edustaa viimeistä merkityslajia XV Rajat. Sisältö survotaan muottiinsa asetettujen rajausten puitteisiin. Keskeinen sanoma kiteytetään tekstikokonaisuuden otsikoksi, tarkennus alaotsikoksi jos tarpeen. Täten genoomin ja lähtökohdan elonkaavassa saa tutkittavasta muodostamalla ensin kuva alkuaihiosta, stiten sen mahdollisesta lopputulemasta ja otsikosta, jossa usein on työnimi, joka voi olla sama kuin lopullinenkin, mutta mikäli painopiste aiotusta paljon muuttuu prosessin aikana, saa teoskin toisen nimen.

Ari Hiltunen on on luonut Proppin satukaavan pohjalta oman versionsa menestystarinoiden kaavaksi. Vuosisatoja ja vuosituhansia säilyneet astraalimyytit ovat epäilemättä sekä sankaritarinoita että menestystarinoita, myyttejä, jotka puhuttelevat meitä ja saavat meissä liikkeelle tunteita, tyydyttävät jännityksen ja viihteen tarpeita. Perustriadiin kuuluu fokuksena F16 eli tehtävät urotyöt Hiltusen kaavassa, Hirvenmetsästykseen liittyen tämä funktio edustaa siirtymää, joka voidaan tulkita myös kulkemiseksi tai kulkeutumiseksi määräpaikkaan. Kalliokuvien näyttävä hiihtokuvaelma Uikujoen kallioilla kertoo merkillistä tarinaa yhteisestä matkasta rinnan hirvien kanssa, kunnes puolimatkassa tiet eroavat ja päättyvät hirvisurmiin. Ugramen kannalta kuvaelma on kiinnostava, koska kaksi janaa jakautuu siinä lopuksi kolmeksi parivaljakoksi, kolmea metsästäjää kohden on kolme kaadettavaa hirveä. Siihen matka päättyy. Spektaakkeli saattaa liittyä tunnettuun falliseen kalliopiirrokseen, jossa on kuvattu kolme hiihtäjää peräkanaa. Tarina tai tapamme mieltää asia, ei kuitenkaan kerro onko vanhassa piirroksessa kyse perspektiivitön näkemys peräkkäin hiihtämisestä, jolloin pienin hahmo on takimmainen ja etualalalla on suurin hahmo vai onko kyse sukupolvisesta kokoerosta, jossa isot edellä. Todennäköisesti kyse on perspektiivin kuvaamisesta ladulla hiihtävistä. Uikujoen metsästyskohtaus kertoo liikkeellä olevan tasavertaiset metsästäjät, joskin ensimmäinen on selvästi saanut osumia eniten hirveen. Koko saattaa siten merkitä myös etevyyttä, ”suurin” eli etevin on ensin ja sitten vähäpätöisemmän taidon omaavat.

410. Emootiot syntyvät usein arvopohjalta ja tarpeista. Kun tarpeet tyydyttävät koetaan euforiaa, ja vastaavasti epäonnen sattuessa koetaan dysforisia tunteita. Urotyöt ja sankariteot kertovat selvitymisen eetoksesta, vastukset on voitettavissa, vaikka ne olisivat kasvaneet hirviömäisiin mittoihin. Voima voi olla hengenvoimia, magiaa, positiivista ajattelua, tai sitten asevoimia tai vain muutoin yliluonnollista väkivahvauutta ja älyn ylivoimaisuutta. Seuraavassa on lyhyt luonnehdinta ja aihiointi siitä, miten mekaanisestikin ryhmitellen voi elonkaavasta saada tukea tulkinnoille, kun taustalla on myyttiset rakenteet. Tapa noudattaa saksalaista tieteellisen kirjoittamisen ihannetta, jossa pitkän kappaleen keskeinen sanoma on keskellä tekstiä kiteytyksenä, josta merkitys avautuu molempiin suuntiin eli alkua ja loppua kohti niin että alun selitys kertautuu loppuosan selityksinä, ja avaa ydinsanoman merkitystä. Ellei tätä kokonaisuuden hahmottamista osaa, niin sisällön ymmärtäminen voi jäädä vajavaiseksi. Keskeistä on ydinsanoma. Kaavoja soveltaessa on myös vaarana alkuperäisen muodostelman rapautuminen epäkelvoksi välineeksi, joten sovelluksen sovellusten käyttäminen edellyttää vertaamista alkuperäiseen tarkoitteeseen.

Merkityslaji I Yleisyys

TELOSVAIHE F1 + F31

= Telos 1 Esipuhe ja Telos 2 jälkisanat (päätös tehdä teksti nimellä Kosmisen koostumus, jollain lopputuloksella.)

F1. **Sukujuuret** (poissaolo)

F1. Poissaolo. Joku perheenjäsen lähtee kotoa: vanhemmat lähtevät työhön ja jättävät lapset keskenään; prinssi joutuu lähtemään kaukaiselle matkalle ja jättää vaimonsa muukalaisten käsiin. Tyypillisiä poissaolon muotoja ovat lähteminen työhön, metsään, kauppamatkalle tai sotaan. **Alkutilanne joka toimii esittelynä.** Luo tarinaan selkeän tavoitteen, jonka saavuttaminen on epävarmaa, kyse on yhdestä, kokonaisesta ja loppuun suoritetusta toiminnasta, joka tuottaa pelkoa.

1. Esipuhe – Alkuaihio Telos 1

F31. **Maine** (häät)

F31. Häät. Sankari saa palkaksi prinsessan ja puoli valtakuntaa.

31. Jälkisanat – Lopputulos Telos 2

Merkityslaji II F2 + F30

F2. **Kieltäymykset** (kielto)

F2 Kielto. "Et saa katsoa tähän kaappiin". "Älkää lähtekö pihasta"

F30. **Seuraamukset** (rangaistus)

F30. Rangaistus. Konna tai valesankari karkotetaan, surmataan, tekee itsemurhan jne. Tämäkin funktio toteuttaa oikeudenmukaisuutta. Paha saa palkkansa.

Merkityslaji III F3 + F29

F3. **Houkutukset** (kieltorikkomukset)

F3 Kiellon rikkominen. (Virta vie) Tässä vaiheessa tarinaan ilmestyy konna. Hänen funktionsa on tuottaa onnettomuus onnelliselle perheelle (ihmiskunnalle). Konna tuo tarinaan jännitteen ja kärsimyksen. Konna on lähestyvä vaara. Kiellon rikkominen tuottaa kohtalokkaan erehdyksen, **hamartian.**

F29. **Yksityisyys** (sankarin muutos)

F29. Sankarin muodonmuutos. Sankari muuttuu komeaksi, hän rakentaa upean palatsin, vaihtaa ylleen upeat vaatteet jne. Oikeus toteutuu.

Merkityslaji IV F4 + F28

F4. **Valmentautuminen** (tiedustelu)

F4. Tiedustelu. Konna yrittää selvittää lasten tai kallisarvoisen esineen olinpaikan. Karhu kysyy: "Kuka kertoisi minulle, mitä tsaarin lapsista on tullut? Minne he oikein katosivat?" Prinsessa kysyy: "Kerro minulle, Ivan kauppiaan poika, missä on viisautesi? Käänteisessä tiedustelun muodossa aiottu uhri tekee kysymyksiä konnalle: "Missä on kuolemasi, Koscej?"

F28. **Maininnat** (paljastus)

F28. Valesankarin paljastus. Valesankari epäonnistuu kokeessa, jossa taas sankari onnistuu. Tapahtuu anagnorisis?

Merkityslaji V F5+ F27

F27. **Imago** (tunnistaminen) **F27. Tunnistaminen**. Sankari onnistuu tehtävässään. Sankari tunnistetaan funktiossa 17 saadusta tuntomerkistä. Erossa pitkään olleet roolihenkilöt tunnistavat toisensa. Tunnistaminen tapahtuu aina vaikean tehtävän jälkeen.

F5. **Valmistuminen** (tiedon luovutus)

F5. Tiedon saaminen. Konna saa vastauksen tiedusteluunsa. Äiti kutsuu poikaansa kotiin ja samalla paljastaa konnalle poikansa olinpaikan. Mies saa ihmeellisen laukun; hän paljastaa laukun (taikakalun) salaisuuden kummitädille. Merkitty reitti johdattaa veljekset takaisin kotiin, mutta samalla antavat tietoa neidon olinpaikasta. vrt. hamartia = kohtalokas erehdys.

Merkityslaji VI F6 + F26

F6. **Luotettavuus** (petos)

F6. Petos. Konna yrittää pettää uhrinsa saadakseen hänet tai hänen taikaesineensä haltuunsa. Konna saattaa pukeutua valeasuun esim. noita teeskentelee olevansa hurmaava vanha rouva. Saatetaan käyttää suostuttelua tai oveluutta tarkoitusperien toteuttamiseen. Vasta näiden esivaiheiden jälkeen seuraa funktio. Muutetaan ja annetaan vääriä neuvoja, merkkejä ja vihjeitä, johdetaan tahallaan harhaan. Vaara lähestyy.

F26. **Arvoasema** (suoriutuminen)

F26. Tehtävän suorittaminen.

Merkitysalji VII F7 + F25

F7. **Välirikot** (konnuus)

F7 Petoksen uhriksi joutuminen. Konna onnistuu ja uhri tietämättään auttaa vihollistaan. Saduissa kiellot aina rikotaan ja petollisiin ehdotuksiin suostutaan.

F25. Vaatimukset (vaikea tehtävä)

F25. Vaikea tehtävä. Satujen yksi suosituimmista elementeistä. Tarinan huippukohta. Sankari saattaa joutua ratkaisemaan arvoituksen, voimia, taitoja tai sietokykyä koetellaan. Lisädramatiikka syntyy, jos tehtävässä sankari epäonnistuu ja seuraa uusi karkotus.

Merkityslaji VIII F8 + F24

F8. **Arvot** (puute)

F8. Konnuus. Konna tuottaa vahinkoa jollekin perheenjäsenelle.

Proppin mukaan? tärkeä funktio, koska sen avulla tarinan varsinainen liike ja suunta saadaan aikaan. Kaikki edellä mainitut funktiot ovat itse asiassa olleet tämän funktion esivalmistelua.

Pahimman odotus on saanut täyttymyksen, pelko ja ahdistus on muuttunut kauhuksi ja suruksi. Ollaan tilanteessa, jossa tarinan hyvä on joutunut onnettomuuteen ja paha puolestaan on noussut onneen. Vallitsee moraalinen epäoikeudenmukaisuus. On luotu kärsimyksen tilanne ja motiivi sankarin toiminnalle.

F24. **Kilpailijat** (valesankaruus)

F24 Valesankarin vaatimukset. Jos sankari saapuu kotiin, veljet voivat olla valesankareita tai hovissa sotilas väittää voittaneensa lohikäärmeen ja vaatii prinsessaa omakseen. Sankarin epätoivo lisääntyy, jännitys tihenee. (Rumat ne vaatteilla koreilee!)

Merkityslaji IX

F9. **Kannustus** (kehotus)

F9. Onnettomuudesta tiedottaminen. Kaikki saavat kuulla tapahtuneesta onnettomuudesta. Tämä funktio tuo sankarin tarinaan. Proppin mukaan sankareita on kahta tyyppiä: jos tyttö pelastaa itsensä, hän on uhriksi joutunut sankaritar, jos taas poika, hän on etsijäsankari. Molemmat sankarityypit eivät esiinnyt samassa sadussa. Saduissa on vain yksi sankari! Tässä funktiossa esitellään sankari ja hänen sankarilliset ominaisuutensa. Etsijäsankari etsii kadonnutta, uhrisankari löytää tien kotiin.

F23. **Auttajat** (yllätystekijä)

F23. Saapuminen tuntemattomana. Sankari toimii valeasussa ja vaatimattomassa roolissa. On vain ajan kysymys, jolloin sankarin todellinen arvo paljastuu ja hän saa prinsessan ja puoli valtakuntaa.

Merkityslaji X F10 + F22

F10. **Valloitukset** (vastatoimet)

10. Päätös vastatoimiin ryhtymisestä.

Sankari päättää pelastusretken aloittamisen. Luo toivon mutta myös huolen. Katsojien epätoivo muuttuu peloksi: epäoikeudenmukaisen kärsimyksen poistamisesta on ainakin pientä toivoa, mutta sankari vaikuttaa kuitenkin heiveröiseltä mahtavaan velhoon verrattuna. Onnistumisen mahdollisuus on pieni. Juonellisesti (F1-F9) sadun 1. vaihe aiheuttaa jännitystä konnan toimien johdosta. 2. vaiheessa (10. funktiosta alkaen) jännitys muuttaa muotoaan. Ykkösvaiheessa pelätään konnan toiminnan onnistumista, kakkosvaiheessa pelätään sankaritoimien epäonnistumisesta. Sankari aikeineen on samastumiskohde. **Vaikeudet** ovat jännityksen edellytys. Ilman vastuksia ei synny seikkailua. Jännitys aikaan saadaan rajallisella ajalla. Uhri on pelastettava tietyn ajan kuluessa tai muutoin sen käy huonosti.

- vaikeudet ja esteet synnyttävät viivytyksen
- viivytys luo epävarmuutta tavoitteesta
- jännitys syntyy tavoitteen ja saavutuksen välisestä odotteesta

- onnistumisen on oltava epävarmaa

F22. **Onnekkuus** (pelastuminen)

F22. Pelastuminen. Sankari ja kohde pelastuvat takaa-ajosta. Tämä on viimeinen koettelemus, josta täytyy selviytyä.

Se on linkki ulos kertomuksesta, happy end tai tai tarina saa jatkoa: Konna ilmestyy jälleen ja vie sankarilta sen, minkä hän juuri on pelastanut. Tapahtuu jälleen peripeteia eli odottamaton käänne. Ansaittu kadotetaan. Tapahtuu käänne tai paluu alkuun ja kaikki toistuu kuten alussa. Miten sankarin käy tällä kertaa?

Merkityslaji XI F11 + F 21

F11. **Uran alku** (lähtö)

F11. Lähtö. Etsijäsankari lähtee pelastusretkelle tai uhrisankari saa tilaisuuden paeta ja lähtee paluumatkalle epätietoisena päämäärästä. Matkalla sankari tapaa lahjoittajan, jolta hän saa auttavan esineen, taikaesineen, jonka avulla sankarin lopulta onnistuu poistaa onnettomuus. Sitä ennen sankaria koetellaan. Tarinan roolisuoriutujat ovat: lahjoittaja eli auttaja; sankari; konna; etsitty henkilö; lähettäjä; valesankari. Näiden roolihahmojen myötä syntyy juoni. Sankari etsii pelastettavaa. Hänellä on intentio, tavoite toiminnassaan, kun taas konna yrittää estää sankaria suoriutumasta tehtävästään ja aiheuttaa jatkuvia konflikteja, vastuksia toiminnalle. Valesankari on konnan alter ego, joka tuo tarinaan moraalista vääryyttä. On se niin väärin! Auttaja luo sankarin toimintaan uskottavuutta ja toivoa siitä, että konna on voitettavissa. Samalla auttaja saattaa testata sankaria ja siten varmistutaan sankarin vilpittömyydestä ja aitoudesta, kun hän selviää auttajan antamista haasteista.

F21. **Antagonit** (takaa-ajo)

F21. Takaa-ajo. Konna, jota ei ole vielä täysin nujerrettu, alkaa takaa-ajon. Noita lentää perään, lohikäärme seuraa, neito viettelee ja yrittää surmata jne. Menetyksen vaara luo jännitteen kerrontaan. Katoaako prinsessa vai taikasormus?

Merkityslaji XII F12 + F20

F12. **Päämäärä** (kokeen määräys)

F12. Lahjoittajan antaman haaste. Sankarin on selviydyttävä erilaisista vaativista tehtävistä, jotta hän saa taikaesineen haltuunsa. Noita antaa tytölle kotiaskareita, metsän ritarit vaativat sankaria palvelemaan heitä kolmen vuoden ajan: sankarin on kuunneltava guslan soittoa nukahtamatta. Emotionaaliselta kannalta funktio tuottaa jännitystä: Selviääkö sankari kokeesta? Pääseekö hän jatkamaan matkaansa neidon pelastamiseksi?

F20. **Loppuelämä** (paluu)

F20. Paluu. Kotimatka alkaa (? mieti miten uhrisankarilla)

Merkityslaji XIII F19 + F13

F13. **Menestys** (koetilanne)

F13 Sankarin reaktio. Sankari vapauttaa vangin, selvittää tehtävän, osoittaa armeliaisuutta, nokkeluutta ja älykkyyttä. (Asutus, musiikki, tuli) Sankari saattaa turvautua taistelussa oveluuteen ja käyttää samaa taktiikkaa kuin vihollisensa. Osat vaihtuvat petkutuksen (uneen vaivuttamisen) kautta, esim. sankarittaret vaihtavat noidan tyttärien kanssa vaatteita, jolloin noita tappaakin tyttärensä. (menettää sampon)

F19. Epäkohdat (puutteen poisto)

F19. Onnettomuuden poistaminen sisältää **peripeteian**: toiminta saa taistelun tuloksena äkkikäänteen. Ongelma muuttuu, ongelmana ei enää ole löytää prinsessa, vaan miten saada prinsessa turvaan.

Merkityslaji XIV F14 + F18

F14. **Apuvoimat** (taikaesine)

F14. Taikaesineen saaminen. Kokeesta selviytyminen tuo ratkaisun ja saatu palkinto auttaa ratkaisevalla tavalla itse päämäärän saavuttamisessa. Lahjoittajan antaman haasteen voittaminen ja taikaesineen saaminen tekee itse konnan voittamisen mahdolliseksi ja yleisön kannalta uskottavaksi.

F18. **Saavutukset** (voitto)

F18. Voitto. Sankari kukistaa konnan.

Merkityslaji XV F15 + F17

F15. **Toimipaikat** (siirtyminen)

F15. Siirtyminen määräpaikkaan. Sankari saapuu sinne, missä etsitty henkilö tai esine on. Kohde voi olla kaukana, vaikkapa merten takana. Sankarille avautuu tie ja keinot matkan saavuttamiseksi. Matkataan linnun selässä, kettu johdattaa, portaat vievät taivaaseen. Sankari lähestyy kohdettaan, mutta konnan aiheuttama uhka suurenee myös. Kuulija täyttyy toivolla ja huolella. Tullaan määränpäähän.

F17. **Tyypillisyydet** (tuntomerkit)

F17. Tuntomerkillä varustaminen. Taistelun melskeessä saatu vamma voi olla tunnistin jatkossa, tai prinsessa painaa sinettisormuksellaan merkin sankarin otsaan, sankari saa sormuksen tms. Uskottavuuden kannalta **merkittävä** funktio, koska sillä on merkitystä sadun lopussa, missä se tekee tunnistamisen äkilliseksi, uskottavaksi ja liikuttavaksi.

FOKUS > HYPOTEETTINEN FOKUSASEMA ! TYÖOHJELMA – HYPOTEETTIINEN SISÄLTÖ - TEKSTI

F16 F16. **Työtehtävät** (taistelu) TAISTELU ONNESTA!
KAMPPAILU – ASTRAALITARUJEN UROTYÖT

voimankäyttö – mittelöt, fyysinen, materiaalinen voima esim. Herkules, Atlas
henkinen voima – jumalat, rangaistus, tappio, häviö / TUOMIO regiimi / HYBRIS-rangaistus

Miten konstellaatiot ja asterismit ovat alkujaan muodostuneet, ei koskaan ihan selvästti ole valjennut tieteen tekijöille. Kartantekijät erosivat ensin traditiosta, kunnes tähtikartat hävisivät tarinankerronnan välineinä ja alkoivat elää astronomian harrastuksen kautta. Aikaisempiin vuosisatoihin verrattuna 1900-luvulla keksittiin vain vähän uusia konstellaatioita. Aiemmin 1700-luvulla karttojen tekijöiden suosio ja menestys oli riippuvainen estettisistä arvoista., joka loi hyvin hetkeksi renessanssin taiteelliselle kartografialle. Nykyajalle tultaessa tunnustettuja konstellaatioita on 88. Jossain määrin tieteellinen konsensus on päättänyt konstellaatioiden lukumääräisen saturaatiopisteen tulleen täyteen. Uutta on löydettävissä, mutta halutaanko se nähdä tai sallia sen nousta sotkemaan kuvioita, on jo toinen kysymys.

Eksoottisista eläimistä ovat säilyneet mm. tähdistöt Apus, Chamaeleon, Dorado, Pavo, Tucana, Volans, mutta joillekin eläintähdistöille ei ole käynyt yhtä hyvin, Felia, Noctua/Turdus Solitarius, Rngifer ja Sciurus Volans, Gallus, ja Scirius Volans ovat kauan aikaa sitten vaipuneet unohduksiin. Jotkut tähtikuviot muodostuivat uudeiski kombinaatioiksi, jolloin esimerkiksi Antinoüs tuli osaksi Aquiaa ja muodosti vesimiehen merkin. Cerberus (kerberos) (ja Ramus Pomifer) oli aiemminkin mielletty osaksi Herkuleen konstellaatiota, Caput Medusae (Medusan pää) kulki kapeaa kaistaa tähtimuodostelmien välissä. Yritys ymmärtää miksi jotkut konstellaatiot tulivat kuuluisiki ja toiset eivät, muistuttaa yritystä muodostaa ennustavaa taidehistoriaa, se ei vain toimi. Miksi jotkut Ptolemaioksen jälkeiset kuviot selviytyivät nykyaikaan ja toiset eivät, on analoginen sille miksi Michelangelo ja VanGogh tunnetaan kaikkialla, mutta useimpia heidän aikalaistaitelijoita ei. Näin pohdiskelee John C. Barentine kartoituksessa unhoon painuneiden kosntellaatioiden syitä. Kyse on epäilemättä kilpailevista meemeistä, myytit eivät ole menettäneet merkitystään nykyajassakaan, mutta myyttiaiheiden kiinnostavuus on muuttunut. Nähtäväksi jää, miten nykyisen konstellaatioasetelman käy, katoaako siitäkin osia ja korvautuu jollain muulla, vai onko kosmisen koostumus tältä osin tullut täyteen mittaansa ja tiensä päähän, kun kaanon katsotaan fiksatuksi, tähtitaivas konstellaatioina kartoitetuksi. Muutos kuitenkaan tuskin kiertää tätäkään kohdetta täysin, sen sijaan muutosvoima voi vetää puoleensa uusia tuulia. Arkkityypit eivät katoa, ne vain muuttavat myyteissä muotoaan, tähtitaivaan eläimet, zoemat elävät myyttistä elämäänsä vitaalisen virkeinä kerberoksina ja fenikslintuina, vallan vahtikoirina ja menestysvalmentajina. Kalevalaisten kansanrunojen Apsu/Apso Konnusta saattaa hyvinkin muodostua tähtitaivaan

Tauruksesta alkuhärän tai apis-härän merkityskestä. Tähtitaivasta luonnehditaan kirjokannaksi Kalevalassa ja se on tulkittu kirjaksi. Maailman lukutaitisimpiin kansoihin kuuluvassa pienessä Suomettaren maassa Suomessa on lukuopetuksen alkuopetuksena käytetty koulupakon ajoista lähtien Aapista. Tiedon lisääntymiseen tarvitaan aakkoset, kirjainmerkit äänteineen, käsitteille nimet. Bullroarer on aboriginaalien soittimena saanut suomennoksen suhistuspuu, mutta sama soitin tunnetaan jo muinaisista luulöydöistä vuosituhantisten kalliomaalausten alkuhärkien kuvaamisen ajalta. Jääkauden jälkeen vapautuviin kallioihin suomalaiskallioissa härkänä on toiminut hirvihärkä ja nautana hirvilehmä. Ehkäpä tästä johtuu hirven arvoituksellinen eufemismi kuha, jonka johdannaisia ovat verbit kuhista ja suhista. Elävä perinne hirvimetsällä on räikkä. Bullroarer ei ole saanut hyvää suomennosta osakseen, ehdotan mölistin, iso härkä mölājää.

Tarkastelusta on jäänyt maata lähinnä olevat kosmiset ilmiöt, sää, aurinko ja kuu tarkastelematta, olen aihepiirin jättänyt toiseen kertaan, koska aihepiiri on laaja ja tutkimuksia paljon, kuten pikainen hakutulos osoittaa (liite). Ilmeisesti on jatkettava tutkimuksia, rätisevistä revontulista, taivaan kaarella kajottavista neidoista, ruskosta. Tämä teksti päättää toisen trilogiasarjan, jota työstin työnimellä Korpusmaisuus, joista kaksi edellistä osaa I Myytti ja metodi ja II Futurolokiset ennakkoluulot työstin Delfoi-työpajassa vuoden 2018 aikana. Vuosi on kiertynyt umpeen ja tämä kolmas osa III Kosmisen koostumus fokusoitui karhunäkökulmaan, en silti tohdi ryhtyä kilpaan niinkin korkeatasoisten karhumyyttien tutkijoiden kuin Kaarina Kailo ja Juha Pentikäinen, jotka ovat myös eteviä kalevalaisen epiikan tuntijoita . Tutkijoina he edustavat tavallaan peijaisten arkkitilannetta, feminiinistä ja maskuliinista näkökulmaa. Pentikäinen on ollut kiinnostunut tuonpuoleisen ruhtinaasta kuoleman kulttuurin kautta ja Kailo vuorostaan kerronnan ja myyttien, myös astraalimyyttien kautta. Tästä kombinaatiosta olen ammentanut ja tehnyt aineksista oman keitokseni. Bon appetit!

10.6 Listausten merkitys

Listat ovat apukeino lopputuloksen saavuttamiseksi ja testaamiseksi. Ennen kirjoitusprosessin alkamista intentiona oli kartoittaa astraalimytologiaa suomalaisittain. Suomalainen arkistoaineisto on kuitenkin varsin niukkaa, joten sen perusteella ei olisi syntynyt mitään erityisempää lisäarvoa jo tiedettyyn, joskin tiedon kertaamisellakin on oma merkityksensä. Lähtöperiaateena oli se, että telos edustaa linjaa sanottu ja tehty, eli sen minkä alussa päättää, on lopussa oltava ilmenneenä todellisuutena. Toteutumisen arviointiin tarvitaan jokin menettely, ja sellaiseksi on tässä valittu saman esipuheen asiasanoituslista uudelleen arvioituna sekä kolmitason blast-fuzzy-purple kombinaation yhdistäminen toteutuneen arvioon.

Saatua lopputulosta on myös verrattava saatuun metakuvioon tuonpuoleisen ruhtinas. Telos II:n uussanoituksesta syntyy kolme seitsenmuodostelmaa omine x-tekijöineen. Tulkinta testautuu näin tasolla I Tuonpuoleisen ruhtinas-teemat, II Peijaisteema ja III Astraalimytologiateema. Kaikki samasta listasta käsin tarkasteltuna. Edellä mainitut asiasanat muodostavat lopputuleman testin. Kantavana ideana on ollut hyödyntää Claude Lévi-Straussin struktuurianalyyttistä näkemystä ja myyttejä villinä ajatteluna, mytolokiikkoina, villinä ajatteluna, jonka tärkeisiin ilmauksiin kuuluvat kiertoilmaisut, eufemisma käyttökelpoisuudesta, testereinä toimivat tässä x1 ja x2 tekijät, toisin sanoen Tuonpuoleisen ruhtinas -teemassa kartoitettavana on korpuksen keskeiset mielikuvat ja kielikuvat, joita on lähestytty myyttien, kiertoilmausten ja uskomusten kautta. Keskeiskäsitteiksi teoreettisesti muodostui zoema ja hiisi.

Tietohippu 2 Telos II.

Alussa olevan sisältöaihioinnin lopputulema on tässä vaiheessa selvillä ja arvioitavissa, miten kolmikanta toteutui. Millaisia älynväläyksiä syntyi, mikä jäi epämääräiseksi ja konstikkaaksi ymmärtää. Epäilemättä kaksi viime mainittua vaihtelle lukijan itntressien., tottumusten ja harjaantuneisuuden myötä. Haasteena on erilainen tapa tuoda ajatukset julki.

BLAST = Leimahdus (älynväläys, neronleimaus)
FUZZY = Sumeus (asteittainen, hämärä, epäselvä)
PURPLE = Konstikkuus (monimutkainen, korukuvioinen)

Alla punaisella merkitty uussanoitus kunkin kappaleen intentioista ja taustamerkityksistä..

1 tulkintatavoista -> arvottamisen vaarat => HYVÄKSYNTÄ
2 diletantit -> asianharastajan arvo ja arvokkuus => ARVOSTUS
3 korpusmaisuustrilogia -> Kosmisen koostumus, III osa = RAJAUS
4 konsensus -> yhteisnäkemys, yksimielisyys => STAGNAATIO
5 väinämöisefekti -> luovuus, bricoleur => VILLI AJATTELU
6 ugrame, ***universaalit*** -> yleismaailmalliset rakenteet => RAKENNE
7 veediset prinsiipit -> intialaiset kuva-aiheopit => VISUALISOINTI
8 Muukin kivet -> joululeikki ja siirtolohkareet => KALLIOMAALAUS
9 Pentin tupa -> tähtiin vievä kansanrunomotiivi => KOSMOS
10 kalliot -> suomalainen peruskallio ja pystykalliot => ETNOASTROMOMIA
11 elämä -> myyttinen vastapooli kuolemalle => VESI-TULI ELEMENTIT
12 puut -> palvonnan kohteina => KOSMOGRAFIA
13 hiisi -> lehtometsä, myyttinen olento ja paikka => HIISI
14 kalliomaalaukset -> hirviaiheet kosmossymboleina => ZOEMA
15 koherenssi -> yhtenäisyys, johdonmukaisuus => SISÄLTÖ JA MOTIIVIT
16 merkki -> viestinnän väline => SIGNUM
17 ylinen -> taivasmaailma kansanuskossa, tallin vintti => TUONPUOLEINEN
18 Tellus, taivasikävä -> maa, taivas, koti => LOKAATIO
19 kiertonimet -> sumeaa kieltä = EUFEMISMIT
20 nimet -> tilannevaihtelu, identifiointi (yksilöinti ja kuvaus) => KVALITEETTI
21 abjekti -> huomiotta jäänyt kohde = RAJAUS

Kaikkia aihepiirejä on jollain tavoin käsitelty tai sivuttu tekstissä. ristillisessä perinteessä emyytti ylösnousemuskesta on keskeinen uskomus. Karhu, ursus arctos on ollut muinaissuomalasiten tuonpuoleisen hallitsija, jonka kodiksi on mielletty sekä Manala että Tunolea, maanlaiset kammiot ja avaruuden tähtitarhat sekä siinä välissä keskisen maailman tuonpuoleisuus elävänä metsänherrana, joka palautettiin peijaisten kalloriiteissä takaisin syntykotiin. Suomalaisten kalliomaalausten perussignum on kuitenkin hirvi, joka on karun puoliso hieros gamos tasolla. Stagnaatio on mielen jumi.

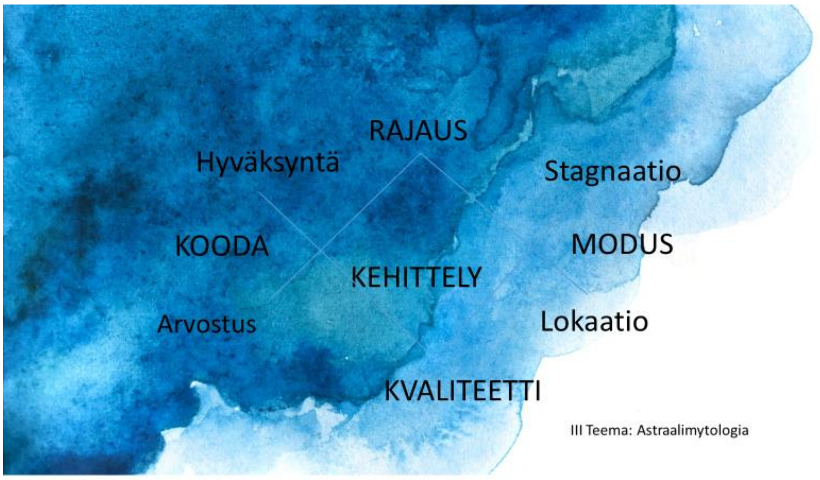
Kuvio. Tuonpuoleisen ruhtinas, teema I

Toisessa jaossa tarkastelu syventyy myyttien maailman näkökulmaan, jossa veden ja tulen elementit symboloivat myyttien perusasetelmaa, jossa on kyse elämästä ja kuolemasta. Suomalaisessa uskomusperinteessä kuolemanenteet ovat hyvin edustettuina, joskin kohtalon enteitäkin on. Ihmetystä saattaa herättää visualisoinnin valikoituminen osatekijäksi, mutta etnoastronomiassa tarinoissa ja tähtikuvioissa nähdään ja visualisoidaan kuvioita, tarinajuonia ja hahmoja. Kosmografia on täynnä erilaisia käsityksiä taivaan merkeistä ja eläinradan vaikutuksista ihmiselämään. Peijaiset ovat riitti, jossa tuonpuoleisuus on näkyvästi läsnä. Vielä 1800-luvulla karhunkalloriitit tunnettiin Suomessa, ja jonkinlaiseksi reliktiksi peijaisriitistä voidaan katsoa myös 1900-luvulla virinneet hirvipeijaisrunot, hirvikronikat, jotka kertovat metsästyksen kulusta, mutta myös jonkinlaisesta rituaalisesta hyvittelystä. Peijaisten keskeinen tarkoitus on ollut luoda tasapaino ekologiseen kiertokulkuun palauttamalla elämä riitissä alkulähteille. Kuuluuko eläinseremonialismi zoeman käsitteeseen vai ei, jää nähtäväksi tuonnempaan.

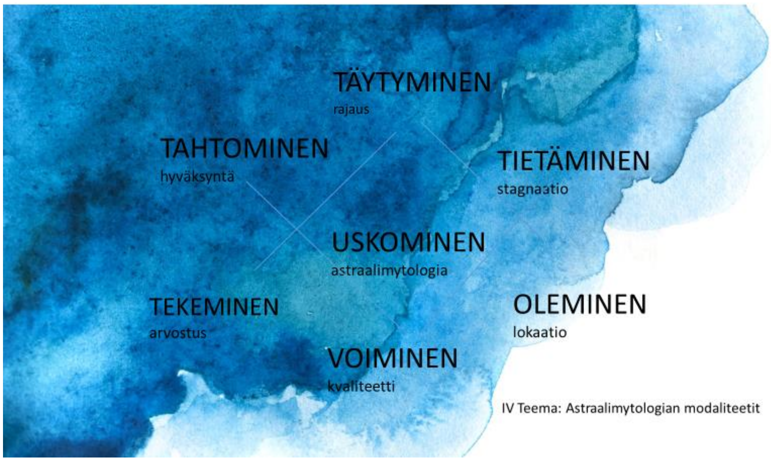
Kuvio. Peijaiset, teema II

Kolmannessa ryhmässä voi nähdä syvämerkityksen tason, joka samalla on alun intention mukainen. Tavoitteena oli kartoittaa astraalimytologiaa suomalaisittain, vaikka saatavan aineiston tähtiä koskevan suomalaisaineiston niukkuus pakottikin turvautumaan vertailevan aineiston käyttöön. Jotta näin saatu laajennettu aines ei olisi rönsyillyt liiaksi, korpuksesta rajautui pois auringon, kuun ja meteorologian myytit ja uskomukset. Keskeisiki x-tekijöiksi muodostui koodan ja moduksen käsite. Vaikka tässä työssä ei tekstissä ole erityistä painotusta modaliteettijaon suuntaan, niin modus ilmenee.

Helpoiten moduksen ymmärtää verbien eli teonsanojen moduksena, joita suomen kielioppi tunnistaa kuusi kappaletta, neljä ensimmäistä ovat induktiivi, imperatiivi, konsidtionaali ja potentiaali. Lisät ovat optatiivi ja eventiivi. Olomuoto kertoo mitä on, käskymuoto on esim. ole siinä! Ehtomuoto millaista olisi, jos… ja potentiaali on oletusta, ollee niin, että.. Optiivi on ylätyylinen runomuoto, ollos huoleton. Eventiivi on tavallaan tuplajaarittelu: mahdollisesti olisi parasta jättää tämä juttu nyt ja siirtyä moodiin, jonka voi määritellä eri alojen mukaan esiintymistihentymäksi eli frekvenssiksi, pysyväksi toistuvaksi rakenteeksi, tyyliksi ja tavaksi tehdä asioita. Tässä työssä tuo tapa on määritelty sarjaksi blast-fuzzy-purple. Mainitut modukset jakaantuvat tällä jaolla siten, että kimuranttia purple-tyyliä vastaavat modukset optatiivi ja eventiivi esim. kieltojen toiminnan piirissä, jota kalevalaisessa kansanrunoudessa edustavat epimyytit elkätten-runoina. Blast on lähtökohta, jossa perusoivallukset ovat tapahtuneet indikatiivin ja potentiaalin moduksina. Mitä ajatteliin olevan, niin on. Fuzzyn kohtaan jäävät modukset konditionaali ja imperatiivi, kehotukset ja mahdollisuudet. Jäi nähtäväksi olisiko mikä mahdollista. Modaliteeti ovat taustalla, kuviot kertovat etnoastronomsiesta olemisen, elämisen ja tiedonymmärtämisen tavoista, aistimisensta ja menetelmsitä, miten asioista selkoa saadaan esim. myrrysmiehen ja virolaisen kautta shamanoimalla.

Mytolokiikoita on muodostettu neliosaiseksi tetralogiksi. Pohjaa edustaa tässä tarkastelussa modalisointi, joka viime kädessä testaa edellä sanotun ja samalla koko tehdyn tekstin. Syvätason ugrame voidaan modalisoida, ja mikäli asetelma osoittautuu valittuihin asiasanoihin nähden mielekkääksi kokonaisuudeksi, on aiheessa edetty systemaattisesti kohti lopputulemaa trilogian verran. Astraalimytologian kartoittaminen oli keskeisenä teemana työssä, joskin tehtävä osoittautui laajemmaksi ja monimutkaisemmaksi kuin mitä alkuun saattoi olettaa siitäkin huolimatta että iskelmätkin laulavat – Suuri taivaan on sininen äärettömyys, tumma kuin iäisyys.

Kuvio. Astraalimytologian modaliteetit

Lyhyesti suomentaen kuvio vaakasuoraan lukien sisältää seuraavaa. Vaikka tahtoisi tietää, niin täytyy kohdata oma rajallisuutensa äärettömän edessä. Se mitä on osannut tehdä vaikuttaa lopputulokseen, ja millainen se on. Arviointi voi lisäksi muodostaa kuvitelman siitä, millainen työ olisi parhaimmillaan voinut olla. Jokaisen tutkijan on välttämätöntä uskoa asiaansa. Jokaisella on, ja on oltava jotain, mihin uskoa, jotta voi säilyttää mielenterveytensä alitajunnan syövereissä ja käsittämättömön edessä.

CLS-myyttisikermä tähtitarhoista

Alla poiminta tärkeimmistä yksittäisistä maininnoista Mytolokiikoita-sarjassa.

OSA I	M93a	Jupiter, tähden mies s. 168
	M106	Tähtivaimo s. 179
	M113	Taivasmatka s. 184
	M129a-b	Orion s. 223
	M131a-b	Plejadien synty s. 241-244
	M135	Plejadien synty s. 245-252
	M136	Jilisoaibu (planets) s. 244

11. KÄSITTEIDEN KERTOMAA

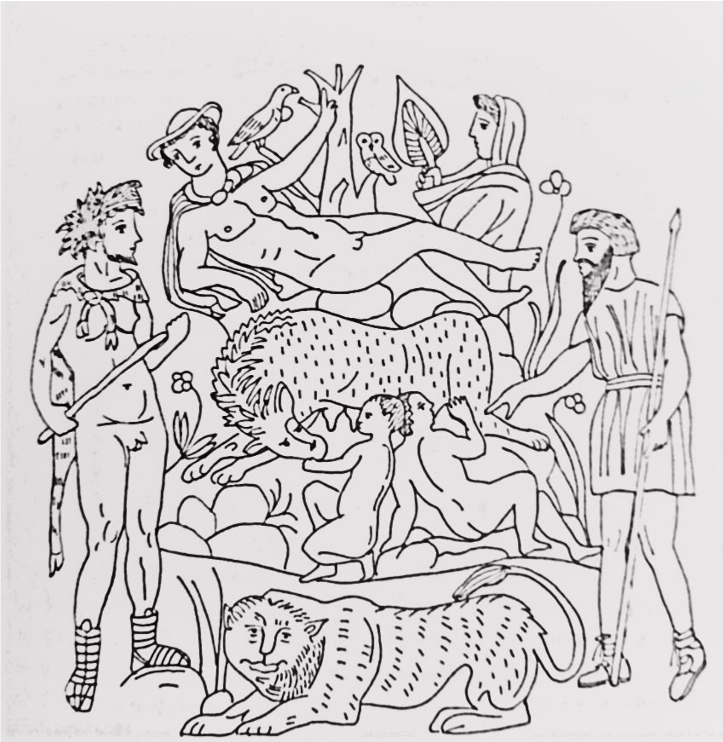
Aakkosellisessa hakemistossa olleet tekstit on luokiteltu tekstissä jo aiemmin kosmisen koostumukseksi korpusaineistossa. Sinänsä kauniin Assawakon tarina ei viittaa suoraan mihinkään tähtiin liittyvään, mutta koska länsimaisissa astraalimyyteissä kauneus korostuu arvona, niin on kiinnostavaa verrata, miten aihetta käsitellään trooppisessa käsitteistössä. 'Muun muassa myytit M781-782, jotka Claude Lévi-Strauss on nimennyt "The war against the celestial people" Sota taivaallisia olentoja vastaan ei suinkaan vie mihinkään tähtien sodan melskeisiin, vaan konkreettisen logiikkaan, jossa sota taivaanvaltoja vastaan on mielletty lähinnä sodaksi sääilmiöitä vastaan, vastine nykyajassa ympäristöongelmina on helppo osoittaa. Nykyään puhutaan ilmastonmuutoksen torjumisesta. Hitaasti, vaivalloisesti liikuva tähdet myytissä M353 on rinnastettu ajan kulkuun ja ihmisten kiireisiin, joten jollain tavalla

tai tasolla villi ajattelu on kyennyt rinnastamaan ajan ja avaruuden vuorovaikutuksen. Tärkeimpiin kappaleisiin kuuluu lukuja, joiden otsikoinnista ei lainkaan ilmene mikään tähtitaivaaseen liittyvä. Kolmannen osa luku kuusi harmoniasta, tasapainosta alkaa luvun 10 arvioinnilla ja ihmettelyllä: Mitä kätkettyjä merkityksiä on kompleksisen Mandan-myytteissä yläilmojen asukkaiden, vainoojien ja heidän uhriensa, ihmisten välillä? Jatkoselvittelyyn jää, tarkoittaako tämä monitulkintaisuus taivaanvalloista enemmän sääilmiöitä kuin ufoja, jumalia tai haltijoita.

Quirinus oli jumala roomalaisessa mytologiassa, alun perin hän oli sabiinilaisten sodanjumala. Kuuluu jumaltriadiin Jupiterin (taivaan jumala) ja Marsin (tuolloin hedelmällisyyden jumala) kanssa, myöhemmin Juno ja Minerva tulivat tilalle. Yhdistymisen jälkeenkin kolme tärkeintä kulttipappia, flamenia tunnettiin nimillä: 1) flamen Dialis, flamen Quirinal ja flamen Martialis. Quirinus oli myös Janus-jumalasta käytetty nimi, usein nimi oli muodossa Janus Quirinus.

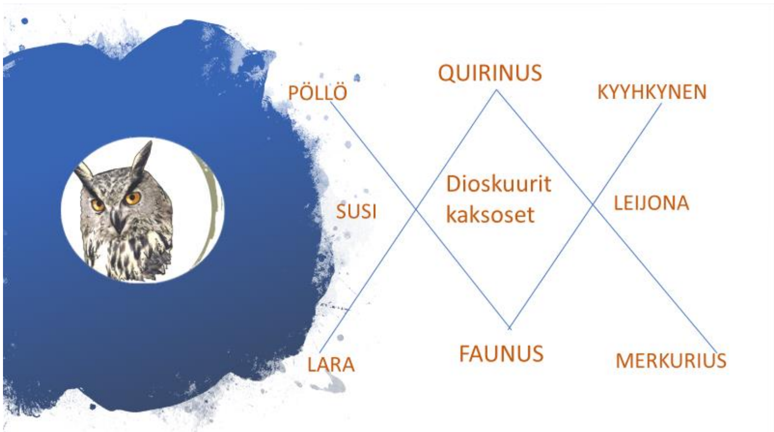
Mors, joka tunnetaan myös nimellä Letus, oli roomalainen jumaluus ja kuoleman persoonallisuus, joka kuvattiin mustana tai tummana nuorena miehenä, jolla on mustat siivet käsivarressaan (kuoleman symboli, kädessä sammutettu ja käänteinen soihtu (kuoleman symboli, mukana Somnus. Herkules taisteli Morsin kanssa pelastaakseen ystävänsä vaimon. Morsia kuvataan myös Pluton palvelijana, joka päätti ihmisen elämän.

Vanha roomalaista kuvastoa voidaan tulkita ugramena symboliikan avulla, kuviossa on esitettynä kaksi jumaluutta, joista toinen on Quirianus ja toinen Merkurius. Kolmas, naisolento edustaa Laraa, joka on jäänne uskomusperinteessä elää tonttu- ja haltijauskomuksissa. Suomessakin tontun toisintonimenä on käytetty laria, Lari on myös miehen etunimi. Lari tonttuna on erilaisten paikkojen tai toimintatilojen haltija ja suojelija. Suomessa tunnettuja ovat mm. kotitonttu, tallitonttu, saunatonttu ja metsätonttu sekä tietysti joulupukin apulaiset joulutontut, jotka ovat nuorinta uskomusperinnekerrostumaa Larasta alkaen. Lara edustaa roomalaisessa mytologiassa ???? Kuten listoista, niin myös kuvista voi laatia jäsennellyn kokonaisuuden, embleemit ja symboliset kuvakokonaisuudet ovat koodattua kieltä, jonka voi purkaa auki kuvioksi tai tarinaksi. Paavo Castrénin selitys kuvakokonaisuudesta on jättänyt huomiotta kuvan kaksi lintuhahmoa, jotka ovat pöllö ja kyyhkynen.

Kuva. Lara, Quirianus, Merkurius ja Faunus joukkoineen.

Rooman ja roomalaisten syntymyyteissä keskeisen roolin on saanut nisäkäs susi. Kuvan toisena embeeminä on leijona. On ilmeistä että tämä asetelma leikkii dikotomioilla, jossa dioskuuriveljekt Kastor ja Pollux elävät ja toimivat.

Laralla on lehvä käsissään ja siten hän edustaa myös tuonpuoleisuutta kasvillisuuden vuodenkierron kautta. Merkurius on jumalten sanansaattaja, mediaattori, joka johdattaa kuolleiden sielut manalan porteille. Laran ja Merkuriuksen valtapiirissä on metsän satyyriolento faunus, joka paremmin tunnetaan Panina. Pöllö ja kyyhkynen ovat toiminnallinen vastapari yön ja päivän lintuina, suomalainen vastaava pari voisi olla vaikka

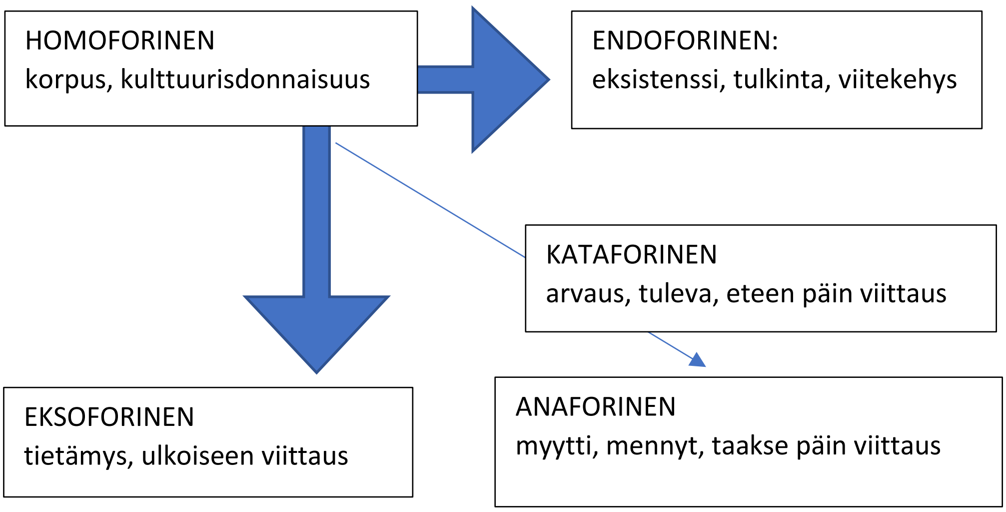
nahkasiipi eli lepakko ja päivälintu eli pääskynen. Leijona edustaa valtaa, regiimiä, joka myyteissä usein osoittautuu sankarille vaaralliseksi. Roomalaisia dioskuureja ruokkii ja suojaa susi. Kuviossa on monia tulkintamahdollisuuksia, mutta tärkeintä on havaita, miten meemit ja geenit, yön ja päivän kierto sekä elämän ja kuoleman myyttiset teemat ovat kietoutuneet yhteen yhdeksi ainoaksi kuvalliseksi diskrussiksi.

11.1 Foristiikka osana teleologiaa

Diskurssin kieliopissa on viisijakoinen viittaussuhdejako, joissa on aikaan ja paikkaan liittyvät anafoorinen ja katafoorinen (anaphoric & cataphoric) taso. Edellinen viittaa taakse päin tekstissä, jälkimmäinen eteen tulevaa, se ennakoi tulevaa. Lisäksi on homofoorinen (homophoric) viittaussuhde, jossa on poikkitekstuaalinen vihjeistys, on eksofoorinen (exophoric) ulkoiseen tahoon viittaava diskurssireferentti ja lopuksi myös itsetarkkailuun, sisäiseen ja yksilölliseen havainnointiin viittaava referenssisuhde. Tästä(kin) saadaan kätevästi meemikaava, jossa homofoorinen on semeemi, eksofoorinen genoomi, endofoorinen fenoomi. Näistä muodostuu silta anafooriseen, jonka voi taaksepäin viittaavana tekstuaalisena elementtinä edustavan mm. myyttiä, kun taas katafoorinen on kuin katapultti, joka heittää merkitykset toisiin suuntiin eteenpäin samalla kun aika ja paikka muuttaa käsitteitä ja vie osan mennessään unohduksiin.

Sanottua voi selventää kuviolla.

Kuvio. Deiksis-kaavio, jolla kytketään tekstuaalisuus kontekstiin ja korpukseen.

Kataforinen edustaa tässä aikaa tulevaa, kas aika kaiken muuttaa voi, tekstissä on käänteensä sekä prosessin että juonen kanssa. Tässä on forisen käsitettä laajennettu korpusanalyysin suuntaan ja osaksi tekstuaalisuuden diskurssitutkimusta. Luonnollisesti kaavio on vasta aihio, mutta sille on perusteensa. Alussa prosessia oli kataforinen vaihe, jossa viittasin teloksen kahtalaiseen luonteeseen, alkuun ja loppuun, jossa arvioin mitä tuleman pitää. Lopussa on sama telos tarkasteltuna retrospektiona, taakse päin viittauksena siihen, mitä tekstiksi valmistui. Kielitieteessä sekä kataforinen että anaforinen luokitellaan endoforisen alaisiksi toimijoiksi, endoforinen edustaa eksistenssiä, olemassa olevaa, josta aikaa tarkastellaan eteen tai taakse, menneeseen tai tulevaan.

Aika ja avaruus kytkeytyvät yhteen, mytologiassa kolme jumaluutta Kairos, Kronos ja Aion muodostavat pyhän jumaltriadin, jossa Kairos on lähinnä ajoittamista kuvaava, Kronos kalendaarista aikaa kuvaava ja Aion, jokseenkin tuntemattomaksi jäänyt ajan jumala. Parapiago-levynä tunnettu mosaiikkimaalaus Aionista kertoo omaa kieltään. Alkujaan Aion on hellenistinen jumaluus, joka liittyy aikaan, maailmankaikkeuden ympäröivään palloon tai ympyrään ja horoskooppiin. Aika jota Aion edustaa on rajallinen toisin kuin Kronoksen empiirinen aika, joka on jaettu menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Aion on siten aikakausien jumala, joka liittyy mysteeri-uskontoihin, esimerkiksi Cybelen, Dionysuksen, Orfeuksen ja Mithran mysteereihin. Latinalaisittai Aion-jumaluuden käsite voi esiintyä nimillä Aevum tai Saeculum, joista ensimmäinen viittaa enkelilmestyksiin ja toinen vuosisatoihin. Aion on tyypillisesti maan tai äitijumalattaren, kuten Telluksen tai Cybelen, seurassa, kuten Parabiago-levyllä. Claude Lévi-Straussin tulkinnan mukaan etnoastronomiassa on nähtävissä kolminaisuus astronomisen, kalendaarisen ja sosiaalisen ajan kanssa.

Rinnastuksina voisi olettaa Aionin liittyvän eniten mainittuun sosiaaliseen aikaan, jota rytmittää vuodenkierto riitteineen, samalla kun se on sidoksissa kalendaariseen (Kronos) ja astronomiseen (Kairos)aikaan. Seurana Parapiago-asetelmassa on neljä vuodenaikaa personoituna, mikä omalta osaltaan todistaa arvauksen puolesta. Aion on vuotuisjuhlien ja vuodenkierron jumala. Aionin jo osittain kadonnut merkitys viittaa vanhimpaan kerrostumaan, Kronoksen tuntevat kaikki kiireenä ja kalentereina. Kaironkin on osin jäänyt unhoon ja paitsioon. Ja kaikki kolme ovat kietoutuneet monien tulkintojen verkkoon, milloin yhteen ja toisinaan taas erillisiksi jumalolennoiksi. Aika ja avaruus on pohjimmiltaan rajatonta, joten sen voisi tulkita Uranus-Kronos planeettajumaluuksiksi. Uranus yhdistetään osaltaan sekin maan hedelmällisyyteen mm. ukkosen muodossa, mutta Uranusta ei mytologiassa ole rinnastettu kosmoksen valtiaaseen, vaan hänen vastapooliinsa Gaiaan, maaäitiin. Tällä tavoin merki tyksen muodostusta pyöritellen valistuneen arvauksen kautta voisi sanoa tarkoitteena aikojen alussa olleen kuvata Kronoksella taivasta ja jumalten aikaa; Aionilla sideeristä aikaa kiertoratoineen ja Kaironilla ihmisten kalendaarista ja sosiaalista aikaa mm. elämän kulkuna ja vuodenaikojen vaihteluna. Vuotuisjuhlat ovat näin ollen läpäisseet tuon kolmikerroksisen

ajanpyörän sosiaalisena aikana, merkkipäivinä, jossa riiteillä ja seremonioilla on ollut roolinsa. Quirinus on ilmeisesti osin Manalaan liittyvänä myyttihahmona ollut myös maallisen ajan herra, jonkinlainen esiviikatemies, jonka tehtävänä oli päättää elämästä, sen vaiheista ja pituudesta.

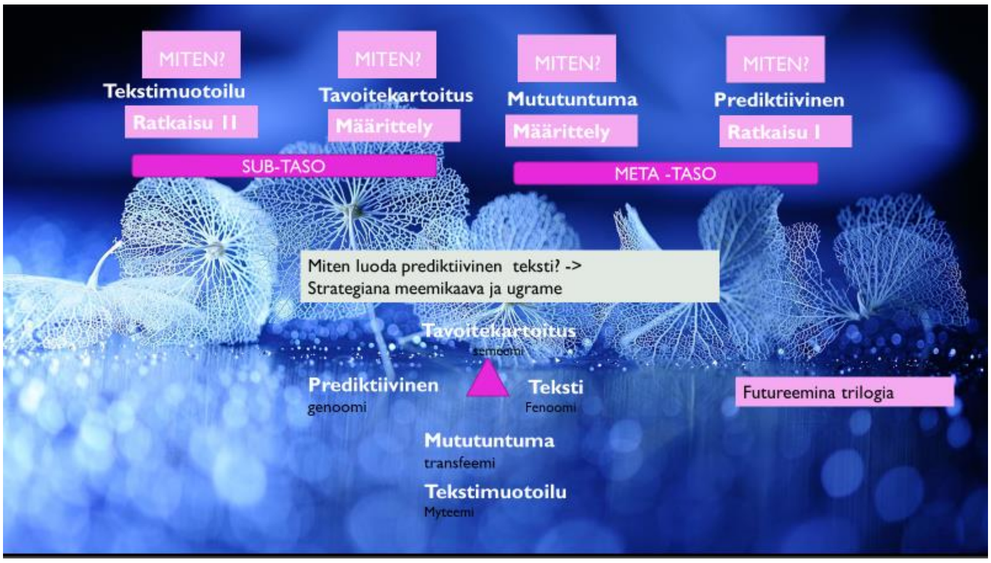

Kuva. Aion, Gaia ja vuodenajat

Endoforinen eksistenssi oli ilmoitettu teloksina, joiden tarkoitteena oli luoda trilogiaan Korpusmaisuus kolmas osa, jonka työnimi tarkentui nimeksi Kosmisen koostumus – tuonpuoleisen ruhtinas. Nimi johtui karhun keskeisyydestä suomalaisessa mytologiassa ja etnoastronomiassa. Telosten kolmikanta tosin oli lähtökohdiltaan jotain muuta. Blast tässä endorforisessa kuviossa on yllättävä havainto Quirianus-tulkinnasta, linnut oli jostain syystä jätetty huomiotta, vaikka tiedetään haruspeksien merkitys aikain enteiden tulkinnassa. Toinen eksploratiivinen yllätys prosessissa edusti oivallista foristen termien yleispätevyydestä meemikaavana ja ennakoinnin välineenä. Alkukimaran toinen tekijä fuzzy ilmenee kautta työn siinä, että lähes loppuun asti minulla oli hämärän peitossa mitä oikein haen. Varsinaisen tekstikiemuran ja kielikukkasen muodostaa kuitenkin lopulta Claude Lévi-Straussin kieli ja myyttitulkinnat aiheesta kymmenryhmät. Mytolokiikka tutkimuksessaan hän toden teolla vetää suoran mutkalle ja saa lopulta kuin ihmeen kautta todisteltua myyttikiehkuroilla ikään kuin jing-jang -ajattelun kautta semioottisen neliön selitysvoimaisuuden.

Työn intentio perustui ideaan kreikkalais-latinalaisen mytologian yliedustuksesta astraalimytologiassa. Tosin myös pohjoisten intiaaniheimojen tähtimytologiaa on runsaasti taltioitu ja tutkittukin. Sen sijaan länsimaissa vähälle huomiolle on jäänyt vertaileva etnoastronominen tutkimus, jollaiseksi täytynee laskea myös Hannu Piekkolan teos kaikessa hulvattomuudessaan. Alun alkaen homoforisessa vaiheessa korpuksen määrittelyssä olin aihioinut ottavani mukaan geologisen aspektin ja astrofyysisen aspektin mukaan Nils Edelmanin ja Kari Enqvistin teosten myötä, mutta aikeeksi jäi, kun teokset karisivat joukosta jatkoon. Uutena tavoitteena on näin ollen tehdä lisäosa tälle sarjalle meteorologisella ja päätaivaanvalojen auringon ja kuun painotuksella. Homoforisuus syntyy tässä tutkimuksessa trooppisen ja polaarisen astraalimytologian tarkastelusta valitulla otoksella. Myös Lévi-Strauss päätyi Mytolokiikka-sarjassaan ajatukseen näiden kahden eri myyttialueen tarkastelun yhteyksiin.

Valittu korpus käsittää papualaisia etnoastronomisia myyttejä ja intiaanien tähtimyyttejä. Ulkopuolsiten ja lukijoiden päätettävksi jää, miten työssä on onnistuttu, millaiseksi sen eksoforinen arvo määrittyy. Näin ollen tämä ajattelu tuotti tarkoituksensa, jonkinlainen tulos ja lopputulema tekeytyi. Syntyi diskurssikielioppi semanttista tutkimusprosessia varten, jossa teleologinen syntyy telosten kautta. Prosessissa ja sen rajauksessa on oleellsita tarkoituksenmukaisuus, koherenssi, sen arviointi onko käsittelytapa riittävän hyvä ja onko aineisto siihen sopivaa. Eksoforinen palaute antaa kuvan myös saavutetun validiteetista ja reliabiliteetista mm. riittävien viitteiden avulla.

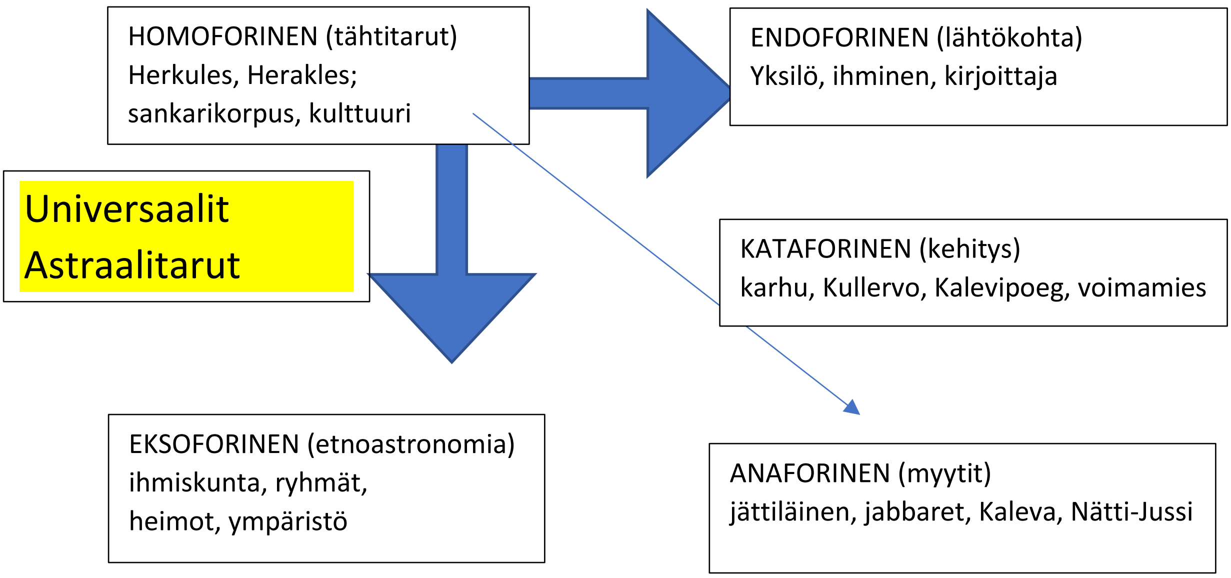
Kuva. Prediktiivinen analytiikka ergodisena kaavana

Trilogiaa on työstetty tulevaisuuden tutkimuksen areenalla. Moni voi helpostikin mieltää astrologian ja futurologian, mutta vaikeampaa on ehkä ymmärtää mitä antamista astraalimytologisilla seikoilla voi olla annettavana. Aikamme kysyy neuvoa tulevasta

futurologeilta, siinä missä hellenistinen kulttuuri turvautui oraakkeleihin tai haruspekseihin. Delfoi-menetelmä perustuu skenaarioihin. Aito tulevaisuusskenaario on näkemyksellinen, samalla vankasti saatavilla olevaan tietoon pohjautuva kertomus jostain mahdollisesta tulevaisuudentilasta. Kyse on kataforisesta tulkinnasta, lähtökohtana endoforia ja anaforiset tapahtumat tai se mitä niistä tiedetään, mitä ja miten kerrotaan. Viime mainittuun sopii diskurssianalyysi hyvin tai sen jatkokehittelynä CLA-anlayysi tai hulppeaan makuun runomatriisi, tai viitoke, tai meemikaava.

Tulevaisuusskenaario sisältää nykytila-analyysin rinnalla kuvauksen toimijoista sekä kuvauksen tapahtumaketjuista ja prosesseista, jotka johtavat joko nykyhetkestä tulevaisuuteen tai vice versa. Kuvaus purkaa tapahtumien ja niiden seuraamusten ketjun auki. Ette usko vai? Otetaan siis edellä esitetystä forisen kuviosta sovellusesimerkki. Sankarien sankari on Herkules eli Herakles kreikkalaisittan. Tosi asiassa vaikka nimien väitetäänkin olevan toistensa eri kielimuodot ja edustavan samaa henkilöä, niin noihin nimiin viittaavat myytit eivät kuitenkaan ole läheskään samankaltaiset. Herakleen urotyöt viittaavat kahdentoista sarjana johonkin tähdellisempään, varsinkin kun loppujen lopuksi urotyöksi hyväksyttiin vain kymmenen. Tässä todisteluketjussa ei tällä hajahuomiolla ole mitään merkitystä. Sen sijaan analogialla astraalimytologiaan voi olla jo enemmän annettavaa, kun ei jää niin paljona arvailun varaan.

Sanottua voi selventää kuviolla.

Kuvio. Deiksis-kaavio, korpuksen foriset aspektit astraalimytologiaan.

Teleologia on päämäärähakuisuutta, tai ilmiön selittämsitä viittaamalla sen tavoitteisiin, tarkitusperään tai päämäärään. Termi tulee sanasta telos, ja se rinnastetaan usein kausaaliseen syy-seuraussuhteiden selittämiseen. Lähellä teleologisen määrittelyä on ilmiön

tai esineen tarkoituksenmukaisuus, sopivuus aiottuun tarkoitukseen. Paksua puuta ei pesäpallomailalla katki saa.

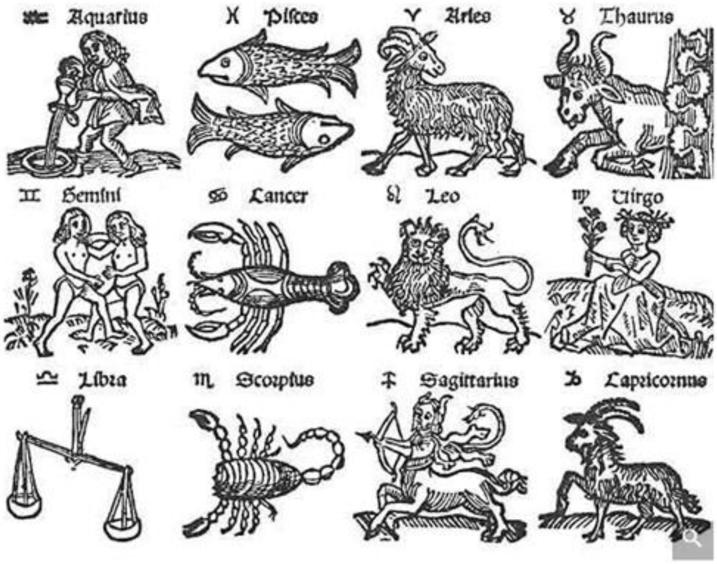
11. 2 Noeettinen selittäminen

Tekstin ajatuksen juoksutuksen ymmärtämiseksi on syytä tuoda esiin joitain keskeisiä termejä. Ekstensio ilmaisee merkityksen viittauksena olion tai olosuhteiden luokkaan, asiain tilaan, totuusarvoon tai -ehtoihin. Keskeinen olio tässä työssä on karhu, Ursus Arctos, tuonpuoleisen ruhtinas. Ekstension tarkoitteena voi olla mikä tahansa olio, joka voidaan osoittaa, käsittää tai kuvitella ja joka vastaa tiettyä käsitettä, tai se voi viitata lauseessa siihen. Erisnimen ekstensio on olio, johon se viittaa. Noema on fenomenologinen rakenne, joka mahdollsitaa tietoisuuden intentionaalisen aktin. Esimerkiksi tämän tekstin telos on rakenne, joka on syntynyt endomorfisesti. Referentti, ilmaisussa on pääasiassa kolmenlaisia viittauksia, 1) polaarinen ja trooppinen mytologia, 2) korpustekstit, 3) käytetyt lähteet.

Noema, merkitys", "mieli", "tarkoitus"; "ilmaisun mieli"; on fenomenologiassa intentionaalisen aktin merkitysrakenne, mentaalinen vastine skeemalle. Noema on ilmiö ymmärrettynä. Se voi olla yksilön kokemuksen projektio itseensä. Noesis tietoisuuden intentionaalinen, noeettinen akti, kuten ajattelu, rakastamine, kuvitteleminen. Ilmaisut, jotka kertovat mitä mieli tekee – noesis on ajattelua, ymmärrystä. Noetiikka on metafyysisen filosofian haara, joka tutkii mieltä ja älyä. Nykyään noetiikalla voidaan tarkoittaa myös rajatiedettä, jonka mukaan tietoisuus tuottaa energiaa, joka pystyy muuttamaan fyysistä maailmaa. Noeettinen on kykynä tajunnan esiaste.

Merkityssisältö vaihtelee. Kahdella nimellä tai muulla ilmaisulla voi olla eri mieli (intensio), vaikka niillä olisikin sama viittauksen kohde (ekstensio). Esimerkiksi ilmaisut ”Aamutähti” ja ”Iltatähti” ja ”Kointähti” viittaavat samaan olioon, planeetta Venukseen, mitä ei aluksi tiedetty, mutta niillä on eri mieli. Viittauksen kohdetta voida koskaan tavoittaa suoraan, ilman välittävää mieltä, miellettä. Näin ilmaisulla ”Joulupukki”, ”Pegasus” on mieli, merkitys ja mielekkyys. Keskeistä on sekin, sijoittuuko merkitys yksilön puheeseen vai sosiaaliseen käytäntöön. Merkitys on viittaamisen taitoa, referentiaalisuutta, englanniksi meaning ja reference tarkoittavat merkitystä.

Zodiac, eläinrata, tähtitaivaan alue, jossa aurinko ja planeetat näyttävät liikkuvan. Vanhassa suomessa ilmeisesti sitä kutsuttiin siivattarattaaksi, nimi tullee kärrynpyörästä. Eläinradassa on kaksitoista merkkiä, joilla on vakiintuneet symbolit.

Zodiac
European zodiac signs.

Kuvio. Eläinrata ja sen symbolit

11.3 Kesäkolmio

Kalevalan avain Ervastin luotsaamana pyrkii henkistämään epiikan sanomaa henkisen kehityksen allegoriana. Hannu Piekkolan Kalevala-tulkinta on kaikessa mielikuvituksellisuudessaan jollain tapaa maanläheisempi työ, jossa tulkinta kurkottaa kohti tähtitaivaan kuvioita. Lisäksi hän suosii analogioita tulkinnoissaan. Yksi mielenkiintoisimpia ja mahdollisesti jatkotutkimuksen arvoisia väittämiä on kesäkolmion tähtiin Altair, Deneb ja Vega kohdistuva tulkinta. Piekkolan tulkinnassa Altair rinnastuu Kalevalan Ainon hahmoon, Mielikki Denebiin ja Annikki Vegaan. Tässä on vähintään 1/3 osa tulkintaa ontuvaa yhdistelmää, koska Ainoa sellaisenaan ei oikeastaan kalevalaisessa epiikassa ole lainkaan, hahmo on Kalevalassa Elias Lönnrotin muodostelmana sanoista aino ja ainut eli hyvä ja ainoa. Joukahainen hävisi kilvassa ainoan siskonsa Väinämöiselle. Hahmo, jota Väinämöinen pyydystää Akseli Gallen-Kallelan kuuluisaksi tekemänä on Joukahaisen hukuttautunut sisko, jonka Väinämöinen saa vielä kerran kuoleman jälkeen nähdä kalareissullaan martaana, outona kalana. Joten tulkinta perustuu kuvitelmaan, jolla ei sinänsä ainakaan nimenä ole todistettavuutta tai perusteita.

Toinen etunimetön sankaritar on Lemminkäisen äiti, sekin taiteilija Aksel Gallen-Kallelan tulkitsemana kuuluksi tullut.

Kolmen tähden rykelmiä taivaan astromeissa ja konstellaatioissa kuitenkin on useampiakin, joten oivallus naiskolmikosta niemen neitoina on sinänsä innostava, vaikkakaan ei sellaisenaan kovin uskottava tulkinta. Aino ei siihen sarjaan sovi, tilalle on etsittävä todenmukaisempi eeppinen neito. Kukapa muukaan se olisi kuin saaren kaunein kukka, Kyllikki, jonka Lemminkäinen kaappaa mukaansa. Myöhemmin lempi jäähtyi ja Lemminkäinen alkoi viihtyä yhä pidempiä aikoja kalareissuillaan, jolloin Kyllikistä tuli kylänkävijä, nuorten iloissa viihtyjä. Se sai Lemminkäisen raivostumaan ja hän lähti kosimaan uutta kotona viihtyvämpää vaimoa Pohjolasta. Kalevalassa siis todella esiintyy kolme naishahmoa perusasetelmana, ja nuo asetelmat rinnastuvat Kalevalan heeroksiin. Aisapareina toimivat kerronnassa Lemminkäinen ja Kyllikki, Ilmarinen ja Annikki sekä Väinämöinen ja Mielikki. Viime mainittua saattaa olla ensi yrittämällä vaikea mieltää yhteen, koska Väinämöinen ajatellaan enimmäkseen runonlaulajana ja kanteleen soittajana. Varmaa on, että vain Väinämöinen mainitaan Kalevalassa kalastajana ja karhunmetsästäjänä. Linnustusta ei harrasta kukaan sankareista, Piekkola kuitenkin mainitsee Mielikin myös metsänhaltijuuden ohella Linnunradan eli tähtitaivaan jumalhaltijana. Lintujen, varsinkin muuttolintujen eli matkalaisten suojelijana tunnetaan Ilmarinen, joka huolehti myös säistä.

Tähtitaivaalla on kaksoistähtiä, tähtijärjestelmiä, jotka kiertävät samaa painopistettä kiertäen samalla radalla. Samoin ilmeisesti on myös Kalevalan runojen naisjumalatarvihjeiden, koska sama kielastaja-teema esiintyy kahdessa eri yhteydessä. Annikki kuulustelee kosioretkelle Pohjolaan lähtenyttä Väinämöistä, ja saa selville että hän on menossa Pohjolaan kosimaan Ilmariselle, Annikin veljelle luvattua neitoa. Tämän tiedon Annikki möi sepälle, hintana korut. Samaan hintaan hän valmisti saunakylyn kiireesti lähtöön ja kilpakosintaan valmistautuvalle Ilmariselle, joka lähti matkaan kasvot valkeina. Puhtaudestako vai vihasta vai molemmista johtuen, sitä ei tarina kerro. Kuulustelutarina toistuu, kun Väinämöinen saapui Manan majoille puuttuvia loitsusanoja tiedustelemaan ja huuteli Tuonen tyttöä tuomaan venettä. Kulkijan selityksiä ei uskottu lainkaan, mutta lopulta Väinämöisen onnistui päästä veden yli Tuonelaan/Manalaan, ja tuonen tytti alias Manatar toi karpassoa eli venettä, millä ylittää vedet. Tarinoiden analogia yhdistää Annikin ja Manattaren hahmot, viime mainittu tosin on mielekkäämpää tulkita Tuonettareksi, jos tähtitaivasta ajatellaan.

Lemminkäinen liitetään Pohjolan pitoihin ja oluen valmistukseen. Hän on runoissa sekä oluen maistaja olutta käytettäessä ja myös matoisen tuopin kumoaja Pohjolan pidoissa. Oluen panija tunnetaan Osmottarena tai Kalevattarena. Tämä ohjaa rinnastukseen Kyllikistä ja Kalevattaresta. Seuraava aisapari Mielikki on jo hankalampi hahmottaa, sekä metsän että mahdollisesti linnunradan haltijana. Mutta mahdollisesti asia ei ole niin kummallinen kuin mitä se ensi vaikutelmalta näyttää. Kansanrunoissa on teema pilviin ryöstetystä neidosta. Metsät

hengittävät kosteutta yläilmoihin, joista muodostuu pilviä. Metsä ja karhu ovat synonyymejä suomalaisessa kansanrunoudessa. Karhun syntyyn liittyy Otava ja näin ollen ensi arvaamalta Otavatar ja Tapiotar, metsänhaltijattaren nimi yhdistyvät.

Ilmarinen – Annikki – paralleeli Tuonetar/Manatar – kielastajan kuulustelu 2 kertaa
Lemminkäinen – Kyllikki – paralleeli Osmotar/Kalevatar – oluen juonti 2 kertaa
Väinämöinen – Mielikki – paralleeli Otavar/Tapiotar - karhuriitti 2 kertaa

Karhuriitti tarkoittaa tässä Otavaan liittyvää karhun syntyä ja toisena teemana karhunkalloriittiä peijaisrunouden osana. Tuonetar viittaa tuonpuoleiseen taivaan tasolla, kun taas manatar on nimensä mukaisesti telluksen pinnalla toimija. Kaleva on mainittu runoissa kalevanpoikien esi-isänä, joten Kalevatarkin sijoittunee tähtitaivaalle alkujaan ennen rantautumistaan epiikkaan ja sankaritarinoihin. Kuoleman teema tuonpuoleisena on läsnä Kalevalan kerronnassa monin tavoin. Kullervo ajautuu itsemurhaan siskonsa keralla, Joukahainen ajaa ainoan siskonsa hukuttautumaan itsekkään valtataistelun lunnaina. Louhi-Pohjolan emäntä vaatii urotöinä niin mahdottomia, että Lemminkäinen lopulta kuolee yrityksessä, ja vain äiti hänet pystyy syövereistä pelastamaan takaisin elämään tuulenharavan avulla. Tuulenharava on pilvien lomista siilautuvat valosäteet. Väinämöinen tuomitsee Marjatan pojan tapettavaksi. Tuonpuoleinen on hyvin vahvasti läsnä runoissa. Kuolleiden sielujen lisäksi suomalaissa kansanuskomuksissa on häilynyt hahmotelmia heerosten sijoittumisesta taivaan tähtien tasalla. Nuo muistumat ja kaiut vain ovat suureksi osaksi hämärtyneet ja varmasti osin kadonneetkin, joten Piekkolan uljas yritys konstruoida kalevalainen kosmogonia on kunnioitettava teko.

Mitä tulee kesäkolmion lintusymboleihin Altairin, Denebin ja Vegan kohdalla, niin toden näköistä on että sarjaan on mielletty kolme lintua. Morsiamia ja mielitiettyjä runous kutsuu mm. kainaloiseksi kanaksi. Kuviossa on mahdollista nähdä joutsen, hanhi ja kotka, mutta Piekkolan tulkinnassa on Vulpeculan suussa oleva hanhi vaihtunut Lyyran tähdistön Vegaan. Lyyra tietysti on lähivastine kanteleelle ja sopii siten Väinämöisparin Mielikin kuvaksi. Metsän eläimet tulivat kuulemaan Väinämöisen soittoa, ja antiikin kreikkalainen Faunus-vastine Pan liittyy huilun soittoon ja metsän eläimiin. Joutsen esiintyy Lemminkäis-runossa, hanhi on ketun kynsissä tähtitaivaalla, kettu on satujen viekas kanahakki, ja kielastajakuulustelut viittaavat kettumaiseen viekkauteen puolin ja toisin. Kesäkolmiossa voi siis olla aito tulkintamahdollisuus, mutta tuskin aivan sellaisena kuin Hannu Piekkola sen tulkitsee.

12. KAANON JA KANONISOINTI

Olen tässä työssä tarkastellut diletanteiksi kutsuttujen ja doktriinitekstien välistä suhdetta ja vuorovaikutusta semanttiselta kannalta. Tämän jännitteen perusterminä voidaan referentiaalisuuden ohella pitää kaanonia, joka on doktriinin pääasiallinen työvälinen. Suomalaisessa folkloressa virallista kaanonia yllä pitää Kalevalaseura ja SKS Suomalaisen kirjallisuuden seura Kansanrunousarkistoineen. Jäseniksi ao. instituutioihin otetaan ns. ”sopivia” henkilöitä. Kaanon on oikeaoppisuuden käsikassara.

Wikipedia määrittelee kaanonin voivan olla: 1) Ohjenuora, suora keppi tai ruoko, jota käytettiin mittapuuna esimerkiksi puusepän tai olympialaisissa urheilijoiden hyppyjen mittaamiseen, jota käytettiin siten, että siihen kiinnitettiin jokin, joka oli määrä sen avulla pitää suorana. se on 2) Ohje tai sääntö, malli tai perustava laki. 3) Kaava tai kaavio. 4) Tarkasti määritetty tila, jonka rajat ovat henkilön tai muun tahon vaikutusvallan rajoina. 5) Tietyn periaatteen mukaisesti koottu kirjoitusten kokonaisuus, varsinkin kirjoittajan (aidot) tekstit. 6) Taiteellisen kuvaamisen tai ilmaisun säännöt, ihanteelliset mittasuhteet, kaavat ja kuvaamistavat. Tähän sarjaan kuuluu kulttuurikaanon, joka tarkoittaa luetteloa taideteoksista, jotka katsotaan ohjeellisiksi, sitoviksi, erityisen arvovaltaisiksi, aidoiksi, tärkeimmiksi tai parhaimmiksi. Kalevala on kaanonisoitu opus, jolla on äidinkielenopettajapainotteinen selityskaartinsa sekä tietty vakiojoukko kaanonisoituja tutkijoita.

Kaanonilla on eri aloilla omaleimaisuutensa. Musiikissa kaanon on kontrapunktinen sävellys sävellys, jossa eri äänet esittävät samaa melodiaa tai sen kontrapunktista johdosta siten, että ne aloittavat sen eri aikaan ja seuraavat siten toisiaan tietyn aikavälin viiveellä. Yksinkertainen ja tunnettu esimerkki on Jaakko kulta. Kaanonissa äänet voivat alkaa samalta tai eri sävelkorkeudelta. Samalta sävelkorkeudelta muodostunutta kaanonia kutsutaan unisonokaanoniksi ja eri korkeuksilta muodostetut kaanonit nimetään äänien sävelkorkeuksien eron muodosta intervallin mukaan esimerkiksi terssi- tai oktaavikaanoniksi. Kaanon voidaan rakentaa myös siten, että melodia esitetään yhtä aikaa alusta loppuun ja lopusta alkuun. Tällaisia kaanoneita kutsutaan retrograadiseksi.

Pyhät tekstit ovat tyypillisiä kaanonisoituja kohteita. Kalevalan avain pyrkii kanonisoimaan vaihtoehtoisen tulkinnan kansanrunoustuotteesta Kalevala. Kanonisointi tarkoittaa henkilön julistamista pyhimykseksi tai uskonnollisen kirjoituksen ottamista pyhien, ohjeellisten kirjojen

kokoelmaan tai dogmin julistamista ohjeelliseksi. Kanonisointi on myös yleisemmin jonkin asian asettamista ohjeelliseksi, julistamista esikuvaksi. Suomalainen teosofia on korottanut Pekka Ervastin profeetan kastiin, ja hänen tulkintansa Kalevan symbolisesta merkityksestä kaanoniksi. Kristinuskossa kanonisointi viittaa ensisijaisesti prosessiin, jossa lopullisesti määriteltiin mitkä kirjat kuuluvat Raamatun pyhien kirjojen kokoelmaan. Kalevala-diletanttien tekstit edustavat samaa sarjaa kuin apokryfikirjoitukset, parhaimmillaan ne voidaan hyväksy esiapokryfisiksi eli deuteroapokryfisiksi kirjoituksiksi.

Tieteessä vallitsee kanonisoinnin ohella skeptismin aate, jolla on taipumus kanonisoida tieto ja sen oikeellisuus. Skeptikot kuin myös kansanrunousdoktriini esittävät mieluusti tietolähteiden kanonisointia edistäviä argumentteja. He uskovat olevansa katoliseen tapaan ”Oikean uskon yleisiä edistäjiä”, mutta puhekieli on vanhastaan mieluummin nimittänyt heitä paholaisen asianajajiksi. Ei ole sattumaa, että skeptikot ovat jopa julkaisseet astrologiaa vastustavan kirjan nimellä Pahoiaisen asianajaja. Epävirallinen mutta vakiintunut kelpoisuusehto pyhimysehdokkaiden kanonisointikelpoisuuteen on katolilaisuudessa poikkeuksellisen itsepäisen miehen maine. Tämä kriteeri on sinänsä mielenkiintoinen tämän kosmoksen koostumuksen so. merkitysavaruuden kannalta, koska intiaanimyytti tähden kyyneleistä nojautuu äärettömyyden laskennalliseen lukemattomuuteen. Toisin sanoen maailmassa on enemmän kuin mihin tähtitieteellinenkään ymmärrys yltää. Tieteen pyhimykset ovat harvassa, Albertit Einstein ja Schweitzer lienevät läpäissyt seulan.

Myös oppineisuutta ja sivistystä suojellaan ja kanonisoidaan, kolmas merkittävä kanonisoinnin uskon ja musiikin ohella on esittävät taiteet. Osa erottautumista on terminologia, joka on tunnettava. Kirjallinen kaanon ja teatteri-ilmaisun kaanon eroavat hieman toisistaan, mutta keskeistä niissä on kritiikin rooli, sama pätee musiikkikaanoniinkin. Keskeistä on klassikkojen tuntemus ja muodostuminen ohjelmistoihin ja keskusteluun. Tanssitaiteen kaanon muodostuu kompositionaalisesta rakenteesta. Teatterissa kaanonin muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat esitys ja sen yleisöltä saama vastaanotto, kritiikki sekä tutkimus (esim. teatterihistoriat). Kaanonin käsite teatterissa on haastava, mutta se voidaan nähdä juuri ohjelmistoihin vaikuttavana tekijänä. Kaanonilla on erityinen suhde instituutioihin. Kanonisoitujen teosten esittäminen vahvistaa instituution arvovaltaa, tiettyjen teosten toistuvuus ohjelmistoissa yllä pitää kaanonia. Kaanon on prosessi, joka on yhteydessä kulttuurisiin ja taiteellisiin prosesseihin. Niin kansanrunoudessa kuin teatterissakin keskeisiä kysymyksiä on, miten populaari hyväksytään osaksi sitä. Kaanonista voi myös pudota, jos näytelmää ei esitetä tai kirjaa lueta. Kaanonilla on yhteyttä myyttiin sikäli, että sitä yllä pidetään toiston avulla, toisto on sekä myyttinen että kulttuurinen elementti. Kirjallisuuden kaanon muodostuu luetun perusteella. Ajan mittaan taiteelliset kaanonit muuttuvat, koska niillä on tarve ja taipumus heijastaa yhteiskunnallista atmosfääriä ja uusia virtauksia.

Kalevalan kanonisointi on tavallaan aika korvatillikka kehitykselle, koska kansanrunojen huono ymmärtämys saa tukeutumaan selitysteoksiin liiaksi ja niin liian monet jopa hyväksytty käsitykset perustuvat sepitysten sepityksiksi. Sanon suoraan, Kalevala on Elias Lönnrotin sepitelmä, kompositio kansanrunoista. Voisi olla toisinkin, kuten Gottlund ja Europaeus aikanaan mielipiteinään ilmaisivat. Molemmat joutuivat mielipiteensä kanssa epäsuosioon, jälkimmäistä kiellettiin lopulta jopa astumasta Kansanrunousarkiston tiloihin, vaikka hänen ansiotaan oli Kullervo-runon löytäminen ja liittäminen nykyiseen Kalevalaan. Vaihtoehdot koetaan niin oikeaoppisuudessa kuin valtapolitiikassakin uhaksi. Keskeistä on, kenellä on valta määrittää mikä on oikeimmin totta ja oikeaa. Rajojen veto ja määrittely on välttämätöntä sekaannusten estämiseksi, mutta käytänteet voivat helposti muodostua hätävarjelun liioitteluksi. Esimerkiksi tässä työssä alun perin ”sky” nimikkeellä merkityt astraalimyytit on loppupeleissä otettu pois ja jatkoon, koska ne eivät itse asiassa kuvaa erityisesti kosmisia meemejä, vaan meteorolgisia, siis lähitaivasta ja sosiaalisia käytänteitä. Koska suomeksi taivas tarkoittaa sekä ilmakehää että avaruutta ja sen jumaluuksia, niin eron tekeminen näiden kerrosten välillä on tärkeää. Kun Kalevan pojista puhutaan jättiläisinä tai taivaan poikina niin on erittäin tähdellistä tietää, mitä kerrosta taivaassa tarkoitetaan. Taivas kuuluu suomalaisten käsityksissä tuonilmaisiin eli tuonpuoleiseen, viime mainittua tosin erheellisesti sotketaan maanaliseen eli manalaan. Karhu, hirvi ja joutsen ovat poikkeuksellisia eläimiä, koska ne ulottavat olemuksensa maasta taivaaseen, joutsen on Tuonelan joutsenena selvästi ylisten lintu, Linnunradalle kohotettu.

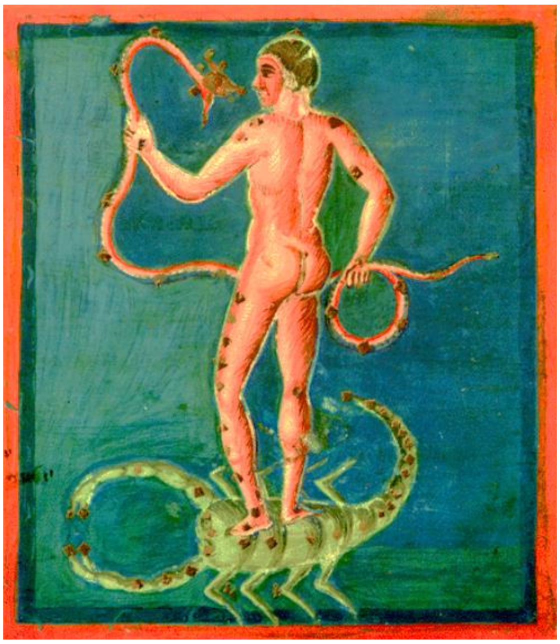
12.1 Kosmisen peruskäsitteitä

Peruskäsitteitä ovat kosmisen koostumuksessa kosmos, kosmologia, kosmogonia, kosmografia ja eskatologia. Alussa on määritelty tekstin tyylin tavoittelevan kombinaatiota, jossa blast, fyzzy ja purple sekoittuvat omaksi käsitteelliseksi kokonaisuudekseen. Perinteisemmin määriteltynä kosmogonialla tarkoitetaan yleisesti mitä tahansa käsitystä, joka käsittelee maailmankaikkeuden alkuperää tai syntyä. Etnoastronomiassa tällä tarkastelukulmalla on tiivis yhteys sekä syntytaruihin että eläinsatuihin sekä eläinten käyttäytymiseen. Tähtitieteessä kosmogonia on aurinkokunnan syntyä tutkiva osa-alue. Kosmologian kehitykseen vaikutti Einsteinin suhteellisuusteoria. Blast on oivaltavan menetelmänä eksploratiivista, myös fysikaalisen kosmologian keskeisistä nykyteorioista on alkuräjähdysteoria. Uden synty voi alkaa yllättäen tavalla, jota ei osata odottaa. Yleinen suhteellisuusteoria alettiin vuodesta 1962

alkaen yhdistää kosmologian, gravitaation ja pimeän aineen tutkimuksiin, alat antoivat vastauksia pohdintoihin, miten universumi on syntynyt ja miten se kehittyy tulevaisuudessa.

Kosmos tarkoittaa maailmankaikkeutta, erityisesti järjestyneenä kokonaisuutena. Antiikin ajattelijalle Pythagoralle kosmos tarkoitti järjestäytynyttä maailmankaikkeutta. Tällä määritelmällä voi nähdä yhtymäkohtia Claude Lëvi-Straussin etnoastronomiseen struktuurien tarkasteluun. Siinä missä kosmoksella on oma järjestyksensä omine kaoottisuuksineen, on myös myyteissä sisäinen kosmoksensa, jota alitajunta ja tiedostamaton järjestää myyttiseen arkkihahmojen muotoon. Monet niistä kohoavat taivaan tähtien tasalle. Järjestyksen lisäksi kosmoksella on aiemmin tarkoitettu myös järjestelmällistä asetelmaa ja myöskin koristetta. Kristillisyydessä kosmos koskee luotua kaikkeutta, Jumala pois lukien. Tieteenala, joka tutkii kosmosta on kosmologia. Etnoastronomisesti kosmologiassa voidaan erottaa kosmogonia, a) myytit maailman synnystä ja kaaoksen järjestäytymisestä kosmokseksi, ja b) kosmografia, kuvaukset maailman kuvitellusta rakenteesta. Kertomus maailmanmunasta on sekä kosmogoninen että kosmografinen myytti, käsitykset maailman keskuksessa kohoavasta vuoresta, puusta, patsaasta, maailmaa ympäröivästä merestä ja meressä sijaitsevasta kurimuksesta ovat kosmografisia kuvitelmia. Kosmoksen vastakohta on kaaos, maailmankaikkeuden järjestäytymistä edeltävä sekasortoinen olotila, johon maailmanlopussa jälleen palataan. Kaaosta symboloi usein alkuhirviö, jonka luojajumala, kosmoksen järjestäjä, luomishetkellä surmaa tai kukistaa. Kosmografia on kaikkeuden yleisten piirteiden kuvausta, selittävän tähti- ja maantieteen yhteensovitusta, sekä taivaan että maan kuvaamista. Eskatologia on yleensä uskontoihin tai uskomuksiin liittyvä oppi maailman viimeisistä tapahtumista. Viimeisillä tapahtumilla tarkoitetaan yleensä nykyisen maailman päättymistä ja uuden maailman syntymistä. Eskatologia kuuluu myös osaksi kosmosta, joskin lähinnä kaaoksen näkökulmasta katsottua, sillä myös maailmankaikkeus on kehityksen lakien alainen. Tähtiä syttyy ja samuu, niiden elämä on rajallinen.

12.2 Tähtikartat

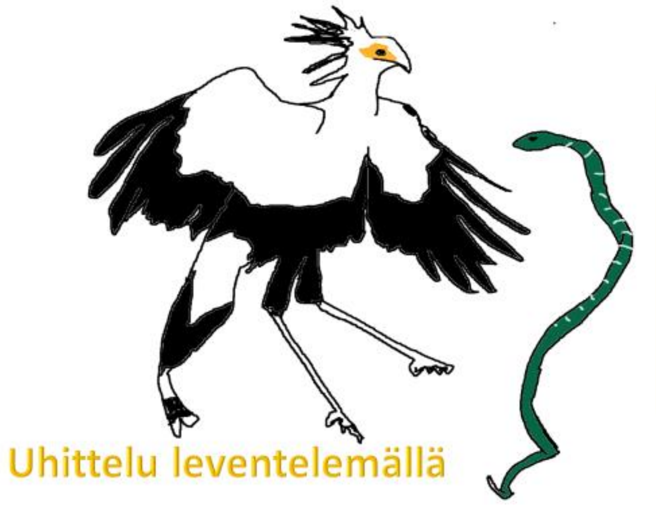
Kuvio. Hercules f.6v, Leiden Universiteitsbibliotheek MS Voss. Lat. Q.79, Courtesy of Leiden University Libary.

Yllä esitetyn foliokuvan värit ovat tarkoituksellisesti valittu Skorpionin trooppisen eläinratamerkin värisymboliikan mukaiseksi, väreinä ovat tyypilliset myrjynvihreä ja tulipunainen. Kuva on liitetty skorpionin yhteyteen, sen kolmeen viimeiseen asteeseen tasajakoisessa trooppisessa eläinradassa, jossa kukin eläinratamerkki on 30°. Kolmea Skorpionin merkin viimeistä astetta kutsutaan Käärmeenkantajaksi länsimaisessa astrologiassa, ja tähtikuvastossa, sen mytologinen hallitsija on Ophuchius.

Konstellaatioiden kuvituksessa on tavanomaisin väritys sininen, joka heijastaa taivasta ja ylhäistä säätyä. Ophiuchuksen ja Herkuleen tähtikuvioita kuvataan kuitenkin yleisesti punavihreän valossa. Ophiuchus, jota kutsutaan myös nimellä Effaces tai Serpentarius, seisoo alasti takaa katsottuna. Herkules osoittaa eteenpäin yllään vaaleanpunainen tunika ja vasemmalla olkapäällä leijonan talja. Herkules (Herakles) tunnetaan myös nimillä Engonasin tai Polvistuja, joissain tapauksissa Kidd. Ophicius on osa suurta, monimutkaista tähtijoukkoa, jossa on oikeastaan kaksi erilaista toisiinsa liittyvää tähdistöä: mieshahmo ja uhkaava käärme. Tämä asetelma lienee arkkikuvio myöhemmille Pyhä Yrjänä -kuvauksille tai jopa Paratiisin käärmeelle. Sihteerilinnun saalistustavalla ja Effacesin kamppailulla on yhteisiä piirteitä. Käärmeenkantajan Ophiuchus/Effaces pitää molemmin käsin kiinni käärmeestä samalla kun sankari tallaa jakoihinsa suurta myrkyllsitä vastustajaa. Germanicus Arateassa lohikäärme on kietoutuneena Ursa Majorin ja Ursa Minorin väliin.

Käärmeenkantajan sisäinen merkitys koostuukin kolmikannasta, joka muodostuu myyttihahmoista Herkules ja Ophuchius, ja eläinradan Skorpionista. Molempien taruhahmojen embleeminä on leijonan talja, Ophiuchuksella se on kuvattu sydämenmuotoisena ruskeana talja, Herkuleella vihreänä taljana. Edellisellä on aseena astalo, jälkimmäisellä sauva.

Kuvio. Ophiuchus käärmeentappoaikeissa, hyvän ja pahan taistelu. (Hercules, f. 14v Pierpont Morgan Library MS 389/Marion Dolan)

Orionin vyö on arabiakasi mallgat al-jawzak, jättiläisen vyö, Orionin konstellaatiossa aon 17 tähteä, joista kirkkain Rigel on arabiaksi jalka. Monissa eri yhteyksissä on esitetty arvelu kalliopiirrosten mahdollisesta astraalimytologisesta taustasta. Orionin tähdistön nimi Al-Jabbâr tarkoittaa jättiläistä, ja Sahrassa kalliomaalausten kerrostuneita avaruudellisia jättiolentoja kutsutaan myös jabbareiksi. Jättiläiset, eläinradan ja muiden tähtikuvioide eläimet, kalliomaalaukset, ja myyttiset tarinat kietoutuvat monimukaiseen kudokseen, jonka umpisolmujen aukominen on aikaa vaativaa työtä. Betelgeutse on jättiläisen käsivarsi. Hyginuksen mukaan Orionista on kaksi erilaista myyttiversiota, toinen kertoo kuolevaisesta Orionista ja toinen kuolemattomasta. Orionin metsästäjähahmo on siten vähintään dualistinen. (Dolan ?)

Myyteissä Orion ei kuollut metsästysonnettomuuteen, vaan Skorpionin pistoon, josta Ophiuchus/Asclepius antoi häenlle ihmelääkkeen. Tästä voisi päätellä Ophuchuksen käyttäneen pahaa vastaan kamppailussa myös lääkinnällisiä taitoja. Kun tauti alkaa hellittää, Ophiuchus väistyy länteen ja potilas Orion nousee toipuneena idästä kuin uutena ihmisenä. Germanicus on todennut Orionin tähdistön edustavan ihmisen hahmoa parhaiten kaikista tähtikuvioista.

Kolmikosta hahmottuu metatietona taistelu onnesta, kamppailu hyvän puolesta pahaa vastaan. Hyvään elämään kuuluu terveys eli Ophiuchuksen toimet Askleiopkseen, lääkinnän ja terveyden jumalaan rinanstettuna. Osin erheellisesti Herkulesta pidetään saman hahmona kuin Herakles. Uroteot antiikin tarustossa kuitenkin eroavat melkoisesti, ja vaikuttaa siltä että Herakles olisi enemmän rinnastettavissa Ophiuchuksen tähtitaruun kuin Herkules, joka rinnastuu enemmän Orionin metsästäjähahmoon.

Asklepios - terveys, lääkintätaito
Ophiuchus - kamppailu, käärme

Orion – jättiläiset, metsästys
Herkules – kamppailu, leijona

Herakles – urotyöt, hydra ym;
12 kpl (10)

Fig. 7.8 Hercules f.6v, Leiden Universiteitsbibliotheek MS Voss. lat. Q.79, Courtesy of Leiden University Library

Astraalimytologinen kosmisen koostumus kiteytyy teemaksi taistelu onnesta ja kulminoituu kamppailuksi uhkia vastaan, kovimmiksi vastustajiksi on koettu pedot ja myrkyt, pohjoisessa karhun on ollut pedon vastine ja kyykäärme skorpionin vastine.

Kun kantavan ajatuksena oli kertoa jotain oleellista kosmisen koostumuksesta, niin lopputestin voi tehdä tuolla trooppisen zodiacin systeemillä, josta on jo selvitelty kiinteiden merkkien Skorpionin ja Leijonan relaatio sisällön jäsenykseen, molemmat koskivat tuonpuoleisen ruhtinasta Ursus Arctosta sen keskisen tämänaikaisen olomuotonsa ja kahden tuonpuoleisen elämän kautta. Toiset kaksi kiinteää merkkiä ovat Vesimies ja Härkä, josita edellä mainittua tulee tarkastella Kotkan hahmon kautta.

2. Mytoset myteemeinä -> Härkä - kevät
Härän merkki on vastapooli Skorpionin tähdistölle, Härän merkille on tyypillistä kauneuden, mukavuuden, vaurauden ja runsauden arvostaminen. Se että on mistä ottaa.

3. Kosmisen koostumus -> Vesimies - talvi

New Age rinnastetaan Vesimiehen merkkiin. Sen planeettahallitsijana pidetään Uranusta, joka kreikkalaisen mytologian mukaan liittyy universumin/kosmoksen toimintakenttään.

Telos vuonna 2002 jäädessäni free lancer tutkijavapaalle oli selvittää mahdollisuuksia löytää joitain uusia näkökulmia luutuneisiin Kalevala-phjaisiin suomalaisen mytologian näkemyksiin ja samalla yrittää pelastaa kansantiedosta jälkipolville se, mikä muutoin väistämättä tuhoutuis ja vaipuisi unhon yöhön. Syntyi erätrilogia esivaiheena, mutta tämän tyln 2.:Ssa kappaleessa mytoset myteemeinä on hyödynnetty tuolloisen aherruksen ensivaihetta, Lönnrotin sanakirjan myyttimainintoja, jotka olin aikanaa ryhmitellyt alsutavasti myteemilajeiksi työnimillä "mytonen", eli jonkinlainen myyttimurena tai meemihiukkanen. Jatkoprosessissa korpustrilogian parissa työ jalostui meemitarkasteluksi, mutta tässä sitä linjaa ei ole erityisesti jatkettu. Sen sijaan on annettu tilaa kuvataiteen voimalle, mestaria ei voi korvata, jäljittely ei tee oikeutta. Siksi olen mietesarjan Kymmenen härkää ottanut kirjaan sellaisena kuin sen netistä löysin ja rinnastanut siihen koemielessä hypotesia, joka väittää Kalevalaa pyhäksi kirjaksi ja henkisen kehityksen oppaaksi. Osoittautui, että näin saattaa olal, mutta koko Kalevala ei ole sitä, tai ehkei laisinkaan, mutta Lemminkäisvirret saattavat olla.

Työstä rajautui pois lukuisia aihioita, aineksia oli ylen määrin runsaasti, valinta oli vaikeaa. Mutta mytoset myteemeinä osoittautui hedelmälliseksi lähtökohdaksi, koska kappaleen tarkastelun myötä muodostui nimi ja johtolanka työlle, se elämän kevät ja uudet versot tälle työlle. Kosmista on peilattu myös etnoastronomisen tulkinnan kautta. Merkityksistä voi vain sanoa: Suuri taivaan on sininen äärettömyys, tumma kuin iäisyys.

12.2 Vierasperäisten sanojen merkitys

Lopputestauksena mielen rakenteiden itseohjautuvuudesta järkevyyttä kohti käy kahden edellisen korpusmaisuusteoksen ohjaajien neuvo käsiteselvennöksistä. Loppujen lopuksi päädyin testaamaan Michel Foucaultin innoittamana teesiä miten sanat ja asiat heijastuvat rakenteiden kautta mielen universumeiksi. Lévi-Straussin mytologiatutkimusten kantavana teemana on rakenteiden universaalisuus myyteissä. Oma käsitykseni on, että myös sanoissa on koodautuneena fraktaalisti iso osa myyttistä kerrostumaa, varsinkin kiertonimissä. Saatuani sisällön ensiversion valmiiksi aihioituine väliotsikoineen, päätin tarkastaa, montako vierasperäistä käsitettä sisältöluettelossa oikein on, ja mitkä niistä olisi syytä selvittää jollain tavoin sanaluettelona. Kun loppujen lopuksi haaviin tarttui kaksikymmentäviisi (25) hakusanaa, ja määrä on sama kuin elonkaavaan pohjautuvassa eeposfunktioinnissa, niin alusta testille oli valmis.

Sisällysluettelon sivistyssanat

Astraalimeemi	Tähtiä koskeva, tähtiin perustuva, tähtiin liittyvä meemi, merkityksiä ja artefakteja esim. myyttejä, tähtikartoja ja uskomuksia.
Emotionaalinen	Tunteisiin liittyvä, tunteet muodostavat elonkaavassa ja elämässä oman järjestelmänsä toiminnan piireinä, myytit herättävät tunteita.
Foristiikka	Viittaussuhde joka jakautuu viiteen eri lajiin, olevaan, edeltävään, seuraavaan, ulkoiseen ja sisäiseen, perustuu humanistiseen tutkimustermiin "phoric".
Idolianalyysi	Jumalkuviin ja palvontaan perustuva rinnastumenetelmä, jossa vanhat uskomukset saavat nykyaikaisia vastineita
Intuitio	Vaistonvarainen näkemys, nopea sisäinen käsittäminen tai aavistaminen
Kaanon	Ohjeistus tai säännöstö, jonka mukaan arvotetaan musiikkia, kirjoja tai esitystä, uskonnollisessa kielessä virallisten hyväksyttyjen tekstien luettelo.
Kanonisointi	Katolilaisuudessa käytetty nelivaiheinen pyhimykseksi julistamisen prosessi. Menettely, joka on mahdiollsita ylesitää myös muun totena tai kunnioitettavana pidettävän määritteluprosesseihin, kuten esim. skeptikkojen järjen ja tieteen palvontaan tai jumalisuuden määrittely- ja ylläpitoprosesseihin.
Ketsuan pacha	Aimara- ja ketsuaintiaanien mytologiaan perustuva maailmankuva
Kombinatoriikka	Joukkojen osa-alueiden yhdistämisen säännöstö
Korpus	Valitun tekstiaineksen muodostama kokonaisuus, tekstikokonaisuus
Kosmos	Maailmankaikkeuden järjestynyt kokonaisuus, sama kuin universumi, tutkimus jakautuu kosmografiaan, kosmogoniaan, kosmologiaan ja eskatologiaan. Kosmologia tutkii avaruuden olemusta kokonaisuutena, kosmografia selvittää avaruuden ilmenemisuotoja ja siihen liittyviä piirteitä. Kosmogonia on alkurjähdysteorioiden ja muisen syntymyyttien ainesta, eskatologia taas edustaa maailmanlopun enteiden tutkimusta ja ennusteita. Termit sopivat sekä astrofyysiseen tutkimukseen että tekstuaalisuuden tutkimukseen.
Meemit	Kulttuurin merkitysalkio, joka tahtoo elää ja levitä, vastaa luonnontieteiden geeniä ja noudattaa samantapaista eloonjäämiskilpailua kuin geenit.
Meemistö	Sisältää perusaetelman, joko 15-kohtaisella merkitysjaolla tai 17-kohtaisella myteemijaolla. Eri korpuksissa on erilainen meemistö, kaikki 17 meemilajia ei ole aina hahmotettavissa tarkasteltavassa kohteessa. Usein kolme meemilajia toimivat yhdessä.
Mytonen	Korvaa perinteisen ja totutun jumala/jumalar termin suomalaisessa mytologiassa ja ilmaisee sukupuolen, Panu on naispuolisena Panutar. Tunnistemuoto, joka nen-päätteisenä on maskuliiniolio ja tar-päätteisenä feminiinen olio.
Myyttisyys	Perustuu sekä tarinoihin että uskomuksiin sekä täydentyy sananparsilla, kielikuvilla ja sananparsilla.
Noeettinen	Sisäinen ja herkkävaistoinen tietoisuuden tapa, erityisherkille ominainen ajattelutapa, joskus sekoitetaan salaopilliseen tietoon

Puheakti	Tutkijoiden Searle ja Austin tunnetuksi tekemä puhunnan lajien analysointi.
Runomatriisi	16-osainen matriisi, jossa käytetään hyväksi merkitysten kerroksellisuutta ja merkitysyhdistelmiä
Struktuuri	Rakenne, joka voidaan mallintaa yleiseksi kantavaksi voimaksi.
Symboliikka	Merkkitaito, jolla voidaan ymmärtää vertauskuvallisuutta ja merkin tarkoitetta
Telos	Päätös, tarkoite, jossa on sekä alkuasetelma aikomuksena ja tavoitteen (telos 1) sekä lopputuloksena, saavutuksena. (telos 2)
Telosprosessi	Alun ja lopun välinen toimintaketju, joka huipentuu jossain vaiheessa, tekstin luomisprosessi alusta loppuun.
Universaali	Ylikulttuurinen meemi, joka pohjimmiltaan on samankaltainen kaikissa ihmiskultturueissa kuten esimerkiksi perustarpeet.
Ursus Arctos	Karhun latinalainen nimi, polaarisen (pohjoisen) tähtitaivaan mahtihahmo, tekstin mytologisesti merkittävä nimikkoeläin, tuonpuoleisen ruhtinas, jolla on runsaasti kiertonimiä
Zoema	Etnotaksonominen, luokitteleva termi, jota Clade Lévi-Strauss on ehdottanut i otettavaksi käyttöön. Eläinkuntaan kohdistuva myyytinen aihe ja spesifi meemi.

Viite: Elonkaavan fokusfunktiota voi testata eeposkaavana, jossa 5x5 muodostaa 25-kohtaisen kokonaisuuden. Pistokokeena tehty sisällysluettelon sivistyssanapotpuri tuotti tuon maagien numeromäärän. Elonkaavassa tämä vastaa funktiota F25 Paloittelun taito. Onnekkaissa tapauksissa sanavalinta auttaa ymmärtämään omaa ajattelua, ja huomaamaan rajoitteet ja puutteet sekä jäsentää ajattelua. Tehtävä sisältää paradoksin, sillä menettely on samalla sekä helppo että vaikea. Tarvitsee vain löytää viisi eeposfunktion osatekijää, ja voi tarkistaa onko kokonaisnäkemys onnistunut vai ei saavuttamaan myyttiset mitat.

Mytologia	Metodiikka	Näkökulma	Terminologia	Regiimit
Ketsuan pacha	Telosprosessi	Emotionaalinen	Universaali	Meemistö
Myyttisyys	Idolianalyysi	Noeettinen	Zoema	Meemit
Mytonen	Kombinatoriikka	Intuitio	Korpus	Kaanon
Ursus Arctos	Puheakti	Foristiikka	Telos	Kanonisointi
Astraalimeemit	Runomatriisi	Symboliikka	Struktuuri	Kosmos

Kuvio. Eeppinen sanajako.

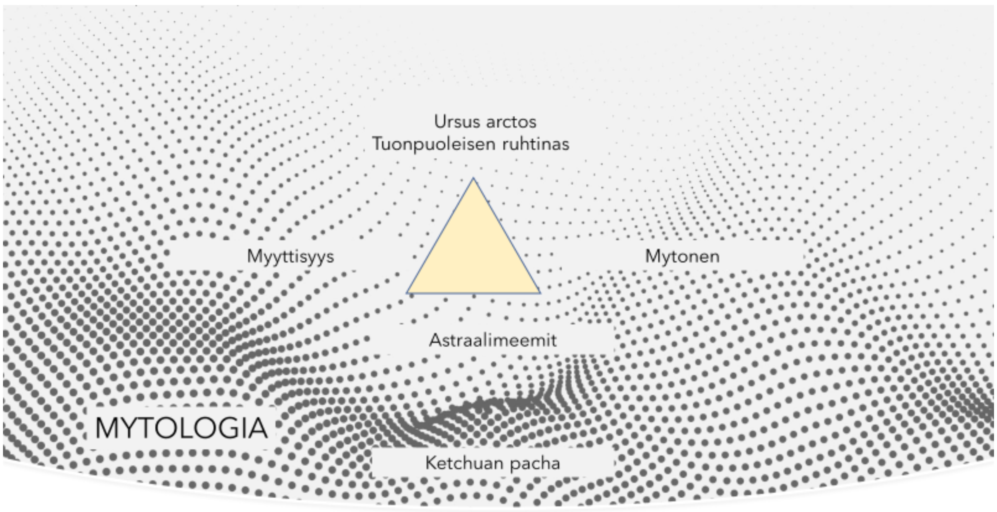
Melko helposti saatu jakaantuu viiteen ryhmään. Luokitteluissa on aina harmina anomalia, joka ei taivu yhteen ainoaan luokkaan, joten tässäkin jotkin sanat voisivat kuulua toiseenkin ryhmään. Tämän jälkeen on vain sijoitettava saatu eeposfunktiointia vastaaviksi ryhmiksi, kun

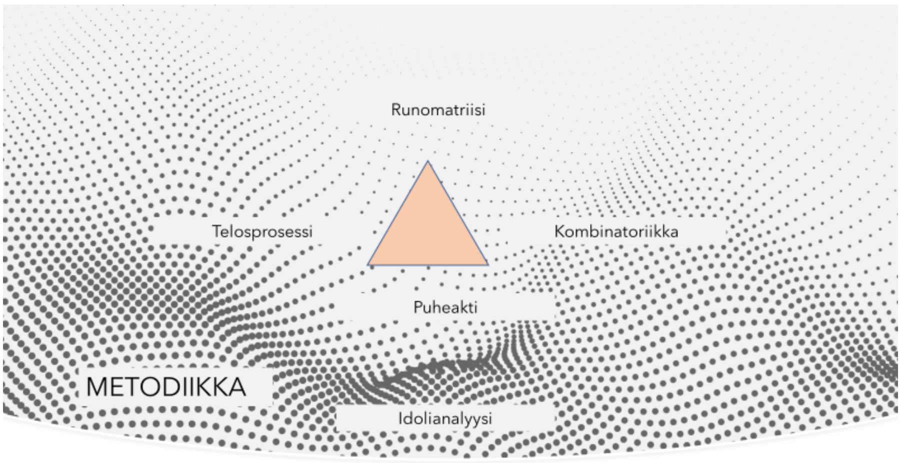
tahtotilana on ollut luoda trilogian kolmas osa taivaita hipovan vaikeasta aiheesta. Konsultaationa on toiminut terminologia. Yleensä tutkimus painottuu teoriaan tai metodiseen käsittelyyn, tässä painopiste, kamppailu tekstin, taistelu onnesta on kohdistunut mytologiseen. Sankaritekona on olleet mahdolliset hyväksytyksi tulevat oivallukset. Matka on ollut mutkikas ja polveileva, tietopolku haarautunut yhtä mittaa moniin suuntiin ja välillä määränpääkin on ollut tietymättömissä kosmoksen meemien kartoittamisoperaatiossa. Jäljelle jää vain harmaa teoria, ja eeposkategorioista viimeinen eli viestintä. Vuorovaikutusta teoreettisella ja metodisella puolella on ollut varsinkin sen alkuvaiheissa korpusmaisuuden osien I ja II aikana, jonka loppuevästyksenä tämäkin terminologian selitysyritys on syntynyt. Eli annan itselleni täydet pisteet eeppiset mitat saavuttaneesta terminologian muodostuksesta.

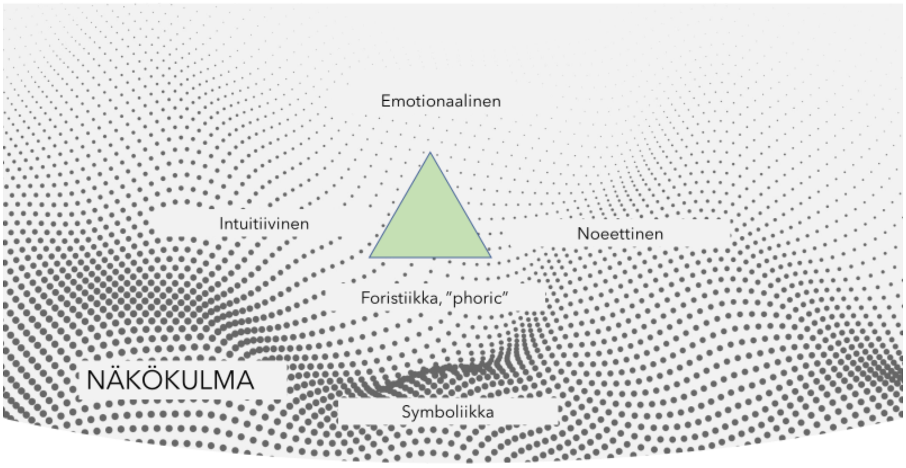
Mytologia	Metodiikka	Näkökulma	Terminologia	Regiimit
Sota	Viestintä	Sankariteko	Konsultaatio	Matkat

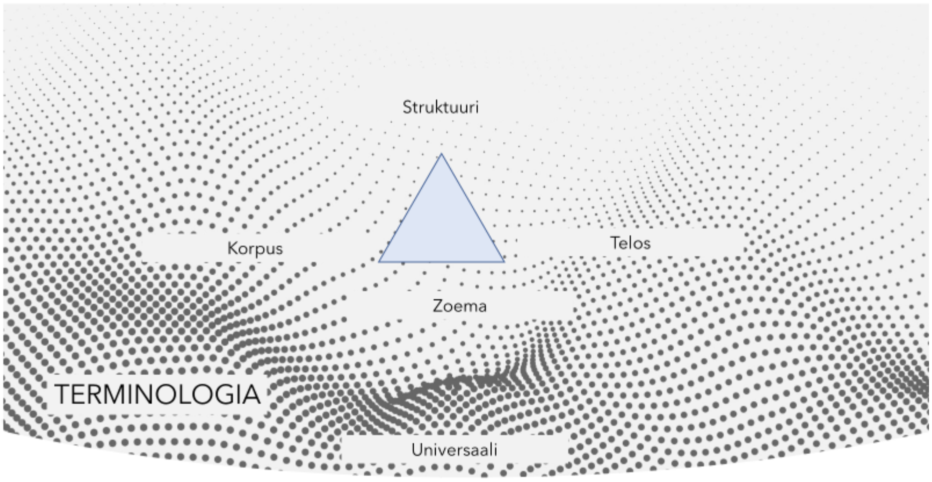
Sisällysluettelon sivistyssanat ovat tekstissä luonnollisesti saaneet osakseen koko joukon lisää vierasperäisiä sanoja, mutta kaikkia niitä en käy selittämään sillä oletuksella, että lukijakunnan sivistystaso on hyvä ja monet sanat entuudestaan liiankin tuttuja. Lähinnä selitykset palvelevat heitä, joita aihe kiinnostaa, mutta joille humanistisen alan termistö on vieras ja kieleni liian idiolektinen, siis yksilöllinen.

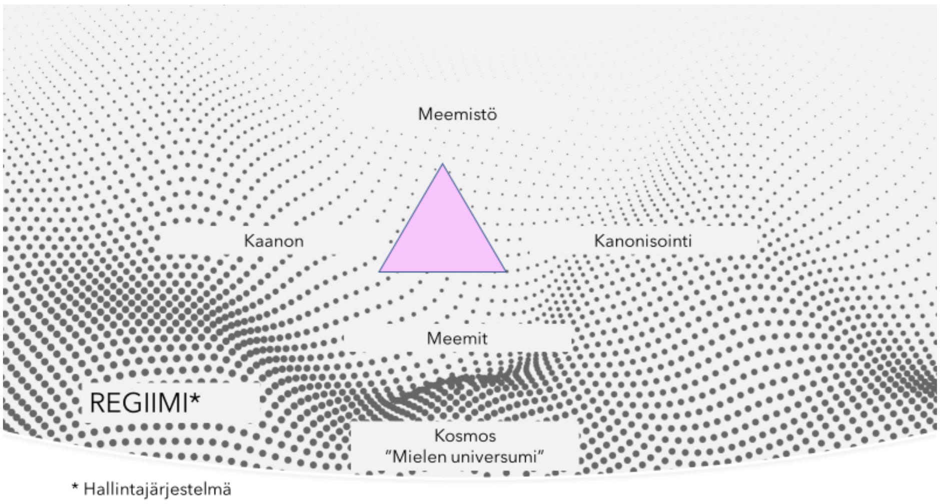
Edellä saatu ryhmäjako on saanut rinnastukset eeposfunktioina, mikä vuorostaan mahdollistaa testauksen meemkaavana. Mikäli jako osoittautuu mielekkääksi kokonaisuudeksi, on menettely ollut kaikessa intuitiivisessa epäjärjestyksessään mielekkääksi muodostunut kokonaisuus loppupeleissä. Samalla jäsentyy kokonaisuus.

Runomatriisi
Telosprosessi
Kombinatoriikka
Puheakti
METODIIKKA
Idolianalyysi

Emotionaalinen
Intuitiivinen
Noeettinen
Foristiikka, "phoric"
NÄKÖKULMA
Symboliikka

Struktuuri
Korpus
Telos
Zoema
TERMINOLOGIA
Universaali

12.3 Eposfunktioinnin merkitys

Luomalla eeposfunktion verran funktioita, voidaan saadusta muodostaa elonkaava ja 31 funktiota, kun saatuun jakoon lisätään metafunktioina 3x2 aihiota, tässä tapauksesa kuusi termiä lisää. Termistössä korostui alussa kolme yllättävää termiä blast, fuzzy, purple, jotka loppuvaiheessa saivat rinnakkaiskäsitteiksi kronotoopin, motiivirealiteetin ja aktorikvaliteetin. Ottamalla nämä kuusi tekijää huomioon, on kosmisen koostumuksen terminologinen satu valmis. Funktiointina sanarypäs on helpommin analogiana analysoitavissa ja isomorfisesti rinnastettavissa eeposkaavaan, mutta se on aiheen kannalta toissijainen eksperimentti, joten tuo tarkastelu siirtyy myöhempään ajankohtaan ja tämän työn meteorologiseen jatko-osaan. Kosmisen koostumuksena tämä työ edustaa metatekstiä, meteorologinen subtekstiä.
Elonkaava kosmisen koostumuksen termionologiasta:

F1 noeettinen
F2 meemit
F3 meemistö
F4 idolianalyysi
F5 struktuuri
F6 fuzzy
F7 purple
F8 korpus
F9 intuitio
F10 universaali
F11 telos
F12 ursus arctos
F13 mytonen
F14 blast
F15 kronotooppi
F16 zoema
F17 symboliikka
F18 foristiikka
F19 aktorikvaliteetti
F20 telosprosessi
F21 astraalimeemti
F22 motiivirealiteetti
F23 ketsuan pacha
F24 myyttisyys
F25 kombinatoriikka
F26 runomatriisi
F27 emotionaalinen
F28 puheakti
F29 kanonisointi
F30 kaanon
F31 kosmos.

Seuraavassa vaiheessa on mahdollista testata kosmisen koostumuksen galaktista tietoa ja merkitysavaruutta meemeinä ja myteemeinä sekä merkityslajeina aiemmin esitettyjen jakojen mukaan terminologiasovelluksena. Mitä vain voi luokitella johdonmukaisesti. Merkityslajiluokitteluna on tässä käytetty hirvipeijaisten perusteella luotua funktiointia.

Merkityslajit	Myteemit	Veediset prinsiipit	Meemit
I F1 + F10	magia	rytmi	verkko
II F11 + F20	fantasia	väri	ennakointi
III F14 + F12	mystiikka	avaruus	regiimi
IV F9 + F26	primitivia	symmetria	meemipleksi
V F15 + F19	folklore	sovelaisuus	näkökulma
VI F16 + F13	luonto	viiva	evoluutio
VII F28 + F31	demoni	mittakaava	kognitio
VIII F5 + F27	sakraali	valo	uskomus
IX F4 + F7	balladi	rakenne, pinta	kieli
X F24 + F29	legenda	viimeistely	replika
XI F18 + F21	sankari	asema	kilpa
XII F8 + F17	traaginen	ykseys	gender
XIII F6 + F22	pastoraali	mittasuhteet	väestö
XIV F2 + F3	ylevä	tasapaino	altruismi
XV F23 + F30	eksotia	muoto	innovaatio
Fokus kombinatoriikka	eleellisyys + satu	liike/koko	imitaatio/humpuukki

Kuva. Terminologiaverrokit systeemisinä rinnastuksina.

Fokuksen prinsiipit ovat liikerata ja kokoluokka, tähdellisiä termejä kosmoksen koostumusta ajatellen. Jatkokehittelyyn jää taulukon tulkintamahdollisuudet, mutta arvauksena ja esi-esimerkkinä voisi mainita vaikka merkityslajin rajat XV, jossa tietämyksen rajat muodostuvat vallitsevan virallisen käsityksen puitteissa. Rajojen rikkominen ja venyttäminen on tietoisuutta laajentavaa ja kehittävää pohjimmaiselta merkitykseltään, siksi meeminä on innovaatio. Galileo Galilei muutti kosmologiaa paljastuksellaan aurinkokeskeisyydestä. Aurinko ei kiertänyt maata, vaan maa aurinkoa. Ehdotettu meemi sai kaanonväen hermostumaan, eikä uutta tietoa tahdottu ensin hyväksyä lainkaan. Viestintuojaa kohdeltiin kaltoin. Mitä vastustuksen muotoja tämä uuden kohtaaminen saikaan, on historiaa. Rangaistuksena oli kuolema F30, koska myytti maakeskeisyydestä haluttiin säilyttää. Rangaistusfunktio toimii meemien kentässä laajemmin kuin tavallisesti on totuttu ajattelemaan. Erilaiset hybrikset ja kausaliteeti sekä sanktiot ovat samaa sarjaa tässä suhteessa. Kyse on oikeastaan kostautumisesta, joka seuraa tiettyjä tekoja ja päätöksiä kohti uutta tuntematonta.

Esimerkki käytettävyydestä

Listausten toistuva esittäminen on tarkoitettu koostavaksi työvälineeksi. Kun tarkasteltavana on esimerkiksi muoto, tai muotoseikat, ongelmaa voi lähestyä erilaisten rinnastusten avulla. Veedisenä prinsiippinä muoto saa rinnalleen innovaatiomeemin, eksotiamyteemin ja ymmärtämislajin "rajat" ja myyttiahiona lohikäärme/käärmeen, joka on tulisymboli. Meemimiksauksen logotunnuksena on sihteerilintu Sagittarius Serpentiarus, jolle on kosmisena vastineena helppo nähdä tähdistö Käärmeenkantaja Ophiuchus. Sihteerilintu tappaa ja syö käärmeitä, karhu Ursus Arctos rinnastetaan koirana ja sykkö sanankieltona käärmeeseen.

F23 + F30 funktiot	eksotiamyteemi	muotoprinsiippi	innovaatiomeemi

ML XV Rajat	MUOTO - LOHIKÄÄRME/KÄÄRME

Taivaanvalojen hehku ja hohto astraalimyytteinä ja -meemeinä saatu aihioitua. Jatkoon jäävät keskisen ja alisen maailman koostumus ilmatieteenä, maantieteenä, geologiana, jossa vuodenkierto ja vuodentulo ovat kytköksissä tähtitaivaan kiertoratoihin, sen merkittävimpiin taivaanvaloihin aurinkoon ja kuuhun. Koska tekstissä on vielä käsittelemättä emootioiden osuus myyttien synnyssä, niin ydinsisällön muotoiluun voi soveltaa emootiokaavan eli menestystarinakaavan funktiointia. Samalla ilmenee, ettei mekaaninen soveltaminen onnistu, koska hypoteettinen jako on tässä vaiheessa muuttunut jo jäsentyneemmäksi kombinaatioksi.

F30. **Seuraamukset** (rangaistus)
F30. Rangaistus. Konna tai valesankari karkotetaan, surmataan, tekee itsemurhan jne. Tämäkin funktio toteuttaa oikeudenmukaisuutta. Paha saa palkkansa.

F23. **Auttajat** (yllätystekijä)
F23. Saapuminen tuntemattomana. Sankari toimii valeasussa ja vaatimattomassa roolissa. On vain ajan kysymys, jolloin sankarin todellinen arvo paljastuu ja hän saa prinsessan ja puoli valtakuntaa.

Teoreettisen muodon arviointiin sopii vaikkapa Mary Douglasin Puhtaus ja vaara-Rituaalisen rajanvedon analyysi, jossa tutkija toteaa: Näkemykseni mukaan nimittäin rituaalinen saastuminen syntyy muodon ja sitä ympäröivän muodottomuuden välisestä vuorovaikutuksesta. Saastumisen uhka syntyy muodon kyseenalaistuessa..Tämän mukaan muodostuu onnea ja epäonnea hallitseva voimien kolmikko. Primitiivisten kosmologioiden tarkastelua varten tehty kolmikantainen hahmotelma kärsii tosin poikkeuksista, jotka ovat liian merkittäviä sivuutettaviksi. (Douglas 2000: s. 169-170). Kalevalan Kullervon kosto kertoo vanhasta nostokarhuperinteestä, jossa tietäjä nostattaa karhun vihollisensa karjan tai hengen menoksi. Tietäjän apueläimenä voi myös toimia käärme, molempien nostatettujen apueläinten

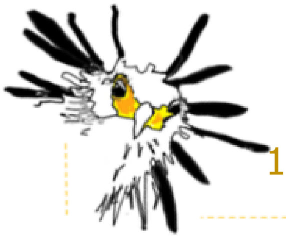
kiertoilmauksena, sanankieltona on käytetty kehotusta, mene koira kotiisi so. palaa lähettäjäsi luo. Auttajana toimii yleensä vastamagiaa harjoittava erityishenkilö ja tulee palkituksi. Innovaatiomeemiksi oikeuttanee kohdan seuraava intiaanitarina, ja Claude Lévi-Straussin nerokas termiehdotus zoemasta.

M362. Macushi. Orionin vyön, Venuksen ja Siriuksen alkuperä

Olipa kerran kolme veljestä, josita vain yksi oli naimisissa.
Toinen poikamiehistä oli komea ja toinen niin ruma, että hyvännäköinen veli aikoi tappaa hänet, joten hän kiipesi urucupuuhun (Bixa orallana) tekosyynä kerätä siemeniä
etuna se, että hän istui oksalla, josta sitten työnsi keihään veljensä kehon läpi. Haavoittunut kaatui maahan ja kuoli. Murhaaja leikkasi ruumiista jalat poikki ja meni tiehensä. Jonkin ajan kuluttua hän tuli takaisin rikospaikalle, jossa tapasi kälynsä. -Mitä käyttöä näillä jaloilla on? sanoi mies, paitsi syöttää kaloille? Niin hän heitti ne veteen, missä ne muuttuivat jättikaloiksi (surubim). Loput ruumiista lojui vielä maassa, mutta sielu kohosi ylös taivaalle ja siitä tuli Orionin vyö – keho keskellä, ja jalat molemmin puolin. Murhaaja muuttui Caiuanonksi, planeetta Venukseksi. (Kaiuanóg oli löyhkäävien eläimien nimitys)

Oppossumia kuvataan intiaanimyytteissä eri kiertoilmauksin: mätäpeto, mätähäntä, ja kärtsyhäntä. Tupinamba-myytti kaksosista viittaa korostetusti samaan näkökulmaan. Kun mies oli raiskannut Maire Atan vaimon, raiskaaja muutettiin pedoksi, jota kutsutaan kiertonimellä Sarigoys, eli ihminen, jonka iho on erittäin pahanhajuinen. Suomeksikin voidaan mädännäisyys ulottaa luonteen ominaisuudeksi, roistomaista tai lurjusmaista henkilöä voidaan sanoa mädäksi tyypiksi - Se tyyppi on täysin mätä. Siinä missä Caiuanon verrataan oppossumiin nimen vertauskuvallisuuden ja kiertoilmauksen kautta, suomalainen rinnastaa pahasti kieron ja pilaantuneen luonteen ja näädän. Hieman lievemmissä tapauksissa puhutaan rotasta. Tässä on selvä meemi, jota voisi nimittää zoemaksi, kielikuvaksi, jossa eläinkuvastolla on sanottavansa.

Tarina rinnastuu myös Juha Pentikäisen siperialaisshamaanilta kuulemaan tarinaan kosmisesta hirvestä, jolla oli kuusi jalkaa ja siksi oli niin nopea, ettei sitä voitu metsästää. Ylijumala leikkasi sitten pyynnöstä ylimääräiset jalat pois, ja niin hirvieläimistä tuli nelijalkaista riistaa. Millainen yhteys kätkeytyy leikattujen koparoiden tai ihmissäärien ja tähdistön synnyn välille, jää toiseen ajankohtaan tarkasteltavaksi.

12.5 Tähtimerkit ja eläinrata jälkiviisautena

Saatuani tekstirungon viimeistelyvaiheeseen ja sisällysluettelon valmiiksi, osoittautui että tekstikappaleita oli kaksitoita s(12) eli zodiakin, eläinradan verran, joten ajattelin ihan huviksi testata, onko alitajunta tehnyt työtä osaltani, koska alussa haaveilin jekusta rytmittää teos tähtimerkeillä ikään kuin skeptikkojen silmänkaivikiksi, koska astrologia on viime kädessä tulkinnan taitoa ja symboliikkaa. Ongelmaksi tässä osoittautui Ursus Arctoksen sijoittuminen kahdeksi eri merkiksi, Leijonaksi ja Skorpioniksi, mikä itsessään todistaa karhuun liitettyjen mielikuvien jakautuneisuutta yliseen ja aliseen. Leijonan vastapooli on vesimies, joka edustaa kosmosta, tämän työn keskeistä aihetta.

Tulkinnallisia luokitteluja voi tehdä monella eri tavalla. Eläinradan, zodiakin tähtimerkit jaetaan kolmeen ryhmään, johtavat, muuttuvat ja kiinteät. Jako perustuu vuodenkiertoon, johtava merkki aloittaa tai on aloittanut aiemmin kunkin vuodenajan, kiinteä merkki on kausi kukkeimmillaan, ja muuttuva merkki johdattelee asteittain seuraavaan kauteen: kevääseen, kesään, syksyyn, talveen. Jako selventää myös karhun roolia suomalaisessa mytologiassa ja folkloressa, koska sillä on kiinteä merkityksensä karjan tuholaisena kesällä ja nukkuvana sykkönä talvella. Kevät alkaa valvekauden, syksy horrostilan.

Näin ryhmitellen saadaan tekstin lajeiksi:

<u>Johtavat so. alkavat merkit:</u>

1. Telosprosessin alkuvaihe - Oinas = kevät

Oinas aloittaa eläinradan tähdistöt astrologiassa, ja se symboloi aloitteellisuutta ja päämäärätietoisuutta, myös sotaa ja kamppailua, tahtotilaan voittaa, taktiikkaa, sotataitoa.

7 Pitkähäntäisten taru - **Rapu - kesä**

Tähtimerkeistä kavalin ja kostohenkisin on Rapu, jonka vahvuuksiin kuuluu kirjallinen ja kielellinen kompetenssi. Etnoastronomian tarustoissa on kosten teema selkeästi esillä, monet ovat joutunueet tähtitaivaalle pakenemaan Heran kostoa.

9. Puheakti sosiaalisena liimana - Vaaka – syksy

Keskeinen merkki tässä työssä, koska edustan Vaaka-aurinkomerkkisyyttä eli sisäistä pyrkimystä tasapuolisuuteen ja sovittelevuuteen sekä kauneudentajuun. Kukeri syntyi Vaaka-siskoni innoittamana kuivahuopatekniikalla.

12. Kaanon ja kanonisointi - Kauris- talvi

Kauris on kärisijä, pessimismiin ja säästäväisyyteen taipuvainen. Parhaimmillaan viisas ja harkitseva johtaja, pahimmillaan roisto ja kade luuseri. Ahne. Systemaattinen. Päättäväinen.

<u>Kiinteät so. vallitsevat merkit:</u>

2. Mytoset myteemeinä -> Härkä - kevät

Härän merkki on vastapooli Skorpionin tähdistölle, Härän merkille on tyypillistä kauneuden, mukavuuden, vaurauden ja runsauden arvostaminen. Se että on msitä ottaa.

4. Ursus Arctos, tuonpuoleisen ruhtinas -> Leijona - kesä

Metsä on suomalaisessa kulttuurissa merktitävä meemi. Karhua kutsutaan kiertoilmauksissa metsäksi, jonka hallitsijana toimii Tapio. Leijona on savannien valtias ja vakiintuntu tähtimerkki, karhu sen analogia.

5. juumin ukko, juumin akka -> Skorpioni - syksy

Alkukantaisissa oloissa elävien peruspelkoja ovat raatelu ja myrkyt, jotka voivat tuottaa surman. Pohjoisessa ilmastossa myrkyllise Skorpionit eivät menesty, karhun merkilliset elintavat, talviuni ja raatelukyky tekevät siitä tämän tähtimerkin edustajan tuonpuoleisena, vaarallisena olentona.

3. Kosmisen koostumus -> Vesimies - talvi

New Age rinnastetaan Vesimiehen merkkiin. Sen planeerrahallitsijana pidetään Uranusta, joka kreikkalaisen mytologian mukaan liittyy universumin/kosmoksen toimintakenttään.

Muuttuvat so. kausivaihdoksen merkit:

11. Käsitteiden kertomaa - Kalat - kevät
Puolisoni on Kalat aurinkomerkiltään tähtikuvioissa, luonne kuvastuu kirjotustyylissä, jossa kallistuskulma vaihtelee vasensuuntaisesta pystysuoran kautta oikeasuuntaiseksi. On intuitiivinen.

8. Lehtisen lista - Kaksonen - kesä
Kaksosiin liitetään astrologiassa lehtimiesäly eli nokkeluus, vikkelyys ja laaja-alaisuus syvällisyyden kustannuksella. Uutistoimitukset ja tiedon popularisoijat ovat tätä sarjaa.

6. Kansanrunous ja astraalimeemit - Neitsyt - syksy
Kreikkalaisessa mytologiassa Neitsyen merkki vastaa Laraa, viljavuuden ja hedelmällisyyden suojelijaa, jonka merkitys on siirtynyt kansanuskomuksissa kodinhaltijaksi, laariksi. Ekei ole sattumaa, että suomeksi puhutaan viljalaareista. Kansanrunoudessa linnut ovat nuorten naimaikäisten neitsyeiden symboleita.

10. Suunta kosmoksen ytimeen – Jousimies - talvi

Jousimies on estraditaiteilijoiden ja virkamiesten merkki. Henkiseen ja maalliseen johtajuuteen yltävät vain harvat, joilla on sitten mahdollisuus vaikuttaa näkemystensä kautta yleiseen

mielipiteeseen ja maailmankuvan muodostumiseen. Merkki on optimistinen luonteeltaan, tuhlaileva.

Yllä oleva osoittaa työssä olleen sisäisen jäntevyyden, mikä samalla selittää karhun kaksijakoisuuden tekstijaossa. Juumin ukko ja akka viittaavat karhuun talviunillaan ja syksyyn jolloin karhu menee talvipesäänsä, jossa synnyttää poikaset. Syksyn vastapooli on kevät, jolloin karhu taas herää. Tämä saattaa selittää sen, miksi karhun kiertonimenö on soini, joka viittaa aurinkoon. Mielijohteesta mytologiasarjani esitöinä tekemäni Elias Lönnrotin sanakirjakooste toi esille karhun toisintonimien keskeisen merkityksen, joten myyttinen karhu on vallitseva piirre suomalaisessa mytologiassa kuten Juha Pentikäinen on sen oikein oivaltanut ja esille tuonut monessa eri yhteydessä. Sumeakielisyys karhusta puhuttaessa on ollut käytänne eräkielessä nykyaikaan saakka. Ursus Arctos on Pohjantätenä pohjoisten kansojen zoema, joka liittyy sekä karhun syntytarinana että peijaisrunona taivasmaailmaan.

Prosessin alkuvaiheissa oli teleologia esilllä ja sen ohella lingvistis-semanttinen tarkastelu. Varsinainen alkusysäys aiheelle oli Sakari Lehtisen planetaario-opas, jossa konstellaatiot ja länsimaiset astraalimyytit oli yhdistetty ja kanonisoitu pysyväksi järjestelmäksi. Transformatiiviseen muutostilaan sijoittuvat tekstit kertovat käsitteiden ja listausten merkityksestä rakenteen paljastamisessa. Tämä kaikki muodostaa verrattain monimutkaisen, ergodisen rihmaston, jossa kohokohdat loistavat enemmän tai vähemmän valovoimaisina. Minkä magnitudiluokan omavaloisuus tekstistäni loistaa, jääköön toiste zoomattavaksi.

JÄLKISANAT

Aiemmissta korpusmaisuus-sarjan osissa on pyöritelty modaliteetteja luokittelun ja tulkinnan välineenä. Tähän asti niitä on onnistuttu välttämään. Esipuheen kappaleiden hashtagit testautuvat osuvuudeltaan helpoiten modaliteettijaolla, eli kolmiajolla kuten alussa vihjattiin. Listaus on ryhmiteltävä kolmeen ryhmään modaliteetteja varten.

1) Muukin kivet, Pentin tupa; tellus & taivasikävä kuuluvat uskomisen modaliteettii, nämä asianasisällöt muodostavat tämän kirjan keskeisen aihepiirin, koska nimet viittaavat kosmokseen, astraalimytologiaan ja sellaisena kuuluvat uskomisen modaliteettiin. Toiseen ryhmään kuuluu kolmikko 2) konsensus, koherenssi, abjekti, sanat kuuluvat tietämisen modaliteettiin, onhan kyse sivistyssanoista, käsitteistä, termeistä. Kokonaisnäkemys on listattu taulukkoon seuraavasti.

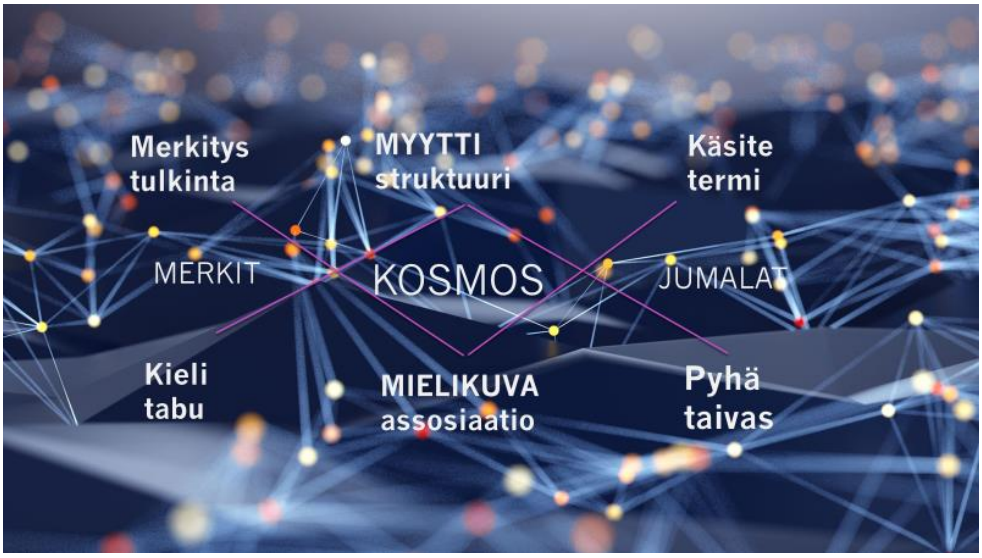
Muukin kivet, Pentin tupa, Tellus taivasikävä -> uskomisen modaliteetti KOSMOS, ASTRAALIMYTOLOGIA
Konsensus, kohrenssi, abjekti -> tietämisen modaliteetti KÄSITE; TERMI
Ugrame&universaalit, veediset prinsiipit, korpusmaisuus-trilogia -> täytymisen modaliteetti MIELIKUVA, INDEKSAALISUUS, ASSOSIAATIOT
Kalliot, kalliomaalausket, hiisi -> tahtoinen METAFORA, SYMBOLI, EMBLEEMI
Elämä, puu, ylinen -> voimisen modaliteetti SYNTYTARUT, MYYTTI
Tulkintatavat, dieltantti, merkki -> olemisen modaliteetti TULKINTA, MERKITYS
Väinämöisefekti, kiertoilmaus, (toisinto)nimet -> tekemisen modaliteetti TABU, NIMET, KIELI

Kuvio. Esipuheen hashtagit modaliteettijaolla tarkasteltuna.

Sellaisenaan listaus on mielivaltainen jaoltaan, joten sen mielekkyyttä on testattava tiivistämällä saatu aines kohti ugramea. Seitsemästä modaliteetista voidaan ryhmitellä esiin rakenne, jossa 1) kosmos, 2) termit (sanat), 3) kuvat (mielikuvat), 4) pyhä (”taivas”) 5) myytti eli struktuuri, 6) tulkinta, merkitys sekä 7) kieli, tabut rinnastetaan aisapareiksi.

7) kieli, tabut	käsite, sana (2
5) myytti, struktuuri	kuvat, mielikuvat, assosiaatiot (3
6) tulkinta merkitys	pyhä, taivas (4

1) kosmos, astraalimytologia.

Kuvio. Ugrame-kaavio esipuheen hashtag-sanoista muodostuvasta maailmasta ja sen meemipleksistä.

Tulkinta esipuheen asiasanoista testautuu viime kädessä, mikäli saadusta kiteytyksestä muotoutuu jollain tavoin otsikoinnin mukainen ymmärrettävästi tulkittavissa oleva ugrame. Kuvion taustalla on Claude Lévi-Straussin ja A.J. Greimasin kehittelemä myyttien struktuurin tulkintatraditio. Ihmisten mielikuvien ja kielikuvien galaktinen kosmos muotoutuu sanojen kautta. Kullakin filologialla on oma näkemyksensä asioista, osin havaintoihin perustuen. Pohjoisen pallonpuoliskon tähtitaivas on toisen näköinen kuin eteläisen, joten suomalaisesta mytologiasta puuttuu Etelän ristin pohdinnat, ja eteläisellä pallonpuoliskolla ei huomioida tähtitaivasta samoin perustein kuin pohjoisessa. Kuviossa on toisellakin tapaa hahmoteltavissa selkeä duaalisuus.

Ugramen välitilat x1 ja x2

voi tulkita kahdeksi katsantotavaksi, joista merkkeihin liittyvä on semioottista tulkintaa, ja jumaliin liittyvä mytologista tulkintaa. Kieli tabuineen ja termeineen, käsitteineen on vuorovaikutuksessa toisiinsa. Merkkien kautta sana ikään kuin eksistoituu, sana tulee lihaksi, ilmeiseksi. Pyhän käsite on arvolatautunut merkitykseltään, ja vahvasti tulkinnallinen merkitykseltään. Jos tästä tahoo tehdä semioottisen neliön, niin fokukseksi keskiöön jää x1+x2 eli jumalien merkit ja merkitys ihmisen elolle ja elonkaavan ohjailulle merkityavaruutena mielikuvien ja myttien kautta.kautta.

Alkuteksteihin kuuluu myös teleologisen käsite, millä tarkoitan teloksen kahtalaista aikajanan luonnetta. Päämäärä, johon pyritään, on tiedettävä jo alussa, mutta vasta lopussa voi nähdä onnistuiko tavoitteiden saavuttaminen. Tavoitteena on ollut tehdä korpusmaisuuden kolmannessa osassa selkoa astraalimyyttisestä näkökulmasta mytologiaa. Tähtitieteen popularisoinnissa kunnostautunut Tyson on viitannut kirjassaan Tähtitiedettä kiireisille astrofysiikan keskeiseen käsitteeseen pyöreyteen, joka on osa muotojen kavalkadia. Pyöreä on hioutuneisuudessaan lähinnä särmikkään vastakohta, ja se on veedinen prinsiippi . Muoto voi tosin esiintyä myös tapana, doktriirina, jolloin se on lähinnä sääntö tai määräys ja kuuluu regiimimeemi. Lakitekstit puhuvat muotoseikoista, asiakirjan muoto on lähinnä sisältöä koskeva. Avaruuden kappaleiden päämuoto on siis pyöreys, mikä saattaa olla syynä noituuden suosimassa piirimuodossa. Rengasmuoto on sormuksena on suosittu myyttiaihe. Rotaatioon ja pyörimisliikkeeseen voi yhdistää myyttimeemeinä paljon muutakin kuin sammon. Tämä ilmenee mm. sanaketjussa nominista pyörä, jolla on verbijohdannaisia useita toisistaan poikkeavia merkityksiä.

Pyörä: pyöritellä, pyörittää, pyöriä, pyörähtää, pyörähdellä, pyöriskellä, pyöristyä, pyörtää, pyöristää. Tekeminen kohdistuu desimaalilukujen muuntoon suuremmaksi yksiköksi, kierimiseen, vierimiseen, peruuttamiseen, tanssimiseen, kääntelehtimiseen sekä lihomiseen mm. raskauden vuoksi. Meemilaji rinnastuu merkityksenä rajoituksiin, rajoihin. Vaikka avaruus on äärettömänä pidetty kaikkeus, niin ajatusmaailmalla on rajoitteensa ja rajansa. Taivaan tähdistöratoja on joissakin kulttuureissa kuvattu käärmeenä tai lohikäärmeenä. Sikäli alussa ollut meemirinnastus on toteutunut mielekkäästi. Suomalaisen mytologian kestoarvoituksen sammon melko varma merkitys liittyy rotaatioon, pyörivään liikkeeseen, mikä viittaa tähtitaivaan kiertoratoihin. Kehässä on ollut myös siivatta-rattaana tunnettu ilmiö, minkä arvelen tarkoittaneen eläinrataa. Sanaketjutus-tekniikkaa hyödyntäen voi saada joskus otteen tarkasteltavasta ilmiöstä.

PYÖRÄ/ PYÖREYS PYÖRIÄ PYÖREÄ YMPÄRIPYÖREÄSTI Merkitys sanaketjussa muodostuu seuraavaksi. Ratas vierii kehää pyörien. Erilaiset piirileikit ja noitaympyrät saavat osan maagista merkitystään tästä kosmisesta pyörivästä liikkeestä. Ei ole sattumaa Ritvalan helkavalkeitten piiritanssit. Shamaanimatkat kuljetaan usein joko lentäen tai uiden, mikä viitannee aliseen ja yliseen maailmaan. Välissä on ihmisten tuntema ja havainnoima maailma, keskinen kahden maailman välitilassa, jossa ihminen elää elämäänsä liminaalitilassa. Keskisen maailman kentällä talviaikaan kalevalaiset sankarit kulkevat hiihtäen, kesällä soutaen. Rohkeasti rinnastaen voisi ajatella lennon ja hiihdon olevan paralleelit ja uinnin ja soudun olevan vesillä liikkumisena alisen kanssa tekemisissä. Lumi on vettä, joka sataa maan päälle, joten se sopii hyvin ihmisen maailman liikkuma-alan symboliksi.

ML XV	innovaatio	eksotia	MUOTO	LOHIKÄÄRME/KÄÄRME

404. Alkuteksteissä viitattiin myös nominien ja verbien jakoon eri näkökulmista, joista hyödyllisin tarkastellun aiheen kannalta on motiivirealiteetti. Myyteissä on usein moraalinen aspekti mukana. Kriminologiassa motiivirealiteetti jakaantuu tutkintaan eli poliisityöhön, jossa selvitetään ensin rikoksen motiivia eli syytä ja hankitaan todisteet, joiden mukaan syyte laitetaan käsittelyyn ja koittaa mahdollisesti rikos ja rangaistusvaihe tuomiovallan taholta. Tuomiovaiheessa on nimettävä rikos, jotta teosta säädetty rangaistus voidaan antaa.

Astrofysiikassa Tysonin mukaan on enrgiataloudellinen ihannemuoto pyöreä. Taivaankappaleiden toiminnan tarkasteluun ei sovellu sama kuin ihmisiin ja heidän tekoihinsa. Avaruuden matkaajien pyöreys selviää tarkastelemalla kohdetta aktorikvalteetin näkökulmasta. Eri muotoiset taivaankappaleet kiertävät rataansa niille ominaisin liikkein. Astraalimytologisesti planeetat ovat aktoreita, toimijoita, joilla uskotaan olevan ominaislaatunsa vaikutukseltaan ja tarinoiltaan. Astrofyysisesti kvaliteettia kuvataan toisin määrein.

Nominaalinen näkökulma		Verbiaalinen näkökulma
Kronotooppi	AIKA	ajoittaa
Aktorikvaliteetti	EMERGENSSI	koostaa ja luo
Motiivirealiteetti	TIEDE	tutkii.

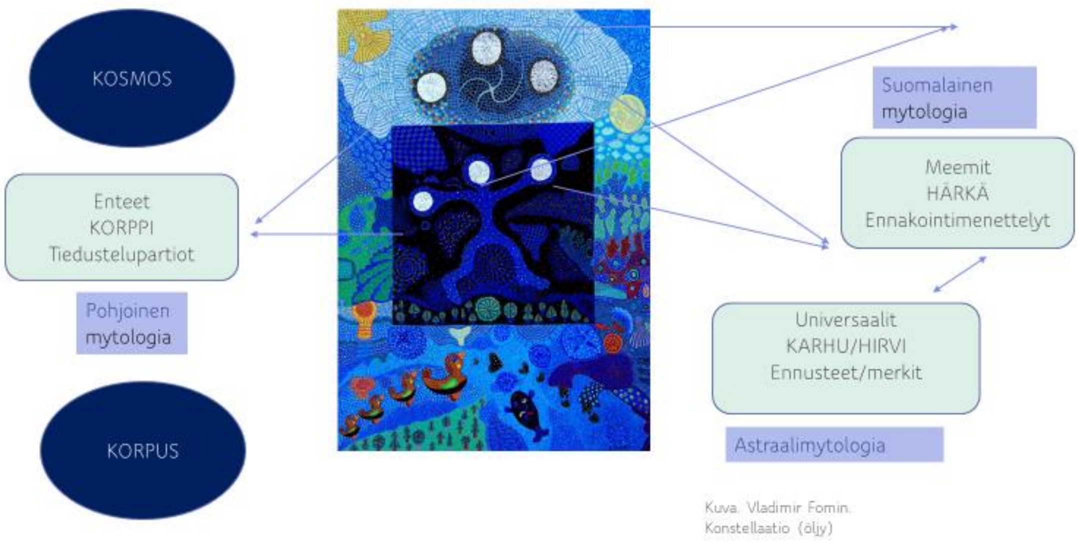
Ihmisten ja Telluksen näkökulmasta katsoen aikaa määrittävät Tellusta kiertävät planeetat, aurinko ja kuu. Semanttisesti on mielenkiintoista suomalainen tapa päivitellä, eikä kyseessä ole dokumenttien päivitys, vaan ihmettely, jota myös siunailuksi kutsutaan. Päivittely on lähinnä ihmettelyä, jonka rinnakkaistermit viittaavat ihmisen maailmaa ylempiin kerroksiin. Voi mun päiviäni, on lähinnä valitus, mutta Hyvä isä sentään! on jo siunailevaa ihmettelyä. Erilaisia interjektioita kosmosta kohti on lukuisia, kuten: Voi taivahan talikynttilät! (tähdet) tai Taivas varjele! Taivaan tähden, mitä ihmettä! Tuon täyteistäkö tänne telläät. (tuonpuoleisen

voimat). Eri näkökulmat kertovat milloin, millainen ja miksi jokin ilmenevä on maailmaan eksistoitunut.

Aikomukseni oli liian kunnianhimoinen rajalliseen resurssiini nähden. Osoittautui varsin pian, että minun edes jonkinlaiseen lopputulokseen päästäkseni olisi pitänyt omaksua nopeasti geologian, meteorologian, astrofysiikan ja arkkitehtuurin kieli ja mieli. Joten kaavailu jäi sikseen, ja keskittyi oleelliseen eli 1) pohjoisen mytologian, suomalaisen mytologian ja astraalimytologian suhteisiin. Hirvi jäi tarkastelussa vähemmälle, koska se aivan ilmeisesti liittyy oleellisesti kalliotaiteen ja siten myös geologian maailmaan. Härkää ja sen astraalis-henkistä merkitystä on peilattu vaihtoehtotutkijan Pekka Ervastin ajatuksiin sekä aasialaiseen viisauskirjalliseen opukseen Kymmenen härkää.

Karhua on nimiotsikon mukaisesti käsitelty monista myyttisistä näkökulmista, tulos osoittaa, että karhua voi suomalaisessa mytologiassa todella nimittää tuonpuoleisen ruhtinaaksi, vaikka suuri osa myyteistä ja niiden merkityksistä on kadonnut. Kansanrunojen peijaisrunoissa mainintoja kiertonimistä on runsaasti. Sumea kieli ja kiertoilmaisut ovat olleet kantava teema tässä työssä. Kiertonimet voi karkeasti luokitella a) eufemismeihin, jotka ovathellittely- tai lyylittelynimiä b) sanakieltoihin, jotka ovat tabupohjaisia sekä c) toisintonimiin, jotka ovat kuvailevia, erlaisiin ominaisuuksiin kohdistuvia nimiä.

Artefakteina, meemeinä tähdistöt eivät ole pysyneet samoina, koska sekä nimet että tähdistöön kuuluvat tähdet ja tarut ovat vaihdelleet etnoastronomisissa käsityksissä paljon. On myös viitteitä siitä, että taito tulkita tähtien kieltä on koettu tietäjien salatiedoksi. Eepos on sankaritarina, elonkaava perustuu Proppin satukaavaan ja menestystarinoiden emootiostruktuuriin. Rakenne luo muodon, jossa tarina ilmenee. Tarinoilla on kaavansa, mutta kombinatoriikan käyttö ja voima on suuri etnoastronomiassa. Kauniin Assawakon tarina tropiikin myyteissä vastaa länsimaista Afrodite-tarustoa. Osaltaan tähän työhön varmaan on johtanut sekin, että olen astrologiassa nousumerkiltäni olen Käärmeenkantaja. Kiitän lämpimästi taiteilija Vladimir Fominia suurenmoisesta työstä ja luvasta julkaista innoitukseni lähde kansikuvana. Voi sanoa, että tämän työn myötä löysin uuden maailman, ja jatko-osa toivottavasti tulee. Siihen on varattuna taivaanvalojen tarkastelu auringon, kuun ja ilman muutteiiden transformaatiot ympäristö- ja maaperäkysymys huomioiden.

Kuvio. Aiesopimus tiseni kanssa.

Tietohippu 3 Telos II.

Alussa olevan sisältöaihioinnin lopputulema on tässä vaiheessa selvillä ja arvioitavissa, miten kolmikanta toteutui. Millaisia älynväläyksiä syntyi, mikä jäi epämääräiseksi ja konstikkaaksi ymmärtää. Epäilemättä kaksi viime mainittua vaihtelle lukijan itntressien., tottumusten ja harjaantuneisuuden myötä. Haasteena on erilainen tapa tuoda ajatukset julki.

BLAST = Leimahdus (älynväläys, neronleimaus)
FUZZY = Sumeus (asteittainen, hämärä, epäselvä)
PURPLE = Konstikkuus (monimutkainen, korukuvioinen)

Alla punaisella merkitty uussanoitus kunkin kappaleen intentioista ja taustamerkityksistä..

1 tulkintatavoista -> arvottamisen vaarat => HYVÄKSYNTÄ
2 diletantit -> asianharrastajan arvo ja arvokkuus => ARVOSTUS
3 korpusmaisuustrilogia -> Kosmisen koostumus, III osa = KEHITTELY
4 konsensus -> yhteisnäkemys, yksimielisyys => STAGNAATIO
5 väinämöisefekti -> luovuus, bricoleur => VILLI AJATTELU
6 ugrame, ***universaalit*** -> yleismaailmalliset rakenteet => STRUKTUURI
7 veediset prinsiipit -> intialaiset kuva-aiheopit => VISUALISOINTI
8 Muukin kivet -> joululeikki ja siirtolohkareet => KALLIOMAALAUS
9 Pentin tupa -> tähtiin vievä kansanrunomotiivi => KOSMOS
10 kalliot -> suomalainen peruskallio ja pystykalliot => ETNOASTROMOMIA
11 elämä -> myyttinen vastapooli kuolemalle => VESI-TULI ELEMENTIT
12 puut -> palvonnan kohteina => KOSMOGRAFIA
13 hiisi -> lehtometsä, myyttinen olento ja paikka => HIISI
14 kalliomaalaukset -> hirviaiheet kosmossymboleina => ZOEMA
15 koherenssi -> yhtenäisyys, johdonmukaisuus => SISÄLTÖMOTIIVIT
16 merkki -> viestinnän väline => SIGNUM
17 ylinen -> taivasmaailma kansanuskossa, tallin vintti => TUONPUOLEINEN
18 Tellus, taivasikävä -> maa, taivas, koti => LOKAATIO
19 kiertonimet -> sumeaa kieltä = EUFEMISMIT
20 nimet -> tilannevaihtelu, identifiointi (yksilöinti ja kuvaus) => KVALITEETTI
21 abjekti -> huomiotta jäänyt kohde = RAJAUS

Kaikkia aihepiirejä on jollain tavoin käsitelty tai sivuttu tekstissä. ristillisessä perinteessä emyytti ylösnousemuskesta on keskeinen uskomus. Karhu, ursus arctos on ollut muinaissuomalasiten tuonpuoleisen hallitsija, jonka kodiksi on mielletty sekä Manala että Tunolea, maanlaiset kammiot ja avaruuden tähtitarhat sekä siinä välissä keskisen maailman tuonpuoleisuus elävänä metsänherrana, joka palautettiin peijaisten kalloriiteissä takaisin syntykotiin. Suomalaisten kalliomaalausten perussignum on kuitenkin hirvi, joka on karun puoliso hieros gamos tasolla. Stagnaatio on mielen jumi.

SANASTO

Termejä

Abjekti/o
Tässä termi poikkeaa taiteen ja kirjaaliisuudentutkimuksen abjektiosta ja ja abjektista jonkin verran yksinkertaisempaan suuntaa. Samaa voisi sanoa olevan ”hylättynä olemisen tila”, jonka errauspoika eli karhunpentu tietyssä iässä saa kokea, joskin rooli ovat vastakkaiset. Uroskarhu kokee äidin pennun uhkana ja vastenmielisenä, saattaa tappaakin poikasen. Karhu on tuolloin sananmukaisesti omillaan heitettynä maailmaan pärjäämään yksin. Abjektio tarkoittaa sananmukaisesti "hylättynä olemisen tilaa". Sanaa on tutkittu jälkistrukturalismissa jonain, joka luonnostaan häiritsee konventionaalista identiteettiä ja kulttuurin käsitteitä. Semiootikko Julia Kristevalle abjektio on inhon, kuvotuksen tai kauhun kaltainen tunnereaktioon, joka syntyy, kun jokin uhkaa minuuden rajoja, kuten esim. mätäneminen tai likaisuus. Pääsääntöisesti tässä tekstissä abjekti tarkoittaa mitä tahansa torjuttua, unohdettua, aliarvostettua, kaltoin kohdeltua tai laiminyötyä kohdetta, joka ilmenee piittaamattomuutena ei niinkään tunnereaktioina.

Actsign
Toimintamerkki, joka esiintyy jollain tavoin toiminnassa keskeisenä tekijänä. Sitä edeltää presign eli edellysmerkki ja toiminnan kuvaus päättyy postsigniin, jälkimerkkiin. Tässä työssä postsignina on mm. jälkiviisaustarkastelu syntyneen sisällysluettelon pohjalta.

Aitiologia/etiologia
Syy-seuraustutkimus, joka selvittää tai selittää mikä on syynä johonkin. Synonyymi etiologialle. Etiologinen myytti selittää, jonkin alun syyn, antaa nimen, tai lajiominaisuuden selityksen, syntymyyttinä luo historian jollekin paikalle tai perheelle.

Analogia
Sanmankaltaisuussuhde

Bricolage
Struktuurianalyyttinen termi, jolla tarkoitetaan konkreettisen logiikkaa, jossa käytetään hyväksi havaintoja ja arkitodellisuuttaa päättelyjen pohjana, suomennettu myös ns. villiksi ajatteluksi. Yleensä kulminoituu erilaisiin etnisiin ajattelutapoihin, harjoittaja on bricoleur.

Delfoi-menetelmä
Tulevaisuustutkimuksen metodi, joka tehdään kyselykierroksilla, josta muodostetaan vaihtoehtoisia kehityspolkuja, skenaarioita tulevaisuudesta.

Emergenssi
Olemassaolon systeemeihin liittyvä käsite, joka tarkoittaa tietystä kokonaisuudesta nousevaa ja syntyvää uutta ilmiötä, ominaisuutta tai toiminnan tasoa.

Energeia
Elinvoiman liikkuminen, kiinalaisten Qi

Ergodinen
Sattumanvarainen, satunnainen; teksti, joka on haastavaa lukijalle monimutkaisuudessaan tai vaikeaselkoisuudessaa, kybertekstuaalisuus viittauksineen.

Ergodinen semioitiikka
Ergodista näkökulmaa käytetään yleensä matemaattisessa tai IT-tutkimuksessa, tässä työssä ergodista lähestymsitapaa on toteutettu semanttiselta kannalta. Miten merkityksen rakentaminen muodostuu rakenteena, rakenteesta, rakenteeksi.

Eksploratiivinen tutkimus

Vähän tunnetulle tutkimusalueelle kohdistuva kartoittava tutkimus, joka voi auttaa tutkimuksen suunnittelussa, kuten tiedonkeruumenetelmän ja kohdehenkilöiden valinnassa. Tutkimustapa soveltuu mm. pilottitutkimusotteeksi, mutta johtopäätöksiä on tehtävä varovaisesti. Johtopäätös on avoin, tuloksena voi olla sekin ettei ao. tutkimusongelmaa ole olemassa tai ettei sitä kannata suorittaa. Sillä on yhteyksiä prediktiivisen (ennustavan) analyysin kanssa, kun se keskittyy kerätyn datana tutkimiseen.

Eksploratiivisessa tutkimuksessa käsitteitä ei välttämättä pystytä määrittelemään aikaisessa vaiheessa tutkimusta. Tutkimuksen kulkua voidaan hahmotella tiedon kertymisen kuvuaksena.Eksploratiivinen tutkimus soveltuu tilanteisiin, joissa on tarkoitus tutustua ilmiöön tai saada siihen uusia näkökulmia tutkimustehtävän tai hypoteesien täsmällisempää muotoilemista varten. Eksploratiivinen tutkimus tuottaa tutkijalle kokemusta, joka auttaa varsinaisen tutkimuksen muotoilua. Tässä työssä on koeteltu prepanamerikkalaisen kaavan soveltuvuutta astaalimytologiaan. Osoittautui ettei tähtitaruja voi erottaa antiikin mytologiasta eikä luonnonkansojen etnoastronomisia käsityksiä elinpiiristä ja sen ympärsitöstä ja vuodenkierrosta. Aurinko ja kuu vaikuttavat oleellisesti vuoden ja päivän kiertoihin.

Etnoastronomia

Kansanomainen käsitys tähtitaivaan olemuskesta ja siihen liittyvät tarinat.

Emuu — Jonkin eläinlajin syntytarussa kuvailtu lajin kantaisä tai äiti, lajin haltija.

Epiteetti — Kalevalaisessa runoudessa nimeen lisätty vakiomääre, esim. lieto Lemminkäinen, vaka vanha vaka vanha Väinämöinen.

Futurolokinen

Erottaa tarkastelun skenaariopohjaisesta tulevaisuuden tutkimuksen tavasta kohti surrealistista otetta, jollaisena se voi sisältää myös irrelevantteja aineksia tulkinnan osana.

Koherenssi — Sisäinen yhdenmukaisuus, yhtenäisyys tai samankaltaisuus ja järkevyys.

Intentio — Pyrkimys tai tavoite

Juma — Elää voimasanoina ja agressiiveina. Voi juma! Jumatsukka! jumalauta! Jumankekka! Jumavita! jne. Mahdollisesti jumala-sanan alkuosa, voi olla kantasana karhujen emuille juumin ukolle ja akalle. Olla jumissa on olla kiinni jossain, mistä ei pääse pois.

Kesäkolmio — Tähtimuodostelma, johon kuuluvat tähdet Altair, Spica ja Vega. Mahdollinen todiste kalevalaisten runojen alkuperästä astraalimyyttisinä tarinoina.

Kielastaja — Kalevalassa on kaksi neitoa, jotka nimittävät Väinämöistä kielastajaksi eli valehtelijaksi, pupun puhujaksi. Pesijätär Annikki, Ilmarisen sisko ei usko vesillä kulkijan selityksiä eräretkestä, eikä Manatar, manalan neito usko syytä, mikä tuo Väinämöisen Tuonen oville. Tämä Kielatajataru sopisi hyvin tähtitaivaan kesäkolmion astraalimyyttiseksi kuvaukseksi.

Kihovauhkonen

Itä-Suomessa tunnetaan nimellä vihovauhkonen ja vastaa nykykäsitteenä ylivilkasta persoonaa ADHD:tä. Kihovanskoinen on yksi Kalevan pojista, eli jättiläisistä, joita aiemmin pidettiin jumalina.

Konsensus — Yhteisymmärrys, jonkinlainen yksimielisyys, jossa enemmistön päätös pyrkii huomioimaan myös vähemmistössä olevat mielipiteet

Konstellaatio Tähtikuvio, joka muodostaa jonkin kuvitellun hahmon siihen mukaan otetuista tähdistä. Kuviot on virallistettu, pienemmät ja epävirallisemat tähtikuviot ovat astromeja.

Korpusmaisuus
Liittyy vertauskuvallisuuteen esimerkiksi ihmisestä kosmoksen tai rakennuksen vertauskuvana, tekstinä, symbolina, ja jossa keskeisenä toimijana on valittu korpus sekä näkökulma, josta sitä tarkastellaan.

Myrrysmies On sekä shamanoivan tietäjän että kuolleen karhun luonnehdinta.

Myteemi Rakennejako, jossa on seitsemäntosita (17) myteemilajia kuten luontomyteemi, fantasiamyteemi. Tähtitaivas on osa luontoa, mutta se on yhtä kiinteä osa kulttuuria ja sen myyttejä. Astraalimyteemit ovat perinteisesti ankkuroituneet kanonisuituun tähtikuviostoon, joita nykyään on 88 tähdistöä. Osa tähtitaivaan myteemeistä on jo kadonnut. Meemiä voisi ajatella myteemin subtekstiksi ja se on geenin kulttuurinen vastine. Meemin synnyllä on mekanismi ja sillä on muoto, joskin usein vaikea hahmottaa. Myteemi on luonteeltaan tekstuaalinen ja uskomuksellinen, meemi on aihio, josta myteemi syntyy.

Onnervoinen Kalevalaisessa kansanrunoudessa oravasta (*Sciurus vulgaris*) sumeakielinen nimitys. Työssä on käsitelty karhusta kiertoilmauksia ja niiden merkitystä tutkimukselle. Onnervoisen etymologia vaikuttaisi jollain tavoin kiertyvän nimeen Ursula vähän samaan tapaan kuin Helena tai Elina tulee hirven nimestä.

Paralleeli Rinnakkaistapaus, -ilmiö, -muoto, samansuuntainen

Peijaiset Karhunpeijaiset ovat jo unohtunut metsästysriitti, hirvipeijaiset olivat vielä 1900-luvun lopussa elävää kansanperinnettä ja osin ovat edelleenkin. Karhunpeijaisrunoja on säilynyt Suomen Kansan Vanhoissa Runoissa ja Kalevalassa. Hirvipeijasriitti on yleensä kolmivaiheinen 1) sarveiset 2) kaatajaiset ja 3) peijaiset.

Prediktiivinen
Ennustettavuus, ennusteet

Serendipiteetti
Kykyä tehdä sattuman ohjaamia löytöjä, yleensä sellaisesta aihepiiristä, josta löydön tekijällä on laaja tietämys, sattuman kautta tehtäviä oivalluksia ja löytöjä, mitä ei ole etsimässä, onnekas sattuma, esimerkiksi merkittävä lapsus on serendipinen tapahtuma.

Skenaario Kehityslinja tai -polku, jossa esitetään näkemys tulevasta, yleensä kolmen eri vaihtoehtona, huonoin, paras ja keskimääräinen.

Stagnaatio Talouden tai kehityksen pitkittynyt jämähtäminen paikoilleen. Kehitys ei etene, ollaan jumissa.

Symbioosi Lajien välinen yhteiselo ja vuorovaikutussuhde, josta molemmat hyötyvät.

Teleologia Tulee kreikan sanasta telos, ”lopputulos”; logos, ”oppi”), eli tarkoitusperäisyys tai päämäärähakuisuus. Sanalla tarkoitetaan myös filosofista oppia, jossa pohditaan tarkasteltavan kohteen (esimerkiksi jonkin toiminnan) tavoitetta ja myös oppia esimerkiksi kaikkeuden eli kosmoksenrakenteen ja järjestyksen tarkoitusperäisyydestä.

Trizologia Perustuu Genrich Altshullerin TRIZ-metodin ajatuksiin, josta on muodostettu semanttinen menetelmä, jolla triadista muodostuu tetra, sekä edelleen tarvittaessa X:n avulla meemikaava.

Meettelyllä voidaan ratkaista kolmas, neljäs ja viides tuntematon merkitystekijä, jos tunnetaan kolme perustekijää. Edistyneemmät tarvitsevat vain lähtökohdan, jotta neljä eksää ratkeaa.

Tuonpuoleinen
Yleistelmi, jolla tarkoitetaan toiseutta jossain toisessa ulottuvuudessa, metsässä, taivaalla, maan alla, lintukotomaassa, barbmossa. Tuonilmainen on taivaan ulottuvukkissa oleva tuonpuoleinen, manalainen on maan alla oleva vainaa tai muut haamuolento. Muuttolinnut lentävät horisonttiin näkymättömiin tuonpuoleiseen lintukotoon, jossa kurjet ja pygmit taistelevat keskenään. Muuttosuunnistuksessa on Linnunradalla osuutensa. Sanonta talvi tulee joutsenen siiven alla, voi viitata sekä syysmuuttoon että tähtitaivaan merkkiin.

Ugrame
Sana esiintyy tekstissä 46 kertaa. Se on keskeistermi metodiikassa, jolla korpusta on tarkasteltu. Kehityksen esivaiheessa kuviolla oli työnimenä prepanamerikkalainen kaava, joka perustui Claude Lévi-Straussin intiaanimyyteistä tekemään struktuuriin.
Kaavalla on universaali luonne ja suomalainen mytologia on rakenteeltaan samantapainen, joten siitä tuo esiamerikkalaisuus. Koska on oletettavissa kaavan olevan alkujaan ugrilaista alkuperää, niin kaava sai nimekseen lyhenteen ugrame. Kaava muodostuu kahdesta vastakkain asetetusta triadista ja sitä voi soveltaa mm. prediktiiviseen ennustavaan, ongelmanasetteluun.

Virokannos
Yksi Ison härän tappajista, mystinen ja myyttinen hahmo, josta tuli vaahteran haltija.

Virolainen
Tietäjän nimitys, karhun peitenimi, joka johtuu samankaltaisuudesta tainnoksissa olevan tietäjän ja ammutun karhun asennossa maata myrryllään, kädet ojenenttuna pään yläpuolelle.

Väinämöisefekti
Luova teko, joka perustuu Kalevalan runoihin: Katselevi kääntelevi, mitä tuostakin tulisi.

Zodiac
Eläinrata, vanhemmalta nimeltään siivattaratas. Tunnetaan astrologiassa kahtenantoista horoskooppimerkkinä.

Tietohippujen sivistyssanat

Aktorikvaliteetti
Kehittämäni termi täydentämään kronotooppia (spatiotemporaalisuus). Viittaa nimensä mukaisesti toimijan/toiminnan laatuun.

Blast
Monimerkityksinen sana, joka on suomennettavissa lähinnä oivallukseksi eksploratiivista tutkimusotetta käytettäessä.

Fuzzy
Tyylillinen tapa käsitellä asioita, käytännössä ilmenee kielessä kiertoilmauksina, peiteniminä tabuolennoista. Markku Varis nimittää kiertoilmausten käyttöä sumeaksi kieleksi.

Etnoastronomia
Myyteissä ja kansanuskomuksissa esiintyvä maailmankuva ja tähtitaivaan käsitteistö.

Eufemismi
Kaunisteleva tai kiertelevä ilmaus, jolla pyritään välttämään liian jyrkän tai epämiellyttävän sanomista,

Hiisi
Suomalaisen mytologian keskeinen termi, joka viittaa eränkäyntiin, hirveen, uhrilehtoon, kallioon, mytologiseen hahmoon esim. vesihiiteen jne.

Kronotooppi Tunnetaan Vladimir Proppin luomana käsitteenä, Juri Lotman puhuu spatiotemporaalisuudesta, sananmukaisesti aikapaikka, liittyy teemaan aika ja avaruus.

Lokaatio Sijainti, paikallistaminen. Tähtikuviot paikallistetaan ja tunnsitetaan usein jonkin kirkkaimman tai helposti havaittavan tähden avulla.

Motiivirealiteetti
Toinen täydentävä tekijä kronotooppiin. Termi kertoo kausaliteetista, syy-seurasuhteista tai arviointiprosessita, mm. riskiarvioinnista.

Purple Anglosaksisen kirjallisuudentutkimuksen termi, joka viittaa koukeroiseen ja vaikeselkoiseen tyyliin.

Signum Merkintä, markkeri, osoitin.

Speireema Sanskritissa tunnettu kundaliinituli, käärmetuli, joka pyritään henkisessä kehtitymisessä herättämään.

Sisällysluettelon sivistyssanat

Astraalimeemi
Tähtiä koskeva, tähtiin perustuva, tähtiin liittyvä meemi, merkityksiä ja artefakteja esim. myyttejä, tähtikartoja ja uskomuksia.

Emotionaalinen
Tunteisiin liittyvä, tunteet muodostavat elonkaavassa ja elämässä oman järjestelmänsä toiminnan piireinä, myytit herättävät tunteita.

Foristiikka
Viittaussuhde joka jakautuu viiteen eri lajiin, olevaan, edeltävään, seuraavaan, ulkoiseen ja sisäiseen, perustuu humanistiseen tutkimustermiin ”phoric”.

Idolianalyysi Jumalkuviin ja palvontaan perustuva rinnastumenetelmä, jossa vanhat uskomukset saavat nykyaikaisia vastineita

Intuitio Vaistonvarainen näkemys, nopea sisäinen käsittäminen tai aavistaminen

Kaanon Ohjeistus tai säännöstö, jonka mukaan arvotetaan musiikkia, kirjoja tai esitystä, uskonnollisessa kielessä virallisten hyväksyttyjen tekstien luettelo.

Kanonisointi Katolilaisuudessa käytetty nelivaiheinen pyhimykseksi julistamisen prosessi. Menettely, joka on mahdiollsita ylesitää myös muun totena tai kunnioitettavana pidettävän määritteluprosesseihin, kuten esim. skeptikkojen järjen ja tieteen palvontaan tai jumalisuuden määrittely- ja ylläpitoprosesseihin.

Ketsuan pacha Aimara- ja ketsuaintiaanien mytologiaan perustuva maailmankuva

Kombinatoriikka Joukkojen osa-alueiden yhdistämisen säännöstö

Korpus	Valitun tekstiaineksen muodostama kokonaisuus, tekstikokonaisuus
Kosmos	Maailmankaikkeuden järjestynyt kokonaisuus, sama kuin universumi, tutkimus jakautuu kosmografiaan, kosmogoniaan, kosmologiaan ja eskatologiaan. Kosmologia tutkii avaruuden olemusta kokonaisuutena, kosmografia selvittää avaruuden ilmenemisuotoja ja siihen liittyviä piirteitä. Kosmogonia on alkurjähdysteorioiden ja muisen syntymyyttien ainesta, eskatologia taas edustaa maailmanlopun enteiden tutkimusta ja ennusteita. Termit sopivat sekä astrofyysiseen tutkimukseen että tekstuaalisuuden tutkimukseen.
Meemit	Kulttuurin merkitysalkio, joka tahtoo elää ja levitä, vastaa luonnontieteiden geeniä ja noudattaa samantapaista eloonjäämiskilpailua kuin geenit.
Meemistö	Sisältää perusaetelman, joko 15-kohtaisella merkitysjaolla tai 17-kohtaisella myteemijaolla. Eri korpuksissa on erilainen meemistö, kaikki 17 meemilajia ei ole aina hahmotettavissa tarkasteltavassa kohteessa. Usein kolme meemilajia toimivat yhdessä.
Mytonen	Korvaa perinteisen ja totutun jumala/jumalar termin suomalaisessa mytologiassa ja ilmaisee sukupuolen, Panu on naispuolisena Panutar. Tunnistemuoto, joka nen-päätteisenä on maskuliiniolio ja tar-päätteisenä feminiinen olio.
Myyttisyys	Perustuu sekä tarinoihin että uskomuksiin sekä täydentyy sananparsilla, kielikuvilla ja sananparsilla.
Noeettinen	Sisäinen ja herkkävaistoinen tietoisuuden tapa, erityisherkille ominainen ajattelutapa, joskus sekoitetaan salaopilliseen tietoon
Puheakti	Tutkijoiden Searle ja Austin tunnetuksi tekemä puhunnan lajien analysointi.
Runomatriisi	16-osainen matriisi, jossa käytetään hyväksi merkitysten kerroksellisuutta ja Tapahtuman merkitysavaruutta toiminnan, teon ja tavan välisenä vuorovaikutussuhteena, ergodisen semiotiikan perustyökalu, jonka alkuna voi käyttää CLA (Causal layered analysis) metodia.
Struktuuri	Rakenne, joka voidaan mallintaa yleiseksi kantavaksi voimaksi.
Symboliikka	Merkkitaito, jolla voidaan ymmärtää vertauskuvallisuutta ja merkin tarkoitetta
Telos	Päätös, tarkoite, jossa on sekä alkuasetelma aikomuksena ja tavoitteen (telos 1) sekä lopputuloksena, saavutuksena. (telos 2)
Telosprosessi	Alun ja lopun välinen toimintaketju, joka huipentuu jossain vaiheessa, tekstin luomisprosessi alusta loppuun.
Universaali	Ylikulttuurinen meemi, joka pohjimmiltaan on samankaltainen kaikissa ihmiskultturueissa kuten esimerkiksi perustarpeet.
Ursus Arctos	Karhun latinalainen nimi, polaarisen (pohjoisen) tähtitaivaan mahtihahmo, tekstin mytologisesti merkittävä nimikkoeläin, tuonpuoleisen ruhtinas, jolla on runsaasti kiertonimiä
Zoema	Etnotaksonominen, luokitteleva termi, jota Clade Lévi-Strauss on ehdottanut i otettavaksi käyttöön. Eläinkuntaan kohdistuva myyytinen aihe ja spesifi meemi.

Kirjallisuus

Allen Richard Hinckley.
The Star names Their Lore and Meaning; Dover Publications, Inc. ISBN 0-486-21079-0, 1963
Almeida Ileana, Haidar Julieta.
The Mythopoetical model and logic of the concrete in Quechua cultur: Cultural and trans cultural transation problems (Mytopoeettinen malli ja Ketsua-kulttuurin konkreettisen logiikka: Kulttuurisen ja transkulttuurisen tulkinnan ongelmia).
Barentine John S.. The Lost Constellaitons, Springer ISBN 978-3-319-22795-5, 2016
Bayley Harold.
The Lost Language of Symbolism, THe ORigins of SYmbols, Mythologies & Folklore Vol. I -II, Bracken Books,1996
Plunket Emmeline.
Callendars and Constellations of the Ancient World, Senate 1997 (original 1903)
Castrén Paavo. Antiikin myytit, Otava, 2017
Cornelius Geoffrey.
The Complete Guide to the Constellations. The Starwatcher´s essential Guide to the 88 Constellations, their Myths and Symbols. With full-coloure illustrations by Emma Harding, Duncan Baird Publishers, 2005 7 and the Starlore handbooks, an Essential Guide to the Night Sky, Chronicle Books 1997. Obs! Only Covers are different, both books are similar, the content is same in both books.
Dolan Marion.
Astronomical Knowledge Transmisiion Through Illsutrated Aratea Manuscripts, Springer, e- ISBN 978-3-319-56783-9, 2016
Douglas Mary.
Puhtaus ja vaara – Ritualistisen rajanvedon analyysi. suom. Virpi Blom ja Kaarina Hazard; Vastapaino, Tampere 2000

deGrasse Tyson Neil.
Tähtitiedettä kiireisille, esipuhe Esko Valtaoja, Aula & COsuom. J. Pekka Mäkelä 2018

Eratosthenes and Hygimus
Constellation Myths with Aratu´s Pahenomena, A new translation by Robin Hard, Oxford world´s classics 2015

Ervast Pekka Kalevalan avain, Suomalaista salatiedettä I, Teosofinen kirjakauppa ja kustannusliike 1916

Hard Robin, (transl.) Erastosthenes and Hyginus. Constellation Myths with Aratus´s Phaenomena, A new translation by Robin Hard, Oxford World´s Classics, 2015
Hautala Jouko.
Jumin keko, tutkielmia kansanrunosutieteen alalta. toim. Jouko Hautala, SKS 1960
Hiltunen Ari
Aristoteles Hollywoodissa – Menestystainan kaava, Gaudeamus 2010
Kailo Kaarina
Wo (men) and Bears – The Gifts of Nature, Culture and Gender Revisited, edited by Kaarina Kailo, 2008
Karhu J. Karhun synty, vertaileva tuktimus, Karhututkimuksia II, 1947

Karhun kannoilla – sympousimi, Pori 11.-13. marraskuuta 2005, toim. Clive Tolley

Kuusi Matti. Roolit ja särmät, Otava 1986

Kuusi Matti. Jumin keko ss. 112-143, Jumin keko Tutkielmia kansanrunosutieteen alalta, toim. Jouko Hautala, SKS Tietolipas 17, 1960

Koski Kaarina. Kuoleman voimat. Kirkonväki suomalaisessa uskomusperinteessä. SKS 2011

Lacrenet Manu
Blast – osat I ja II, Röykkiö ihraa ja Pyhän diilerin olemus, suom. Heikki Kaukoranta, WSOY 2011

Lagespetz Kari
Tarkoituksenmukaisuus elävässä luonnossa ja sen selitykset, Tieteessä tapahtuu Vol 16 Nro 8 (1998)

Levy David H. Tähtitaivas, Ihmeellinen luonto, johdanto Robert Burnham, toim John O´Byrne, Gummerus 1997

Lehikoinen Heikki.
Katkera Manalan kannu. Kuoleman kulttuurihistoria Suomessa, SKS 2011

Lehtinen Sakari. Tähtitaivaan tarinoita, moniste planetaariomateriaali, pdf www.ursa.fi, 2010

Lévi-Strauss Claude.
The Raw and the Cooked, Introduction to a Science of Mythology, Volume I, translated from the Grench by John and Doreen Weightman, Harper & Row, Publishers 1964

Lévi-Strauss. From Honey tpo Ashes. Introduction to a Science of Mythology, volume Two, translated from the Grench by John and Doreen Weightman, The University of Chicago Presss 1973

Lévi-Strauss Claude.T
The Origin of Table Manners,Mythologiques, Volume 3, translated from the Grench by John and Doreen Weightman, The University of Chicago Press., 1978

Lévi-Strauss Claude.
Naked Man, Introduction to a Science of Mythology, Volume 4, translated from the Grench by John and Doreen Weightman, Harper & Row, Publishers 1981

Lévi-Strauss Claude.
The Jealous Potter, translated by Bénédicte Chorier, The University of Chicago Press, 1996

Monroe Jean Guard and Williamson Ray A.
The Dance in the Sky, Native American Star Myhs

Nirvi R. E. Sanankieltoja ja niihin liittyviä kielenilmiöitä itämerensuomalaisissa kielissä, SKS 1944

Olcott William Tyler.
Star Lore, Myths, Legends, and Facts. Dover Publications, Inc. 2004

Mäensyrjä Pentti
Korpiemme kontio – Eilen, tänään, huomenna, Nostalgia-sarja, Otava 2. painos 2010

Pentikäinen. Juha.
Saamelaiset , Pohjoisen kansan mytologia, SKS 1995

Pentikäinen Juha.
Karhun kannoilla – Metsänpitäjä ja mies, Etnika Oy, 2005

Piekkola Hannu.
Kalevala. Matkaopas tähtiin. Hereticum

Pouru Laura et al. toimittanut
Pentti Malaska. Ennalta näkijä, edellä kulkija, Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry, pdf 2017

Rissanen Veikko
Kitusen kintereillä - Teos karhunkaatajasta. WSOY 1988

Råman Marita
Kielastaja, supisuomalainen mytologia, 2009

Salo Unto
Olevaisuus ja sen valtius, Muinaissuomalaisten maailmanymmmärrys, Kalevalasiet myytit ja uskomukset I, Amanita 2013

Salo Unto Tuoni, Pohjola, Taivas – Arkelogian ja kalevalaisten runojen tuonelat, Kalevalaiset myytit ja uskomusket III, Amanita 2013

Schefferus Johannes
Lapponia eli Lapin maan ja kansan uusi ja todenmukainen kuvaus, jossa esitetään..., latinan kielestä suom. Tuomo Itkonen. 2. p. Karisto 1979

Searle John. R.
Speech act: An essays in the Philosophy of language, Cambridge University 1969

Slone Thomas H.. One Thousand One Papua New Guinean Nights, Folktales from Wantok Newspaper, volume I: Tales from 1972-1985; Volume II: Tales from 1986-1997, Indices, Glosary, References and Maps. Translated and Edited Thomas H. SLone (original 1912 by Williams & NOrgate)

Staal Julius D.W.
The New Patterns in the Sky, Myths and Legends of the Stars,, 1988

Therman Erik Noitien ja paimentolaisten parissa, WSOY 1990

Uther Hans-Jörg
The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography osa I – III; I Animal tales, talese of magic, religious tales, and realistic tales, with an introducton; II Tales of the stupid ogre, anecdotes and jokes, and formula tales; III Appendices), Academia Scientiarum Fennica, 2011

Varis Markku. Sumea kieli. Kiertoilmauksen muto ja intentio nykysuomessa, SKS 1988

Vauhkonen Antti Kalevanpoika
Kihovauhkonen Kalevanpoika, ISBN: 9789529242658, 2008

Venkula Jaana
Tekemisen taito, kirjoittaja ja Minerva Kustannus Oy 2008

Wettenhovi-Aspa Georg Sigurd
Kalevala ja Egypti, Suomen kultainen kirja II, Salakirjat 2017, (ap. 1935)

Vinokurova Irina.
Vepsäläisten mytologis-uskonnollisista käsityksissä ss. 136-151, Vepsä.Maa,kansa,kulttuuri, toim. Lasse Saressalo SKS 2005

Kurssit:

Pitz-Koponen Maija, Veediset prinsiipit, Hartola, https://www.aava-art.fi/kurssit/
Hoppály Mihály, Etnosemiotiikka, Helsingin yliopisto, HY 1998
Halonen Ilpo, Filosofian luento, HY(poimittu 15.3.2019 Ilpo Halonen http://www.helsinki.fi/hum/fil/tietfil/Luento05.htm)

Julkaisemattomat lähteet:

Ilomäki Henni.
Eläinten nimittäminen ja luotnosuhde. Petojen roolit pohjois. ja rajakarjalaisissa kalevalamittaisissa runoissa. Seminaari 333, HY. 1966

Nettilähteet:

Alkuperäisten intiaanikansojen tähtimyytit/Etnoastronomia

https://www.slideshare.net/jcurtfernandez/ethnoastronomy-the-people-and-the-stars

https://sciencecases.lib.buffalo.edu/collection/sample-cases/pleiades.pdf

https://wheninbulgaria.wordpress.com/2016/03/14/%D0%BA%D1%83%D0%BA%D0%B5%D1%80%D0%B8-dance-of-the-mummers/ (poimittu 20.11.2019)

http://btvnovinite.bg/gallery/bulgaria/obshtestvo/surva-e-chast-ot-spisaka-na-junesko-za-nematerialno-kulturno- nasledstvo.htmlhttps: //www.slideshare.net/jcurtfernandez/ethnoastronomy-the-people-and-the-stars

Mystic tree of Life (The Speirema)

CRC World Dictionary of Plant Names: Common Names, Scientific Names, Eponyms, synonyms and Etymology

https://books.google.fi/books?id=HsGJDwAAQBAJ&pg=PA104&dq=speirema+Christian&hl=fi&sa=X&ved=0ahUKEwinx6_p9qrnAhVVrosKHVWZAk0Q6AEIPDAC#v=onepage&q=speirema%20Christian&f=false

Christian Kundalini Science

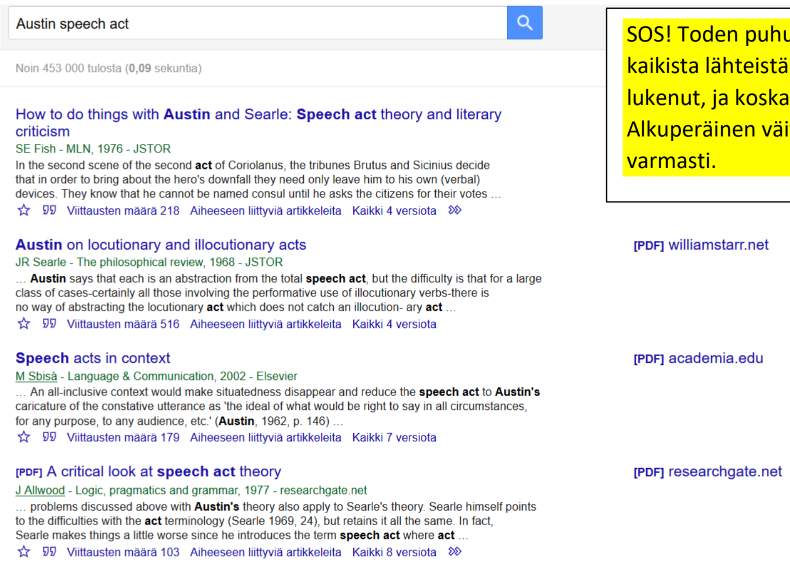
https://books.google.fi/books?id=-u6JDwAAQBAJ&pg=PP13&dq=speirema+Christian&hl=fi&sa=X&ved=0ahUKEwinx6_*p9qrnAhVVrosKHVWZAk0Q6AEIMjAB#v=onepage&q=speirema%20Christian&f=false*

Guirinus https://www.quora.com/What-was-the-significance-of-the-Roman-god-Quirinus poimittu 8.3.2020

Inca mythology

https://wikivisually.com/wiki/Pacha_(Inca_mythology)#Meaning_of_pacha; Poimittu 6.9.2019

Kalevala Uusi Kalevala (1849 vuoden versio) netissä: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/101044/Kalevala.pdf?sequence=1&i

SOS! Toden puhuen en muista, mistä kaikista lähteistä olen puheaktista lukenut, ja koska sovelluksen tekaissut. Alkuperäinen väite on kyllä olemassa, varmasti.

Kanonisointi https://fi.wikipedia.org/wiki/Kanonisointi

Lyhenteet:

SKS Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, www.finlit.fi ;

SKVR Suomen Kansan Vanhat runot, www.finlit.fi_Haku

Kuvat:

Välilehtien I ja II kuvat. Parikkalan patsaspuisto, kuva Kimmo Heikkilä

Välilehti III Parikkalan patsaspuisto. https://www.rantapallo.fi/matkailu/jenkkisivusto-listasi-suomalaiskohteen-maailman-kammottavimpien-paikkojen-joukkoon/poimittu 25.3.2020

Muut kuvat kirjallisuuslähteistä ja Studio meemimiksaus (Marita Råman, Samuli Råman)

Aion, Gaia ja vuodenajat

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Aion_mosaic_Glyptothek_Munich_W504.jpg poimittu 17.3.2020

Eläinrata ja sen symbolit

https://www.britannica.com/topic/zodiac, poimittu 18.2.2020

10 Myths About Solar Panels — Busted | Solar Power Authority

https://www.solarpowerauthority.com/10-myths-about-solar-power-busted ▾

Despite the overwhelming growth of residential solar installations, many myths remain about solar power. Here are the top 10 solar power myths — and the facts that refute these myths. Myth: Solar panels do not work well in cold climates. Fact: Most solar panels actually work best in cold, sunny conditions.Conductivity increases in cold temperatures, making electricity flow more efficiently ...

Solar deity - Wikipedia

https://en.wikipedia.org/wiki/Solar_Myth ▾

< **Summary** Overview Solar myth Solar barge and sun chariot >

A solar deity is a sky deity who represents the Sun, or an aspect of it, usually by its perceived power and strength. Solar deities and Sun worship can be found throughout most of recorded history in various forms. The Sun is sometimes referred to by its Latin name Sol or by its Greek name Helios. The English word sun stems from Proto-Germanic *sunnǭ.

Lisätietoja osoitteessa en.wikipedia.org · Teksti tarjotaan CC-BY-SA-lisenssillä

Solar Energy Myths & Facts | SolarCraft

https://solarcraft.com/solar-energy-myths-facts ▾

Solar energy is a rapidly growing field and there are a lot of myths regarding solar power. Many of the arguments against solar are based on outdated or incorrect information. We are setting the record straight on some of the most common solar energy myths:

Myths and Facts - Center for Energy Education

https://center4ee.org/debunking-solar-myths ▾

Myths and Facts about Solar Energy. North Carolina is home to a thriving solar industry that now ranks second in the nation for installed solar capacity. You have probably seen these large, utility-scale ground-mounted photovoltaic (PV) ... Center for Energy Education.

Myths of Solar Power | Sciencing

https://sciencing.com/myths-solar-power-22753.html ▾

The search for clean energy has made solar power one of the fastest growing power generation technologies in the world. Germany, in particular, has embraced solar generation, producing as much as 5 percent of the country's electricity from the sun. While solar offers considerable benefits, the myths and misconceptions ...

Solar Eclipse Myths From Around the World

https://www.nationalgeographic.com/news/2013/11/131101-solar-eclipse... ▾

Solar Eclipse Myths From Around the World. People around the world, and through time, have come up with many a tale to explain the sun's disappearance. Solar Eclipse 101.

7 Solar Myths — Busted - Renewable Energy World

https://www.renewableenergyworld.com/2016/10/07/7-solar-myths-busted ▾

The U.S. solar industry expects to install a record-breaking number of solar panels in 2016, a 94 percent increase from last year. In fact, the U.S. is now producing more solar panel systems than natural gas power plants. But although the demand for solar panels is growing and the installation price is dropping, urban legends still remain.

Solar Energy Myths Debunked: Caribbean SolarIsland Energy

https://solarisland.energy/solar-myths ▾

Solar Myths At SolarIsland Energy, we are committed to providing our clients with the best possible performance solar energy and renewables solutions. We take ...

Shining A Light On Five Solar Myths - Sunrun

https://www.sunrun.com/home-solar-blog/solar-myths ▾

Well, we Sunrunners are here to set the record straight by busting five common home solar myths so you can learn how solar really works, and how it can help you prepare for the future. Myth #1: Solar Panels Don't Produce Energy in the Fall and Winter. This is one of the most common myths about solar energy.

LIITE

Lunar Myths, Legends and Folklore

https://www.learnreligions.com/lunar-folklore-2562381

In some countries, a halo around the moon means bad weather is coming. From a folkloric standpoint, however, many traditions of weather magic indicate that a **lunar** halo means rain, snow, or other foul atmospheric conditions are on the way.

Lunar Eclipse Myths From Around the World

https://www.nationalgeographic.com/news/2014/4/140413-total-lunar-eclipse-myths-space...

Lunar Eclipse Myths From Around the World. Many cultures view the disappearance of the moon as a time of danger and chaos. 3 Minute Read. By Jane J. Lee, National Geographic.

10 Interesting Myths and Legends About the Moon | Exemplore

https://exemplore.com/legends/10-Interesting-Myths-and-Legends-About-The-Moon

Thanks for this interesting read. I always enjoy reading about random myths, legends, and folklore. This particular subject reminds me of when I was researching about the **lunar** ...

7 Myths and Theories About the Moon - HISTORY

https://www.history.com/news/7-unusual-myths-and-theories-about-the-moon

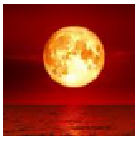
27.8.2013 · 7 Unusual Myths and Theories About the Moon. ... psychiatric patients at London's Bethlehem Hospital were shackled and flogged as a preventive measure during certain **lunar** phases.

Ikäraja: TV-PG Videon kesto: 5 minuutti

Blood moon: lunar eclipse myths from around the world

theconversation.com/blood-moon-lunar-eclipse-myths-from-around-the-world-100548

Lunar Malevolence | **A Friendlier Face** | **A Misleading History**

For many ancient civilisations, the "blood moon" came with evil intent. The ancient Inca people interpreted the deep red colouring as a jaguar attacking and eating the moon. They believed that the jaguar might then turn its attention to Earth, so the people would shout, shake their spears and make their dogs bark and howl, hoping to make enough noise to drive the jaguar away.In ancient Mesopotamia, a lunar eclipse was considered ...

Lisätietoja osoitteessa theconversation.com

It's Just a Phase: The Supermoon Won't Drive You Mad ...

https://www.livescience.com/7899-moon-myths-truth-lunar-effects.html

The Moon, Tides and You | **Studies of Full Moon Effects** | **Myths Persist**

The human body is about 75 percent water, and so people often ask whether tides are at work inside us.The moon and the sun combine to create tides in Earth's oceans (in fact the gravitational effect is so strong that our planet's crust is stretched daily by these same tidal effects).But tides are large-scale events. They occur because of the difference in gravitational effect on one side of an object (like Earth) compared to the other. Here's h...

Lisätietoja osoitteessa livescience.com

25 Weather Myths and Faux Pas | The Weather Channel
https://weather.com/science/news/25-weather-myths-faux-pas-20131105 ▾
5.11.2013 · Myth: Lightning never strikes twice. Some weather myths are simply benign and worth a chuckle. Some stubborn myths are dangerous. We're highlighting and debunking 25 ...
Kirjoittaja: Jon Erdman

Meteorological Myths: "Contrail vs. Chemtrails" - YouTube
https://www.youtube.com/watch?v=UzcE2IaPsAE ▾

11.5.2013 · After another great favorite season I dive into a highly debated battle of trails!
Kirjoittaja: Fox 9 Now | KNIN
Näyttökerrat: 25K

Meteorological Myths: "The Owyhee Mountains cause ...
https://www.youtube.com/watch?v=dpFo4LAlmyI ▾

7.5.2013 · Another favorite seasond from Maddy at Ustick Elementary and the reason why spliting storms are not caused by the mountains.
Kirjoittaja: Fox 9 Now | KNIN
Näyttökerrat: 81

Weather Myths for Kids
https://www.activityvillage.co.uk/weather-myths ▾
Learn about weather myths from years ago - such as Red Sky At Night - and discover whether there is any scientific truth in them. The scroll down and enjoy all our fun weather myths printable activities! Where Do Weather Myths Come From? Today we're lucky to have accurate weather forecasting thanks to satellite pictures, radar systems and other meteorological instruments, but in ancient ...

Bad Meteorology - Penn State College of Earth and Mineral ...
https://www.ems.psu.edu/~fraser/BadMeteorology.html ▾
The Bad Science and Bad Meteorology pages have been cited by over 3000 other web pages, and in books, magazines, and on TV. Examples of Bad Meteorology: The reason clouds form when air cools is that cold air cannot hold as much water vapor as warm air. Wash your hands of ...

Skeptic - Climate Cold Reading: Meteorological Myths of ...
https://www.skeptic.com/reading_room/meteorological-myths-of-farmers-almanacs ▾
Meteorological Myths of Farmer's Almanacs. by Karen Stollznow. A s I write, it's that time of the year again when the weather almanacs appear in the bookstores. ... It would really help my faith in skeptics and skeptic magazine, if the skeptics behaved like skeptics and stopped behaving like politicians.

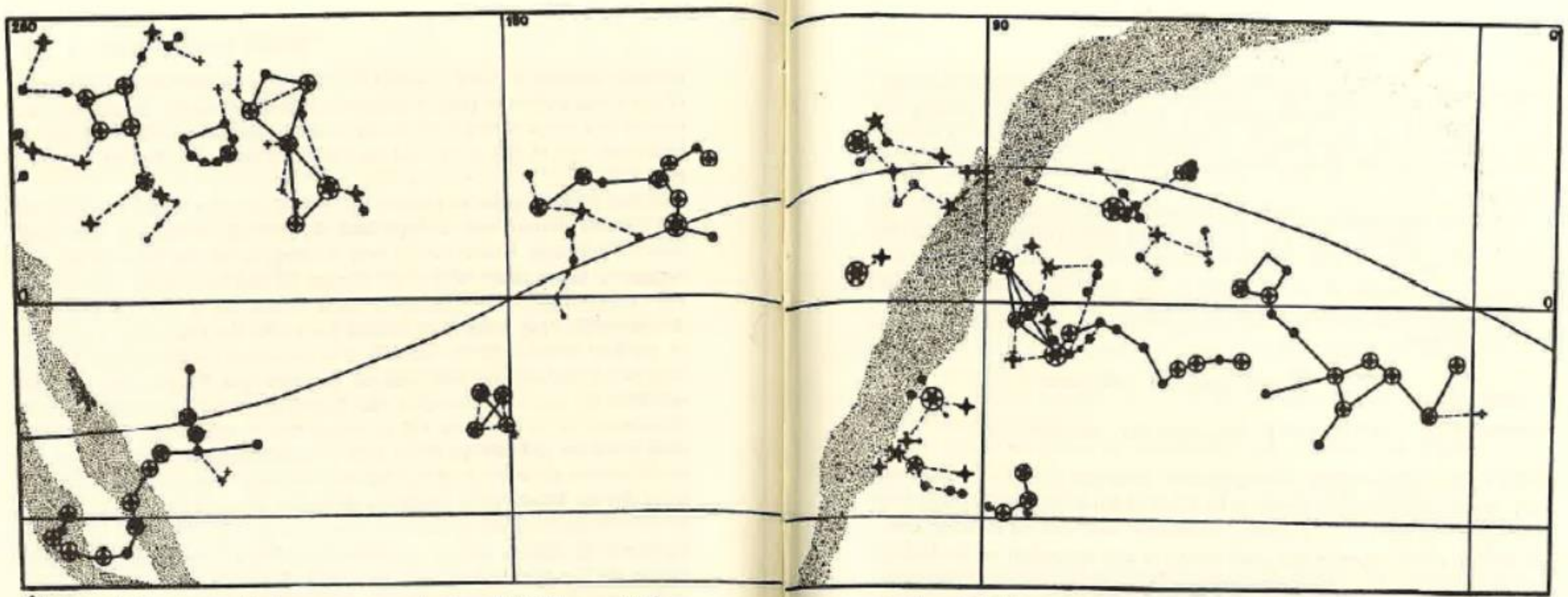
meteorological myths Archives - HellerWeather
https://hellerweather.com/tag/meteorological-myths ▾
upcoming: 100th american meteorological society annual meeting - january 12-16, 2020 HellerWeather Training, coaching and guidance for broadcast meteorologists in weather content creation on all ...

Debunking 5 Myths About Meteorologists - Forbes
https://www.forbes.com/.../2015/11/01/debunking-5-myths-about-meteorologists ▾
1.11.2015 · Debunking 5 Myths About Meteorologists . ... a leading international expert in weather and climate, was the 2013 President of American Meteorological Society (AMS) and is Director of the U ...
Kirjoittaja: Marshall Shepherd

Oral literature - Myth | Britannica
https://www.britannica.com/art/oral-literature/Myth ▾
Oral literature - Oral literature - Myth: Myth is a particular form of oral literature, the subject of which is cosmological. It was earlier thought that many such stories were explanatory. A few undoubtedly are, including those of "that is why the camel has a hump" variety, but most are not, even though intellectual curiosity (sometimes expressed through the notion of the quest, for ...

1 Andromeda – Andromeda
2 antlia-ilmapumppu
3 apus – paratiisilintu
4 aquarius – veimies
5 aquila – kotka
6 ara – alttari
7 aries – oinas
8 auriga – ajomies
9 bootes – karhunvartija
10 caelum – veistotalttta
11 camelopardalis – kirahvi
12 cancer – krapu
13 canes vantici – ajokoira t
14 cnis major – iso koira
15 canis minor
16 capricornus – kauris
17 carina – köli
18cassiopeia . kassiopeia
19 centaurus – kentauri
20 cepheus – kefeus
21 cetus – valaskala
22 chamaeleon – kameleontti
23 circinus – harppi
24 columba – kyyhkynen
25 coma berenices -berenniken hiusket
26 corona australis – etelän kruunu
27 corona borealis – pohjan kruunu
28 corvus & crater – korppi ja malja
29 crux – etelän risti
30 cygnus – jotusen
31 delphinus – delfiini
32 dorado – kultakala
33 draco – lohikäärme
34 equuleus – pieni hevonen
35 eridanus – eridanus
36 fornax – sulatusuuni
37 gemini – kaksoset
38 grus – kurki
39 hercules – herkules
40 horologium – heilurikello
41 hydra – vesikäärme
42 hydrus – etelän vesikäärme
43 indus – intiaani
44 lacerta – sisilisko
45 leo & leo minor leijona ja pieni leijona
46 lepus – jänis
47 libra – vaaka
48 lupus – susi
49 lynx – ilves
50 lyra – lyyra
51 mensa – pöytävuori
52 microscopium – mikroskooppi
53 monoceros – yksisarvinen
54 musca – kärpänen
55 norma – kulmaviivoiitin
56 octans – oktantti
57 ophiuchus – käärmeenkantaja
58 orion – Orion
59 pavo – riikinkukki
60 pegasus – pegasus
61 perseus – perseus
62 phoenix – feeniks
63 pictor – maalari
64 pisces – kalat
65 piscis austrinus – etelän kala
66 puppis & pyxis – peräkeula & kompassi
67 reticulum – verkko
68 sagitta - nuoli
69 sagittarius – jousimies
70 scorpius – skorpioni
71 sculptor – kuvanveistäjä
72 scutum – kilpi
73 serpens – käärme
74 Sextans – sekstantti
75 taurus – härkä
76 telescopium – kaukoputki
77 triangulum – kolmio
78 triangulum asutrale – etelän kolmio
79 tucana – tukaani
80 ursa major – iso karhu
81 ursa minor – pieni karhu
82 vela – purje
83 virgo – neitsyt
84 volans – lentokala
85 vulpecula – kettu

LIITE

star of first magnitude
star of second magnitude
star of third magnitude
star of fourth magnitude
star of fifth magnitude
native constellations
European constellations

Figure 15. The equatorial sky (according to K.G.o). From left to right: Hercules ("the pacu fish") and Boötes ("the piranha fish") enclosing Corona Australis ("the armadillo"); at the bottom on the left, Scorpio ("the big snake"), followed on the right by Cervus ("the flying heron"); then Leo ("the crab"), then Gemini, Canis Major with Columba below, and moving up along the length of the Milky Way again, Orion and Eridanus ("the dance axe"). For the Indians this group (minus Eridanus) consists of the five otters busy stealing the fish placed on a barbecue (Columba), by a fisherman armed with a net (stretched between Rigel, Betelgeuse, and three stars of the constellation Orion). Above and to the right, the Hyades and Pleiades ("the small boys," "the swarm of wasps"); on the extreme right, Cetus ("the jaguar"). The Milky Way is indicated by stippling; the section in the center and on the right is that to which the myths refer.

Kuva. Etnoastronomia versus astronomia Claude Lévi-Straussin mukaan Mytolokiikoita teoksessa. Tässä symboliikassa viivalla on tärkeä rooli, katkeamaton viivat kertoo natiivikäsityksen tähdistöön kuuluvista tähdistä, katkoviiva eurooppalaisen kombinaation.